

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet 2021. évre vonatkozó területi monitoring jelentése

Készítette:

Dombi Gábor, szociológus
Fekete Károly, geográfus
Oláh Miklós, szociológus
Kulics Beatrix, kutatási asszisztens
dr. Csákváriné Joó Zsuzsanna, kutatási asszisztens

Közreműködött:

Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság

Tartalom

1. Bevezetés	6
2. Fejlesztési források kihelyezési gyakorlata a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben	8
<u>2.1. A Széchenyi 2014-2020 (+ 2 év) programozási ciklus forráskihelyezésének állása a FAIR adatbázis 2022. április 11-i metszete alapján</u>	<u>9</u>
2.1.1. Jogszabályi háttér, forráskeret, monitoring dátumok	9
2.1.2. A 2014-2020 (+ 2 év) közötti forráskihelyezés országos eredményei	11
2.1.3. A 2014-2020 (+ 2 év) közötti forráskihelyezés BKÜ eredményei	16
<u>2.2. A 1861/2016 (XII. 27.) sz. Kormányhatározat által kijelölt fejlesztés stratégiai prioritások teljesülésének előrehaladása és véglegesülése</u>	<u>26</u>
<u>2.3. A Széchenyi Terv Plusz 2021-2027 programozási ciklus forráskihelyezésének állása a FAIR adatbázis 2022. április 11-i metszete alapján</u>	<u>31</u>
2.3.1. Jogszabályi háttér, forráskeret, adatbázis struktúra	31
2.3.2. A 2021-2027 közötti forráskihelyezés országos eredményei	32
2.3.3. A 2021-2027 közötti forráskihelyezés BKÜ eredményei	37
<u>2.4. A Széchenyi 2014-2020 programozási ciklus Vidékfejlesztési Program keretében nyújtott támogatások helyzetképe a Balaton térségében a támogatott projektkereső felhasználásával 2022. április 4-27. között készült adatleválogatása alapján</u>	<u>41</u>
<u>2.5. A Magyar Falu Program keretében 2019 és 2021 között nyújtott támogatások alakulása a Balaton térségében</u>	<u>49</u>
<u>2.6. A Balaton Fejlesztési Tanács hatásköréhez rendelt források kihelyezési gyakorlatának eredményei 2014 és 2021 között</u>	<u>54</u>
<u>2.7. A fejlesztési források Balaton térségében zajló kihelyezési eredményességének összefoglaló értékelése</u>	<u>61</u>
3. Demográfiai jellemzők, társadalom	67
4. Turizmus, vendégforgalom	76
5. Foglalkoztatás, munkanélküliség	88
6. Közbiztonság, bűnügyi helyzet	100
7. Lakásállomány, lakásépítés	102
8. Civil aktivitás, intézményrendszer	103
9. Közlekedés, közlekedési fejlesztések	105
10. Környezet, vízminőség	109
11. Összefoglalás	111

Táblázatjegyzék

1. sz. táblázat Teljes eredményesség pályázati és forrásösszegek szerinti összehasonlítása a SZÉCHENYI 2020 programozási időszak (2014-2020 + 2 év) FAIR adatrendszerben monitorozható operatív programjai alapján országosan és BKÜ szinten	22
2. sz. táblázat Teljes eredményesség metszetében megvalósult projektek kifizetéseknek egy lakosra jutó értékarányai a SZÉCHENYI 2020 programozási időszakban (2014-2020 + 2 év) FAIR adatrendszerben monitorozható operatív programok alapján a projektek megvalósulási helye és NUTS I-II-III szintek összehasonlításai szerint a BKÜ kiemelésével	25
3. sz. táblázat A 1861/2016 sz. Kormányhatározat által kijelölt fejlesztés stratégiai prioritások megvalósulási folyamata – az üdülőkörzethez nevesített források arányainak alakulása a kormányhatározatban dedikált keret százalékában – forrásigények, megítélt támogatások és a teljes összegű kifizetések szerint	28
4. sz. táblázat A jogszabály az operatív programok nevesítése mellett rendelkezik az irányító hatóság és a forráskihelyezés folyamatában közreműködő szervezet kijelöléséről.....	31
5. sz. táblázat A Széchenyi Terv Plusz pályázóinak megoszlása 2022 áprilisában nemzetgazdasági főágazatok szerint.....	33
6. sz. táblázat A vidékfejlesztési forrásban részesült üdülőkörzeti pályázatok BKÜ területiségi dimenziói a települési jogállás felbontásában	44
7. sz. táblázat Vidékfejlesztési intézkedések szerinti megoszlás.....	45
8. sz. táblázat A vidékfejlesztési források megjelenésének BKÜ területiségi dimenziói.....	47
9. sz. táblázat Vidékfejlesztési források megoszlása pályázók szerint.....	48
10. sz. táblázat Vidékfejlesztési források megoszlása a támogatás éve szerint.....	48
11. sz. táblázat a Magyar Falu Program támogatásainak BKÜ területiségi dimenziói	51
12. sz. táblázat a Magyar Falu Program támogatásainak alakulása lakosságszám kategóriák szerint .	52
13. sz. táblázat BFT források megjelenésének települési megoszlása az üdülőkörzet megyeterületei szerint	57
14. sz. táblázat BFT források megjelenésének települési megoszlása jogállás szerint	58
15. sz. táblázat BFT források megjelenésének települési megoszlása Balaton partviszonylat szerint..	58
16. sz. táblázat BFT források megjelenésének BKÜ területiségi dimenziói	59
17. sz. táblázat A Hévíz-Balaton Airport járatainak funkció szerinti volumene évenként (2019-2021)	107
18. sz. táblázat A Hévíz-Balaton Airport járatainak utasforgalma évenként (2019-2021)	107

Ábrajegyzék

1. ábra Pályázatok beérkezésének éve a Széchenyi 2020 (2014-2020 + 2 év) időszakban.....	14
2. ábra A Széchenyi 2020 (2014-2020 + 2 év) pályázati ciklus forrás felhasználási eredményességének alakulása 2022 áprilisi állapot kerekített értékei szerint.....	15
3. ábra A Balaton Kiemelt Üdülőkörzethez kapcsolódó pályázatok megoszlása a pályázó székhelye és a projekt megvalósulási helye szerint SZÉCHENYI 2020 programozási időszak (2014-2020 + 2 év) ideje alatt 2021. április és 2022. április között.....	17

4. ábra A BKÜ területén megvalósítani tervezett pályázatok beérkezésének éve a Széchenyi 2020 (2014-2020 + 2 év) időszakban.....	20
5. ábra Támogatott és kifizetett projektek alakulása a FAIR-ban monitorozható adatok alapján a SZÉCHENYI 2020 programozási időszak (2014-2020 + 2 év) ideje alatt Magyarországon és a BKÜ-ben (%) 2021. áprilisa és 2022 áprilisa között	23
6. ábra Forrásigények, támogatások és kifizetések teljes összegének alakulása 2017 januárja és 2022 áprilisa között a 1861/2016 sz. Kormányhatározatban foglalt, FAIR adatbázisban monitorozható prioritások szerint összesen a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben	27
7. ábra A 1861/2016 sz. Kormányhatározatban nevesített stratégiai prioritások kifizetési teljesülése a teljes eredményesség index, valamint a visszakövetelések nélküli eredményesség index értékei szerint a keretösszegek százalékában.....	30
8. ábra A Széchenyi Terv Plusz pályázóinak nemzetgazdasági főágazatok szerinti összevetése a Széchenyi 2020 programozási ciklus pályázóinak azonos megoszlásával.....	34
9. ábra Jogosultság megállapítása és irányítóhatósági döntés a Széchenyi Terv Plusz pályázatai keretében	36
10. ábra A pályázók nemzetgazdasági ágazatok szerinti megoszlása a BKÜ-ben	38
11. ábra Jogosultság megállapítása és irányítóhatósági döntés a Széchenyi Terv Plusz BKÜ pályázatai keretében	40
12. ábra A vidékfejlesztési pályázatok támogatási éve	46
13. ábra A Magyar Falu Program keretében a BKÜ-be érkezett források 2019 és 2021 között	50
14. ábra A Magyar Falu Program keretében a BKÜ-ben megjelent forrásösszegek települések szerinti eloszlása	53
15. ábra BFT által támogatott pályázatok száma és a megítélt forrástámogatás teljes összegének alakulása 2014 és 2021 között.....	55
16. ábra BFT által támogatott pályázatok száma és a megítélt forrástámogatás teljes összegének alakulása támogatási főterületek szerint 20014 és 2021 között.....	56
17. ábra Egy lakosra jutó megítélt támogatások mértéke 2014 – 2022 között az uniós és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben legfontosabb hazai források figyelembevételével a közlekedésfejlesztés programok pénzügyi hatásaival együtt.....	64
18. ábra Egy lakosra jutó megítélt támogatások mértéke 2014 – 2022 között az uniós és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben legfontosabb hazai források figyelembevételével a közlekedésfejlesztési programok pénzügyi hatásai nélkül.....	65
19. ábra Az állandó népesség és a lakónépesség különbsége a BKÜ területén (2000–2020).....	68
20. ábra Születések és halálozások különbségéből eredő természetes népességváltozás alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2020)	70
21. ábra Öregedési index alakulása Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2020)	71
22. ábra Eltartottsági rátaindexek alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000 – 2020).....	72
23. ábra Állandó és ideiglenes belföldi oda és elvándorlások száma és a teljes vándorlási különbözet a BKÜ-ben (2000-2020)	74
24. ábra Ezer lakosra jutó állandó és ideiglenes vándorlás különbözösége a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2002-2020)	75
25. ábra Első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik ezer lakosra vetített száma a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (személygépkocsi/ezer lakos; 2000-2020).....	76

26. ábra Belföldi és külföldi vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken (2001-2021) a BKÜ területén (fő).....	78
27. ábra A belföldi és külföldi vendégek aránya a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet kereskedelmi szálláshelyein (2001 – 2021).....	79
28. ábra A külföldi és belföldi vendégéjszakák számának alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2001 – 2021)	81
29. ábra A kereskedelmi szálláshelyek vendégeinek átlagos tartózkodási ideje a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2001 – 2021).....	82
30. ábra. Külföldi és belföldi vendégszám és vendégéjszaka-szám havi megoszlása 2021-ben a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben	84
31. ábra A kereskedelmi szálláshelyek éves szintű szoba- és férőhelykapacitás-kihasználtsága (%) a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2008 – 2021)	85
32. ábra A kereskedelmi szálláshelyek férőhely- és szobakapacitás-kihasználtsága (%) havonta, 2020-ban és 2021-ben a BKÜ területén.....	86
33. ábra A REVPAR (egy szoba egy működési napjára jutó szállásdíj) éves értékei (Ft) Magyarországon és a Balaton térségében (2008 – 2021).....	87
34. ábra A munkavállalási korú lakosság éves száma, a regisztrált munkanélküliek száma, valamint a munkanélküliségi ráta éves átlagértéke a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000 – 2021).....	89
35. ábra Éves átlagos munkanélküliségi ráta (%) a BKÜ-ben és a BKÜ alrégióiban (2000 – 2021) ...	92
36. ábra Relatív munkanélküliségi ráta alakulása Magyarországon, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben és az üdülőkörzet területi főcsoportbontásai szerint 2020 és 2021 során, havi szinten.....	93
37. ábra A munkanélküliségi ráta negyedéves változása a BKÜ területén 2000 első negyedétől – 2021 utolsó negyedévéig.....	94
38. ábra Relatív éves pályakezdő munkanélküliségi ráta alakulása a BKÜ-ben 2005 és 2020 között..	96
39. ábra A közfoglalkoztatásban résztvevők átlagos aránya a BKÜ Balaton partviszonylata alapján 2013-2020 között éves, 2021 évben novemberig havi szinten.....	98
40. ábra A közfoglalkoztatásban résztvevők átlagos aránya a BKÜ alrégióiban 2013-2020 között éves, 2021 során novemberig havi szinten	99
41. ábra Az elkövetés helye (település) szerint regisztrált bűncselekmények számának alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén 2010 és 2020 között.....	100
42. ábra Épített új lakások és üdülőegységek évenkénti gyakorisága a BKÜ parti és háttértelepülésein 2010 és 2020 között.....	103
43. ábra A Szántód-Tihany kompjárat személy- kerékpár- és gépjárműforgalma (2009-2021)	108
44. ábra	110

1. Bevezetés

A **Balaton Fejlesztési Tanács (BFT)** 2009. május 8-i ülésén a Balaton 2007-2020 közötti időszakra szóló, Hosszútávú Területfejlesztési Konceptiója elfogadásával egy időben döntött arról, hogy az üdülőkörzetre vonatkozóan a munka keretében kialakított **legfontosabb gazdasági, társadalmi, környezeti és infrastruktúra indikátorok alapján rendszeres fejlesztési monitoring elemzések készüljenek**. E döntést az a cél motiválta, hogy az üdülőkörzetben zajló jelenségekről készülő időbeni és területi összehasonlító elemzések valós információkat tárjanak a döntéshozók elé. E döntéstámogató munka elvégzését a tanács munkaszervezetére, a **Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft-re (BIFÜ Nkft)** bízta.

A monitoring tevékenység kezdetben 90, majd 48 db térségleíró indikátor alkalmazásával valósult meg. A Balaton Fejlesztési Tanács 2017. március 17-i ülésén döntött a térségi monitoring rendszer indikátor-kataszterének megújításáról. A **11/2017. (03.17.) BFT határozat 91 db éves rendszerességgel, valamint 45 db további, háromévente mérendő és elemzendő mutató megjelenítését írja elő** a monitoring tanulmányokban az alábbi, korábbiakban is alkalmazott szakterületek, témakörök szerint:

- Fejlesztési források kihelyezése, pályázati eredményesség
- Demográfiai jellemzők, társadalom
- Turizmus, vendégforgalom
- Foglalkoztatás, munkanélküliség
- Közbiztonság, bűnügyi helyzet
- Lakásállomány, lakásépítés
- Civil aktivitás, intézményrendszer
- Közlekedés
- Kommunális infrastruktúra
- Környezet, környezet-, és természetvédelem
- Gazdaság, gazdaságfejlesztés, települési gazdasági erő (TGE)
- Mezőgazdaság

Mindezek mellett **BFT 1/2016. (02.12.) határozatában** rögzítettek alapján kiemelten fontos feladat a jelenleg zajló uniós programozási időszak forrásallokációjának rendszeres monitorozása, amelynek legfrissebb eredményeit a **Fejlesztéspolitikai Adatbázis és Információs Rendszerben (FAIR)** rögzített információk feldolgozása alapján tárgyalhatjuk. Aktuális monitoring jelentésünk a **FAIR 2022. április 11-i** állapota szerint készült el. Tekintettel arra, hogy időközben elindult a 2021-2027 közötti uniós programozási időszak végrehajtása is, az elemzésben már a Széchenyi Plusz keretében zajló forráskihelyezések is megjelenítésre kerültek.

A **Vidékfejlesztési Program (VP)** pályázatai külön adatbázisban kerülnek rögzítésre és feldolgozásra, amelyek állásáról az adatgazda engedélyezett és jóváhagyott adatátadása

nyomán eddig két alkalommal, egy 2018. áprilisi és egy 2019. szeptemberi adatleválogatás metszeteiben tudtunk beszámolni. Az elmúlt években több alkalommal foglalmaztunk meg szakmai és módszertani indoklással alátámasztott javaslatokat a Vidékfejlesztési Program pályázatainak FAIR adatrendszerben megvalósuló rögzítésére vonatkozóan. Javaslatainkat a Miniszterelnökség, később az ITM illetékes főosztálya megköszönve tudomásul vette, de a 2014-2020 közötti uniós programozási ciklus szakmai protokolljába nem vezette át. Ugyanakkor mivel a VP által támogatott projektek elérhetők **a palyazat.gov.hu oldal „támogatott projektek keresője”** menüpontjában, az a döntés született, hogy a vidékfejlesztési forráskihelyezési adatokat erről a felületről gyűjtjük be. Ennélfogva **jelen monitoring jelentés immáron harmadik alkalommal tartalmazza a VP keretében kihelyezett forrásokat is.**

Az **Európai Unió források kihelyezésének folyamatos vizsgálatát**, annak tematikus metszeteinek monitorozását különösen szükségessé teszi a **1861/2016 (XII. 27.) sz. Kormányhatározat**, mely a **FAIR-ban monitorozható operatív programok összegei alapján 246,9 milliárd Ft, vidékfejlesztéssel együtt 263,7 milliárd Ft uniós forrást, a hazai forrásokkal együtt mintegy 365,4 milliárd Ft fejlesztési forrást dedikált a BKÜ számára.**

A fentiekén túl, a térségbe érkező forrásoknak egyik nagyon jelentős eleme a hazai költségvetési forrásból finanszírozott Magyar Falu Program. Mivel az elmúlt időszak magyarországi területfejlesztési és vidékfejlesztési beavatkozásainak nagy hányada e program támogatásával valósult meg, fontosnak tartottuk, hogy az adatok rendelkezésre állása esetén az így kihelyezett forrásokat is elemzésbe vonjuk. A **Miniszterelnökségre** benyújtott adatkérelmünk pozitív elbírálását követően **lehetőségünk nyílt a Magyar Falu Program 2019-2021 közötti pályázatainak elemzésére.** A fejlesztéspolitikai források kihelyezésének minél teljesebb körű elemzése érdekében ez alkalommal a **Balaton Fejlesztési Tanács** számára átadott, pályázati úton kihelyezett **decentralizált források támogatási adatait** is megvizsgáltuk.

A BFT által elrendelt munkán túl a területi monitoringgal kapcsolatos feladatok ellátását szükségessé teszi a **37/2010. sz. Kormányrendelet.** Ez a rendelkezés az országos területi monitoring rendszer kialakítását célozza, meghatározza a különböző térségi szereplők feladatait, a feladatok teljesítési határidejét, valamint körvonalazza a területi monitoring jelentések elvárt tartalmát.

Emellett a fenti rendelet kimondja, hogy a területi monitoring jelentések elkészítéséért és elfogadásáért felelős szervezetek minden év március 31-ig kötelesek lezárni és a jogszabályban meghatározott szervezeteknek eljuttatni a monitoring tanulmányt. A Balatoni Integrációs Közhasznú NKft. ezt a jogszabályi kötelezettséget teljesítette. Ugyanakkor bizonyos adatkörök 2020. illetve 2021. évi adatai ekkor még nem álltak rendelkezésünkre, így a minél teljesebb körű elemzés érdekében elkészítettük a korábban tanulmány kiegészített változatát is. Ugyanakkor a TeIR felületén sajnálatos módon még 2022. május 9-én sem voltak elérhető a „Kommunális ellátás” adatkör 2020. évi adatsora, így ez alkalommal az ilyen tárgykörű mutatók elemzését nem készíthettük el.

A jelentés az alábbi témaköröket tartalmazza:

- Fejlesztési források kihelyezése, pályázati eredményesség
- A 1861/2016 sz. Kormányhatározatban foglalt fejlesztés stratégiai célok megvalósulási folyamata
- Demográfiai jellemzők, társadalom
- Turizmus, vendégforgalom
- Foglalkoztatás, munkanélküliség
- Közbiztonság, bűnügyi helyzet
- Lakásállomány, lakásépítés
- Civil társadalom, intézményrendszer
- Közlekedés, közlekedési fejlesztések
- Környezet, vízminőség

2. Fejlesztési források kihelyezési gyakorlata a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet (BKÜ) területi monitoring feladatainak kiemelten fontos eleme az uniós fejlesztési források kihelyezési gyakorlatának rendszeres nyomon követése, amelyen belül a **legfrissebb eredményeket** alapvetően a **Fejlesztéspolitikai Adatbázis és Információs Rendszerben (FAIR)** rögzített információk feldolgozása alapján tárgyaltuk. A FAIR tartalmazza a **Magyar Halgazdálkodási Operatív Programhoz (MAHOP)** benyújtott pályázatok adatait is, amelyek 2017 előtt még nem szerepeltek ebben a szerkezetben, **de nem tartalmazza a Vidékfejlesztési Program (VP)** forrásszerkezetét, amely a FAIR adatnomenklatúrától eltérő forma és tartalom miatt, külön adatbázisban kerül rögzítésre.

Ugyancsak külön adatbázisban érhetőek el a **Magyar Falu Program (MFP)** pályázati eredményei, illetve a **Balaton Fejlesztési Tanács (BFT)** hatáskörében lévő **források kihelyezésének** adatai. Az uniós forrásallokáció rendszeres elemzési folyamatát az elmúlt években különösen szükségessé tette a **1861/2016 (XII. 27.) sz. Kormányhatározat**, mely a FAIR-ban monitorozható operatív programok összegei alapján 246,9 milliárd Ft, vidékfejlesztéssel együtt 263,7 milliárd Ft uniós forrást, a hazai forrásokkal együtt mintegy 365,4 milliárd Ft fejlesztési forrást dedikált a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet számára.

Jelen beszámoló keretében sort kerítünk

- a **Széchenyi 2020** (2014-2020+2 év) programozási időszak **legfrissebb országos és BKÜ szintű** eredményeinek tárgyalására
- részletesen elemezzük a **Széchenyi 2020** programozási időszakkal párhuzamos **1861/2016 Kormányhatározat** alapján Balatonhoz dedikált forráskihelyezés előrehaladását és véglegesülését,

- megvizsgáljuk a **Széchenyi Terv Plusz** (2021-2027) programozási időszak indulását közvetlenül követő pályázati eredményességet országos és BKÜ vetületek alapján,
- elemezzük a **Széchenyi 2020** programozási időszak **Balaton térségi vidékfejlesztési támogatásainak** vizsgálatára,
- feltárjuk a **Magyar Falu Program** keretében a Balaton térségébe allokált hazai forráski helyezés eredményeit,
- **2014 és 2021 között** végigkövetjük a **Balaton Fejlesztési Tanács hatáskörében lévő források** kihelyezésének eredményit,
- végül összefoglalóan is áttekintjük a **2014 és 2022 közötti uniós és a hazai fejlesztési források** kihelyezési gyakorlatának eredményességét, illetve **egységes települési szintű forrástérképet alkotunk a BKÜ-re** valamennyi vizsgált uniós és hazai forráslehetőség integrálása mellett a közlekedésfejlesztési programokkal, és azok hatásai nélkül is.

Az adott projektek kapcsán a **több pályázóra vonatkozó**, például települési **konzorciumban megvalósuló** információk a részünkre átadott adatbázisokban nem szerepelnek, ezek szegmentálására nincs lehetőség. Az **adott konzorciális, társulási, gesztor-, vagy egyéb szerződéses együttműködési megállapodások keretében** megvalósuló projektek elszámolása egy bizonyos település nevesítése mentén került az adatbázisokban kódolásra.

2.1. A Széchenyi 2014-2020 (+ 2 év) programozási ciklus forráski helyezésének állása a FAIR adatbázis 2022. április 11-i metszete alapján

2.1.1. Jogsabályi háttér, forráskeret, monitoring dátumok

2014. október 10-én kihirdetésre került a **255/2014 Kormányrendelet**, amely a 2014-2020 programozási időszakra rendelt források felhasználására vonatkozó uniós versenyjogi értelemben vett állami támogatási szabályokról szól. A rendelet nevesíti a forrás-kihelyezési gyakorlat elindított operatív programjait, részletezi ezek tartalmát, szabályozza a végrehajtás menetét.

A **Széchenyi 2020**, 2014-2020 közötti uniós fejlesztési ciklus Magyarországnak ítélt felhasználható forráskerete mintegy **29,7 Mrd EUR**. Ez az euró/forint árfolyam időszakos változásainak, illetve a koronavírus-járvány elleni védekezés költségei miatt a Széchenyi 2020 programon belül **Magyarország számára biztosított**, lehívható keret módosulásai következtében mintegy **9 500 Mrd Ft** összegnagyságrendet alkot.

A **felhasználható források lehívása jelenleg is zajlik** annak ellenére, hogy a hivatalos tervezési idő már két évvel meghaladásra került. A **Kormányzat szándéka a rendelkezésre álló forráskeret 100 %-ának lehívása**, ezzel együtt a programteljesülés kapcsán a túlvállalás fedezetének biztosítása. A **túlvállalás optimalizált szintje a keretösszeg maximum 5-10 %-a között alakulhat**. Mivel a jelen programozási ciklushoz kapcsolódó források lehívása 2022

tavaszára gyakorlatilag teljes, a Magyarországgal szemben folyamatban lévő jogállamisági eljárás várható következményei ezt az időszakot már nem érintik.

A 2007-2013 között megvalósult, a forráskihelyezés technikai gyakorlatát tekintve 2015 évben zárult uniós programozási időszakot követően a **BFT 1/2016. (02.12.) sz. határozatában kiemelten fontos feladatnak** minősítette a 2014-2020 közötti fejlesztési ciklus forráskihelyezési gyakorlatának **rendszeres** monitorozását. A határozatnak megfelelően **2016 februárjától** évente legalább két alkalommal került sor forrásszerzési monitoring elemzésre.

A Kormányzat a Balaton térségét a Széchenyi 2020 programozási időszak során kiemelt fejlesztési övezetnek tekinti.

A jelenleg teljesülő fejlesztési időszak során eddig **15. alkalommal** kerül sor BFT kezdeményezésre FAIR adatleválogatásra és eredményesség beszámolóra, ebből **12. alkalommal a 1861/2016 Kormányhatározat hatálybalépését követően.** Ezek a leválogatások az alábbi időpontokban történtek:

1. 2016.02.08.
2. 2016.05.05.
3. 2016.10.24.
4. 2017.01.30.
5. 2017.10.27.
6. 2018.04.11.
7. 2018.09.05.
8. 2019.01.08.
9. 2019.10.29.
10. 2020.03.03.
11. 2020.10.15.
12. 2021.01.20.
13. 2021.04.15.
14. 2021.11.08.
15. 2022.04.1

A jelen FAIR eredményösszesítő adatleválogatási dátuma: **2022. április 11.**

2.1.2. A 2014-2020 (+ 2 év) közötti forráskihelyezés országos eredményei

A Széchenyi 2020 (2014-2020 + 2 év) közötti **tervezési időszakra vonatkozó** FAIR adatbázis 2022. április 11-ig **összesen 85 893 db** projekt adatait tartalmazza. A legutóbbi, 154 nappal korábban, 2021. november 8. leválogatási dátummal készült elemzés óta **további 3174 db** program került rögzítésre.

A Széchenyi 2020 tervezési időszakhoz érkező pályázatok száma a felhasználható források szűkülésével fokozatosan csökken az elmúlt másfél évben. 2020 októbere és 2021 áprilisa között még több mint 7 ezer pályázat volt a növekmény, 2021 áprilisától novemberig kevesebb, mint 5 ezer, 2021 novemberétől 2022 áprilisáig alig 3 ezer.

Mindezzel lényegében már látótérbe került a programteljesítés finanszírozásának vége is.

A FAIR adatrögzítés a Széchenyi 2020 keretében **9 operatív program** metszetében teljesült. A teljes időszakra vonatkozóan a benyújtott pályázatok abszolút többsége, közel **60 %-a gazdaságfejlesztési** célú. A **területfejlesztés** programjaihoz legalább minden hatodik, a **humán erőforrás-fejlesztéshez** legalább minden nyolcadik pályázatot sorolhatjuk.

A VEKOP részesedése az összes pályázat 5,5 %-a, ez mintegy 4700 db pályázatot jelent. A KEHOP részesedése 3,6 %, mintegy 3 ezer pályázat, a KÖFOP részaránya 1,7 %, ami közel 1400 db pályázatot takar, a MAHOP 354 db pályázattal jelenik meg, ami az összes pályázat 0,4 %-a, az IKOP 172 db pályázata 0,2 %-os arányban részesedik. Az RSZTOP 10 db pályázattal szerepel a programozási ciklusban.

A legfontosabb három operatív program pályázatai az összes pályázat mintegy **89 %-át** alkotja, ennek megfelelően a tervezési prioritások **első 10 rangsorhelyén** csupa **GINOP, EFOP és TOP tervezési tengelyek** állnak.

A prioritásrangsort jelentős gyakoriságtöbbséggel (együtt az összes pályázat 54 %-a) az alábbi **gazdaságfejlesztési prioritások** vezetnek:

- Kis- és középvállalkozások versenyképességének javítása
- Kutatás, technológiai fejlesztés és innováció
- Foglalkoztatás
- Energia

A két domináns **humán erőforrás-fejlesztési** prioritás:

- Együttműködő társadalom
- Gyarapodó tudástőke

A **területfejlesztés** legfontosabb prioritásai:

- Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére

- Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken
- Közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD)

A **legfontosabb 10 végrehajtási intézkedés** első négy rangsorhelyét a **gazdaságfejlesztési** intézkedések foglalják el:

- Kkv-k növekedési lehetőségeinek megteremtése
- Vállalati K+F+I tevékenység intenzitásának ösztönzése
- Vállalkozások megújuló energia felhasználását és energia-hatékonyság növelését célzó fejlesztéseinek támogatása
- Ifjúsági garancia

A legfontosabb 10 végrehajtási intézkedés között **három területfejlesztési** intézkedés szerepel:

- Kulturális és közösségi terek infrastrukturális fejlesztése
- Önkormányzatok energiahatékonyságának és a megújuló energia-felhasználás arányának növelése
- Gazdaságélénkítő és népességmegtartó településfejlesztés

A **humán erőforrás-fejlesztés** ezúttal egy intézkedés keretében jelenik meg:

- A neveléshez és képzéshez való hozzáférés biztosítása a nem formális és informális tanulási formákon keresztül

Illetve ugyancsak egy intézkedés metszetében a legfontosabb 10 intézkedés között szerepel **egy VEKOP intézkedés is**, mégpedig a vállalkozások növekedési potenciáljának erősödése Pest megyében.

A nevesített 10 intézkedés az összes intézkedés mintegy kétharmadát alkotja.

Alintézkedés szinten lényegesen szórta az adatok, az első 10 rangsorhelyen egy kivétellel gazdaságfejlesztési alintézkedések állnak, ezek témái:

- Hátrányos helyzetű településeken működő mikro- és kisvállalkozások fejlesztéseinek támogatása
- Gyakornoki program pályakezdők támogatására
- Megújuló energia használatát, energiahatékonyság növelését célzó épületenergetikai fejlesztések támogatása
- A mikro-, kis- és középvállalkozások modern üzleti és termelési kihívásokhoz való alkalmazkodását segítő fejlesztések támogatása
- A KKV-k versenyképességének növelése adaptív technológiai innováció révén
- Mikro-kis és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása
- Prototípus, termék-, technológia- és szolgáltatásfejlesztés

- Vállalati komplex infokommunikációs és mobilfejlesztések, felhőalapú online üzleti szolgáltatások terjesztésének támogatása
- Napelemes rendszer telepítésének támogatása mikro-, kis- és középvállalkozásoknak

Csupán **egyetlen területfejlesztési** alintézkedés fér be a legfontosabb 10-be, mégpedig az ESZA TOP CLLD ESZA típusú helyi támogatási kérelmek vonatkozásában.

A nevesített 10 alintézkedés az összes alintézkedés kevéssel több, mint kétötödét teszi ki.

A **programok abszolút többsége egyszerűsített eljárásrend** alapján, elsőprő többségében **jogosultság megállapítását követő értékeléssel** készült, további mintegy 42 % sztenderd eljárásrendben. Kiemelt eljárásrend a programok 3,3 %-a esetében jelenik meg.

A **kiemelt eljárásrendű pályázatok** csaknem fele a területfejlesztéshez kapcsolódik, több mint harmada KEHOP, környezet és energiahatékonyság célterületű, ez a két programterület az összes kiemelt eljárásrendű pályázat több mint négyötödét alkotja. Ezzel együtt valamennyi operatív programban szerepelnek kiemelt eljárásrendű pályázatok, legkisebb mérték a MAHOP-ban, ami 5 db pályázatot jelent.

A **pályázók több mint fele, mintegy 55 %-a mikro-, és kisvállalkozás. Összességében a vállalkozási szektor a pályázók mintegy 63 %-át alkotja.** A költségvetési szervek, költségvetési rend szerint gazdálkodó szervek, önkormányzatok részesedési aránya 22 %, a nonprofit szektor részesedése 15 %.

A pályázók mintegy **70 %-a öt nemzetgazdasági főágazatba** sorolható, sorrendben:

- az önkormányzati szektort is tömörítő közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás (19,6 %)
- feldolgozóipar (18,9 %)
- kereskedelem (13,9 %)
- lakossági szolgáltatás szektor (9,8 %)
- építőipar (7,5 %)

A szakmai, tudományos, műszaki tevékenység részesedése 7 %, a szálláshely szolgáltatás, vendéglátás szektor részesedése 3,4 %, a humán-egészségügyé 3,3 %, az info-kommunikáció 3,1 %. 1-2 % között részesedik a művészet és szórakoztatás, az oktatás, az adminisztratív és szolgáltatási tevékenység, a szállítás és raktározás és az ingatlanügyletek.

1 % alatti a mezőgazdaság és agrárium, a különböző ipari tevékenységek, valamint a pénzügyi biztosítási tevékenység.

A **pályázatok 55 %-a 2014 és 2017 között** jelent meg, eddig számíthatjuk a dinamikus pályázati gyakoriság növekedési periódust. A teljes időszak vonatkozásában a két

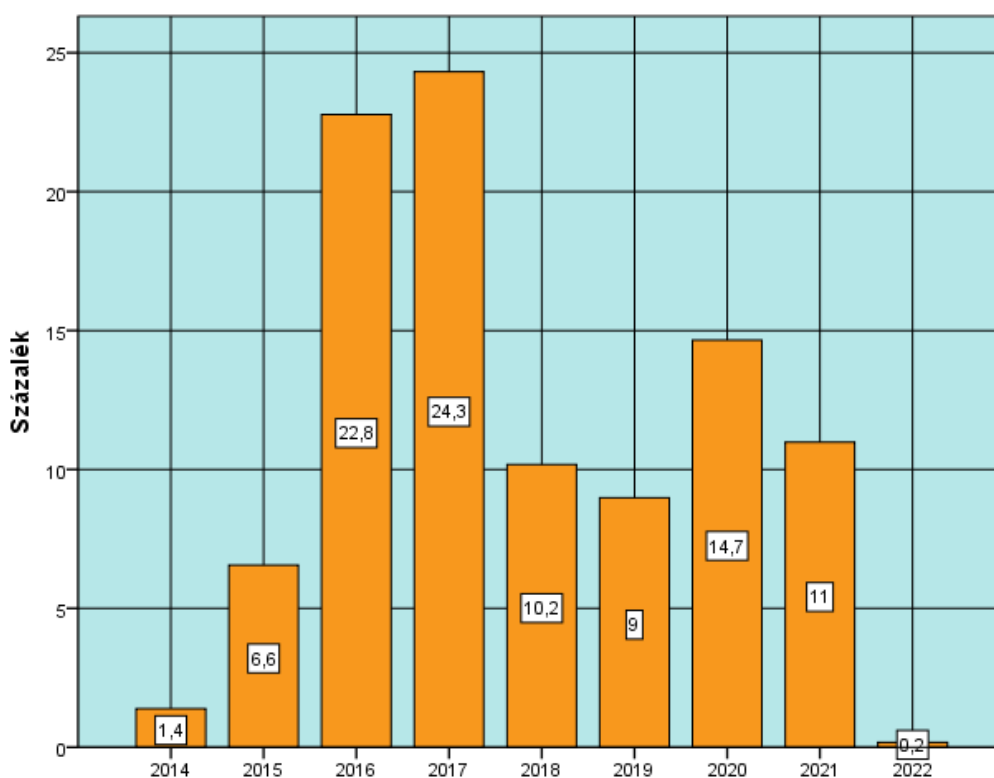
legfrekvenciáltabb év **2016 és 2017** volt. **Ebben a két évben együttesen több mint 40 ezer pályázat érkezett be.**

2017 évet követően a pályázati aktivitás a koronavírus-járvány első évének időszakáig, 2020-ig csökkent, 2020 során azonban a 2019 évi gyakoriság több mint másfélszeresére növekedett, meghaladta a teljes időszak összes pályázatának hetedét.

2021 év során 2020 évhez képest ellentétes irányú dinamikus csökkenés következett be, 2021-ben mintegy 9400 pályázat került benyújtásra. A folyamatos csökkenési trend érvényesülését a 2021 évben végzett monitoring keresztmetszetek alátámasztják.

2022 év első negyedében összesen 153 db pályázat érkezett, ami nyolcada a 2014 nyitóévi gyakoriságnak, **nyilvánvalóan jelezve a pályázati ciklus közelgő zárását.**

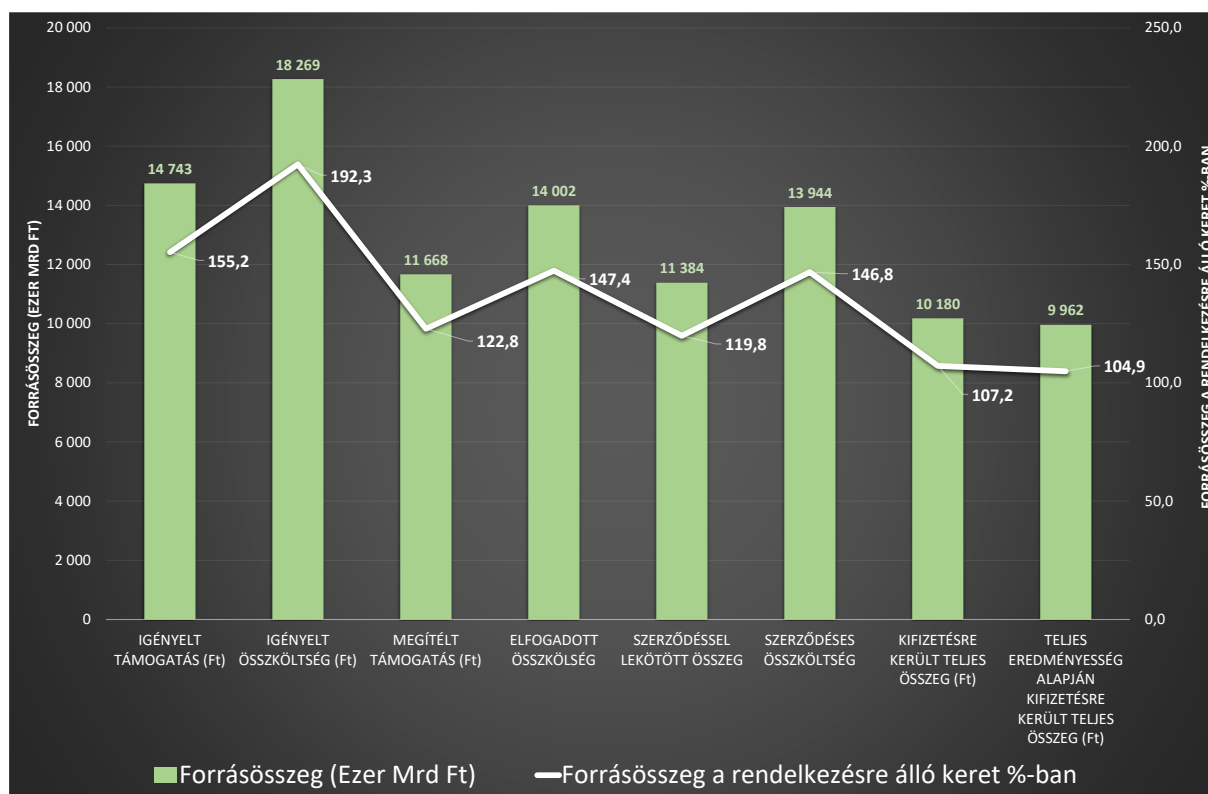
1. ábra Pályázatok beérkezésének éve a Széchenyi 2020 (2014-2020 + 2 év) időszakban

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

A programozási időszak végének közeledtével már **megbízható mérleg alkotható a forrás felhasználási eredményesség** kapcsán.

2. ábra A Széchenyi 2020 (2014-2020 + 2 év) pályázati ciklus forrás felhasználási eredményességének alakulása 2022 áprilisi állapot kerekített értékei szerint

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

A Széchenyi 2020 program forrásigényei meghaladják a 14 743 Mrd Ft-ot, ez a vonatkozó időszakban rendelkezésre bocsátott, lehívható forráskeret mintegy 155 %-a, vagyis a teljes időszakra vonatkozóan másfélszer annyi igény keletkezett, mint amennyi forrás rendelkezésre állt.

Az igényelt összköltség 18 269 Mrd Ft, közel kétszerese a lehívható keretösszegnek. A megítélt támogatás 11 668 Mrd Ft, közel 123 %-a keretösszegnek. Az elfogadott összköltség mintegy 14 000 Mrd Ft, a forráskeret 147,4 %-a. A szerződéssel lekötött összeg 11 384 Mrd Ft, mintegy 120 %-a az időszakra lehívható forrásoknak. A szerződéses összköltség 13 944 Mrd Ft, 146,8 %-a keretösszegnek.

A kifizetések visszakövetelés nélküli teljes összege 10 180 Mrd Ft, 107,2 %-a a 9 500 Mrd Ft-os keretnek. A visszakövetelésekkel csökkentett teljes eredményességet jelző kifizetett összeg 9 962 Mrd Ft, 104,9 %-a a forráskeretnek.

A forrásigényekhez képest a megítélt támogatásban részesült pályázatok aránya 65,9 %, 56 641 db, a visszakövetelések nélkül kifizetett pályázatok aránya 60 %, 51 495 db.

A visszakövetelésekkel csökkentett kifizetési eredményesség mutató 57,6 %, vagyis a 85 893 pályázatból 2022. április 11-ig 49 493 db támogatott pályázat kifizetéseit nem érinti, a teljes eredményesség vonatkozásában 2022 áprilisában megvalósultnak tekinthető.

A teljes eredményesség vonatkozásában a forráselosztó által elutasított, vagy a pályázó által támogatási döntés előtt visszavont, megszűnt pályázatok száma 29 235 db, az összes pályázat 34 %-a.

A támogatott, de a támogatást követően, vagy a kifizetés ideje alatt visszavont, megszűnt pályázatok száma 4 183 db, az összes pályázat 4,9 %-a.

A támogatási döntésen már túljutott, de a kifizetési fázisba még nem került pályázatok száma 2982 db, az összes pályázat 3,5 %.

Ez utóbbi a pályázati gyakorisággal az előttünk álló hónapokban még jó eséllyel növekedni fog a teljes eredményesség pályázati gyakorisága és összecszerúsége Magyarországon.

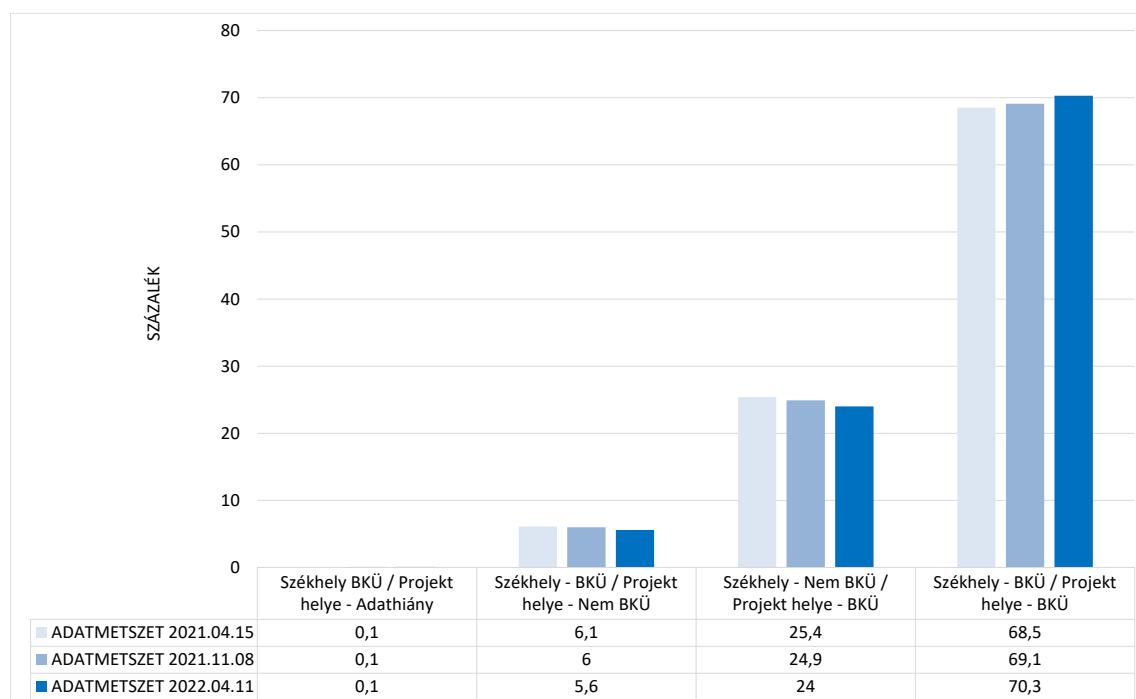
2.1.3. A 2014-2020 (+ 2 év) közötti forráskihelyezés BKÜ eredményei

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet (BKÜ) területén megvalósítani tervezett Széchenyi 2020 programok száma 2022. április 11-i állás szerint 3 460 db, 254 pályázattal bővült 2021. november eleje óta. A BKÜ pályázati aktivitása az országos gyakorisághoz képest a 2022 áprilisában 4 %, 2017. január és 2022. április közötti tizenkét mérés átlagában 3,85 %.

Az elmúlt másfél év során, 2020 októberétől 2022 áprilisáig végzett relatíve kiegyenlített időhosszúságú mérések alapján a Balaton térségben nem igazolódik a pályázatok gyakoriság növekedésében országosan tapasztalható csökkenési trend, ellenkezőleg, a különbségértékek növekedése figyelhető meg. 2020 októberében 2885 db pályázat kapcsolódott a Balaton térségéhez, 2021 áprilisában 2989 db, ez 104 db pályázati növekménynek felel meg. 2021. április és november között 217 db pályázattal növekedett az üdülőkörzeti gyakoriság, majd 2021. novemberi 3026 db pályázat gyarapodott 254 pályázattal 2022 áprilisára.

A BKÜ-ben megvalósítani tervezett programok pályázóinak több mint kétharmada székhelyszerűen is az térségben üzemel, vagy itt tartózkodik. A Széchenyi 2020 forráselosztási ciklus ideje alatt, 2014 és 2022 között alig 200 olyan pályázat került benyújtásra, ahol az üdülőkörzetben székhellyel rendelkező pályázó a BKÜ területén kívül tervezett megvalósítani projektet, ehhez képest több mint négyszer annyi olyan pályázó van, akinek székhelye BKÜ-n kívüli, de a Balaton körül kívánta pályázati terveit megvalósítani.

3. ábra A Balaton Kiemelt Üdülőkörzethez kapcsolódó pályázatok megoszlása a pályázó székhelye és a projekt megvalósulási helye szerint SZÉCHENYI 2020 programozási időszak (2014-2020 + 2 év) ideje alatt 2021. április és 2022. április között

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

Az elmúlt egy évben nyomon követve a projekt székhelye és megvalósulási helye szerinti közös metszeteket azt látjuk, hogy folyamatosan növekszik azon pályázók részaránya, akik székhelye és a pályázat megvalósulási helye is az üdülőkörzetben van, miközben folyamatosan csökken azoké, akik székhelye üdülőkörzeten kívüli, és a csak a pályázat megvalósulási helyszíne üdülőkörzeten belüli. Ezzel párhuzamban azok aránya is mérséklődik, akik székhelye üdülőkörzeten belüli, de a pályázatukat valahol a Balaton térségén kívül tervezték megvalósítani.

Mindezek összehatásai eredményezik azt, hogy a **BKÜ pályázati aktivitása a Széchenyi 2020** programon belül az országos trendekkel **nem csökken, hanem növekszik. A növekedésértéknek azonban nyilvánvaló objektív határokat szab a programon belül még elosztható források rövidesen bekövetkező elapadása.**

A BKÜ pályázatok mintegy **43,8 %-a Somogy, 34,3 % Veszprém, 21,9 % a Zala** megyei területrészhöz sorolható. A 2021 novembere óta eltelt időben a pályázati növekmény a BKÜ Veszprém megyei területe irányába konvergál, a növekmény 42,5 %-a sorolható ide. Somogy növekedésaránya 38,2 %, Zaláé 19,3 %, mindezek átlagban mintegy 0,5 %-al módosították a novemberi területmetszetek szerinti állást.

A pályázatok mintegy **64,3 %-át a Területrendezési Tv. alapján parti és partközeli településeken kívánták megvalósítani, a háttérzóna részesedése közel 35,7 %.**

A háttérzóna részesedésaránya az elmúlt évek során kis mértékben, de folyamatosan növekedett, ezzel együtt 2021 novembere és 2022 áprilisa között ez a trend megfordulni látszik, a pályázati növekmény több mint kétharmada a parti és partközeli településekhez köthető, ez pedig átlagban ugyancsak 0,5 % nagyságrendben, de ismét a parti és partközeli települések részesedési arányát növeli.

Az üdülőkörzet 180 településéből 160 településen rögzíthettünk pályázati aktivitást. Ez mintegy **89 %-os települési lefedettséget** jelent a térségben. Az üdülőkörzet Somogy megyei települési lefedettség értéke 90 %, 63 település 70-ből, ugyanez a BKÜ Veszprém megyei területrészeről 87,5 %, 63 település 72-ből, Zala esetében 89,5 %, 34 település 38 üdülőkörzeti településből.

A BKÜ pályázatok mintegy 45 %-a 10 üdülőkörzeti településhez sorolható, minden esetben az összes pályázat legalább 2 %-át fedi le egy-egy település. A rangsort Siófok város vezeti, az összes pályázat közel kilencedével. A második Keszthely, a harmadik Balatonfüred. A további sorrend arányaiban csökkenő említésben: Balatonfűzfő, Tapolca, Marcali, Gyenesdiás, Balatonalmádi, Fonyód, Hévíz és Zamárdi.

A Széchenyi 2020 program keretén belül FAIR-ban rögzített operatív programok forrásaira nem pályázó települések Balatonrendes kivételével az üdülőkörzet háttérterületéhez sorolhatók.

Mivel a jelen elemzés feltárja, hogy 2014-óta 2022 áprilisáig minden BKÜ településre érkezett valamilyen uniós, vidékfejlesztési, vagy hazai forrás, teljesen pályázati forrástámogatás nélkül maradt település nincs a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben.

A FAIR rendszerben rögzített adatok alapján a BKÜ területén **7 operatív programban** zajlik pályáztatás: **EFOP, GINOP, IKOP, KEHOP, KÖFOP, MAHOP, TOP**. A benyújtott pályázatok 64 %-a gazdaságfejlesztés, 18 %-a területfejlesztés témaköréhez érkezett, közel nyolcada humán erőforrás-fejlesztés. A környezet és energiahatékonysági, valamint a közigazgatás és közszolgáltatási pályázatok aránya 2-3 % közötti, 1 % alatti a halgazdálkodási operatív program pályázati gyakorisága, és 11 db pályázat sorolható a közlekedésfejlesztéshez.

Az elmúlt egy évben elsősorban a gazdaság és a területfejlesztés programjai kapcsán mutatkozik **pályázati aktivitás, több mint 90 %-os többségében a gazdaságfejlesztés területén. A BKÜ területén, ugyanúgy, ahogy országosan a GINOP, a TOP és az EFOP foglalja el a prioritások, intézkedések és alintézkedések pályázati rangsorának kitüntetett helyeit.**

A prioritásokat tekintve a **gazdaságfejlesztésen belül**

- kis- és középvállalkozások versenyképességének javítása
- kutatás, technológiai fejlesztés és innováció
- energia
- foglalkoztatás

a területfejlesztésen belül

- térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére
- alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken
- vállalkozásbarát, népesség-megtartó település-fejlesztés
- közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD)

a humánerőforrás-fejlesztésen belül

- együttműködő társadalom
- gyarapodó tudástőke

alkotja a főprofil. Ez a megoszlásszerkezet gyakorlatilag leképezi az országos struktúrát, csupán a belső aránymegoszlások különböznek, de azok is csak részleges hatásaikban. Az intézkedések és alintézkedések metszeteiben hasonló szerkezeti megoszlásokat látunk, a prioritások szoros összefüggésében dominánsak a GINOP és TOP végrehajtási intézkedések és ezek alintézkedései.

Alapvetően a mikro- kis és közepes vállalkozások versenyképesség javítása, kutatás-fejlesztés, foglalkoztatás növelése, az ifjúság támogatása és az energiahatékonyság növelés alkotja a fő profilt.

A pályáztatás **zömében sztenderd, vagy értékeléssel társított egyszerűsített eljárásrend** alapján zajlik, csupán 70 db pályázat kiemelt eljárásrendű.

A **kiemelt eljárásrendben megvalósítani tervezett pályázatok** több mint fele KEHOP, a környezet és energiahatékonysági operatív program részese, negyede gazdaságfejlesztés, hatoda közlekedésfejlesztés, ezzel felülreprezentált az országban, 3 db területfejlesztés és 1 db humánerőforrás-fejlesztés.

A **pályázók 62 %-a vállalkozás**, nagy többségében mikro-, és kisvállalkozás. A vállalkozások részaránya az utóbbi időszakban lényegesen emelkedett, már erősen közelíti az országos részarányt. Továbbra is magasabb az országosnál az **önkormányzati szektort** is tömörítő költségvetési szervek, költségvetési rend szerint gazdálkodó szervek pályázati aktivitása, ez a BKÜ-ben jelen állás szerint 24,5 %. A **nonprofit szektor** pályázati részaránya továbbra is az országos arány közelében halad, jelen állás szerint 13,6 %, kis mértékben csökkent tavaly november óta. A pályázó nonprofit szervezetek, ahogyan országosan, úgy BKÜ szinten is magasabb arányban államháztartáson belüliek.

Nemzetgazdasági főágazatok szerint az üdülőkörzeten belül a pályázatok relatív többsége az önkormányzati szektorhoz sorolható; közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás kereteibe helyezhető

A pályázók közel kétharmada öt nemzetgazdasági főágazatba sorolható, sorrendben:

- az önkormányzati szektort is tömörítő közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás (21,5 %)
- feldolgozóipar (13,3 %)
- kereskedelem (11,7 %)
- szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás (9,6 %)
- lakossági szolgáltatás szektor (8,2 %)

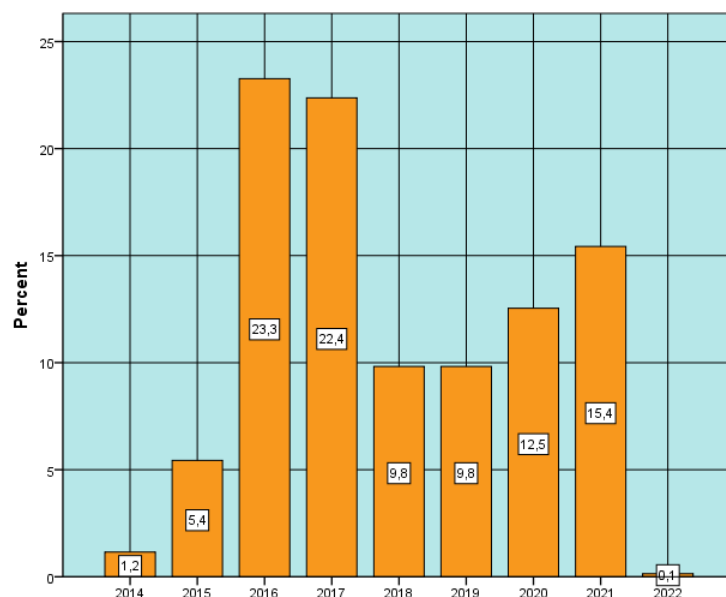
Hasonló az országoshoz azzal a különbséggel, hogy a BKÜ-ben a térség gazdasági profilja a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás szektor irányába súlyozódik, vagyis helyet cserél az országosan legfontosabb öt nemzetgazdasági ágazat metszetében az építőiparral.

A szakmai, tudományos és műszaki tevékenység és az építőipar részesedése 6-7 % közötti. Egyenként 2-4 % közötti részesedési klasztert alkot a művészet, szórakoztatás ágazata, a humán egészségügy, az ingatlanügyletek, az info-kommunikáció, az oktatás és az adminisztratív és szolgáltató tevékenység.

Ágazatonként 1 %, vagy az alatti részesedéssel bír a szállítás és raktározás, a mezőgazdaság, agrárium, a különböző ipari tevékenység, valamint a pénzügyi, biztosítási tevékenység.

A BKÜ térségében megvalósítani tervezett pályázatok gyakorisága 2016-2017 években volt a legmagasabb, ebben a két évben közel 1600 db pályázat érkezett a Széchenyi 2020 programjaihoz, ami a teljes időszak pályázati aktivitásának mintegy 46 %-át jelenti.

4. ábra A BKÜ területén megvalósítani tervezett pályázatok beérkezésének éve a Széchenyi 2020 (2014-2020 + 2 év) időszakban

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

A kezdeti rendkívül dinamikus pályázati aktivitás 2018-ban megtorpant, és 2019-ben sem mozdult lényegesen, 2020 és 2021-ben azonban újra növekedésnek indult olyannyira, hogy a pályázati aktivitás 2021-ben már a harmadik legmagasabb időszakos részarányt produkálta.

2022 első 100 napjában (január 1 – április 11) azonban mindössze már csak 5 db pályázat érkezett a Széchenyi 2020 programozási ciklus programjaihoz. Ebből 4 pályázat a KEHOP, egy a TOP-hoz.¹

A BKÜ megvalósulási hellyel célzott pályázatok forrásigénye 520,5 Mrd Ft, 3,5 %-a az országos forrásigénynek.

A forráselosztó által megítélt támogatás 390,9 Mrd Ft, ami 3,4 %-a az országosan megítélt támogatásnak.

A kifizetések teljes összege 476,5 Mrd Ft, ez 4,7 %-a a visszakövetelések nélküli, országos teljes kifizetésnek.

A megítélt támogatások kifizetésekhez képest alacsonyabb összege **az IH hivatalos közlése alapján** (EUFHÁT/10554-31/2020. ITM Európai Unió Fejlesztések Koordinációjáért Felelős Helyettes Államtitkárság) elszámolás-technikai differencia. A kifizetett projektek eseteiben a szerződéssel lekötött és a szerződéses összköltség metszeteiben jelentkező kifizetési különbségek is beleszámítanak, mindez összességében jelentős mértékben a közlekedésfejlesztési projekteket érinti.

Érvényesülési arányait tekintve a Balaton térségében **igényelt forrás teljes összegéhez (520,5 Mrd Ft = 100 %) képest:**

- az **igényelt összköltség** (742 Mrd Ft) 142,2 %
- a **megítélt támogatás** (390,9 Mrd Ft) 75,1 %
- az **elfogadott összköltség** (569,7 Mrd Ft) 109,4 %
- a **szerződéssel lekötött összeg** (377,1 Mrd Ft) 72,5 %
- a **szerződéses összköltség** (563,1 Mrd Ft) 108,2 %
- a **visszakövetelések nélkül kifizetett teljes összeg** (476,5 Mrd Ft) 91,5 %
- a **teljes eredményesség alapján kifizetett teljes összeg** 471,1 Mrd Ft (90,5 %)

¹ A szóban forgó pályázatok az alábbiak: KEHOP: A DRV Zrt. Állami tulajdonú víziközmű rendszerein megvalósuló rekonstrukciós fejlesztések (Révfülpö); A Balaton és térsége ivóvízellátásának modernizációjához kapcsolódó előkészítés (Siófok); Nyugat-dunántúli Vízügyi Igazgatóság épületeinek energetikai korszerűsítése (Keszthely); Komplex energetikai felújítás a Vasút egészségügyi NK Kft intézményeiben (Balatonfüred; illetve a TOP-on belül: Mesél az erdő - Interaktív erdei meseház Marcali-Gyótapuszta (Marcali).

1. sz. táblázat Teljes eredményesség pályázati és forrásösszegek szerinti összehasonlítása a SZÉCHENYI 2020 programozási időszak (2014-2020 + 2 év) FAIR adatrendszerben monitorozható operatív programjai alapján országosan és BKÜ szinten

SZÉCHENYI 2020		MAGYARORSZÁG		BKÜ	
TELJES EREDMÉNYESSÉG		MEGÍTÉLT TÁMOGATÁS - TELJES ÖSSZEG 2022.04.11-IG	KIFIZETETT TELJES ÖSSZEG 2022. 04.11-IG	MEGÍTÉLT TÁMOGATÁS - TELJES ÖSSZEG 2022.04.11-IG	KIFIZETETT TELJES ÖSSZEG 2022.04.11-IG
2022.04.11.					
Támogatott, de a támogatást követően, vagy a kifizetés ideje alatt visszavont, megszűnt projekt	Teljes összeg (Ft)	572 992 080 555	218 457 636 902	14 742 810 337	5 410 629 256
	Teljes összeg (%)	4,9 %	2,1 %	3,8 %	1,1 %
	Pályázatok száma (Db)	4 166	2 002	147	66
Támogatott, de kifizetési fázisba nem került projekt	Teljes összeg (Ft)	239 930 507 482		3 998 571 948	
	Teljes összeg (%)	2,1 %		1,0 %	
	Pályázatok száma (Db)	2 982		135	
Támogatott és kifizetett, megvalósult projekt	Teljes összeg (Ft)	10 855 004 837 441	9 961 721 943 265	372 240 658 595	471 122 577 691
	Teljes összeg (%)	93,0 %	97,9 %	95,2 %	98,9 %
	Pályázatok száma (Db)	49 493	49 493	1 896	1 896
MEGÍTÉLT TÁMOGATÁSOK, KIFIZETÉSEK ÉS PÁLYÁZATOK ÖSSZESEN	Teljes összeg (Ft)	11 667 927 425 478	10 180 179 580 167	390 982 040 880	476 533 206 947
	Teljes összeg (%)	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Pályázatok száma (Db)	56 641	51 495	2 178	1 962

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

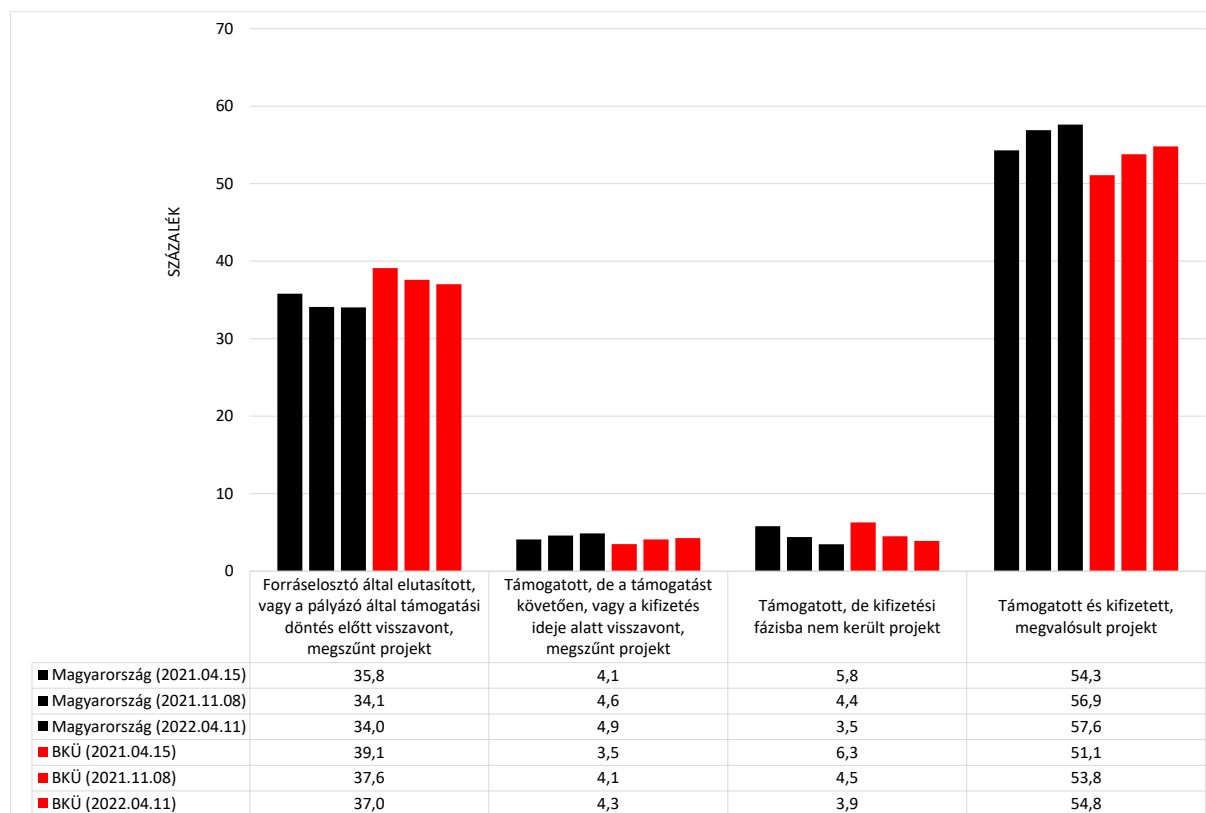
A **visszakövetelés összege** értelemszerűen befolyásolja a korábban megítélt támogatási összeg alakulását is. A visszakövetelés a megítélt forrásból közel 573 Mrd Ft-ot érint, a kifizetett forrásból 218,4 Mrd Ft. A támogatott, de kifizetési fázisba nem került pályázatok megítélt forrása mintegy 240 Mrd Ft, ami szintén befolyásolja a teljes eredményesség alapján várható kifizetéseket.

A visszakövetelés BKÜ-ben a megítélt támogatásból 14,7 Mrd Ft-ot érint, a kifizetett összegből 5,4 Mrd Ft, ez utóbbi összesen 66 db pályázatot jelent. A támogatott, de kifizetési fázisba nem került pályázatok megítélt forrása közel 4 Mrd Ft, még 135 db pályázat esetében várakoznak erre a forrásra. Összehasonlítva az országos és a BKÜ keresztmetszetet az üdülőkörzetben alacsonyabb a visszakövetelt összeg aránya, mint országosan, de az országos részarányánál alacsonyabb a támogatott, de kifizetési fázisba nem került pályázatok megítélt forrásaránya is, ez országosan 2,1 %, a BKÜ-ben 1 %.

Teljes eredményesség alapján a BKÜ-ben megítélt forrás 372,2 Mrd Ft, a kifizetés (az említett elszámolás-technikai differencia miatt) közel 1900 db pályázat metszetében 471,1 Mrd Ft.

Az elmúlt egy év során a forráselosztó által **elutasított, vagy** a pályázó által a támogatási döntés előtt visszavont, megszűnt projektek aránya mind országosan, mind a BKÜ-ben csökken. Ugyancsak csökken a támogatott, de kifizetési fázisba nem került projektek aránya is mindkét területi összehasonlításban.

5. ábra Támogatott és kifizetett projektek alakulása a FAIR-ban monitorozható adatok alapján a SZÉCHENYI 2020 programozási időszak (2014-2020 + 2 év) ideje alatt Magyarországon és a BKÜ-ben (%) 2021. áprilisa és 2022 áprilisa között

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

Ugyanakkor növekszik a támogatott, de a támogatást követően, vagy a kifizetés ideje alatt visszavont, megszűnt projektek aránya, illetve a támogatott és kifizetett projektek aránya is.

A Széchenyi 2020 programozási időszak pályázati eredményességét a teljes eredményességmutató összegértékei alapján NUTS szintek összehasonlításaiban, az **egy lakosra jutó pályázati forrás** metszeteiben is megvizsgáltuk a Balaton térségének kiemelésével. Az egy lakosra jutó értékek kiszámításához a KSH által közzétett 2014-2020 közötti állandó népesség átlagát használtuk fel.

A BKÜ térsége a támogatott és kifizetett, visszakövetelések nélküli, teljes eredményességgel rendelkező, megvalósult pályázatok abszolút gyakorisága vonatkozásában NUTS szintek összehasonlításai szerint gyenge státuszú térségnek számít.

A pályázatok eredményesség indexe 2022 április 11-i állás alapján országosan 57,6 %, míg a BKÜ-ben 54,8 %, és ezzel utolsó helyen áll NUTS I (nagy régió) és NUTS II (statisztikai régió) összehasonlításban is.

NUTS III (megye) metszeteket tekintve is az egyik leggyengébb, a rangsor legvégén álló Borsod-Abaúj-Zemplén és Nógrád megye eredményesség arányához közelít, azoktól 0,5-1 %-ban tér csak el, vagyis lényegében ez a hármas alkotja a NUTS III rangsor végét.

Az eredményes pályázatok gyakoriságindexétől élesen eltérően a Balaton térsége az egy lakosra jutó, visszakövetelések nélküli, kifizetett források vonatkozásában minden NUTS szint összehasonlítása szerint kiemelkedően kedvező helyzetű térség.

Az egy lakosra jutó, visszakövetelések nélküli kifizetett forrás a Széchenyi 2020 zárás előtti, 2022 áprilisi állapotában 1 733 005 Ft az üdülőkörzetben, ami az országos egy lakosra jutó teljes eredményesség alapján számolt kifizetési érték 173,4 %-a.

Az országos egy lakosra jutó összeg megközelíti az 1 millió Ft-ot. 1 millió Ft feletti egy lakosra jutó összeg NUTS I szinten csupán a Dunántúl, NUTS II szinten Észak-Alföld és Észak-Magyarország, NUTS III szinten Budapest, Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád-Csanád, Hajdú-Bihar, Heves, Somogy és Vas megyékben detektálható. Ezekben az esetekben az országos egy lakosra jutó teljes eredményesség alapján számolt kifizetési érték meghaladja a 100 %-ot, de egyik indexérték sem közelíti meg a BKÜ kedvezményezettségi szintjét.

A teljes eredményesség alapján számolt egy lakosra jutó BKÜ kedvezményezettség szintje az elmúlt egy évben mérséklődött, 2021 áprilisában 182,6 % volt, novemberben 180,4 %, de ez sem befolyásolja az üdülőkörzet NUTS szintű dominanciáját.

2. sz. táblázat Teljes eredményesség metszetében megvalósult projektek kifizetéseinek egy lakosra jutó értékarányai a SZÉCHENYI 2020 programozási időszakban (2014-2020 + 2 év) FAIR adatrendszerben monitorozható operatív programok alapján a projektek megvalósulási helye és NUTS I-II-III szintek összehasonlításai szerint a BKÜ kiemelésével

SZÉCHENYI 2020 FAIR adatállomány: 2022. április 11-én végzett leválogatás alapján. Az értékek kiszámítása a KSH által közölt 2014- 2020 közötti állandó népesség átlagának felhasználásával készült.	NUTS I – NAGYRÉGIÓ					
	Forráselosztó által elutasított, támogatási döntés előtt, vagy azt követően visszavont, megszűnt, kifizetési fázisba el nem jutott projekt (db)	Támogatott és kifizetett projektek száma (db)	Támogatott és kifizetett projektek aránya az összes pályázaton belül (%)	Megvalósult projektek kifizetett támogatása (Mrd Ft)	A megvalósult projektek egy lakosra jutó kifizetett támogatása (Ft)	Megvalósult projektek kifizetett támogatás indexe – Magyarország =100 %
Nincs NUTS I adat	13	2	13,3	169,4	-	-
Dunántúl	13468	18745	58,2	3188,0	1 060 211	106,1
Közép-Magyarország / Budapest	2373	3596	60,2	2698,1	904 635	90,5
Alföld és Észak	20546	27150	56,9	3906,2	981 667	98,2
Magyarország	36400	49493	57,6	9961,7	999 259	100,0
BKÜ	1564	1896	54,8	471,1	1 733 005	173,4
	NUTS II – STATISZTIKAI RÉGIÓ					
Nincs NUTS II adat	13	2	13,3	169,4	-	-
Dél-Alföld	6215	9100	59,4	1062,9	823 653	82,4
Dél-Dunántúl	4946	6319	56,1	913,4	982 206	98,3
Észak-Alföld	7611	9759	56,2	1550,6	1 028 423	102,9
Észak-Magyarország	6720	8291	55,2	1292,7	1 094 630	109,5
Közép-Dunántúl	4769	6303	56,9	824,4	756 881	75,7
Közép-Magyarország / Budapest	2373	3596	60,2	2698,1	904 635	90,5
Nyugat-Dunántúl	3753	6123	62,0	1450,2	1 468 127	146,9
Magyarország	36400	49493	57,6	9961,7	999 259	100,0
BKÜ	1564	1896	54,8	471,1	1 733 005	173,4
	NUTS III – MEGYE					
Nincs NUTS III adat	13	18	58,1	835,0	-	-
Bács-Kiskun	2386	3630	60,3	321,0	612 506	61,3
Baranya	2261	2743	54,8	282,3	733 987	73,5
Békés	1596	2456	60,6	295,9	837 654	83,8
Borsod-Abaúj-Zemplén	3817	4553	54,4	751,6	1 103 460	110,4
Csongrád-Csanád	2233	3012	57,4	444,4	1 075 733	107,7
Fejér	1951	2440	55,6	361,0	844 730	84,5
Győr-Moson-Sopron	1625	2726	62,7	357,7	787 697	78,8
Hajdú-Bihar	2984	3640	55,0	827,3	1 518 808	152,0
Heves	1564	2171	58,1	373,4	1 233 820	123,5
Jász-Nagykun-Szolnok	1595	2181	57,8	261,1	681 608	68,2
Komárom-Esztergom	1137	1657	59,3	161,4	521 986	52,2
Nógrád	1339	1566	53,9	165,4	838 718	83,9
Pest	1045	1606	60,6	470,8	364 053	36,4
Somogy	1632	2209	57,5	487,8	1 533 821	153,5
Szabolcs-Szatmár-Bereg	3032	3937	56,5	461,1	794 857	79,5
Tolna	1053	1366	56,5	143,2	629 915	63,0
Vas	835	1584	65,5	275,2	1 084 729	108,6
Veszprém	1681	2206	56,8	302,0	856 346	85,7
Zala	1293	1810	58,3	178,9	639 073	64,0
Budapest	1328	1982	59,9	2205,2	1 305 487	130,6
Magyarország	36400	49493	57,6	9961,7	999 259	100,0
BKÜ	1564	1896	54,8	471,1	1 733 005	173,4

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

Az adatok **értelmezhetőségi párhuzama** érdekében **megvizsgáltuk** az egy lakosra jutó kifizetések **teljes eredményesség** szerinti forrásösszegek területi dimenzióit a **közlekedésfejlesztési projektek** összecsúszásai nélkül is, tekintve azoknak a többi OP-hoz képest magasabb, vagy **extrém magas** finanszírozási igényét.

Ezek alapján a BKÜ egy lakosra jutó forrásösszegei a korábbi monitoring jelentések számításai alapján **fokozatosan csökkenő mértékben, de továbbra is országos átlag felettiék, 2022. április közepén 778 593 Ft összegben, az országos egy lakosra jutó indexértékhez képest 103 %-os** arányon álltak.

A BKÜ IKOP nélküli egy lakosra jutó forrásértéke NUTS I szinten elmarad a Dunántúltól, NUTS II szinten Nyugat-Dunántúltól, NUTS III szinten Budapest, Csongrád-Csanád, Nógrád, Heves, Somogy és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye indexétől.

Ezzel együtt alá kell húznunk azt is, hogy **az IKOP projekteket** – kinevezve hozzá egy települést – **területileg ott számolják el, ahol megvalósulnak és ahol hasznosulni fognak.**

Az, hogy például Nógrád megye egy lakosra jutó támogatásértékei IKOP nélkül magasabbak az üdülőkörzeti indexnél, annyit jelent, hogy ott nem volt közlekedésfejlesztési projekt, mivel az egy lakosra jutó forrás változatlan az IKOP nélküli és az IKOP-al társított keresztmetszetben, a BKÜ-ben pedig, ahol a **közlekedésfejlesztés**, ezen belül az IKOP-1-3 **külön kiemelve a 1861/2016 sz. Kormányhatározatban** igen hangsúlyos programpontra volt, **megvalósulnak és hasznosulni fognak, húzóértéket jelentenek.**

Az IKOP összegek nélküli többi említett megye és Budapest előnye hasonló torzulásból fakad, itt ugyan megvalósultak IKOP projektek, de ezek volumene, bekerülési összege elmarad az üdülőkörzet esetében az IKOP összegek kiemelésével tapasztalható összegtől, mert vagy kevesebb ilyen projekt zajlott, akár magasabb értéken, de kevesebb, vagy több, viszont az adott fejlesztésekhez kapcsolódóan adekvát módon alacsonyabb finanszírozási igény mellett jelentek meg.

A Széchenyi 2020 programozási időszak legfontosabb adatait áttekintve megalapozottan kijelenthető, hogy az elmúlt, a 2014-2020 (+ 2 év) közötti uniós fejlesztési ciklus volt Magyarország eddigi fejlesztéspolitikai történetében a legsikeresebb időszak, aminek kiemelt kedvezményezettje volt a Balaton térsége.

A kiemelt kedvezményezetttség nem véletlen, mintegy sorsdöntő szereplője a 1861/2016 sz. Kormányhatározatban megfogalmazott stratégiai célok és prioritások teljes megvalósulása és túlteljesülése.

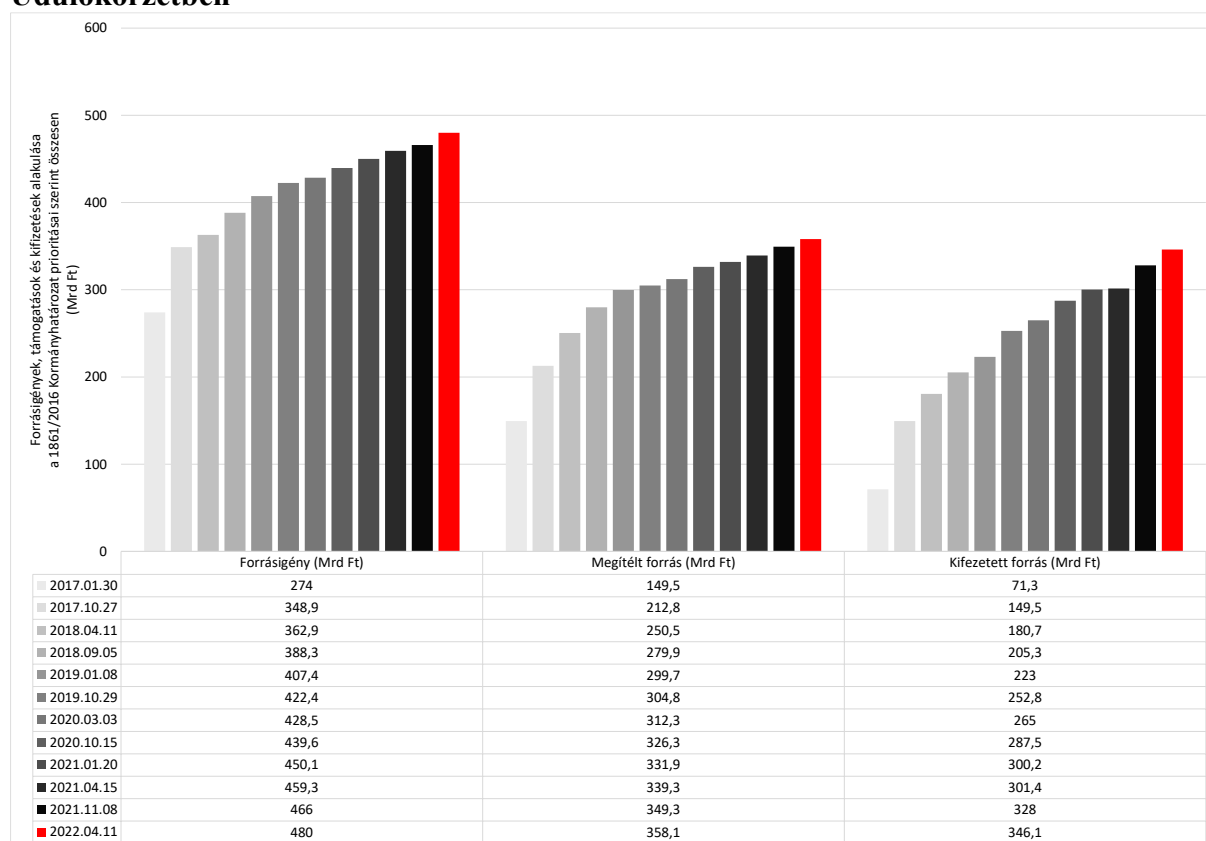
2.2. A 1861/2016 (XII. 27.) sz. Kormányhatározat által kijelölt fejlesztés stratégiai prioritások teljesülésének előrehaladása és véglegesülése

A 2022. április 11-i adatleválogatás eredményei alapján a **1861/2016 sz. Kormányhatározatban foglalt, FAIR adatrendszerben monitorozható stratégiai programpontra megvalósulása gyakorlatilag teljes**, a nevesített célok és prioritások nagyfokú túlteljesülése zajlik. A **folyamateredmények monitorozását** a korábbi időszakok

adataival való összehasonlíthatóság érdekében továbbra is a teljes forrásösszeg felhasználásával végeztük el, de idősorrendben összehasonlítható eredményességmetszetet készítettünk a teljes eredményesség mutató figyelembe vételével is.

A Balaton térségi pályázatok közül forrásigény 3261 pályázat, megítélt támogatás 2047 pályázat, kifizetés 1835 pályázat esetében azonosítható. A forrásigénnyel jelentkező pályázók abszolút többsége, **56,3 %-a részesült kifizetésben.** A 1861/2016 sz. Kh-ban foglalt uniós finanszírozású prioritások FAIR-ban monitorozható, vidékfejlesztés nélküli forrásigénye **2022. április közepén 480 Mrd Ft, a megítélt forrás 358,1 Mrd Ft, a kifizetett teljes összeg 346,1 Mrd Ft.** A forrásigények növekedési összege április közepéhez képest 14 Mrd Ft, a megítélt támogatásoké 8,8 Mrd Ft, a kifizetéseké 18,1 Mrd Ft.

6. ábra Forrásigények, támogatások és kifizetések teljes összegének alakulása 2017 januárja és 2022 áprilisa között a 1861/2016 sz. Kormányhatározatban foglalt, FAIR adatbázisban monitorozható prioritások szerint összesen a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

Legfrissebb állás szerint a FAIR-ban monitorozható prioritásokon belül a **turisztikai fejlesztések** (GINOP-7) forrásigénye a Kormányhatározatban dedikált forrás 192,9 %-a, a megítélt forrás a dedikált összeg 159,3 %-a. A **kifizetések** a 26,7 Mrd Ft dedikált forráshoz képest meghaladták a **35 Mrd Ft**-ot, ezzel **131,6 %-os** arányon állnak. A balatoni turisztikai spektrumban tervezett stratégiai prioritás összességében nagymértékű túlteljesülését látjuk, ami projektszinten 33 db fejlesztést jelent.

3. sz. táblázat A 1861/2016 sz. Kormányhatározat által kijelölt fejlesztés stratégiai prioritások megvalósulási folyamata – az üdülőkörzethez nevesített források arányainak alakulása a kormányhatározatban dedikált keret százalékában – forrásigények, megítélt támogatások és a teljes összegű kifizetések szerint

FORRÁSIGÉNYEK A KERETÖSSZEGEK SZÁZALÉKÁBAN												
	2017. 01.30.	2017. 10.27.	2018. 04.11.	2018. 09.05.	2019. 01.08.	2019. 10.29.	2020. 03.03.	2020. 10.15.	2021. 01.20.	2021. 04.15.	2021. 11.08.	2022. 04.11.
Turisztikai fejlesztések (GINOP-7)	55,8	93,6	101,5	106,7	162,2	163,3	164,8	167,4	189,9	189,9	192,4	192,9
Gazdaság és innováció (GINOP-1-2-3-4-5-6)	176,6	232,9	254,8	261,5	273,2	280,4	295,9	318,6	324,7	330,9	347,7	357,2
Vízminőség és biztonság (KEHOP-1-2-4-5)	81,8	87,3	103,5	103,7	103,6	108,1	108,4	109,1	112,9	112,9	115,6	140,1
Közlekedés (IKOP-1-2-3)	99,1	102,7	102,7	120,7	120,7	120,7	120,7	122,0	122,0	122,0	122,0	122,5
Területfejlesztés (TOP-1-2-3-4-5-7)	182,1	233,9	233,9	234,2	238,7	274,7	279,6	285,4	290,2	316,0	318,9	323,8
Humán erőforrás-fejlesztés (EFOP-1-3 és 4.2.1.16)	178	847,8	852,4	852,4	852,4	864,4	869,9	894,9	896,7	896,7	895,2	895,0
GINOP/KEHOP/IKOP/ TOP/EFOP ÖSSZESEN	111,0	141,3	147	157,3	165	171,1	173,6	178,0	182,3	186,0	188,8	194,4
MEGÍTÉLT TÁMOGATÁSOK A KERETÖSSZEGEK SZÁZALÉKÁBAN												
	2017. 01.30.	2017. 10.27.	2018. 04.11.	2018. 09.05.	2019. 01.08.	2019. 10.29.	2020. 03.03.	2020. 10.15.	2021. 01.20.	2021. 04.15.	2021. 11.08.	2022. 04.11.
Turisztikai fejlesztések (GINOP-7)	17,1	34,2	63,7	70,8	131,6	132,8	134,2	136,8	138,2	156,3	158,9	159,3
Gazdaság és innováció (GINOP-1-2-3-4-5-6)	55,5	89,5	118,3	128,6	142,4	141,6	145,4	164,4	172,4	177,8	187,5	194,0
Vízminőség és biztonság (KEHOP-1-2-4-5)	77	79,4	98	98	97,9	101,5	101,7	102,9	106,4	106,6	109,3	119,5
Közlekedés (IKOP-1-2-3)	76,7	80,6	80,7	98,7	98,7	98,7	98,7	100,0	100,0	100,0	100,0	100,4
Területfejlesztés (TOP-1-2-3-4-5-7)	13,9	98,7	127,4	136,1	136,7	148,1	166,1	184,8	190,9	194,7	214,3	223,1
Humán erőforrás-fejlesztés (EFOP-1-3 és 4.2.1.16)	74,5	524,6	686,2	686,2	687,5	693,6	710,3	733,1	735,1	735,1	733,7	733,3
GINOP/KEHOP/IKOP/ TOP/EFOP ÖSSZESEN	60,5	85,9	101,4	113,3	121,4	123,4	126,5	132,2	134,4	137,4	141,5	145,0
KIFIZETÉSEK A KERETÖSSZEGEK SZÁZALÉKÁBAN												
	2017. 01.30.	2017. 10.27.	2018. 04.11.	2018. 09.05.	2019. 01.08.	2019. 10.29.	2020. 03.03.	2020. 10.15.	2021. 01.20.	2021. 04.15.	2021. 11.08.	2022. 04.11.
Turisztikai fejlesztések (GINOP-7)	5,6	11,8	23,6	30,7	63,3	70,7	74,4	87,5	89,8	93,2	116,9	131,6
Gazdaság és innováció (GINOP-1-2-3-4-5-6)	36,4	62,1	78,6	86,1	91,7	104,7	109,9	125,4	135,3	138,4	151,4	159,6
Vízminőség és biztonság (KEHOP-1-2-4-5)	43,2	47,8	51,9	53,2	52,9	54,5	68,3	70,8	73,2	80,3	91,7	104,4
Közlekedés (IKOP-1-2-3)	32,5	71,1	77,7	87,3	89,0	105,3	105,4	107,7	107,7	107,7	113,7	115,7
Területfejlesztés (TOP-1-2-3-4-5-7)	13,5	71,1	96,1	115,9	125,8	133,1	140,2	168,2	195,3	183,6	197,6	209,0
Humán erőforrás-fejlesztés (EFOP-1-3 és 4.2.1.16)	1,4	93,7	252,9	316,1	378,4	420,1	475,3	545,8	560,2	566,9	590,6	624,2
GINOP/KEHOP/IKOP/ TOP/EFOP ÖSSZESEN	28,8	60,5	73,2	83,2	90,3	102,4	107,3	116,5	121,6	122,1	132,9	140,2

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

A gazdaság és innováció (GINOP 1-2-3-4-5-6) prioritás esetében ugyancsak nagymértékű túlteljesülés tapasztalható. Ebben az esetben a forrásigény 357,2 %-a, a támogatás 194 %-a, a kifizetés 159,6 %-a a dedikált 25,2 Mrd Ft-os keretösszegnek, 2021 novebere óta mintegy 2,1 Mrd Ft-al emelkedett, mára meghaladja a 40,2 Mrd Ft-ot. A Kormányhatározatban nevesített

gazdaságfejlesztés prioritás mintegy 40 milliárdos kifizetéséből 1161 balatoni pályázó részesült.

A **vízminőség és biztonság** (KEHOP 1-2-4-5) prioritás esetében a forrásigény 140,1 %-a a keretösszegnek, a megítélt támogatás 119,5 %, és 2022 áprilisára a **kifizetések is átlépték a dedikált keretösszeg 100 %-át**, jelen állás szerint 104,4 %-on pozicionálnának, vagyis a 38,37 Mrd Ft keretösszeghez képest **40,1 Mrd Ft került kifizetésre**. A kifizetett pályázatok száma ebben a keresztmetszetben 51 db.

A **közlekedésfejlesztés** (IKOP 1-2-3) prioritás 122,6 Mrd Ft dedikált forrásösszegéhez képest 9 db projekt keretében 150,1 Mrd Ft forrásigény jelent meg, ami 122,5 %-a a tervezett keretnek. A megítélt támogatás 7 támogatott projekt metszete alapján 123,1 Mrd Ft, ami kevéssel, de meghaladja a keretösszeget. A **kifizetés** azonban a megvalósult közlekedésfejlesztési projektek technikai elszámolás különbségei miatt 141,8 Mrd Ft-ot tesznek ki, ami a dedikált keret **115,7 %-át** jelenti.

A **területfejlesztés** (TOP 1-2-3-4-5-7) prioritás forrásigénye 323,8 %-a a forráskeretnek, a megítélt támogatás 223,1 %-a, a **kifizetések 209 %-os** teljesülési arányon állnak, összecsúszva a tervezett 29,76 Mrd Ft-hoz képest **62,2 Mrd Ft-ot** alkotnak. A területfejlesztés prioritáson belül 438 pályázó között oszlik meg a kifizetett forrás.

A **humán erőforrás-fejlesztés** (EFOP 1-3-4.2.1.16) prioritás forrástechnikai alultervezése kezdetektől ismert tény. A forráselosztó rugalmasságát jelzően a forrásigény 38,2 Mrd Ft, a megítélt támogatás 31,3 Mrd Ft, a kifizetés 26,6 Mrd Ft összehasonlítást alkot, ami azt jelenti, hogy a humán erőforrás-fejlesztés forrásigénye közel kilencszerese, a megítélt támogatás több mint kétszerese, a **kifizetés több mint hatszorosa** a dedikált összegnek. A 26,6 Mrd Ft humán erőforrás-fejlesztési kifizetésekből 145 pályázó részesült a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben.

A FAIR-ban monitorozható 6 prioritás együttes dedikált keretösszege **246,9 Mrd Ft**, amihez képest a forrásigény **194,4 %**, a megítélt támogatás **145 %**, a kifizetések **140,2 %-on** állnak.

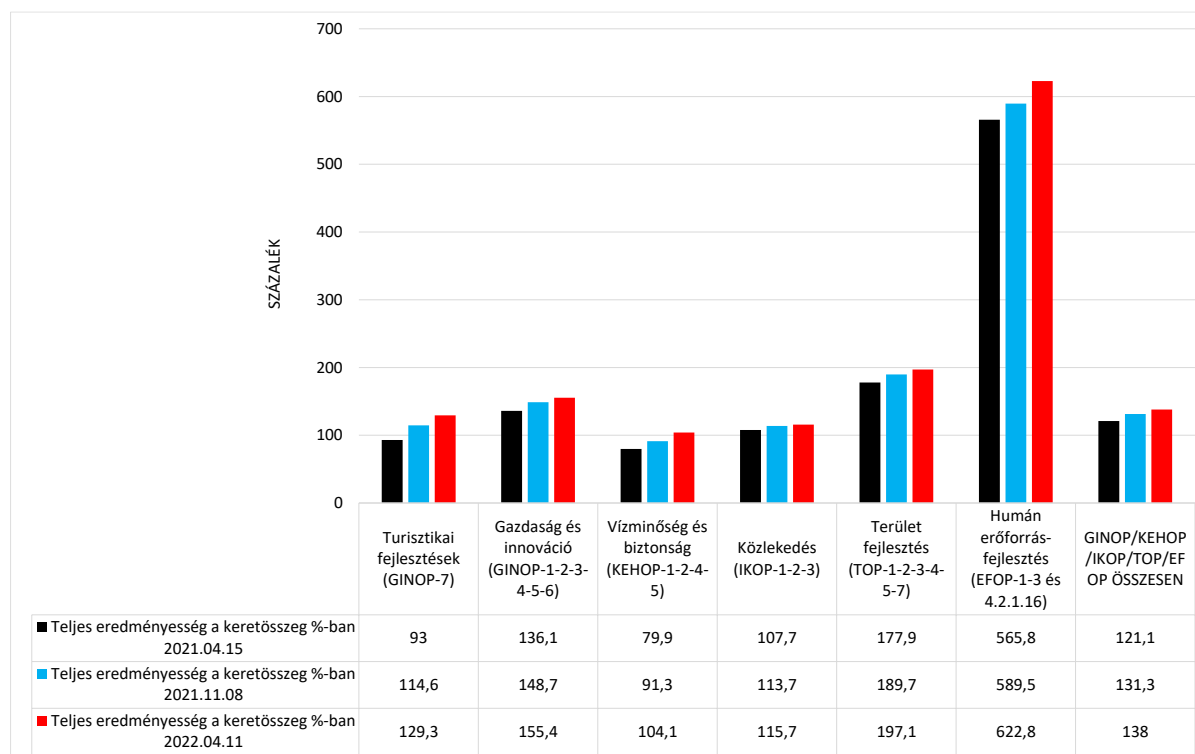
A legutóbbi, 2021. november eleji állapotokat rögzítő beszámoló jelentés óta a 2022. április közepéig eltelt mintegy 5 hónap időintervallum alatt a kifizetési növekményként megjelent mintegy 18 Mrd Ft több mint negyede, mintegy 4,9 Mrd Ft érkezett a vízminőség és biztonság tématerületéhez, ezzel ebben a prioritásban zajlott a legnagyobb volumenű változás. A 2021. novemberi és a 2022. áprilisi különbségösszeg több mint ötöde, 3,9 Mrd Ft jutott turizmusfejlesztésre, több mint hatoda, 3,4 Mrd Ft területfejlesztésre, közel hetede, 2,3 Mrd Ft közlekedésfejlesztésre, és kilencede, mintegy 2,1 Mrd Ft gazdaságfejlesztés, végül 8 %-a, 1,4 Mrd Ft humán erőforrás-fejlesztés.

A 1861/2016 Kormányhatározatban foglalt prioritások teljesülését a **teljes eredményesség mutató alapján is megvizsgálva** azt látjuk, hogy a **visszakövetelések összegével csökkentett kifizetési főösszeg 340,6 Mrd Ft**, ami 2,2 %-kal alacsonyabb a kifizetéseknél jelzett teljes

összegnél. A **visszakövetelés teljes összege** a 1861/2016 Kormányhatározat hatálya alá sorolt prioritások esetében **5,4 Mrd Ft**, ami kétharmadában, közel 3,5 Mrd Ft értékben a területfejlesztést érinti. Közel 1 Mrd Ft visszakövetelési összeg keletkezett a gazdaságfejlesztésben, ami a teljes visszakövetelés ötöde. A turizmusfejlesztés területén keletkezett visszakövetelés mintegy 615 millió Ft, kilencede a teljes visszakövetelésnek. További mintegy 130 millió Ft visszakövetelés jelenik meg a vízminőség és biztonság, és 62,5 millió Ft a humán erőforrás-fejlesztésben. A közlekedésfejlesztésben nincs visszakövetelés.

Teljes eredményesség alapján a kifizetések jelen állása szerint a turizmus prioritás teljesülése a dedikált kerethez képest 129,3 %, a gazdaságfejlesztésé 155,4 %, a vízminőség és biztonság esetében 104,1 %. A közlekedésfejlesztésnél értelemszerűen nincs eltérés, a területfejlesztés esetében a teljesülés aránya 197,1 %, a humán erőforrás-fejlesztés esetében 622,8 %. A FAIR-ban monitorozható prioritások dedikált uniós keretösszegének 138 %-a került visszakövetelés nélkül kifizetésre. 2021 áprilisa és 2022 áprilisa időtávjában a teljes eredményesség alapján megfigyelhető teljesülési mutatók is a folyamatos növekedést tényét támasztják alá.

7. ábra A 1861/2016 sz. Kormányhatározatban nevesített stratégiai prioritások kifizetési teljesülése a teljes eredményesség index, valamint a visszakövetelések nélküli eredményesség index értékei szerint a keretösszegek százalékában

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

A megfigyelt adatok alapján megalapozottan kijelenthető, soha ennyire sikeres és eredményes fejlesztés stratégiai programterv a Balaton térségében még nem zajlott.

2.3. A Széchenyi Terv Plusz 2021-2027 programozási ciklus forráskihelyezésének állása a FAIR adatbázis 2022. április 11-i metszete alapján

2.3.1. Jogszabályi háttér, forráskeret, adatbázis struktúra

A Magyar Közlöny 2021. évi 91. számában kihirdetésre került a **256/2021. (V.18.) Kormányrendelet a 2021-2027 programozási időszakban** az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználási rendjéről. Ezt követően a **GINOP_PLUSZ** program keretében **gyorsított eljárásrendben** megjelentek az első pályázati kiírások a 2021-2027 közötti uniós fejlesztési ciklus forrásainak mielőbbi kihelyezhetősége érdekében. A 2021-2027 közötti programozási időszak során **Magyarország minden eddigénél több, összesen 51,6 Mrd EUR** fejlesztési forráskerethez jutott, ami az MNB 2021 évi 360 napos középárfolyamán számolva mintegy **18 600 Mrd Ft forrásösszegnek felel meg**.

A rendelkezésre álló forráskeret részleges, vagy egészes lehívhatóságát a **programozási ciklus ideje alatt a Magyarországgal szemben folyamatban lévő jogállamisági eljárás keretében a központi forráselosztó akadályozhatja, vagy akár teljesen fel is függesztheti**.

4. sz. táblázat A jogszabály az operatív programok nevesítése mellett rendelkezik az irányító hatóság és a forráskihelyezés folyamatában közreműködő szervezet kijelöléséről

Program		A Kormány európai uniós források felhasználásával kapcsolatos irányító hatósági feladatok ellátására kijelölt tagja által vezetett minisztérium	Közreműködő szervezet
1	Digitális Megújulás Operatív Program Plusz (DIMOP_PLUSZ)	Miniszterelnöki Kabinetiroda	
2	Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program Plusz (EFOP_PLUSZ)	Emberi Erőforrások Minisztériuma	
3	Magyar Halgazdálkodási Operatív Program Plusz (MAHOP_PLUSZ)	Agrárminisztérium	Magyar Államkincstár
4	Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program Plusz (IKOP_PLUSZ)	Innovációs és Technológiai Minisztérium	
5	Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program Plusz (GINOP_PLUSZ)	Pénzügyminisztérium	
6	Végrehajtás Operatív Program Plusz (VOP_PLUSZ)	Miniszterelnökség	
7	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz (TOP_PLUSZ)	Pénzügyminisztérium	Magyar Államkincstár
8	Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program Plusz (KEHOP_PLUSZ)	Innovációs és Technológiai Minisztérium	
9	Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alap Plusz	Belügyminisztérium	
10	Határigazgatási és Vízügyi Politikai Eszköz Plusz	Belügyminisztérium	
11	Belső Biztonsági Alap Plusz	Belügyminisztérium	
12	Európai Unió Szolidaritási Alapja	Az Európai Unió Szolidaritási Alapjának létrehozásáról szóló, 2002. november 11-i 1212/2002/EK tanácsi rendelet 2. cikk (1) bekezdés a) pontja vonatkozásában a Belügyminisztérium, a 2. cikk (1) bekezdés b) pontja vonatkozásában az Emberi Erőforrások Minisztériuma	

Forrás: a 256/2021. (V.18.) Kormányrendelet 1. sz. melléklete

Az adatok rögzítése a **korábbi fejlesztési ciklussal megegyező nomenklatúra** alapján történik, továbbra is a **Fejlesztéspolitikai Adatbázis és Információs Rendszer (FAIR)** felépítése szerint. **Változás** az előző, 2021. november 8-i adatleválogatáshoz képest, hogy a **Széchenyi 2020 és a Széchenyi Terv Plusz pályázati adatai már nem külön önálló, hanem folytatólagosan vezethető, programozási kóddal különválasztott, egységes adatbázisba kerültek.**

2.3.2. A 2021-2027 közötti forráskihelyezés országos eredményei

A 2021-2027 közötti fejlesztési időszak forrásainak megszerzése érdekében 2022. április 11-én készült adatleválogatási metszete szerint **országosan 16 867 db** pályázat érkezett. Jelenleg a gazdaságfejlesztés és a területfejlesztés területén zajlik pályáztatás.

Az új programozási ciklus során elsőként a **GINOP_PLUSZ** operatív program indult el. A **gazdaságfejlesztés területéhez érkezett pályázatok száma 5 hónap leforgása alatt közel a háromszorosára** növekedett, **mintegy 4800-ról csaknem 14 ezerre emelkedett.** 2021 novemberét követően elindult a **TOP_PLUSZ** operatív programban is pályáztatás. A területfejlesztési források megszerzése érdekében 2022. április közepéig országosan **2875 pályázat** került benyújtásra.

2022. április közepén országosan a 2021-2027 közötti fejlesztési ciklus pályázatainak operatív programok szerinti megoszlása 83 % gazdaságfejlesztés és 17 % területfejlesztés.

A gazdaságfejlesztés programjainak mintegy 98 %-a **GINOP_PLUSZ-1 vállalkozásfejlesztés** prioritású, ezen belül elsősorban mértékben technológiaváltás és kohézió intézkedés. Ezeknek a pályázatoknak az alintézkedés besorolása elsősorban mértékben mikro-, kis- és középvállalkozások modern üzleti és termelési kihívásokhoz való alkalmazkodását segítő fejlesztések, kiemelten a leghátrányosabb helyzetű régiókban, de nagy lendülettel zajlik a Magyar Falu Vállalkozás-újraindítási program is. Ez a három alintézkedés együtt a vállalkozásfejlesztési pályázatok 97 %-át alkotja. A kiemelt jelentőségű alintézkedések mellett fontos kiemelni, hogy zajlik pályáztatás a helyi gazdaságfejlesztés, a „Zöld Nemzeti Bajnokok” – A zöldgazdaság területén működő mikro-, kis- és középvállalkozások technológiafejlesztésének támogatása terén, valamint a Magyar Multi Program - A kiemelkedő teljesítményű, valamint jelentős növekedési potenciállal rendelkező mikro-, kis- és középvállalkozások támogatása terén is.

A gazdaságfejlesztésen belül elindult a **GINOP_PLUSZ-2, kutatás, fejlesztés, innováció,** és a **GINOP_PLUSZ-3 fenntartható munkaerőpiac** prioritás is, az előbbi intézkedési és alintézkedési szinten a vállalati kutatás-fejlesztés ösztönzésére, az utóbbi a felnőttképzésre, ezen belül a munkavállalók és vállalatok alkalmazkodóképességének és termelékenységének koncentrálni a munkaerő fejlesztésén keresztül.

A **területfejlesztés** három prioritás optikájában vett lendületet, **TOP_PLUSZ-1 versenyképes megye, TOP_PLUSZ-2 klímabarát megye és TOP_PLUSZ-3 területi humán fejlesztések.** A pályázatok 55 %-a a versenyképes megye prioritáshoz érkezett, ezen belül nagy többségében intézkedési szinten településfejlesztés, települési szolgáltatások támogatása, alintézkedés vonatkozásában döntően az élhető települések kialakítását célozza, kisebb mértékben

belterületi utak fejlesztése, de megjelenik a fenntartható városfejlesztési stratégiák támogatása és a helyi és térségi turizmusfejlesztés is.

A TOP_PLUSZ-2 prioritás a helyi, térségi jelentőségű, turisztikai vonzerőt képező kulturális, épített, természeti örökség turisztikai hasznosítása, fejlesztése intézkedéshez kapcsolódik, ezen belül elsősorban az önkormányzati épületek energetikai korszerűsítését takarja, kisebb részben fenntartható energiahatékonyság alintézkedésbe sorolható. A TOP_PLUSZ-3 prioritás intézkedési szinten alapvetően a közösség, kultúra, szabadidő fejlesztések területén zajlik, kisebb részben helyi gazdaságfejlesztés, helyi foglalkoztatás tárgya. Az alintézkedéseket tekintve a gyermeknevelést támogató humán infrastruktúra fejlesztése vezet, de számottevő a helyi egészségügyi és szociális infrastruktúra fejlesztési igénye is. Ezek mellett egyelőre alacsony gyakoriságban, de megjelentek a megyei foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködések és a szociális célú város rehabilitáció (ESZA+) forrásigényei is.

A pályázók 83 %-a vállalkozás, ez a csaknem 17 ezer pályázatból mintegy 14 ezret jelent. A 14 ezer vállalkozásból közel 8 ezer mikro-vállalkozás, több mint 4700 kisvállalkozás és kevéssel több, mint 1200 közép-vállalkozás. **Minden hatodik pályázó költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezet**, ezek mintegy **92 %-a önkormányzat**, a maradék hányad államháztartáson belüli nonprofit szervezet. A **nonprofit szervezet képviseletében pályázók** aránya egyelőre nagyon alacsony, nem éri el az összes pályázó 1 %-át. 2022 áprilisában 119 db elsöprő többségében vállalkozási tevékenységet nem folytató államháztartáson kívüli nonprofit szervezet.

5. sz. táblázattal A Széchenyi Terv Plusz pályázóinak megoszlása 2022 áprilisában nemzetgazdasági főágazatok szerint

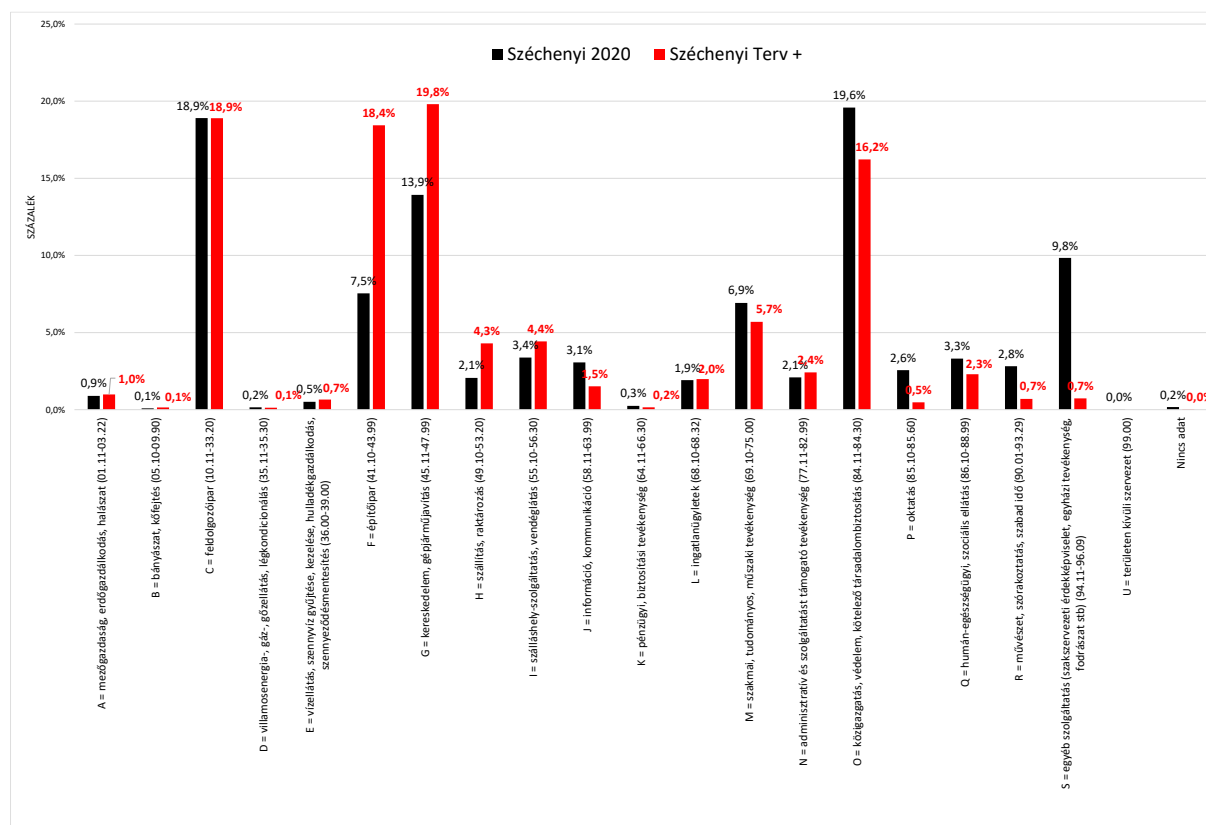
	Gyakoriság	%	Összesített %
G = kereskedelem, gépjárműjavítás (45.11-47.99)	3341	19,8	73,4
C = feldolgozóipar (10.11-33.20)	3187	18,9	
F = építőipar (41.10-43.99)	3109	18,4	
O = közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás (84.11-84.30)	2736	16,2	
M = szakmai, tudományos, műszaki tevékenység (69.10-75.00)	960	5,7	
I = szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás (55.10-56.30)	746	4,4	
H = szállítás, raktározás (49.10-53.20)	725	4,3	
N = adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység (77.11-82.99)	408	2,4	
Q = humán-egészségügyi, szociális ellátás (86.10-88.99)	388	2,3	
L = ingatlanügyletek (68.10-68.32)	335	2,0	
J = információ, kommunikáció (58.11-63.99)	255	1,5	
A = mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat (01.11-03.22)	167	1,0	
S = egyéb szolgáltatás (szakszervezeti érdekképviselet, egyházi tevékenység, fodrászat stb.) (94.11-96.09)	124	,7	
R = művészet, szórakoztatás, szabad idő (90.01-93.29)	118	,7	
E = vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmegsemmisítés (36.00-39.00)	111	,7	
P = oktatás (85.10-85.60)	80	,5	
K = pénzügyi, biztosítási tevékenység (64.11-66.30)	26	,2	
B = bányászat, kőfejtés (05.10-09.90)	24	,1	
D = villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás (35.11-35.30)	22	,1	
Nincs adat	5	,0	
Total	16867	100,0	

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

A pályázók közel háromnegyednek tevékenység területe négy nemzetgazdasági főágazatra bontható, kereskedelem és gépjárműjavítás, feldolgozóipar, építőipar, illetve a közigazgatás. Ezzel együtt gyakorlatilag valamennyi nemzetgazdasági főágazat képviselőjében megjelentek a pályázók.

A 2014-2020 és a 2021-2027 közötti programozási ciklus pályázóinak nemzetgazdasági főágazatonkénti összevetése feltárja,² hogy a jelen, 2021-2027 közötti időszak pályázói az építőipar, a kereskedelem, a szállítás és a szálláshely szolgáltatás, vendéglátás főágazatban felülreprezentáltak jelentős mértékben a megelőző ciklus pályázóihoz képest. Ezzel szemben a 2014-2021 közötti ciklus ideje alatt inkább a közigazgatás, a szolgáltatási szektor, az oktatás, a humán egészségügy, a művészet és szórakoztatás, az info-kommunikáció, valamint a szakmai, tudományos és műszaki tevékenység területéről pályázók felülreprezentáltak a pályázói tömeghez képest nem véletlen többségben.

8. ábra A Széchenyi Terv Plusz pályázóinak nemzetgazdasági főágazatok szerinti összevetése a Széchenyi 2020 programozási ciklus pályázóinak azonos megoszlásával

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

Ugyanakkor látványos, hogy a feldolgozóipar, a mezőgazdaság, vagy az egyéb ipari tevékenység, az ingatlanközvetítés, vagy a pénzügyi tevékenység, akár az adminisztratív és szolgáltatási tevékenységet támogatók területéről pályázók aránya nem véletlen mértékben konvergál egymáshoz.

² Pearson Chi Square Asymp Sig. (2 sided): 0,000.

A **megvalósulás** tervezett helyét tekintve **NUTS I** (országresz) szinten a benyújtott projektek mintegy 57 %-a Alföld és Észak nagyrégióhoz sorolható, a Dunántúl részesedése 34 %, Közép-Magyarország / Budapest részesedése 9 %. **NUTS II** (statisztikai régió) szinten Észak-Magyarország és Észak-Alföld régió vezeti a rangsort, kevesebb, mint 40 db pályázat különbsége mellett, egy-egy ötödét alkotják az összes pályázatnak. A régiós rangsort Dél-Alföld, Dél-Dunántúl, Közép-Dunántúl, Közép-Magyarország / Budapest, és végül Nyugat-Dunántúl zárja. **NUTS III** (megye) szinten a pályázati gyakoriságok rangsorát 2022 áprilisában Borsod-Abaúj-Zemplén megye vezeti a pályázatok egytizedét tömörítve, a 2021 novemberében még első Pest megye most a második, Pest megyéhez minden tizenegyedik pályázat sorolható. Mindezek mellett ki kell emelni, hogy Budapest mellett továbbra is mindössze egyetlen pályázat jelenik meg.³ Veszprém, Somogy és Zala megyék részesedési gyakorisága az összes pályázatból továbbra is szerény, Somogy: 5,3 %, Veszprém 4,0 %, Zala 2,6 %. A legkevesebb pályázat 2022 áprilisi állás szerint, hasonlóan a tavaly novemberihez, Vas megyéből érkezett.

A **kedvezményezett települési helyszín metszetében** Magyarország 3155 településéből 2022. április közepéig 2361 településről nyújtottak be pályázatot, **ez az összes település háromnegyedét jelenti**. Az egy településen megjelent projektkezdemenyezések továbbra is alapvetően a megyei jogú városok, illetve a városokhoz kapcsolhatók. A gyakoriság ranglista első 14 rangsorhelyén csupa megyei jogú város szerepel, ezek között megjelenik a 2022. május 1-ével megyei jogú várossá emelkedő Baja is. A települések listáját ez alkalommal is Debrecen vezeti, amit Szeged, Pécs, Miskolc, Nyíregyháza és Kecskemét követ. A pályázatok gyakorisága mindegyik város esetében több mint 200, vagyis az eddigi teljes pályázati gyakoriság 1 %-ánál magasabb.

A pályázatok több mint négyötöde értékeléssel egybekötött egyszerűsített eljárásrend alapján került rögzítésre, 18 % sztenderd eljárásrendű. A **kiemelt projektek** száma 51 db, a felnőttképzési GINOP_PLUSZ program kivételével valamennyi a **területfejlesztés** területéhez kapcsolódik. Ezen belül 15 db a versenyképes megye, 15 db a klímabarát megye és 20 db a területi humán fejlesztésekhez kapcsolódik.

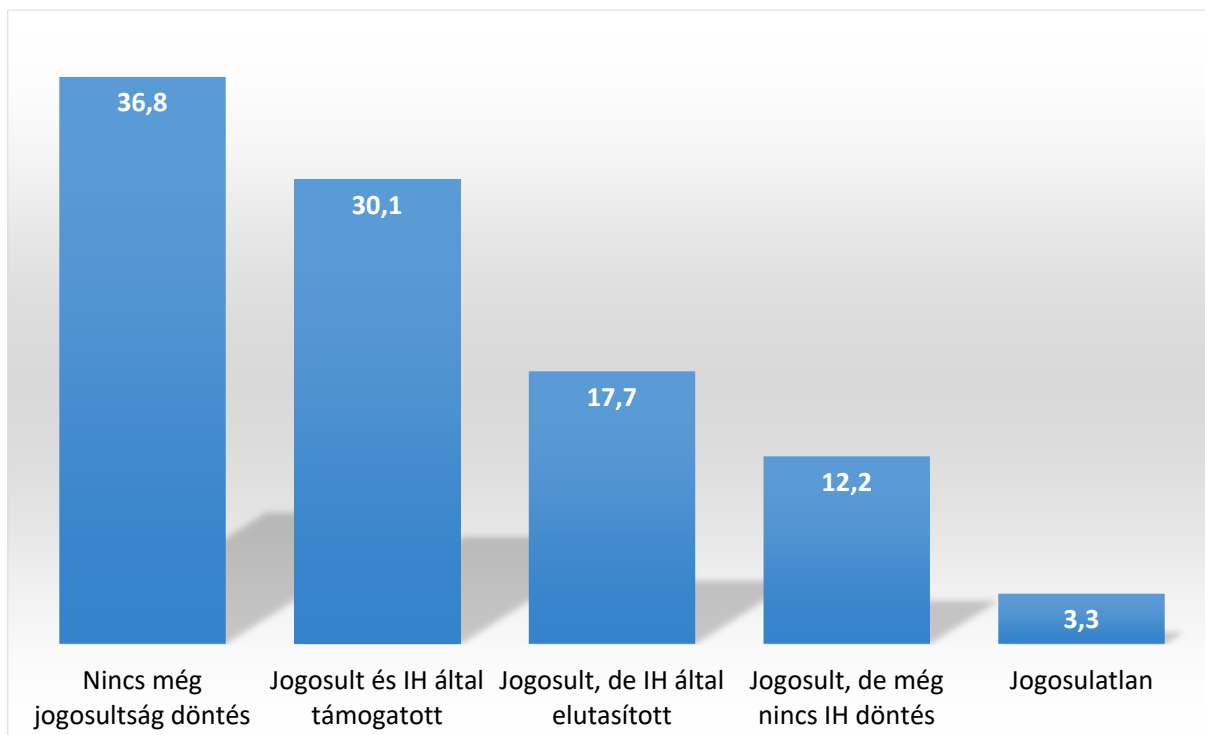
Minden új programozási ciklus indulásánál fontos dimenzió a pályázatok befogadási potenciálja, a jogosultság megállapítása. Ennek mértéke 2021 novemberében még alacsony volt, a 5 hónapja a benyújtott pályázatok 61 %-a jogosult volt, de az irányító hatóság (IH) elutasította, és csak a pályázatok alig több mint harmadát támogatták.

Ezen a képleten 2022 áprilisára jelentős módosulás következett be, 5 hónap alatt nagy tömegben érkeztek pályázatok, amelyek relatív többsége még elbírálásra vár.

2022 április 11-i állás szerint **a benyújtott pályázatok relatív többsége, 36,8 %-a, 6203 db pályázat esetében nincs jogosultsági döntés. A jogosult és IH által támogatott projektek aránya 30,1 %, ez jelen állás szerint 5079 pályázatot jelent. A jogosult, de IH által elutasított pályázatok aránya 17,7 %, ez legalább minden hatodik projektet jelenti. A jogosult, de IH által még el nem bíralt pályázatok aránya nyolcada az összesnek, a jogosulatlanság miatt elutasított pályázatok aránya kicsi, 3,3 %.**

³ Erre a jelenségre már első alkalommal is felhívtuk a figyelmet. A szóban forgó projekt kiemelt eljárásrendben a GINOP_PLUSZ keretében felnőttképzési céllal valósulhat meg.

9. ábra Jogosultság megállapítása és irányítóhatósági döntés a Széchenyi Terv Plusz pályázatainak keretében

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

A pályázatok forrásigénye 2021 novembere óta a három és félszeresére emelkedett, 523,1 Mrd Ft-ról 1819,3 Mrd Ft-ra növekedett. A legalacsonyabb forrásigény 2 millió Ft, a legmagasabb 70 Mrd Ft. Az igényelt összköltség 2 393, 7 Mrd Ft, az elfogadott összköltség 1125,6 Mrd Ft, a szerződéssel lekötött összeg 800,9 Mrd Ft, a szerződéses összköltség 1036,7 Mrd Ft.

Mivel a pályázatok közel kétötöde esetében még nincs jogosultsági döntés sem, valamint a jogosult, de az irányító hatósági döntés előtt álló pályázatok aránya legalább minden nyolcadik pályázatra tehető, miközben a jogosult, de az irányító hatóság által elutasított pályázatok aránya relatíve még mindig magas.

Ezek az összhatások eredményezik, hogy jelen állás szerint alacsony a megítélt támogatásban részesült, jogosult és IH által támogatott, ezzel a megvalósulási szakaszba lépett pályázatok aránya.

Ugyanakkor detektáltunk 370 db olyan pályázatot, amely részesült megítélt támogatásban, és eljutott akár a kifizetés fázisához is, de ekkor mégis visszavonásra, vagy megszüntetésre került a szerződés.

Mindezek figyelembe vételével a 2021-2027 közötti programozási ciklus országosan megítélt forrása 2022. április 11-i állás szerint 870,8 Mrd Ft, összességében 870 859 891 837 Ft. Négyszerese a 2021. novemberi megítélt összegnek. A megítélt támogatás a forrásigényhez képest 47,8 %-os arányon pozícionálódik, a 2021. novemberi arányhoz képest (42,6 %) javult.

A támogatott pályázatok elsőpró többsége, mintegy 81 %-a, 4103 pályázat már eljutott a kifizetési fázisig, 2022 április közepén csak kevesebb, mint ötöde várakozott erre. Ez a tavaly novemberi álláshoz képest teljes átfordulást jelent, akkor ugyanis még több pályázat várakozott a kifizetésre, mint amennyi esetében megkezdődhetett a kifizetés. Tíz olyan pályázatot is találtunk, amelyek esetében megkezdődött a kifizetés, de a kifizetés ideje alatt a pályázó visszalépett a projekt megvalósításától, ezek kifizetett támogatása együtt mintegy 760,8 millió Ft-ot alkotnak.

A kifizetett, visszakövetelés nélküli összeg 2022. április 11-ig országosan 654,8 Mrd Ft, összességében 654 826 327 889 Ft. A kifizetett források pályázatonként 1 millió és 7,4 Mrd Ft között szóródnak. A visszakövetelések nélküli kifizetések aránya a forrásigényekhez képest megítélt támogatásokhoz képest 36 %, a megítélt támogatáshoz képest 75,2 %.

Mindkét esetben november óta nagyot javult, mivel akkor a kifizetések forrásigényekhez mért aránya 19 % volt, a megítélt összeghez képest 47,2 %.

2.3.3. A 2021-2027 közötti forráskihelyezés BKÜ eredményei

A 2021. november elején készült FAIR adatmetszet 164 db Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén megvalósítani tervezett projekt adatait tartalmazta, **ehhez képest a 2022. áprilisi adatleválogatásban már 807 db üdülőkörzeti pályázat adatai szerepelnek.**

Ez azt jelenti, hogy a BKÜ területén megfigyelt pályázati aktivitásnövekmény 5 hónap alatt közel ötszörös, miközben az országos növekmény csak három és félszeres, mivel a novemberi állás 4811 pályázata növekedett 16867 pályázatra.

A benyújtott projektek BKÜ területi részesedése 4,8 % az országosból, a magasabb növekedési ráta a 2021. novemberinél (3,4 %) magasabb részesedést is eredményezett. Lényegében a 2022. áprilisi BKÜ részesedési arány a 2014-2020 közötti programozási ciklus kezdeti fázisában tapasztaltaknak felel meg, lendületében tehát hasonló a helyzet.

A BKÜ területének projektkezdmenyezései **döntő mértékben GINOP_PLUSZ** operatív program részelemei, a 807 pályázatból 703 db sorolható ide, 104 pályázat a **TOP_PLUSZ** részese. A GINOP_PLUSZ programok 98,5 %-a vállalkozásfejlesztés prioritású, a maradék hányadot a kutatás, fejlesztés, innováció prioritás teszi ki. A TOP_PLUSZ operatív programon belül mintegy 65 % a versenyképes megye, 21 % a klímabarát megye és 14 % a területi humán fejlesztések aránya. Az intézkedések vonatkozásában a pályázatok gyakoriságtömegéből adódóan abszolút dominál a technológiaváltás és kohézió, az összes intézkedés 85,6 %-a sorolható ide. Az egyéb GINOP_PLUSZ intézkedések gyakorisága (vállalati KFI ösztönzése, kiemelt ágazatok) jelenleg nagyon alacsony. A TOP_PLUSZ intézkedéseinek többsége településfejlesztés, települési szolgáltatások támogatása, de legalább minden ötödik a helyi, térségi jelentőségű, turisztikai vonzerőt képező kulturális, épített, természeti örökség turisztikai hasznosítása, fejlesztése célterületre csoportosítható, kis mértékben közösség, kultúra, szabadidő fejlesztés, illetve a helyi gazdaságfejlesztés támogatása.

Az alintézkedések körében rangsorvezető a GINOP_PLUSZ-hoz kapcsolódó Magyar Falu Vállalkozás-újraindítási Program, ami az összes alintézkedés mintegy 45 %-át alkotja.

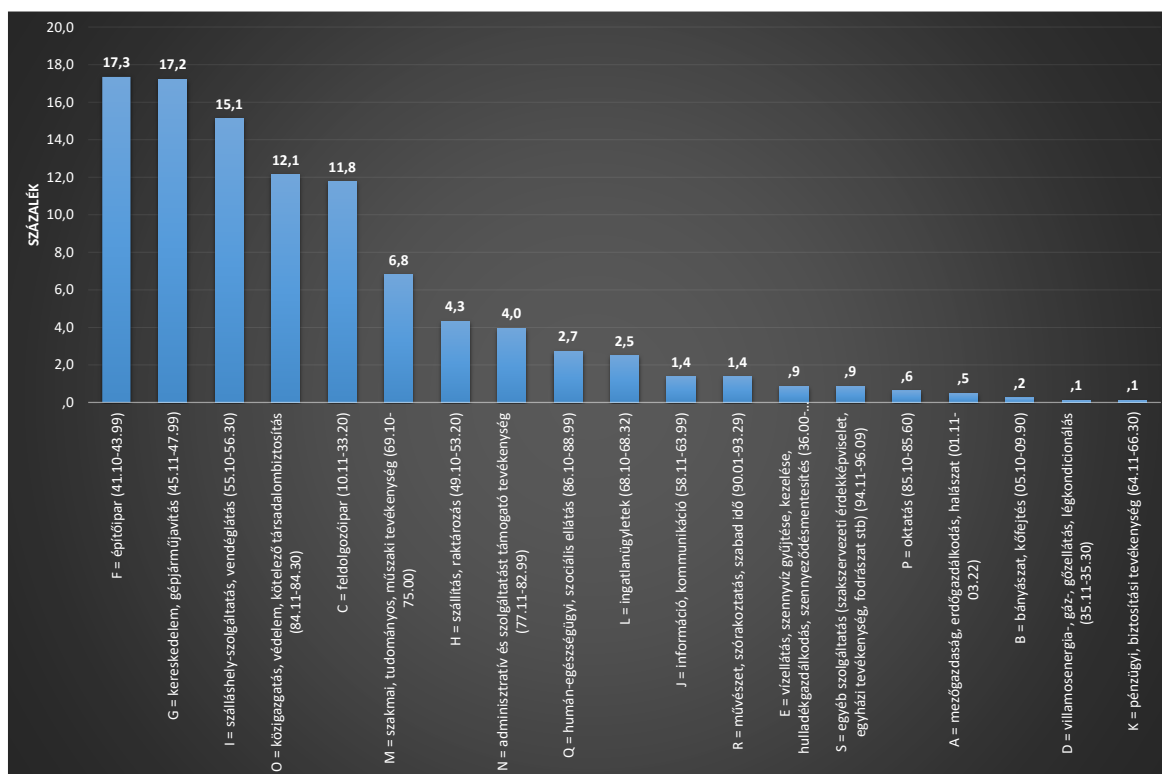
Ugyancsak domináns a mikro-, kis- és középvállalkozások modern üzleti és termelési kihívásokhoz való alkalmazkodását segítő fejlesztések támogatása, valamint a mikro-, kis- és középvállalkozások modern üzleti és termelési kihívásokhoz való alkalmazkodását segítő fejlesztések támogatása a leghátrányosabb helyzetű régiókban, amelyek ugyancsak az új GINOP részelemei. A TOP_PLUSZ vezető három alintézkedése az élhető települések, az önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése, valamint a gyermeknevelést támogató humán infrastruktúra fejlesztése. Az egyéb alintézkedések előfordulási gyakorisága jelenleg nagyon alacsony.

Az eljárásrend metszetében dominál az értékeléssel társított egyszerűsített eljárásrend, az összes projekt 86 %-a sorolható ide. Minden nyolcadik sztetenderd eljárásrendű, három pályázat kiemelt. Mindhárom kiemelt eljárásrendű pályázat kerékpárút-fejlesztés, ezek közül az egyik Gyenesdiáson, a második Sármellék és Zalavár településeken, a harmadik Garabonc, Nagyrada, Zalasabár és Esztergályhorváti településeken valósulhat meg.

A pályázók 87 %-a vállalkozás, ezen belül 70 % mikro-vállalkozás negyede kisvállalkozás, 5 % középvállalkozás. Minden nyolcadik BKÜ pályázó költségvetési rend szerint gazdálkodik, ezek kivétel nélkül önkormányzatok. A nonprofit szektort jelen állás szerint mindössze 6 pályázó képviseli.

A pályázók fele hasonlóan az eddigi szerkezetekhez három nemzetgazdasági ágazatba sorolható: építőipar, kereskedelem és szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás.

10. ábra A pályázók nemzetgazdasági ágazatok szerinti megoszlása a BKÜ-ben

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

A legfontosabb ágazatok mellett gyakorlatilag minden nemzetgazdasági szegmensben előfordulnak pályázók, akár ipari területet érintően is, ezek egyelőre formálódás alatt állnak.

Az eddigi tapasztalatok alapján várható az ingatlanügyletek, a humán egészségügy, akár a művészet, szórakoztatás, szabadidő, vagy a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység részarányainak számottevő emelkedése.

A BKÜ pályázatok mintegy 50 %-a az üdülőkörzet somogyi, 35 %-a a veszprémi, 15 % a zalai területéhez sorolható. A pályázatok közel 64,1 %-a, 517 db pályázat, a területrendezési törvény alapján a BKÜ parti és partközeli településeihez tartozik, 35,9 %, 290 pályázat tervezett megvalósulási helyszíne az üdülőkörzet valamely háttérzóna települése.

A pályázatok partviszonylat és megyeterületi közös megoszlása nem szignifikáns,⁴ a parti és partközeli pályázatok gyakorisága mindhárom megyeterület esetében kétharmad – egyharmad közeli a parti és partközeli terület rész javára.

A BKÜ 180 településéből 140 esetében mutatkozik pályázati aktivitás, ez a novemberi állapothoz képest 86 településsel több, összességében az üdülőkörzet településeinek több mint háromnegyedéről generálódott pályázati aktivitás. A pályázati aktivitási ráta a térség Somogy megyei településein 80 %, a Veszprém megyei területén 82 %, a Zala megyei részen 66 %.

Települési vetület szerint a legtöbb pályázat továbbra is Siófok megvalósulási hellyel került benyújtásra, ez az összes eddigi BKÜ pályázat közel egytizedét jelenti. Az összes BKÜ pályázat 2 %-a felett további 11 település helyezkedik el, sorrendben: Balatonfüred, Balatonfűzfő, Gyenesdiás, Balatonlelle, Balatonföldvár, Marcali, Zamárdi, Balatonfenyves, Fonyód, Balatonkenese és Hévíz.

Az első 12 rangsorhelyen álló település az összes pályázat mintegy 37 %-át alkotja, vagyis az üdülőkörzeti települések pályázati becsatlakozása zömében alacsonyabb volumen szerint, viszont már a programozási ciklus elején igen széles körben terjedt ki.

A BKÜ területéhez sorolható pályázatok forrásigénye 55,2 Mrd Ft, 40,6 Mrd Ft-tal magasabb összeg a 2021. novemberi állásnál, összességében több mint három és félszeres a növekedés. A legalacsonyabb forrásigény 2 millió Ft, a legmagasabb 1,1 Mrd Ft volt. Az üdülőkörzet területéről érkezett forrásigény 3 %-a az országos forrásigénynek. Ez 2021 novemberéhez képest kismértékű emelkedést jelent, akkor ez az arány 2,7 %-on állt.

Az igényelt összköltség 73,1 Mrd Ft, az elfogadott összköltség 20 Mrd Ft, a szerződéssel lekötött összeg 14,3 Mrd Ft, a szerződéses összköltség 19 Mrd Ft.

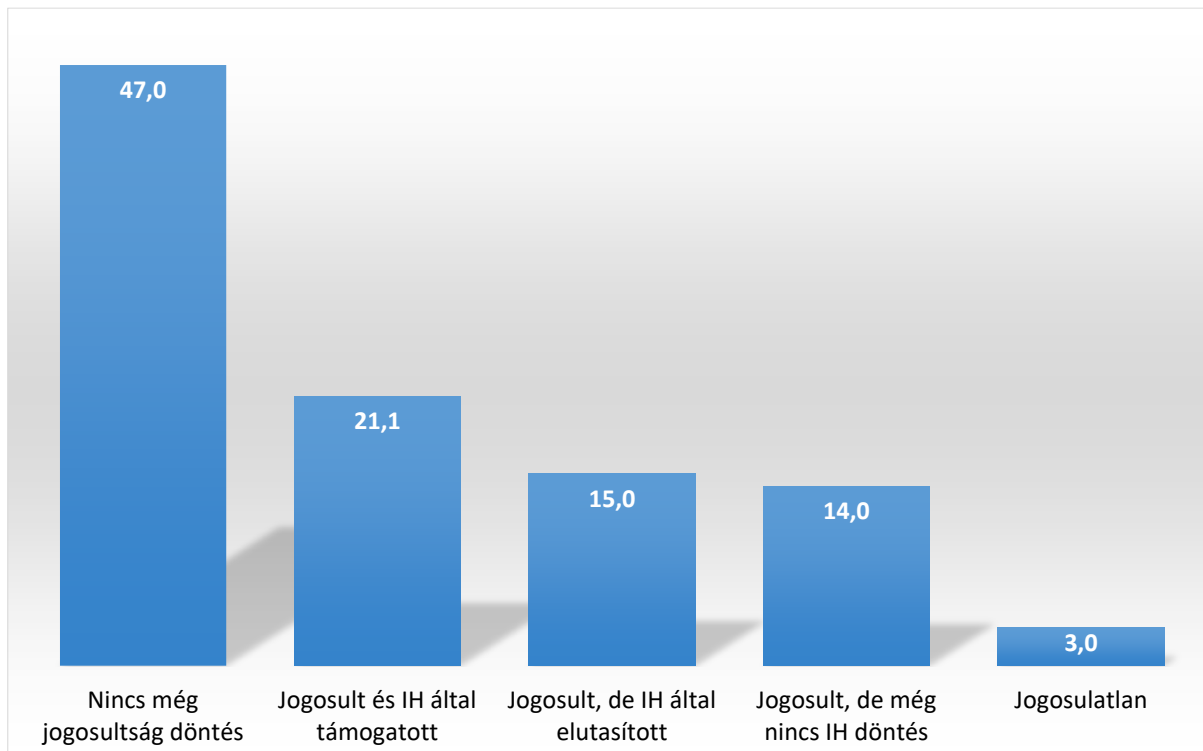
A forrásigényekhez képest látható radikálisan alacsonyabb összköltség, szerződéssel lekötött összeg és szerződéses összköltség jelzik, hogy a támogatott pályázatok aránya továbbra is szerény szinten áll, a 807 üdülőkörzeti pályázatból 170 részesült megítélt támogatásban és lépett a megvalósulási szakaszba.

Azonban ez, ahogyan országosan sem, nem azt jelzi, hogy a pályázatok nagy többségét elutasították, hanem azt jelenti, hogy jelentős részben elbírálásra várakoznak.

⁴ Pearson Chi Square Asymp Sig. (2 sided): 0,830. (Elfogadott szignifikancia határ maximum 0,05.)

Az összes BKÜ pályázat 47 %-a esetében, ez jelenleg 379 pályázatot jelent, nincs még jogosultsági döntés.

11. ábra Jogosultság megállapítása és irányítóhatósági döntés a Széchenyi Terv Plusz BKÜ pályázatainak keretében

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

A jogosult, de IH által elutasított projektek aránya 15 %, ez 121 db pályázatot jelent. További 113 db, az összes pályázat közel hetede esetében a jogosultság már megállapításra került, de még nem született IH döntés. Jogosulatlanság miatt a pályázatok mindössze 3 %-át utasították el, ami összesen 24 db pályázatot jelent.

A jogosult és IH által támogatott pályázatok aránya 21,1 %, azaz 170 db megítélt támogatásban részesült, megvalósulási szakaszba lépett projekt.

A megítélt támogatás összege 14,8 Mrd Ft, összecszerűen 14 809 323 425 Ft. A minimumérték 2,5 millió Ft, a maximum 1,1 Mrd Ft. A megítélt támogatás összege 1,7 %-a az országosan megítélt összegnek, ezzel arányaiban csökkent a megítélt összeg BKÜ részesedése novemberhez képest, amikor ez 2,3 %-on pozicionálódott.

Mindez azt jelenti, hogy az országoshoz képest sokkal jelentősebben megélénkült jelentősen megélénkült pályázati aktivitás nem eredményezett arányaiban növekedést, ahogyan az igények esetében láttuk, de szinten tartást sem, mivel összehasonlítva arányaiban 0,5 % százalékos negatív mérleg keletkezett.

Az üdülőkörzeti kifizetések 2021 novemberében nagyon kezdetleges fázisban álltak, mindössze 10 pályázat esetében kezdődtek meg, és mintegy 940 millió Ft-ot alkottak.

A kifizetések az elmúlt 5 hónapban jelentős lendületet vettek, valójában természetesen továbbra is alacsony gyakoriságtömeget alkotnak, azonban 2021 novemberéhez képest közel 14 szeresükre növekedtek.

Összesen 137 támogatott pályázat esetében indult el a kifizetési fázis, amelynek teljes összege megközelítette a 12,8 Mrd Ft-ot, összességében 12 777 359 527 Ft.

A kifizetések minimumösszege 1,2 millió Ft, a maximum 1,1 Mrd Ft volt. A BKÜ-ben kifizetett összeg 1,9 %-a az országos összegnek. Az üdülőkörzeti kifizetések aránya a BKÜ-ben megítélt támogatáshoz képest 86,3 %, a forrásigényhez képest 23,1 %.

Az üdülőkörzet területén a Széchenyi Terv Plusz programozási ciklusban a kifizetésre került összegből még nem történt visszakövetelés.

A kifizetésre került forrás 61,3 %-a GINOP_PLUSZ, 38,7 %-a TOP_PLUSZ operatív programhoz kapcsolható, míg a pályázatok 81,8 %-a GINOP_PLUSZ és 18,2 %-a TOP_PLUSZ besorolású.

A kifizetések a gazdaságfejlesztésen belül döntően a mikro- kis és középvállalkozások fejlesztése, a technológiaváltás és kohézió területére csoportosulnak. A területfejlesztésen belül a kifizetett források primer módon a helyi, térségi jelentőségű, turisztikai vonzerőt képező kulturális, épített, természeti örökség turisztikai hasznosítása, fejlesztése, valamint a településfejlesztés, települési szolgáltatások támogatása és a helyi gazdaságfejlesztés támogatása tárgykörében zajlanak.

2.4. A Széchenyi 2014-2020 programozási ciklus Vidékfejlesztési Program keretében nyújtott támogatások helyzetképe a Balaton térségében a támogatott projektkereső felhasználásával 2022. április 4-27. között készült adatleválogatása alapján

Magyarország 2014-2020 közötti **Vidékfejlesztési Programját (VP)** az Európai Bizottság hivatalosan 2015. augusztus 10-én fogadta el, a rendelkezésre bocsátott forráskeret 4,2 Mrd EUR, amelyből 3,4 milliárd EUR uniós és 737 millió EUR nemzeti társfinanszírozási költségvetési forrást takar. Mindez együtt az MNB 2015 évi 360 napos középárfolyamán számolva mintegy **1300 Mrd Ft** forrásösszegnek felelt meg.

2021 és 2022 átmeneti éveket jelent az új közös agrárpolitikában. Ebben az időszakban is a jelenlegi, már ismert támogatási rendszer működik, a közvetlen támogatások esetében lényegi változás 2023-tól várható.

Az előzetes tervek szerint a **2023-2027 közötti periódus ideje alatt mintegy 12 Mrd EUR**, az MNB 2021 évi 360 napos középárfolyamán számolva mintegy **4265 Mrd Ft** forrás érkezik Magyarországra **mezőgazdasági támogatásokra és vidékfejlesztésre**. Ez háromszor több forrást jelent az előző időszakhoz képest. A megemelkedett összeg részben annak az eredménye, hogy a kormány a nemzeti társfinanszírozási arányt a jelenlegi 15 %-ról 80 %-ra emelte. A 4265 Mrd Ft támogatási keretösszegeből mintegy 1500 Mrd Ft-ra az átmeneti, 2021-2022 években lehet pályázni.

A források lehívhatóságát a Magyarországgal szemben folyamatban lévő jogállamisági eljárás keretében a központi forráselosztó akadályozhatja, vagy akár teljesen fel is függesztheti.

A VP megvalósulási folyamatának aktuális Balaton térségi állásáról két alkalommal, egy **2018. április 24-én**, illetve egy **2019. szeptember 19-én** készült részleges adatleválogatás alapján tudtunk képet alkotni.

A **2021-2022 közötti átmeneti éveket követően teljes körű elemzés elkészítését tervezzük**, aminek érdekében jelenleg is hatályos érvényű adatigénnyel fordultunk az Agrárminisztérium felelős államtitkárságához.

A jelen adatmetszet a palyzat.gov.hu oldal támogatott projektkeresőjének felhasználásával **2022. április 4-27.** között készült. A **vidékfejlesztés forrásadatainak feltöltése** az adatleválogatás tapasztalatai alapján **folyamatos**, települési szinten az adatgyűjtés időszaka alatt is változott, így egy-egy település vonatkozásában többször is kiegészítésre, az elérhető legfrissebb állapot szerint módosításra került.

A **vidékfejlesztési operatív program forrásainak megszerzése érdekében** a palyzat.gov.hu adatregisztere szerint 2022. április 30-i állás szerint 2014-2022 között **362 636 db pályázat** érkezett. Ez mintegy **78 %-át** jelenti a **2014-óta működésbe lépett összes operatív program teljes** pályázati gyakoriságának. Az **IH által támogatott VP pályázatok száma 267 992 db**, mintegy 74 %-a forrásigényeknek. A **kifizetésben részesült VP pályázatok száma 228 951 db**, mintegy 85 %-a a támogatásban részesült, és 63 %-a a forrásigényeknek.

A teljes időszakban igényelt támogatás több mint 5000 Mrd Ft, a megítélt forrás 2800 Mrd Ft, a kifizetés 857,8 Mrd Ft. A kifizetések aránya az igényekhez képest 17 %, a támogatási összeghez képest 31 %. Ezek a részarányok **jelentős mértékben elmaradnak** az egyéb operatív programok esetében tapasztalt forrásszerzési eredményességtől.

A támogatott projektkereső felhasználásával készült **Balaton térségi adatbázis 6513 db** pályázat adatait tartalmazza

- pályázó
- VP intézkedés
- támogatás éve
- megítélt összeg

metszetei szerint.

A legyűjthető adatokat **területiségi és települési** dimenziókkal társítottuk

- megyeterület
- partviszonylat
- települési jogállás

alapján.

A **pályázókat három főcsoportba** soroltuk:

- vállalkozás
- költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezet
- nonprofit szervezet.

2022. áprilisi állás szerint a **vidékfejlesztési forrásban részesült üdülőkörzeti pályázatok** 44,4 %-a, számszerűen 2891 db pályázat Somogy, 38,4 %-a, 2499 db Veszprém, és 17,2 %, 1123 pályázat Zala megyei.

A támogatott pályázatok 63,7 %-a községekből, 36,3 % városokból került benyújtásra.

A kedvezményezett pályázatok abszolút többsége, 59,2 %-a az üdülőkörzet háttérzóna településeihez kapcsolódik, a parti és partközeli területi viszonylat a pályázatok 40,8 %-át alkotja.

Települési jogállás és megyeterület összefüggése szerint az üdülőkörzet Somogy megyei településein a városi jogállású településekhez sorolható pályázatok felülreprezentáltak, a BKÜ Veszprém és Zala megyei terület részén a községek.⁵

Balaton partviszonylat és megyeterület optikája szerint Somogy megyében a parti és partközeli településekhez kapcsolódó pályázatok alkotnak nem véletlen többséget, az üdülőkörzet veszprémi és zalai területein pedig a háttérzóna települések.⁶

Települési jogállás és partviszonylat közelítésében a háttérzóna községekből, illetve a parti és partközeli városokból benyújtott pályázatok felülreprezentáltak.⁷

Az alapösszefüggések tapasztalatai alapján a területiségi metszetek közös összefüggését a települési jogállás felbontásában vizsgáljuk.

⁵ Pearson Chi Square Asymp Sig. (2 sided): 0,000.

⁶ Pearson Chi Square Asymp Sig. (2 sided): 0,000.

⁷ Pearson Chi Square Asymp Sig. (2 sided): 0,000.

6. sz. táblázat **A vidékfejlesztési forrásban részesült üdülőkörzeti pályázatok BKÜ területiségi dimenziói a települési jogállás felbontásában**

TELEPÜLÉSI JOGÁLLÁS (2022)			PARTVISZONYLAT		Total
			Parti és partközeli	Háttérzóna	
Község	RÉGIÓ / MEGYE (2022)	Dél-Dunántúl (Somogy)	378	1084	1462
			25,9%	74,1%	100,0%
			35,1%	35,3%	35,2%
		Közép-Dunántúl (Veszprém)	481	1374	1855
			25,9%	74,1%	100,0%
			44,7%	44,7%	44,7%
		Nyugat-Dunántúl (Zala)	217	614	831
			26,1%	73,9%	100,0%
			20,2%	20,0%	20,0%
	Total	1076	3072	4148	
		25,9%	74,1%	100,0%	
		100,0%	100,0%	100,0%	
Város	RÉGIÓ / MEGYE (2022)	Dél-Dunántúl (Somogy)	935	494	1429
			65,4%	34,6%	100,0%
			59,2%	62,9%	60,4%
		Közép-Dunántúl (Veszprém)	396	248	644
			61,5%	38,5%	100,0%
			25,1%	31,6%	27,2%
		Nyugat-Dunántúl (Zala)	249	43	292
			85,3%	14,7%	100,0%
			15,8%	5,5%	12,3%
	Total	1580	785	2365	
		66,8%	33,2%	100,0%	
		100,0%	100,0%	100,0%	

Forrás: A támogatott VP projektkereső adatai alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

A települési jogállás közös dimenzióbontása alapján a községek esetében nincs szignifikáns összefüggés, nagyjából háromnegyed-egynegyed arányban a háttérzóna községeihez sorolható pályázatok alkotnak többséget mindhárom megyeterületen, ahogy az érintett községek összessége esetében is. Nincs lényeges differenciáló hatás.⁸

A városok metszetében az összefüggés szignifikáns, Somogy és Veszprém megye esetében felülreprezentáltak a háttérzóna városai, Zalában pedig a parti és partközeli városok.⁹

A támogatott projektkereső adatai alapján összesen 63 különböző VP intézkedés keretben jelent meg támogató forrás az üdülőkörzetben. Az intézkedések mintegy 85 %-a gyakoriság rangsorba

⁸ Pearson Chi Square Asymp Sig. (2 sided): 0,991. (Elfogadott szignifikancia határ maximum 0,05.)

⁹ Pearson Chi Square Asymp Sig. (2 sided): 0,000.

rendezett **első 10 intézkedéshez** csoportosítható. Ezek mindegyike legalább 100 pályázatot jelent.

7. sz. táblázat Vidékfejlesztési intézkedések szerinti megoszlás

SORSZÁM	INTÉZKEDÉS	Gyakoriság	%
1	VP-17.1.1-16-Mezőgazdasági biztosítás díjához nyújtott támogatás	1534	23,6
2	VP-12.1.1-16-Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések	1246	19,1
3	VP-12.2.1-16-Natura 2000 erdőterületeknek nyújtott kompenzációs kifizetések	618	9,5
4	VP-10.1.1-21-Agrár-környezetgazdálkodási kifizetés	589	9,0
5	VP-10.1.1-15-Agrár-környezetgazdálkodási kifizetés	474	7,3
6	VP-19.2.1-17-Helyi Fejlesztési Stratégiák megvalósítása	387	5,9
7	VP-13.2.1-16-Kompenzációs kifizetések természeti hátránnyal érintett területeken	339	5,2
8	VP-15.1.1-17-Erdő-környezetvédelmi kifizetések	145	2,2
9	VP-10.1.1-16-Agrár-környezetgazdálkodási kifizetés	131	2,0
10	VP-4.1.3-16-Kertészet korszerűsítése-Kertészeti gépbeszerzés támogatása	111	1,7
11	VP-11.1.-21-Ökológiai gazdálkodásra történő áttérés, ökológiai gazdálkodás fenntartása	83	1,3
12	VP-4.1.3-5-21-Kertészeti üzemek megújításának támogatása	82	1,3
13	VP-11.1.-15-Ökológiai gazdálkodásra történő áttérés, ökológiai gazdálkodás fenntartása	73	1,1
14	VP-4.2.2-16-Borászat termékei fejlesztésének és erőforrás-hatékonyágának támogatása	55	,8
15	VP-8.1.1-16-Erdősítés támogatása	55	,8
16	VP-4.1.8-21-Mezőgazdasági digitális átálláshoz kapcsolódó precíziós fejlesztések támogatása	50	,8
17	VP-6.1.1-16-A fiatal mezőgazdasági termelők számára nyújtott induló támogatás	41	,6
18	VP-8.6.2-16-Erdei termelési potenciál mobilizálását szolgáló tevékenységek	40	,6
19	VP-7.2.1-7412-16-A vidéki térségek kisméretű infrastruktúrájának és alapvető szolgáltatásainak fejlesztésére Kültérületi helyi közutak fejlesztése, önkormányzati utak kezeléséhez, állapotjavításához, karbantartásához szükséges erő- és munkagépek beszerzése	37	,6
20	VP-4.2.1-4-2-2-21-Élelmiszeripari üzemek komplex fejlesztése	35	,5
21	VP-6.3.1-16-Mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése	32	,5
22	VP-4.2.2-18-Mezőgazdasági termékek értéknövelése a feldolgozásban	30	,5
23	VP-4.1.1-9-21-Állattartó telepek megújításának támogatása	28	,4
24	VP-12.1.1-16-Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések/	24	,4
25	VP-6.4.1-16-Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása	23	,4
26	VP-7.2.1-1-21-Kültérületi helyi közutak fejlesztése	20	,3
27	VP-4.1.1-3-16-Szavasmarhatartó telepek korszerűsítése	19	,3
28	VP-10.2.1-1-15-A védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának in situ megőrzése	18	,3
29	VP-4.1.2-16-Kisméretű terménytároló, -szárító és -tisztító építése, korszerűsítése	15	,2
30	VP-7.2.1-74-1-1-16-A vidéki térségek kisméretű infrastruktúrájának és alapvető szolgáltatásainak fejlesztésére	15	,2
31	VP-4.1.3-2-16-Kertészet korszerűsítése - ültetvénytelepítés támogatására öntözés kialakításának lehetőségével	14	,2
32	VP-4.1.1-20-Állattartó telepek fejlesztésének támogatása	13	,2
33	VP-4.1.7-21-Terménytárolók, szárítók és tisztítók fejlesztésének támogatása	12	,2
34	VP-4.2.1-15-Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforrás-hatékonyágának elősegítése a feldolgozásban	12	,2
35	VP-7.2.1-7413-17-Helyi termékértékesítést szolgáló piacok infrastrukturális fejlesztése, közétkeztetés fejlesztése	11	,2
36	VP-10.1.1-1-1+H1762-17625-Agrár-környezetgazdálkodási kifizetés	10	,2
37	VP-12.2.1-16-Natura 2000 erdőterületeknek nyújtott kompenzációs kifizetése	10	,2
38	VP-8.6.1-17-Erdészeti technológiákra, valamint erdei termékek feldolgozására és piaci értékesítésére irányuló beruházások	8	,1
39	VP-4.1.3-20-Kertészeti üzemek korszerűsítése	7	,1
40	VP-7.2.1-1-20-Helyi termékértékesítést szolgáló piacok infrastrukturális- és eszköz fejlesztése	6	,1
41	VP-4.1.1-6-15-Trágyatároló építése	5	,1
42	VP-4.1.3-16-Kertészet korszerűsítése-Kertészeti gépbeszerzés támogatás	5	,1
43	VP-12.2.1-16-Natura 2000 erdőterületeknek nyújtott kompenzációs kifizetések/	4	,1
44	VP-4.1.1-4-16-Juh- és kecsketartó telepek korszerűsítése	4	,1
45	VP-4.1.3-1-16-Kertészet korszerűsítése- üveg- és fóliaházak létesítése, energiahatékonyágának növelése geotermikus energia felhasználásának lehetőségével	4	,1
46	VP-4.1.6-17-Mezőgazdasági- és feldolgozó üzemek energiahatékonyágának javítása	4	,1
47	VP-4.4.1-16-Élőhelyfejlesztési célú nem termelői beruházások	4	,1
48	VP-14.1.1-16-A tejágazat szerkezetátalakítását kísérő állatállomány támogatás	3	,0
49	VP-19.1.-15-LEADER – Helyi fejlesztési stratégiák elkészítésének támogatása	3	,0
50	VP-4.1.1-16-Állattartó telepek korszerűsítése	3	,0
51	VP-4.1.1-2-16-Baromfitartó telepek korszerűsítése	3	,0
52	VP-4.1.3-2-4-1-3-3-5-1-1-21-Kertészet – ültetvénytelepítés és győgnövénytermesztés támogatása	3	,0
53	VP-4.1.4-16-A mezőgazdasági vízgazdálkodási ágazat fejlesztése	3	,0
54	VP-16.1.1-4.1-5-4-2.1-4-2-2-8.1-1-8.2.1-8.3.1-8.5.1-8.5.2-8.6.1-17-Innovációs operatív csoportok létrehozása és az innovatív projekt megvalósításához szükséges beruházás támogatása	2	,0
55	VP-7.2.1-16-Egyedi szennyvízkezelés	2	,0
56	VP-8.4.1-15-Az erdőgazdálkodási potenciálban okozott erdőkárok helyreállítása	2	,0
57	VP-12.1.1-16-Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetése	1	,0
58	VP-17.1.1-16-Mezőgazdasági biztosítás díjához nyújtott támogatás/	1	,0
59	VP-4.1.1-7-20-Baromfi- és sertéstartó telepek járványvédelmi rendszereinek fejlesztése	1	,0
60	VP-4.1.3-2-16-Kertészet korszerűsítése - ültetvénytelepítés támogatására öntözés kialakításának lehetőségével	1	,0
61	VP-4.1.3-2-16-Kertészet korszerűsítése - ültetvénytelepítés támogatására öntözés kialakításának lehetőségével/	1	,0
62	VP-4.1.3-4-16-Kertészet korszerűsítése – gombaházak - hűtőházak létrehozására, meglévő gombaházak - hűtőházak korszerűsítése	1	,0
63	VP-9.1.1-17-Termelői csoportok és szervezetek létrehozása	1	,0
	Total	6513	100,0

Forrás: A támogatott VP projektkereső adatai alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

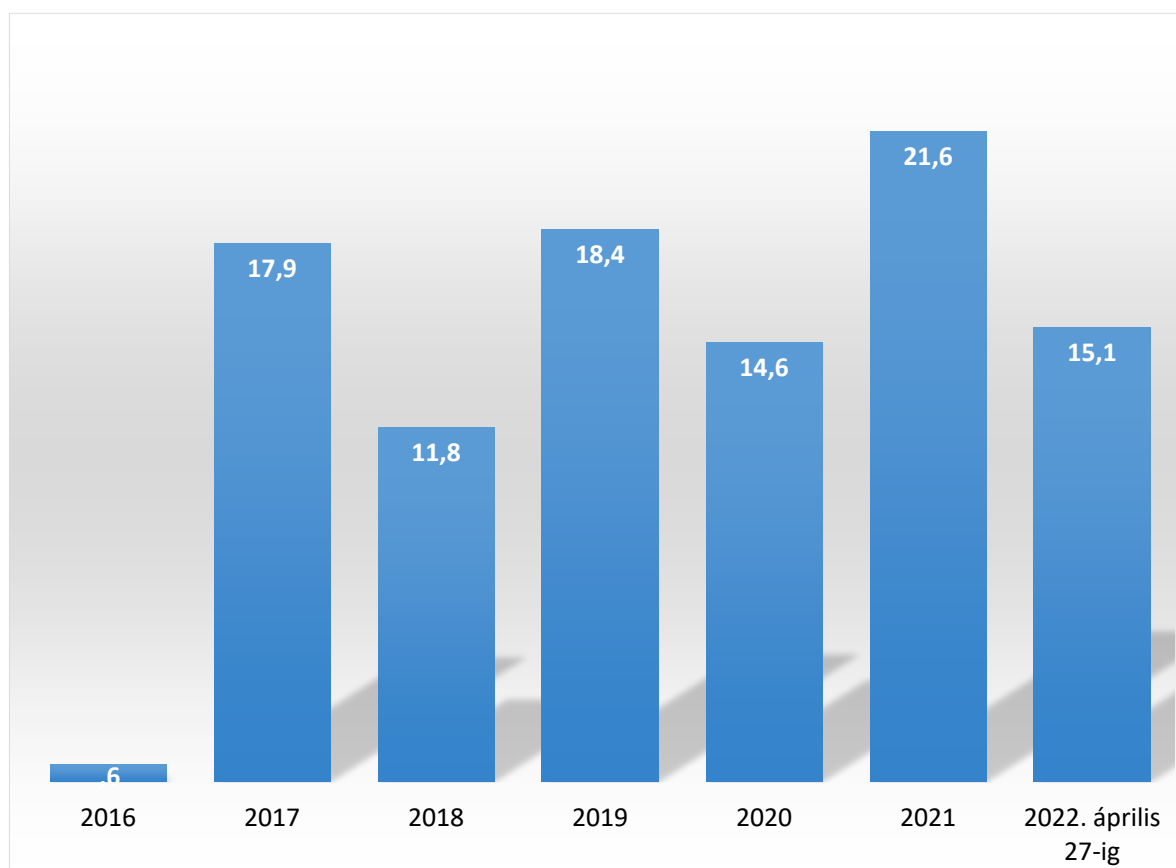
A legfontosabb intézkedések mezőgazdasági biztosítás díjához nyújtott támogatás, Natura 2000 mezőgazdasági területeknek, illetve Natura 2000 erdőterületeknek nyújtott kompenzációs kifizetések, agrár-környezetgazdálkodási kifizetések több vidékfejlesztési keresztszempontban, helyi Fejlesztési Stratégiák megvalósítása, erdő-környezetvédelmi kifizetések, illetve kertészet korszerűsítése, kertészeti gépbeszerzés támogatása.

A támogatást nyert pályázatok 96,2 %-a vállalkozás, 2,8 % költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezet, 1 % nonprofit szervezet nevében szerzett forrást.

A vállalkozások mintegy négyötöde egyéni vállalkozó, egyötöde társas vállalkozás, társulat vagy szövetkezet. A költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezetek 98 %-ban önkormányzatok, minimális mértékben önkormányzat által finanszírozott szervezetek, de ide sorolható a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság is. A nonprofit szervezetek mintegy 60 %-a egyesület, közel negyede alapítvány, mintegy hetede egyház-plébánia.

A jelen adatok tanúsága szerint **VP-n belüli forrásszerzés 2016-ban kezdődött meg**, ebben az évben 38 db vidékfejlesztési pályázat nyert támogatást.

12. ábra **A vidékfejlesztési pályázatok támogatási éve**

Forrás: A támogatott VP projektkereső adatai alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

A következő években nemlineáris, hektikus gyakoriságleoszlást látunk, ez azonban adódhat az adatbázis feltöltésének részleges hiányaiból is. Összességében a támogatott pályázatok aránya 2017, 2019 és 2021 években magasabb, a köztes években (2022. esetében április 27-ig) rendre alacsonyabb. **A legmagasabb gyakoriság 2021-ben keletkezett**, ebben az évben több mint 1400 db támogatott pályázat került a regiszterbe.

A megítélt vidékfejlesztési forrás 73,2 Mrd Ft, összességében 73 174 970 652 Ft.

A megítélt támogatás abszolút többsége, mintegy 57 %-a, 41,9 Mrd Ft az üdülőkörzet Somogy megyei területéhez került. A BKÜ Veszprém megyei területének részesedése 34,1 %, 24,9 Mrd Ft, a Zala megyei terület részesedése 8,6 %, mintegy 6,3 Mrd Ft.

8. sz. táblázat A vidékfejlesztési források megjelenésének BKÜ területiségi dimenziói

MEGYETERÜLET				
	Pályázatok száma	Pályázat %	Forrás támogatás (Ft)	Forrás támogatás %
Dél-Dunántúl (Somogy)	2 891	44,4%	41 953 619 102	57,3%
Közép-Dunántúl (Veszprém)	2 499	38,4%	24 940 153 192	34,1%
Nyugat-Dunántúl (Zala)	1 123	17,2%	6 281 198 358	8,6%
Total	6 513	100,0%	73 174 970 652	100,0%
TELEPÜLÉSI JOGÁLLÁS				
	Pályázatok száma	Pályázat %	Forrás támogatás (Ft)	Forrás támogatás %
Község	4 148	63,7%	50 680 387 685	69,3%
Város	2 365	36,3%	22 494 582 967	30,7%
Total	6 513	100,0%	73 174 970 652	100,0%
PARTVISZONYLAT				
	Pályázatok száma	Pályázat %	Forrás támogatás (Ft)	Forrás támogatás %
Parti és partközeli	2 656	40,8%	26 658 285 330	36,4%
Háttérzóna	3 857	59,2%	46 516 685 322	63,6%
Total	6 513	100,0%	73 174 970 652	100,0%

Forrás: A támogatott VP projektkereső adatai alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

Az üdülőkörzet érintett községeinek pályázói mintegy 50,9 Mrd Ft vidékfejlesztési forrásban részesülhettek, a városokban élők 22,5 Mrd Ft forráshoz juthattak, ez mintegy 70-30 felosztást jelent a községekből pályázók javára. A BKÜ háttérzóna területéről pályázók támogatási forrása 46,5 Mrd Ft, közel 64 %-a a teljes összegnek, a parti és partközeli térségből pályázók részesedése 26,6 Mrd Ft, 36,4 %.

A megítélt forrás mintegy 92 %-át a vállalkozások kapták, ez mintegy 67,4 Mrd Ft-ot jelent. A költségvetési rend szerint gazdálkodó pályázók neve mellett összesen mintegy 5,1 Mrd Ft vidékfejlesztési támogatás szerepel, ez a telje összeg 7 %-a. A nonprofit pályázók részarányuk metszetében kaptak támogatást, a 66 támogatott pályázat együtt 608,2 millió Ft támogatásban részesült, ami a teljes összeg nem egészen 1 %-a.

9. sz. táblázat **Vidékfejlesztési források megoszlása pályázók szerint**

PÁLYÁZÓK				
	Pályázatok száma	Pályázat %	Forrás támogatás (Ft)	Forrás támogatás %
Vállalkozás	6 264	96,2%	67 423 747 673	92,1%
Költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezet	183	2,8%	5 142 991 668	7,0%
Nonprofit	66	1,0%	608 231 311	,8%
Total	6 513	100,0%	73 174 970 652	100,0%

Forrás: A támogatott VP projektkereső adatai alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

A vidékfejlesztési támogatások kétharmada 2021 és 2022. április végéig került megítélésre, ezt megelőzően csak 2017 során tapasztalunk jelentősebb növekményt, 2020 során pedig kimondottan szerény a megítélt összeg alakulása.

10. sz. táblázat **Vidékfejlesztési források megoszlása a támogatás éve szerint**

TÁMOGATÁS ÉVE				
	Pályázatok száma	Pályázat %	Forrás támogatás (Ft)	Forrás támogatás %
2016	38	,6%	529 773 290	,7%
2017	1 165	17,9%	12 437 889 703	17,0%
2018	767	11,8%	3 800 523 834	5,2%
2019	1 197	18,4%	4 620 668 583	6,3%
2020	952	14,6%	2 985 478 789	4,1%
2021	1 409	21,6%	26 188 108 178	35,8%
2022	985	15,1%	22 612 528 275	30,9%
Total	6 513	100,0%	73 174 970 652	100,0%

Forrás: A támogatott VP projektkereső adatai alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

A megítélt támogatások települési vetülete alapján az üdülőkörzet 180 településéből 174 esetében detektálható vidékfejlesztési forrás, 6 község, Balatonakarattya, Főnyed, Gétye, Hollád, Szegerdő és Vindornafok esetében nem került rögzítésre ilyen adat.

Milliárdos nagyságrendű VP forrásban 20 BKÜ település részesült, 10 község és 10 város. A községek esetében sorrendben Szőlősgyörök, Somogytúr, Balatonszárszó, Óbudavár, Szentjakabfa, Táská, Esztergályhorváti, Kéthely, Taliándörögd és Nagyvázsony, a városok esetében ugyancsak sorrendben Marcali, Balatonboglár, Siófok, Balatonlelle, Balatonfüred, Balatonalmádi, Tapolca, Tab, Lengyeltóti és Badacsonytomaj.

Mivel az adatok jelenleg is feltöltés alatt állnak, végleges adatok, ahogy végleges települési sorrend sem alkotható.

2.5. A Magyar Falu Program keretében 2019 és 2021 között nyújtott támogatások alakulása a Balaton térségében

A Magyarország kormánya által 2019-ben indított **Magyar Falu Program** az egyik legfontosabb alappillére a hazai forráselosztásnak.

A program **alapvető célja** a kistelepülések népességmegtartó és népességnövelő erejének elősegítése és a kistelepüléseket sújtó elvándorlás visszaszorítása. A Kormányzat ennek érdekében meghatározta azokat az alapvető fontosságú prioritásokat, amelyek hozzájárulhatnak a nemzeti identitástudat fejlesztéséhez, ezáltal vonzóbbá téve a vidéki életet a lakosság számára.

A program keretein belül lehetőség nyílik önkormányzatok, egyházak, illetve 2020-tól civil szervezetek számára is széleskörű fejlesztések megvalósítására, melyek segíthetik a kistelepülések felzárkóztatását és hozzájárulhatnak a modernizáláshoz.

A Magyar Falu Program pályázatai 2019 és 2021 között **több ütemben** jelentek meg, és **változó forráskerettel** rendelkeztek.

A program 2019-ben 150 Mrd Ft forráskerettel indult, 2020-ban ez 200 Mrd Ft-ra emelkedett. A 2020-as évhez képest a 2021. évi költségvetési törvény a Magyar Falu Programra 50 milliárd forintnyi működési és további 142 milliárd forintnyi beruházási előirányzatot tartalmazott, ezt a 192 Mrd Ft keretet növelte 1697/2021. (X. 4.) és a 1698/2021. (X. 4.) sz. határozataival a kormány további, mintegy 28,5 Mrd Ft-tal.

A pályázó önkormányzatokkal szemben nincs önerőelvárás, amivel párhuzamban az alacsonyabb adóerő-képességű települések előnyt élveznek. A pályázat befogadásának alapkövetelménye az 5 000 lakos alatti település-lélekszám státusz. **Ez Magyarország 3155 településéből 2887 település érint, ez az összes magyarországi település 91,5 %-a. Összesen 101 kisváros és 2786 község tartozik a potenciális pályázók közé, amivel párhuzamban a magyar lakosság egyharmada, több mint 3 millió ember.**

A fejlesztések **kiemelt célterülete a települési közszolgáltatások fejlesztése, a „falusi CSOK”,** ami a vidéken maradást hivatott segíteni, illetve a **mellékúthálózatok fejlesztése.** Ez utóbbi alapvetően a három és több számjegyű utakat érinti, ott lehet a fejlesztéseknek része két számjegyű út is, ahol egy rövid szakasz megújítása a faluból munkára járók közlekedését szolgálja.

A jelen elemzésben a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet pályázati követelményének megfelelő pályázati aktivitás eredményességét vizsgáljuk 2019, 2020 és 2021 évek összességében.

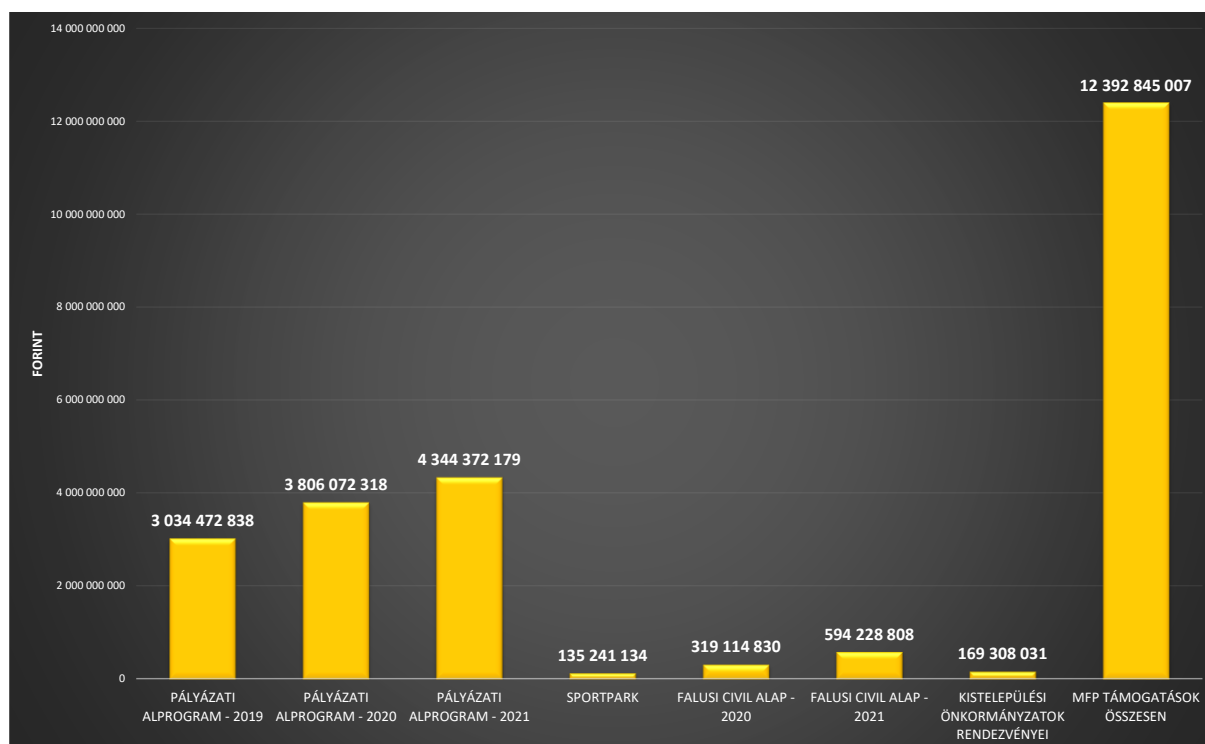
A vizsgált forrástámogatások a 2019, 2020 és 2021 évi pályázati alprogramok éves összesen értéke, a sportpark és sporttámogatások összesen értéke, **a Falusi Civil Alap keretében**

elosztott források, valamint a kistérségi önkormányzatok rendezvénytámogatásainak metszeteiből állnak össze.

A BKÜ 180 településéből 172 tartozik az 5 000 lakos alatti feltétel kategóriába, és mind a 172 település részesült a Magyar Falu Program keretében nyújtott támogatásban. Mind a 162 község és 10 város részesült forrásban. A BKÜ-ből csak Balatonalmádi, Balatonboglár, Balatonfüred, Fonyód, Keszthely, Marcali, Siófok és Tapolca nem pályázhat.

A pályázati alprogramok szerint évről évre növekedő összeget látunk, 2019-ben 3 Mrd Ft, 2020-ban 3,8 Mrd Ft, 2021-ben mintegy 4,3 Mrd Ft érkezett az MFP keretében a térség településeire. Emelkedik a Falusi Civil Alap forrásösszegének nagyságrendje is, 2020-ban 319,1 millió Ft, 2021-ben 594,2 millió Ft. A sportpark pályázatok 135,2 millió Ft-ban, a kistérségi önkormányzatok rendezvényei 169,3 millió Ft támogatásban részesültek.

13. ábra A Magyar Falu Program keretében a BKÜ-be érkezett források 2019 és 2021 között

Forrás: Miniszterelnökségi adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

Össességében 2019, 2020 és 2021 években a Magyar Falu Program keretében mintegy 12,4 Mrd Ft támogatás érkezett az üdülőkörzetbe, összességében 12 392 845 007 Ft.

BKÜ megyeterületek szerint a MFP források 38-38 %-a, mintegy 4,7 Mrd Ft az üdülőkörzet Somogy, illetve Veszprém megyei területéhez került, 66, illetve 69 településre. Zala esetében 37 település osztozott 2,9 Mrd Ft forrásban, ami összességében a teljes forrás közel negyede.

Az MFP források 90,5 %-a érkezett a községekhez, amelyek a kedvezményezett települések 94 %-át alkotják. A községeknek nyújtott összegszerű támogatás meghaladja 11,2 Mrd Ft-ot. A 10 üdülőkörzeti város közel 1,2 Mrd Ft forráshoz jutott a program keretében.

Településstruktúrát hatásosan visszatükröző adat, hogy az MFP források kétharmada érkezett az üdülőkörzet háttérzóna településeihez, amelyek a pályázó települések 73 %-át teszik ki. A támogatás összege megközelíti a 8,2 Mrd Ft-ot. A parti és partközeli települések a teljes forrás mintegy harmadát kapták, összesen 4,2 Mrd Ft-ban részesültek, településarányuk a pályázó településeken belül 27 %.

A valós településszerkezeti dimenziókon belül lényegében arányos a forráselosztás.

11. sz. táblázat a Magyar Falu Program támogatásainak BKÜ területiségi dimenziói

MEGYETERÜLET				
	Települések száma	Település %	Forrás támogatás (Ft)	Forrás támogatás %
Dél-Dunántúl (Somogy)	66	38,4%	4 738 913 365	38,2%
Közép-Dunántúl (Veszprém)	69	40,1%	4 751 535 782	38,3%
Nyugat-Dunántúl (Zala)	37	21,5%	2 902 395 860	23,4%
Total	172	100,0%	12 392 845 007	100,0%
TELEPÜLÉSI JOGÁLLÁS				
	Települések száma	Település %	Forrás támogatás (Ft)	Forrás támogatás %
Község	162	94,2%	11 214 234 939	90,5%
Város	10	5,8%	1 178 610 068	9,5%
Total	172	100,0%	12 392 845 007	100,0%
PARTVISZONYLAT				
	Települések száma	Település %	Forrás támogatás (Ft)	Forrás támogatás %
Parti és partközeli	46	26,7%	4 214 779 014	34,0%
Háttérzóna	126	73,3%	8 178 065 993	66,0%
Total	172	100,0%	12 392 845 007	100,0%

Forrás: Miniszterelnökségi adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

Lakosság szám kategóriák metszetében vizsgálva a forráselosztás eredményeit azt látjuk, hogy a legalacsonyabb, 250 lakos alatti lélekszámú településeken a legalacsonyabb a forrásösszeg, mintegy 1,4 Mrd Ft. A legmagasabb összeg nagyságrend az 1000-1999 lakos közötti településekre érkezett, ez mintegy 3,4 Mrd Ft. A két településkategória méret alig van különbség a 250 lakos alatti települések száma 33, az 1000-1999 lakos közöttieké 35 db.

A források közel negyede 43 olyan településre került, amelynek lakosság száma legalább 500 és kevesebb, mint 1000 fő, ide összesen csaknem 2,9 Mrd Ft érkezett. A források ötöde, 2,5 Mrd Ft érkezett a legnagyobb, több mint 2000 fő lélekszámú településekre. A források több mint hatodát a 250-499 lakos közötti települések kapták, összesen 39 ilyen település van az üdülőkörzetben, ezek a települések nagyságrendileg mintegy 2,2 Mrd Ft MFP forrással lettek gazdagabbak.

Összességében az 500 és 1999 lakos közötti üdülőkörzeti települések kapták a források több mint felét.

12. sz. táblázatt a Magyar Falu Program támogatásainak alakulása lakosság szám kategóriák szerint

LAKOSSÁGSZÁM KATEGÓRIÁK				
	Települések száma	Település %	Forrás támogatás (Ft)	Forrás támogatás %
= < 249 lakos	33	19,2%	1 360 968 906	11,0%
250-499 lakos	39	22,7%	2 267 790 171	18,3%
500 - 999 lakos	43	25,0%	2 861 533 910	23,1%
1000 - 1999 lakos	35	20,3%	3 383 013 247	27,3%
2000 + lakos	22	12,8%	2 519 538 773	20,3%
Total	172	100,0%	12 392 845 007	100,0%

Forrás: Miniszterelnökségi adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

Az MFP források településenkénti összegében statisztikailag kimutathatók eloszlás szerkezeti anomaliahatások.

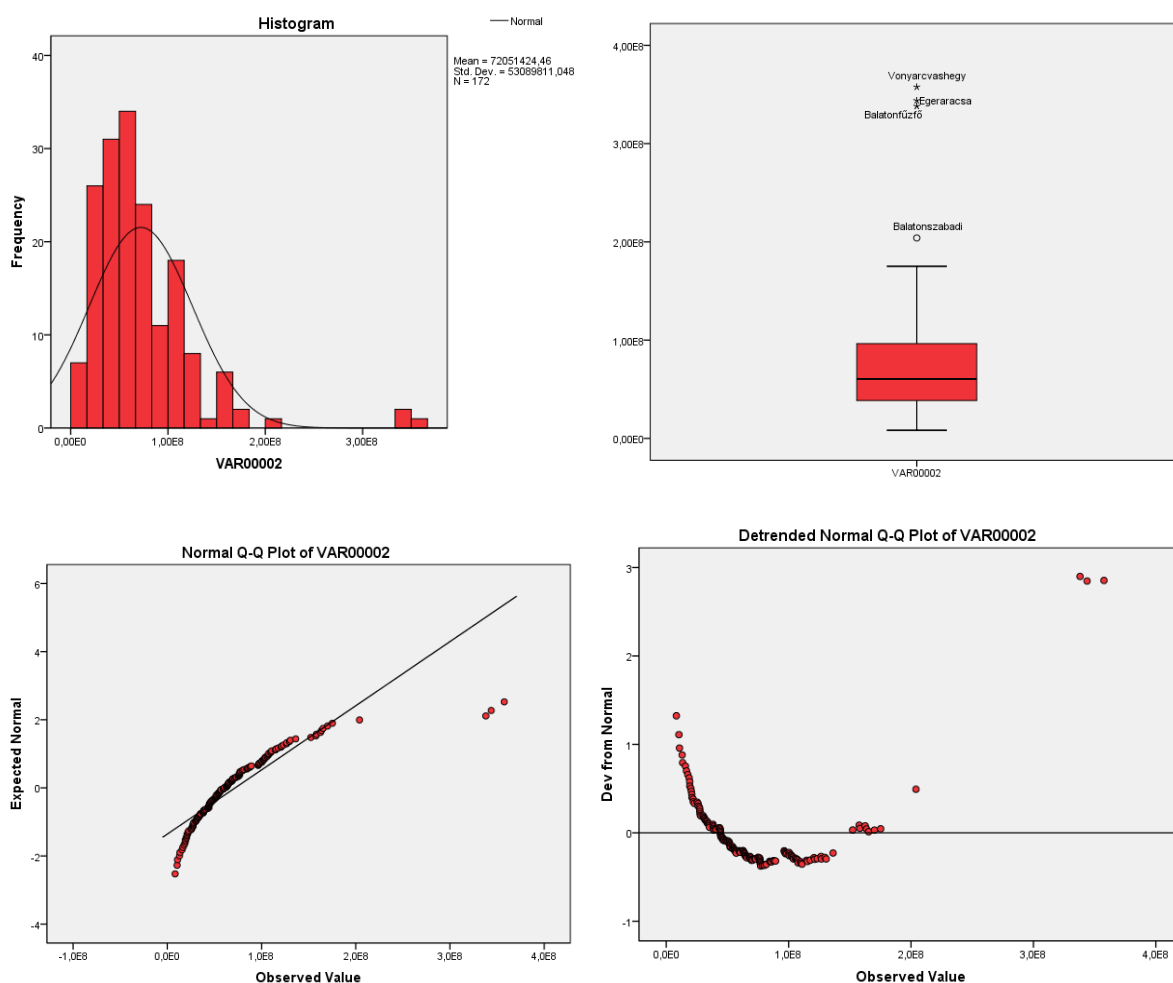
Összességében a forrásösszegek az alacsonyabb összegek felé konvergálnak. A támogatási összegek átlaga 2019 és 2021 között 72 millió Ft / település. Az átlag körüli átlagos szórásérték meghaladja az 53 millió Ft-ot.

A legkisebb összeg, 8,3 millió Ft egy Somogy megyei háttérzóna községbe, Kisberénybe érkezett, a legmagasabb, 357,6 millió Ft Zala megyében a Balaton partjára, Vonyarcvashegyre.

Vonyarcvashegyen kívül még három olyan település van, ahová 200 millió Ft feletti MFP forrás érkezett: Egeraracsa (343,8 millió Ft), Balatonfüzfő (338 millió Ft) és Balatonszabadi (204 millió Ft). Mind a négy település támogatásértéke számottevően különbözik a 168 további BKÜ település átlagos támogatásértékétől.

Ezt jelen esetben **átlag feletti sikerességgel járt forrásszerzési aktivitásként** írhatjuk le.

14. ábra A Magyar Falu Program keretében a BKÜ-ben megjelent forrásösszegek települések szerinti eloszlása

Forrás: Miniszterelnökségi adatok alapján BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

Az egy lakosra jutó MFP források vonatkozásában Salföld áll az élen 1,6 millió Ft/fő értékkel. Egymillió Ft / fő feletti egy lakosra jutó MFP forrás látszik Egeraracs esetében is. Salföld 76, Egeraracs 324 fő lakosságú kisközség.

500 ezer Ft / fő egy lakosra jutó MFP forrás jellemez további 5 BKÜ községet, sorrendben: Óbudavár, Tagyon, Balatonhenye, Főnyed és Vöröstó. A települések lakosságszáma 64 (Óbudavár) és 135 (Balatonhenye között szóródik).

172 település alapján az egy lakosra jutó üdülőkörzeti MFP forrás 45 567 Ft / fő, e-fölött 140 település, ez alatt 32 település helyezkedik el.

Az egy lakosra jutó 5 legalacsonyabb települési szintű MFP támogatás csökkenő sorrendben: Siójut, Zalakomár, Zamárdi, Cserszegtomaj és végül Tab településeket jellemzi. A felsorolt települések esetében az egy lakosra jutó MFP támogatás már nem éri el a 20 ezer Ft / főt, Tab esetében a 10 ezer Ft / fő nagyságrendet sem.

2.6. A Balaton Fejlesztési Tanács hatásköréhez rendelt források kihelyezési gyakorlatának eredményei 2014 és 2021 között

A Tanács a tervezési feladatok mellett szimbolikus értékeiben is nagyon fontos **ösztönző szerepet lát el** a térségi fejlesztések, beruházások megvalósításában, projektek kidolgozásában, amelyet a hatáskörében lévő források felosztásával, pályázati támogatások biztosításával valósít meg. A támogatási lehetőségek meghatározásában a Tanács az elfogadott **fejlesztési programokban kitűzött célokat és az aktuális térségi feladatok megoldását** tartja elsődleges módon szem előtt.

A Tanács hatásköréhez rendelt források kihelyezési gyakorlatát vizsgálati évek, támogatási terület főcsoportok, megvalósulási helyszín és a megítélt támogatási összeg metszeteiben vizsgáljuk.

Az **adott településekhez csoportosítható** forrástámogatások **2014-2021 közötti teljes összegének alakulását** megvizsgáljuk az üdülőkörzet **területiségi dimenziói alapján** is megyeterület, települési jogállás és a hatályos 2018. évi 139. sz. Területrendezési Törvényben meghatározott szempontok szerint Balaton partviszonylat és háttérzóna felbontása alapján.

A tárgyelemzés keretében a vizsgálati időszakra vonatkozóan meghatározzuk az adott települések szerint **egy lakosra jutó BFT támogatások** települési rangsorát.

Az elmúlt évek főbb támogatási területei az alábbiak:

- településfejlesztés
- rendezvények támogatása
- a régió közbiztonságának és vízbiztonságának fejlesztése
- egyéb, egyedi fejlesztési területek támogatása

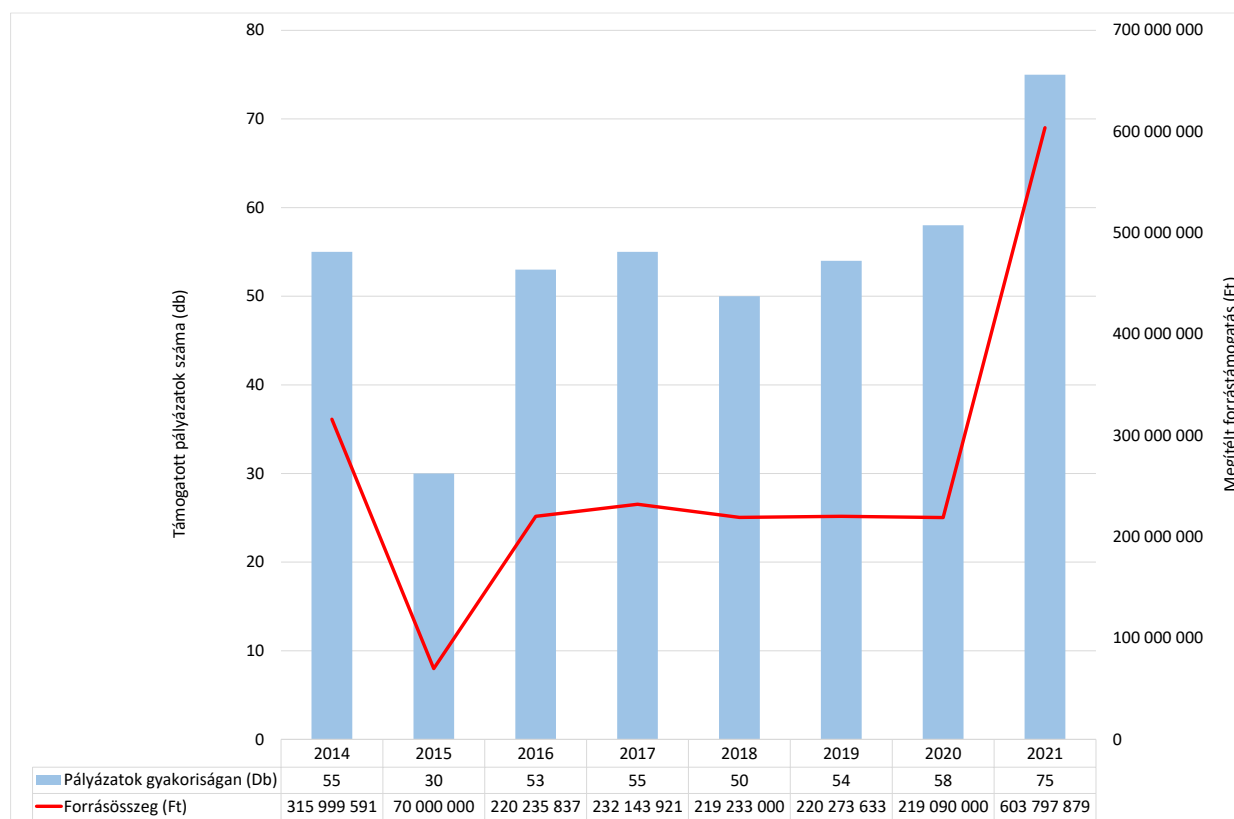
A 2014-2021 közötti periódus ideje alatt 430 db pályázat részesült BFT támogatásban, a támogatás teljes összege megközelíti a 2,2 Mrd Ft-ot, összesen 2 100 773 861 Ft.

A támogatott pályázatok száma az elmúlt években folyamatosan növekszik, 2021-ben a vizsgált időszak legmagasabb pályázati támogatás gyakoriságértékét látjuk.

A Tanács hatáskörében lévő támogatási forrás összege 2021-ben jelentősen emelkedett a korábbi évekhez képest, meghaladta a 600 millió Ft-ot, a legalacsonyabb érték 2015-ben tapasztalható, ekkor 70 millió Ft került kihelyezésre. A támogatott pályázatok gyakorisága lényegében együtt mozog a rendelkezésre álló források nagyságrendjével.

A támogatott pályázatok 8 éves időszakos átlaga 54 db, a támogatásként kifizetett források átlaga 262,6 millió Ft.

15. ábra BFT által támogatott pályázatok száma és a megítélt forrástámogatás teljes összegének alakulása 2014 és 2021 között

Forrás: BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

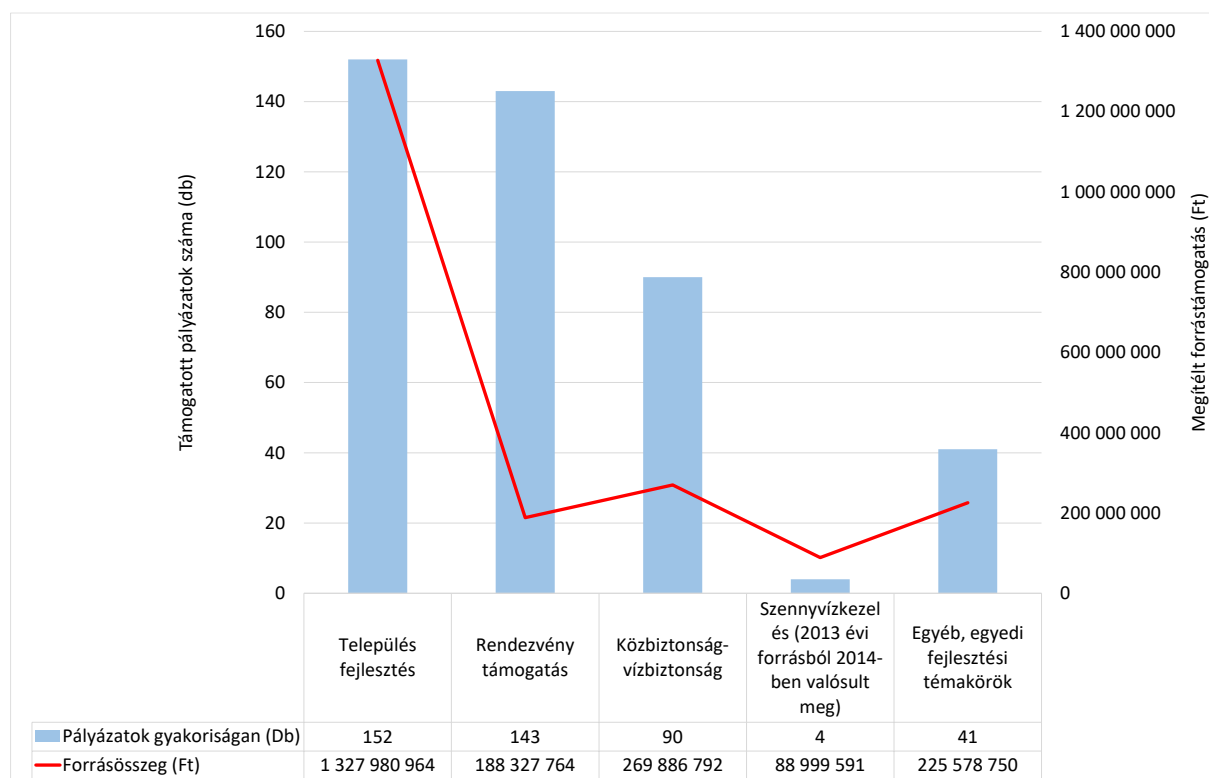
A BFT forráselosztás keretében támogatott pályázatok mintegy kétharmada, 68,6 %-a a településfejlesztés és a rendezvény támogatás tárgyköréhez csoportosítható, ez összesen 295 db pályázatot jelent.

A támogatott pályázatok közel ötöde közbiztonság-vízbiztonság tárgykörében jelenik meg, közel egytizede egyéb, egyedi fejlesztés. Ez utóbbin belül találjuk a különböző menedzsment feladatok támogatását, a Mozdulj Balaton sportprogram sorozat megvalósításának támogatását, a Hírbalaton térségi internetes hírportál és a Balatoni Futár térségi printmagazin megjelentetésének, illetve különböző régiós szakmai együttműködések rendezvénysorozatainak támogatását. A vizsgált időszak első évében 2013 évi forrásból folytatódott az egyedi szennyvízkezelés helyi programtámogatása, ez 2014 során négy településen zajlott az üdülőkörzetben.¹⁰

A BFT elosztási hatáskörébe sorolt forrás mintegy 63 %-a, több mint 1,3 Mrd Ft a településfejlesztés tárgyterületéhez csoportosítható, nyolcada, mintegy 270 millió Ft közbiztonság-vízbiztonság témakörű, közel 10 %, 225,5 millió Ft egyéb, egyedi fejlesztés, 9 %, csaknem 188 millió Ft rendezvenytámogatás, és közel 89 millió Ft szennyvízkezelés.

¹⁰ Szentantalfa, Szentjakabfa, Tagyon és Salföld.

16. ábra BFT által támogatott pályázatok száma és a megítélt forrástámogatás teljes összegének alakulása támogatási főterületek szerint 2014 és 2021 között

Forrás: BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

A pályázatok **megvalósulási helyét** három főcsoportba rendszerítettük. Az **összes támogatott projekt közel kétharmada, 284 db egyetlen üdülőkörzeti településhez sorolható**, közel harmada, 31,9 %, 137 db pályázat térségi vetületű, BKÜ szintű, illetve az üdülőkörzet északi, vagy nyugati térségéhez csoportosítható. Ugyanabból a forrásból egyszerre több üdülőkörzeti település kilenc esetben részesült, ezt a települési klaszter emiatt külön kezeltük.

A megítélt támogatások mintegy háromnegyede, közel 1,6 Mrd Ft összesen, 1 577 908 319 Ft 92 üdülőkörzeti településen oszlik el, ezeket a településeket területi dimenziók alapján a megítélt támogatás metszetében részletesen is megvizsgáljuk.

A települési szintre nem vetíthető, üdülőkörzeti-térségi támogatás teljes összege meghaladja az 500 millió Ft-ot, 507 465 542 Ft, ez a BFT által 2014 és 2021 között elosztott forrás mintegy 24 %-a.

A maradék közel 1 % nagyságrendű forrásból, ez összesen 15,4 millió Ft ugyanazon pályázatok keretében rendezvénytámogatás jogcímei alatt több üdülőkörzeti település részesült.¹¹

¹¹ Ebben a klaszterben jelenik meg a „Kultikötő” programsorozat többtelepüléses rendezvényei, a Balaton átúsza, ezek között 2014-ben az Öbölátúsza rendezvény keretén belül a Balatoni Kerékpáros Turisztikai Egylet pályázatával a „Bringások a Balatonért” kísérrendezvénye is.

A települési szintre csoportosítható BFT forrástámogatás eloszlása nem szignifikáns az üdülőkörzet megyeterületei szerint, vagyis nem állapítható a források elosztásában megyeterületek szerint nem véletlen hatás.¹²

13. sz. táblázat BFT források megjelenésének települési megoszlása az üdülőkörzet megyeterületei szerint

		BFT FORRÁS		Total
		Van BFT forrás	Nincs BFT forrás	
MEGYE	Somogy	35	35	70
		50,0%	50,0%	100,0%
		38,0%	39,8%	38,9%
	Veszprém	37	35	72
		51,4%	48,6%	100,0%
		40,2%	39,8%	40,0%
	Zala	20	18	38
		52,6%	47,4%	100,0%
		21,7%	20,5%	21,1%
Total	92	88	180	
	51,1%	48,9%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	

Forrás: BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

Az üdülőkörzet településeinek abszolút többségébe eljutott a vizsgált 8 éves periódusban BFT hatáskörébe rendelt támogatóforrás. A támogatott és a támogatás nélküli települések száma teljesen kiegyensúlyozott, Somogyban 50-50 %, a Veszprém megyei területén 51,4 % a támogatott, 48,6 % a támogatás nélküli települések aránya, Zalában 52,6 % a támogatott, 47,4 % a támogatás nélküli települések megoszlása.

Összességében a BFT által elosztott forrásban részesült települések kétötöde Veszprém megyei, 38 % somogyi, és kevéssel több, mint ötöde Zala megyei.

Települési jogállás szerint nem véletlen hatások érvényesülnek.¹³ A 18 üdülőkörzeti városból 15 esetben jelenik meg forrás, ezzel felülreprezentáltak a városok.¹⁴ A 162 községi jogállású BKÜ településből 77 esetben van BFT forrás, ami a községek esetében alulreprezentált értéket jelent, de így is közelít az összes községi jogállású település feléhez.

¹² Pearson Chi Square Asymp Sig. (2 sided): 0,965. (Elfogadott szignifikancia határ maximum 0,05.)

¹³ Pearson Chi Square Asymp Sig. (2 sided): 0,004.

¹⁴ Hévíz, Lengyeltóti és Zalakaros esetében nincs támogatott pályázat.

14. sz. táblázat **BFT források megjelenésének települési megoszlása jogállás szerint**

		BFT FORRÁS		Total
		Van BFT forrás	Nincs BFT forrás	
JOGÁLLÁS	Község	77	85	162
		47,5%	52,5%	100,0%
		83,7%	96,6%	90,0%
	Város	15	3	18
		83,3%	16,7%	100,0%
		16,3%	3,4%	10,0%
Total		92	88	180
		51,1%	48,9%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%

Forrás: BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

Partviszonylat alapján ugyancsak nem véletlen hatások érvényesülnek.¹⁵ A parti és partközeli településeken felülreprezentált a BFT források megjelenése, a háttérzóna települései esetében statisztikailag jellemzőbb eset a forrásmentesség.

15. sz. táblázat **BFT források megjelenésének települési megoszlása Balaton partviszonylat szerint**

		BFT FORRÁS		Total
		Van BFT forrás	Nincs BFT forrás	
PARTVISZONYLAT	Háttérzóna	56	72	128
		43,8%	56,3%	100,0%
		60,9%	81,8%	71,1%
	Parti-partközeli	36	16	52
		69,2%	30,8%	100,0%
		39,1%	18,2%	28,9%
Total	92	88	180	
	51,1%	48,9%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	

Forrás: BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

Lényeges, hogy a BFT által támogatott települések abszolút többsége község, és az üdülőkörzet háttérzóna területén helyezkedik el, de az adott településkataszterek térségi számszerúségeinek

¹⁵ Pearson Chi Square Asymp Sig. (2 sided): 0,002.

viszonylatában a parti-partközeli, városi jogállású települések támogatása a legjellemzőbb, amit a parti és partközeli községek támogatásának valószínűséghányadosa követ.

Az adott településekhez csoportosítható forrástámogatások teljes összege meghaladja a másfél milliárd Ft-ot.

A BFT forrástámogatás relatív többsége, mintegy 43 %-a, 683,3 millió Ft az üdülőkörzet Somogy megye területrészenek 35 településére érkezett. Az üdülőkörzet Veszprém megyei területrészenek 37 településére mintegy 633,2 millió Ft BFT forrás került, ez a települési források kétötöde, a Zala megyei területrészen 20 településére 261,2 millió Ft került kihelyezésre, ami a települési források hatoda.

16. sz. táblázat **BFT források megjelenésének BKÜ területiségi dimenziói**

MEGYETERÜLET				
	Települések száma	Település %	Forrás támogatás (Ft)	Forrás támogatás %
Somogy	35	38,0	683 318 583	43,3
Veszprém	37	40,2	633 198 524	40,1
Zala	20	21,7	261 391 212	16,6
Total	92	100,0	1 577 908 319	100,0
TELEPÜLÉSI JOGÁLLÁS				
	Települések száma	Település %	Forrás támogatás (Ft)	Forrás támogatás %
Község	77	83,7	885 419 433	56,1
Város	15	16,3	692 488 886	43,9
Total	92	100,0	1 577 908 319	100,0
PARTVISZONYLAT				
	Települések száma	Település %	Forrás támogatás (Ft)	Forrás támogatás %
Háttérzóna	56	60,9	675 802 702	42,8
Parti-partközeli	36	39,1	902 105 617	57,2
Total	92	100,0	1 577 908 319	100,0

Forrás: BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

A 2014-2021 közötti BFT források abszolút többsége, mintegy 56 %-a, 885,4 millió Ft községi jogállású, közel 44 %, 692,5 millió Ft városi jogállású településekhez került.

Balaton partviszonylat alapján ugyan a támogatott települések többsége háttérzóna területi pozíciójú, a források többségét a parti és partközeli települések kapták. A BKÜ háttérzóna 56 településére mintegy 675,8 millió Ft, a parti és partközeli területzóna támogatott 36 településére 902,1 millió Ft BFT forrás került.

A 2014-2021 közötti településekhez csoportosítható összes BFT forrás mintegy 35 %-át, 554,5 millió Ft-ot 5 üdülőkörzeti város kapta a támogatás sorrendjében: Balatonfüred, Siófok, Balatonföldvár, Tapolca és Keszthely. Egyenként 100 millió Ft feletti forrástámogatásban Balatonfüred, Siófok és Balatonföldvár részesült.

A községi jogállású települések közül a legtöbb forrást, összesen mintegy 53,6 millió Ft-ot Szentjakabfa kapta, 20 millió Ft BFT támogatási összeg felett további 11 községet találunk, sorrendben: Balatonfenyves, Kötöcs Alsóörs, Balatonendréd, Gyenesdiás, Tagyon, Dióskál, Salföld, Szigliget, Nagyberény és Nemesgulács.

A 2014-2021 közötti BFT támogatási források teljes összegének utolsó 10 rangsorhelyén 9 községet és Balatonkenese szerepkörében egy várost találunk. Mind a 10 szóban forgó település a vizsgált időszak alatt 2,5 millió Ft-nál kevesebb BFT közvetítéssel kihelyezett forrásban részesült, a községek sorrendjében a legkisebb támogatási összeg felé haladva Káptalan, Szentbékáll, Lovas, Felsőörs, Szentantalfa, Révfülöp, Balatonkeresztúr, Zalasabar és Zánka szerepel. Zalasabar és Zánka esetében 1-1 millió Ft-nál kevesebb a támogatási összeg.

A teljes összegek szerinti sorrendhez képest pontosabb pozíciós képet nyújt az egy lakosra vetített támogatási összeg, amelyhez a 2014-2020 közötti állandó népesség településenkénti átlagát használtuk fel.

Az egy lakosra jutó BFT támogatások metszetében a települési rangsor első 10 pozíciójából kilencet jellemző módon átlagosan 500 lakos alatti, alacsony lélekszámú BKÜ háttérzóna települések foglalnak el.

Az egy lakosra jutó BFT támogatások rangsorát a Balaton-felvidék Balatonfüredi járás területén elhelyezkedő átlagosan 114 fő lakosságú háttérzóna község, **Szentjakabfa** vezeti. Szentjakabfa 53,6 millió Ft-os BFT támogatása a 114 fő átlaglakosságú településen egy lakosra vetítve 470177 Ft forrásnak felel meg.

Jelentős egy lakosra jutó BFT forrás szerepel Salföld, Tagyon és Vöröstó települések neve mellett is, minden esetben 100 ezer Ft-ot meghaladó tételről beszélhetünk, miközben az átlagos lakosságszám 72 és 103 fő közötti. További, 50 ezer és 100 ezer forint közötti egy lakosra jutó BFT támogatás jelenik meg Zalaszentmárton Kötöcs, Barnag, Dióskál és Egeraracs esetében.

A BFT támogatások szempontjából egy lakosra vetítve legkedvezőbb pozíciójú város Balatonföldvár. Az átlagosan mintegy 2350 fő lakosú város közel 111,4 millió Ft BFT támogatásban részesült, ami egy lakosra vetítve 47570 Ft-nak felel meg. A városok sorrendjében következő település Balatonfüred, ami 172,6 millió Ft BFT forráshoz jutott, amivel a forrásszerzés abszolút összege szempontjából rangsorvezető, a 13745 fős

átlaglakosság mellett egy lakosra azonban csak 12557 Ft vetíthető, ami a BFT által támogatott települések rangsorában Balatonföldvárhoz képest 32 rangsorhellyel távolabbi pozíciót jelent.

Összességében az egy lakosra jutó BFT források vetületében a községi jogállású települések dominálnak.

Az egy lakosra vetített települési rangsor utolsó 10 helyén 5 város és 5 község osztozik. Az egy lakosra jutó támogatási összeg minden esetben alacsonyabb 2 ezer Ft-nál. Az öt város a rangsor csökkenő sorrendjében az alábbi: Marcali, Badacsonytomaj, Zámárdi, Balatonkenese és végül Balatonfüzfő. A községek esetében ugyancsak csökkenő sorrendben Kéthely, Felsőörs, Révfülöp, Zánka és Balatonkeresztúr.

Az utolsó 6 rangsorhelyen álló település esetében 1000 Ft alatti az egy lakosra jutó forrás, ami összecsúszva 841 ezer Ft és 3 millió Ft közötti támogatási forrást jelent. Ez csökkenő sorrendben az alábbi településeket jelenti: Zámárdi, Révfülöp, Zánka, Balatonkenese, Balatonfüzfő és végül Balatonkeresztúr.

A két utolsó település, Balatonfüzfő és Balatonkeresztúr esetében az egy lakosra jutó BFT forrás csupán 600-700 Ft közötti.

2.7. A fejlesztési források Balaton térségében zajló kihelyezési eredményességének összefoglaló értékelése

A jelen beszámoló keretében értékelési mérleget vontunk a Széchenyi 2020 (2014-2022 közötti) egészleges, a megítélt támogatások szempontjából a vidékfejlesztést is magában foglaló teljesüléséről, a Széchenyi Terv Plusz (2021-2027) indulási helyzetképéről, a Magyar Falu Program első három éves működésének hatásairól, valamint a Balaton Fejlesztési Tanács hatáskörében lévő 2014-2021 közötti források allokálásáról.

A Széchenyi 2020 programozási időszak teljessége kapcsán tényadatokkal igazolt megállapításra került, hogy Magyarország fejlesztéspolitikai történetében rendkívül sikeres időszakon vagyunk túl, amelyen belül a Balaton térségének fejlesztéspolitikai sikeressége még az országos átlagot is meghaladja.

A 2021-2027 közötti fejlesztési időszak nyújtotta lehetőségek kapcsán Magyarország olyan történelmi időszak kapujába érkezett, amely összhatásaiban még az elmúlt évek nagyjelentőségű fejlesztéspolitikai sikerességét is képes lehet felülmúlni, amennyiben Magyarország hozzájuthat azokhoz a forrásokhoz, amelyek ennek fedezetét jelenthetik.

A Széchenyi 2020 programozási időszak során Magyarországnak ítélt mintegy 9 500 Mrd Ft támogatási forrás 100 %-a lehívásra és felhasználásra került, 2022 tavaszi állás szerint a programozási ciklus túllépésének második évében már a Kormányzat által garantált finanszírozás túlvállalás időszakában vagyunk.

A Balaton térsége 2014 és 2022 között a visszakövetelési összeg nélkül mintegy 471 Mrd Ft kifizetett támogatásban részesült, amely összeg teljes egészében a Balaton körül hasznosult. Ez akkora összegnagyságrend, hogy a Balaton körül élő népesség minden egyes lakosára a több mint 1,7 millió Ft fejlesztési forrás jut, miközben az országos átlag 1 millió Ft / lakos.

Fontos leszögeznünk, hogy a Balaton térségének egy lakosra vetített forrásszerzési potenciálja a Széchenyi 2020 teljes időszakában akkor is az országos egy lakosra vetített érték felett alakul, ha a közlekedésfejlesztési programok pénzügyi hatásait nem vesszük figyelembe.

A Balaton térségének kiemelt forrásszerzési sikerességét a Kormányzat a 1861/2016. sz. Kormányhatározatában meghatározott prioritások és célok mentén dedikált források térségbe áramoltatásával garantálta.

Alapvetően fontos rögzíteni, hogy a 1861/2016 sz. Kormányhatározatban a Balatonhoz dedikált források hatásai nélkül a Balaton nem tartozna a legsikeresebb térségek közé Magyarországon. Ezt a ténymegállapítást alátámasztja az a megfigyelés, hogy az üdülőkörzet a támogatott és kifizetett, visszakövetelések nélküli, teljes eredményességgel rendelkező, megvalósult pályázatok abszolút gyakorisága vonatkozásában NUTS szintek összehasonlításai szerint gyenge státuszú térségnek számít, minden NUTS összehasonlító metszet alapján az utolsó.

A térséget 1861/2016 sz. Kormányhatározatban a dedikált források repítették az országos átlag fölé, miközben a Kormányhatározatban nevesített prioritások és célok nem egyszerűen megvalósultak, hanem ezek nagyfokú túlteljesülésről beszélhetünk.

A visszakövetelések nélküli forráshasznosulás érték 2022 áprilisában 138 %-a a monitorozott dedikált forrásnak, és minden egyéb vizsgált prioritás kapcsán meghaladja a 100 %-os szintet.

Az elmúlt évben elstartolt a 2021-2027 közötti időszakra szóló Széchenyi Terv Plusz programozási ciklus is. Ennek kapcsán világosan megfigyelhető mind országosan, és különösen a Balaton térségében a forrásszerzési opció nagyfokú lendületvétele. Az újabb gazdaságfejlesztési operatív program indulását követően megkezdődött az újabb területfejlesztési operatív programon belül is a pályáztatás. A forrásigények országosan 2021 novembere és 2022 áprilisa között a három és félszeresükre emelkedtek, a Balaton térségében ennél is nagyobb, közel ötszörös a benyújtott pályázatok gyakoriságának növekedése.

A forráselosztás eddig megszokott csatornái azonban most sokkal szűkebbek, ami nem annak a hatása, hogy az irányító hatóság tömegesen utasítaná el a pályázatokat, a közvetett okot abban látjuk, hogy a pályázatok elbírálása, a jogosultság megállapítása és a jogosultsági döntés megszületése időben széthúzottabb, ennek valószínűsíthető oka az allokálható forrásmennyiség lehet, ami nélkül a pályázatok nem léphetnek megvalósulási szakaszba.

Jelen állás szerint az országosan benyújtott pályázatok közel fele esetében nincs még jogosultsági döntés, vagy a jogosultság megállapítását követően nem született még irányító hatósági döntés. A Balaton térségében ugyanez a keresztmetszet meghaladja az összes benyújtott pályázat 60 %-át.

2022 áprilisában az Európai Bizottság hivatalosan is elindította Magyarországgal szemben az úgynevezett jogállamisági eljárást, amelynek végén a tagállami kormányok képviselőiből álló tanács akár az uniós támogatások egy részének felfüggesztése, vagy zárolása mellett is dönthet majd, ha úgy ítélik meg, hogy igazolódik a jogállami normák megsértése, vagyis közvetlenül sérülnek az EU pénzügyi érdekei. Az eljárást az Európai Bizottság alapvetően a közbeszerzések anomáliáira, a mezőgazdasági földeladások átláthatóságára, valamint az OLAF-al folytatott együttműködés hiányosságaival indokolta. Az eljárás lefolytatása várhatóan hónapokat vesz majd igénybe, amely időszak alatt a források lehívása akadályba ütközhet, aminek következtében az elbírálás alatt álló pályázatok száma a jelenleginél is jobban feltorlódhat.

A Széchenyi Terv Plusz keretében 2021 évi indulását követően 2022 áprilisáig országosan közel 655 Mrd Ft a visszakövetelés nélküli kifizetett összeg, a Balaton térségében 12,8 Mrd Ft.

A Vidékfejlesztési Program (VP) megvalósulásának állásáról a kormányzat hivatalos oldalán elérhető támogatott pályázatkereső felhasználásával 2022 áprilisában épített Balaton térségi adatok kapcsán alkothattunk helyzetképet. Az adatok tartalmazzák a VP 2014-2020 programozási időszakot követő 2021-2022 évi átmeneti időszak adatait is, ezzel együtt hangsúlyozzuk, hogy a projektkereső adatbázis folyamatos feltöltés alatt, akár napi szinten változik. A vidékfejlesztés pályázatai a 2014-2022 közötti időszakra vonatkozó összes pályázat több mint háromnegyedét alkotják. A lehívható forrás 2014-2020 között 1 300 Mrd Ft, az átmeneti években 1 500 Mrd Ft. A teljes időszakban igényelt VP támogatás több mint 5 000 Mrd Ft, a megítélt forrás 2 800 Mrd Ft, a kifizetés azonban csak 857,8 Mrd Ft. A kifizetések aránya az igényekhez képest 17 %, a támogatási összeghez képest 31 %.

Ezek a részarányok tényszerű módon jelentős mértékben elmaradnak az egyéb operatív programok esetében tapasztalt eredményességtől.

Az előzetes tervek szerint a 2023-2027 közötti periódus ideje alatt mintegy 12 Mrd EUR, összesen mintegy 4265 Mrd Ft forrás érkezhetsz Magyarországra mezőgazdasági támogatásokra és vidékfejlesztésre. Ez háromszor több forrást jelent az előző időszakhoz képest, amennyiben sikerül ezekhez a forrásokhoz hozzájutni.

A Balaton térségében megítélt vidékfejlesztési forrás az elérhető adatok alapján 73,2 Mrd Ft. A támogatások mintegy kétharmada az elmúlt bő egy évben allokálódott az üdülőkörzetbe, a támogatott programok megvalósulása jelenleg is aktív ütemben zajlik.

A Magyarország kormánya által 2019-ben indított Magyar Falu Program (MFP) az egyik legfontosabb alappillére a hazai forráselosztásnak. A program keretein belül lehetőség nyílik önkormányzatok, egyházak, illetve 2020-tól civil szervezetek számára is széleskörű fejlesztések megvalósítására, melyek segíthetik a kistelepülések felzárkóztatását és hozzájárulhatnak a modernizáláshoz.

Az MFP pályázatok befogadásának alapkövetelménye az 5 ezer lakos alatti település-lélekszám státusz, ez az összes magyarországi település 91,5 %-a. A Balaton térségében 8 város kivételével minden település jogosult MFP forrásra. A fejlesztések kiemelt célterülete az egész országban, így a Balaton térségében is a települési közszolgáltatások fejlesztése, a „falusi CSOK”, ami a vidéken maradáshoz hivatott segíteni, illetve a mellékúthálózatok fejlesztése.

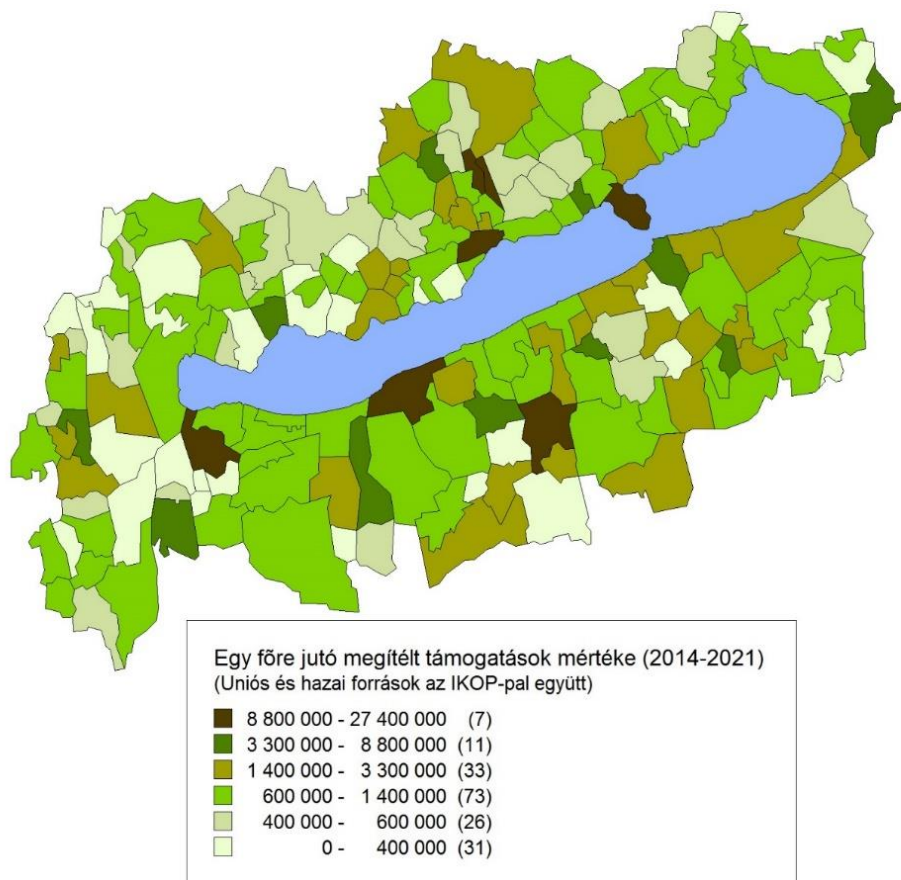
Az MFP keretében az üdülőkörzetbe érkező források a 2019 évi indulást követően évről évre növekednek, 2019 és 2021 összességében megközelítik a 12,4 Mrd Ft-ot. Fontos megfigyelési eredmény, hogy az üdülőkörzetbe allokált MFP források lényegében arányosan visszatükrözik a térség valós településszerkezeti dimenzióját a megyeterület, a jogosult települési jogállás és a Balaton partviszonylat közös megoszlásában. Az üdülőkörzeti települések lélekszám kategóriáit tekintve összességében az 500 és a 1999 lakos közötti települések kapták a források több mint felét, a legalacsonyabb lélekszámú települések az MFP források kilenced részében

részesültek. A támogatásként megítélt forrásösszegek teljes eloszlása összességében az alacsonyabb összegek felé konvergál. A támogatási összegek átlaga 2019 és 2021 között 72 millió Ft / település.

A Balaton térségének legfontosabb fejlesztési szervezete, a Balaton Fejlesztési Tanács (BFT) a tervezési feladatai mellett nagyon fontos ösztönző szerepet lát el a térségi fejlesztések megvalósításában, illetve a fejlesztési projektek kidolgozásában, amelyet a hatáskörében lévő források felosztásával, pályázati támogatások biztosításával valósít meg. A BFT hatáskörében lévő források allokálásának főbb területei az elmúlt időszakban a településfejlesztés, rendezvények támogatása, a régió közbiztonságának és vízbiztonságának fejlesztése, illetve az egyéb, egyedi fejlesztési területek támogatása. A 2014-2021 közötti periódus ideje alatt a BFT 430 pályázatot részesített támogatásban, mintegy 2,2 Mrd Ft összértékben.

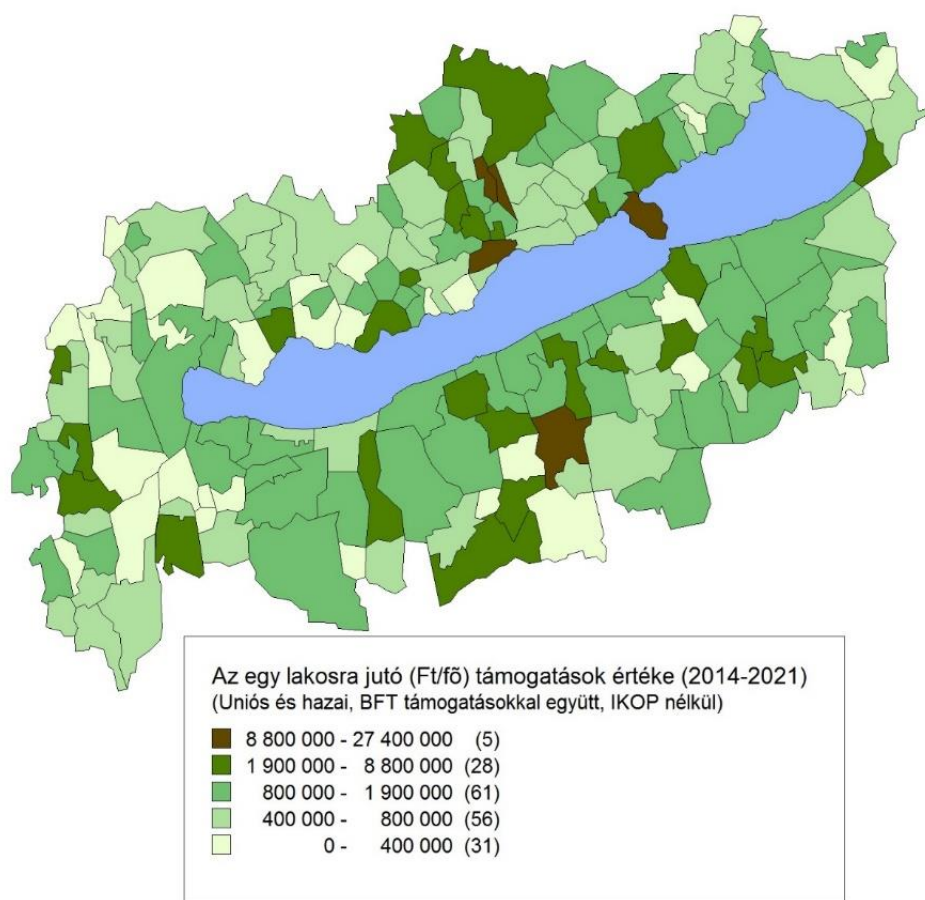
A vizsgált programok megítélt támogatásainak összesítése alapján egységes kép alkotható a 2014-2022 közötti Balaton térségében zajlott fejlesztések egy lakosra vetített települési szerkezete szerint.

17. ábra Egy lakosra jutó megítélt támogatások mértéke 2014 – 2022 között az uniós és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben legfontosabb hazai források figyelembevételével a közlekedésfejlesztés programok pénzügyi hatásaival együtt

Forrás: BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

18. ábra **Egy lakosra jutó megítélt támogatások mértéke 2014 – 2022 között az uniós és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben legfontosabb hazai források figyelembevételével a közlekedésfejlesztési programok pénzügyi hatásai nélkül**

Forrás: BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoport

Annak érdekében, hogy a közös keresztmetszet minél valósághűbb képet tárjon fel, a közlekedésfejlesztési programok pénzügyi hatásaival közös, illetve a közlekedésfejlesztési programok pénzügyi hatásai nélküli helyzetképet is elkészítettük.

Alapvető empirikus tény, hogy 2014-2022 között valamennyi üdülőkörzeti település részesült uniós vagy hazai, vagy uniós és hazai forrástámogatásban.

A megítélt támogatás a közlekedésfejlesztési programok összegeivel együtt mintegy 478,2 Mrd Ft, a közlekedésfejlesztési programok támogatásai nélkül 335,9 Mrd Ft, a különbség mintegy 142,3 Mrd Ft, ami közel 30 %-a az elemzett 5 különböző forrás alapján számolt teljes megítélt összegnek. Az egy településre jutó teljes forrás minimum összege 31,7 millió Ft (Balatonrendes mindkét esetben), a maximum IKOP-al együtt 92,3 Mrd Ft (Fonyód), IKOP nélkül 42,7 Mrd Ft (Siófok).

Az egy lakosra jutó forrás IKOP-al közös keresztmetszetében 1 759 018 Ft a BKÜ-ben, ez mintegy 26 ezer Ft-al magasabb összeg, mint a Széchenyi 2020 teljes időszakára számolt egy lakosra vetített összeg.

Az IKOP-al közös keresztmetszet esetében 40 üdülőkörzeti település helyezkedik el BKÜ átlag felett, a 40 településből 20 Somogy megyei, 17 Veszprém megyei és 3 zalai. 36 település jogállása község, 4 város, Balaton partviszonylat alapján 13 parti és partközeli, 27 háttérzóna település. Mind a négy város a Balaton partján helyezkedik el: Fonyód, Balatonfüred, Zamárdi és Badacsonytomaj. A községek esetében felülreprezentáltak a Somogy megyei háttérzóna települések, ezek átlagos lakosság száma széles skálán mozog, 147 és 1774 közötti. A legmagasabb egy lakosra jutó forrás mégsem itt, hanem a Balaton-felvidéken, Óbudavár településen tapasztalható, ahol a 64 fő átlaglakosságra nem kevesebb, mint 27,4 millió Ft támogatási forrás jut, ez összecszerően több mint 1,7 Mrd Ft forrástámogatást jelent. Óbudavár esetében a vidékfejlesztés támogatásai emelték meg radikális mértékben a forrásokat.

Az IKOP-al közös keresztmetszet BKÜ átlaga alatt 140 település található, ebből 55 Veszprém, 50 Somogy, 35 Zala megyei. Jogállás szerint 126 község és 14 város, 101 háttérzóna és 39 parti-partközeli település. A községek esetében felülreprezentáltak a Veszprém és a Zala megyeiek, különösen a háttérzónában. Az egy lakosra jutó rangsort azonban mégis Somogy megyei háttérzóna községek zárják Hollád és Som vonatkozásban. A Holládon az átlaglakosság 266 fő, Som esetében 706 fő, az egy lakosra jutó megítélt forrás 117 ezer és 181 ezer Ft közötti.

A közlekedésfejlesztési programok figyelembe vételével készült térkép alapján jól látszik az üdülőkörzet déli, Somogy megyei területének igen kedvező forrásszerzési potenciálja mind a part, mind a háttértelepülések vonatkozásában.

Az északi-parti és a nyugati területeken inkább a partközeli sáv települései a kedvezményezettebbek. A források települések szerinti eloszlástömege az üdülőkörzet kelet-nyugati tengelyének centruma felé súlyozódik.

Az IKOP nélküli szerkezeti kép kikapcsolja a közlekedésfejlesztési programok extrém magas finanszírozásából eredő települési torzító hatásokat, ezzel együtt természetesen csak ott, ahol ezeket a forráselosztó elszámolási szempontból az adott településekhez rendelte.

Mindez alapján a Balaton északi és déli parti területrésze az előbbinél kiegyensúlyozottabb, harmonikusabb forrástámogatási összképet mutat, ezzel együtt az egy lakosra jutó források települési eloszlástömege az üdülőkörzet kelet-nyugati tengelyének centruma felé súlyozódása látványosabb formában bontakozik ki.

Ebben az esetben az egy lakosra jutó forrás IKOP nélküli forrás 1 235 809 Ft, a négy (FAIR 2021-2027 / VP / MFP / BFT) újabb forrásösszeg nagyságrend bevonása ellenére közel félmillió Ft-al alacsonyabb, mint a Széchenyi 2020 teljes időszakára számolt egy lakosra vetített összeg.

BKÜ átlag felett ezúttal 57 települést találunk. Ezek csaknem fele, 28 település Somogy megyei, 20 Veszprém és 9 Zala megyei. Jogállás szerint 48 község és 9 város, partviszonylat alapján 40 háttérzóna és 17 parti és partközeli.

A háttérzóna községek esetében felülreprezentáltak a Veszprém és a Zala megyeiek, a parti és partközeli metszetben csak a Veszprém megyeiek. A szóban forgó 9 város: Badacsonytomaj, Balatonfüred, Siófok, Balatonföldvár, Zamárdi, Tab, Lengyeltóti, Balatonboglár és Hévíz.

BKÜ indexérték alatt most 123 település pozicionálódik, ebből 52 Veszprém megyei, 42 Somogy és 29 Zalai. Települési jogállás szerint 119 község és 9 város, partviszonylat alapján 88 háttérzóna és 35 parti-partközeli. Az IKOP források hatásai nélkül az egy lakosra jutó BKÜ forrás alatt helyezkedő városok: Keszthely, Fonyód, Marcali, Balatonfüzfő, Balatonlelle, Zalakaros, Balatonalmádi, Balatonkenese és Tapolca. A háttérzóna községei esetében a Somogy és a Veszprém megyei községek is felülreprezentáltak, a parti és partközeli területi szegmensben a Veszprém megyei községek előfordulási gyakorisága magasabb.

Az egy lakosra jutó települési rangsort ebben az esetben is Óbudavár vezeti, hiszen Óbudavár forrásnyereségét nem érinti IKOP beruházás, és átlaglakosság száma is alacsony. Viszont Óbudavár mellé az első 5 település közé zárkózik további négy Veszprém megyei, ebből két parti és egy háttérzóna település, illetve somogyi háttérzóna község. Az érintett Veszprém megyei községek Szentjakabfa, Zánka és Tihany, a Somogy megyei a Fonyódi járásban Somogytúr.

A települési rangsor ezúttal is Hollád és Som községek zárják. Szélesebb értelemben az utolsó 12 rangsorhelyen Csömend, Vörs, Pusztaszemes, Balatonendréd, Hollád és Som vonatkozásában 6 Somogy megyei, Szigliget, Badacsonytördemic és Csajág vonatkozásában 3 Veszprém megyei, Balatonmagyaród, Felsőpáhok és Cserszegtomaj esetében 3 Zala megyei község szerepel.

A felsoroltak közül minden település esetében 200 ezer Ft alatti a vizsgált forráselosztási tengelyek összehatásai nyomán az egy lakosra jutó megítélt támogatás.

3. Demográfiai jellemzők, társadalom

A **Balaton Kiemelt Üdülőkörzet állandó népessége** a KSH elérhető legfrissebb, **2020.** évi adatai alapján **272 662 fő, a lakónépesség száma 263 441 fő.** A 2020. évi adatok azt jelzik, hogy kiemelt térség közel másfél évtizeden keresztül tartó népességsökkenése megállt, ami vélhetően szoros összefüggésben a koronavírus-világjárvánnyal.

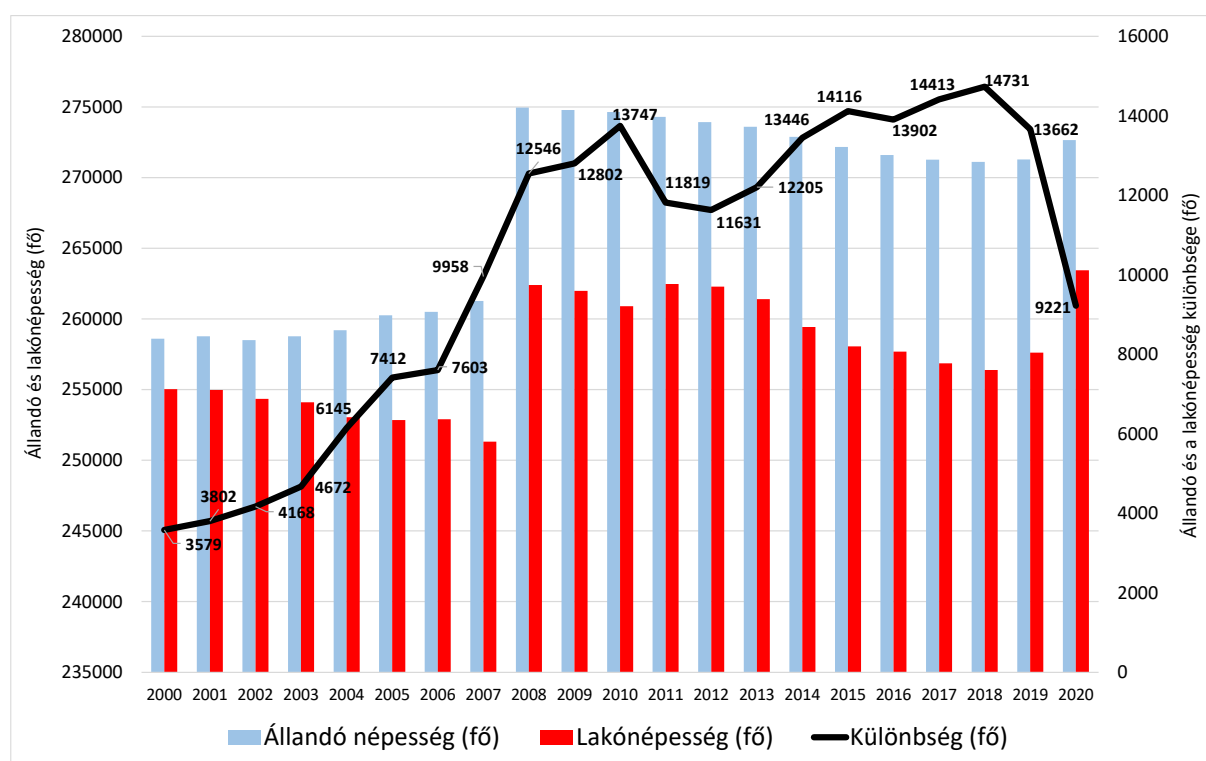
2019 és 2020 között az állandó népesség száma mintegy 1400 fővel, míg a lakónépesség száma közel 6000 fővel emelkedett meg! Az elmúlt évek monitoring jelentéseinek egyik fő üzeneteként volt megfogalmazható a térség 2008-as bővítése óta tartó egyenletes népességsökkenés. Bár a 2008-as állandó népességszámhoz képest még mindig alacsonyabb 2300 fővel a hivatalos állandó lakcímmel a Balaton Kiemelt Térségben rendelkezők száma, a csökkenő trend megfordult. A lakónépesség tekintetében a 2019-ről 2020-ra történő változás viszont oly mértékű, hogy a térség lakónépessége meghaladja a 2008-ban regisztrált csúcserőértékét!

Az üdülőkörzet egymásra rétegződő, összetett gazdasági, társadalmi, környezeti sajátosságaiból adódó egyik természetes népességszerkezeti következmény az állandó és a lakónépesség számbeli különbségének alakulása. Tartós időtrendben mutató empirikus tény, hogy az üdülőkörzet területén **állandó lakcímmel rendelkező népesség száma rendre meghaladja az**

adott évek végén kimutatható helyben lakó népesség számát.¹⁶ A két mutató közötti különbség 2008 óta minden évben 10 ezer feletti, azonban ez az adat is 2020-ban jelentős változást mutat az előző évekhez képest: míg 2019-ben 13 662 főnyi volt az állandó és lakónépesség különbsége a térségben, **2020-ban ez 9221-re csökkent.** Ez az érték alacsonyabb mint a 2008-as év adata, amikor az üdülőkörzet utolsó bővítése történt. A differencia legutolsó vizsgált évben történt jelentős mérséklődése elsősorban az **lakónépesség számának érdemi emelkedésének köszönhető,** illetve annak, hogy vele szemben az állandó népesség indikátora csak szerényebb mértékben emelkedett. A népességindikátorok ilyen jellegű változása arra mutat rá, hogy a pandémiás időszakban állandó lakhelyként is, de főként tartózkodási helyként növekedett nagyon jelentősen a Balaton térségének vonzereje.

A kiemelt térségben tapasztalható szinte ugrásszerű népességszám-növekedés ugyanakkor szinte kizárólag a parti településeknek köszönhető. Az **állandó népesség számának 2020-as növekményének 85%-a, míg a lakónépesség indikátor növekményének 94,5%-a a parti településekhez köthető.** A háttértelepülési lakosságszám inkább stagnál, vagy nagyon csekély mértékben emelkedett meg 2020-ra.

19. ábra Az állandó népesség és a lakónépesség különbsége a BKÜ területén (2000–2020)

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

¹⁶ **Állandó népesség:** Az adott területen bejelentett lakóhellyel (állandó lakással) rendelkező személyek adatait tartalmazza, függetlenül attól, hogy van-e máshol bejelentett tartózkodási helyük (ideiglenes lakásuk). Ebbe a csoportba tartoznak azok a személyek is, akik valamely okból (munkavállalás, tanulás, stb.) az eszmei időpontban átmenetileg külföldön tartózkodtak, de bejelentett lakóhelyük az adott területen volt.

Lakónépesség: A népszámlálási lakónépességbe azok a személyek tartoznak, akiknek egyetlen lakóhelyük az összeírás helye, illetve ha több lakóhellyel rendelkeznek, akkor az összeírás helyét tekintik életvitelszerű lakóhelyüknek. A hazánkban élő külföldiek akkor tartoznak bele a lakónépességbe, ha legalább 12 hónapja életvitelszerűen Magyarországon élnek, vagy szándékoznak élni.

<http://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/modszertan.pdf>

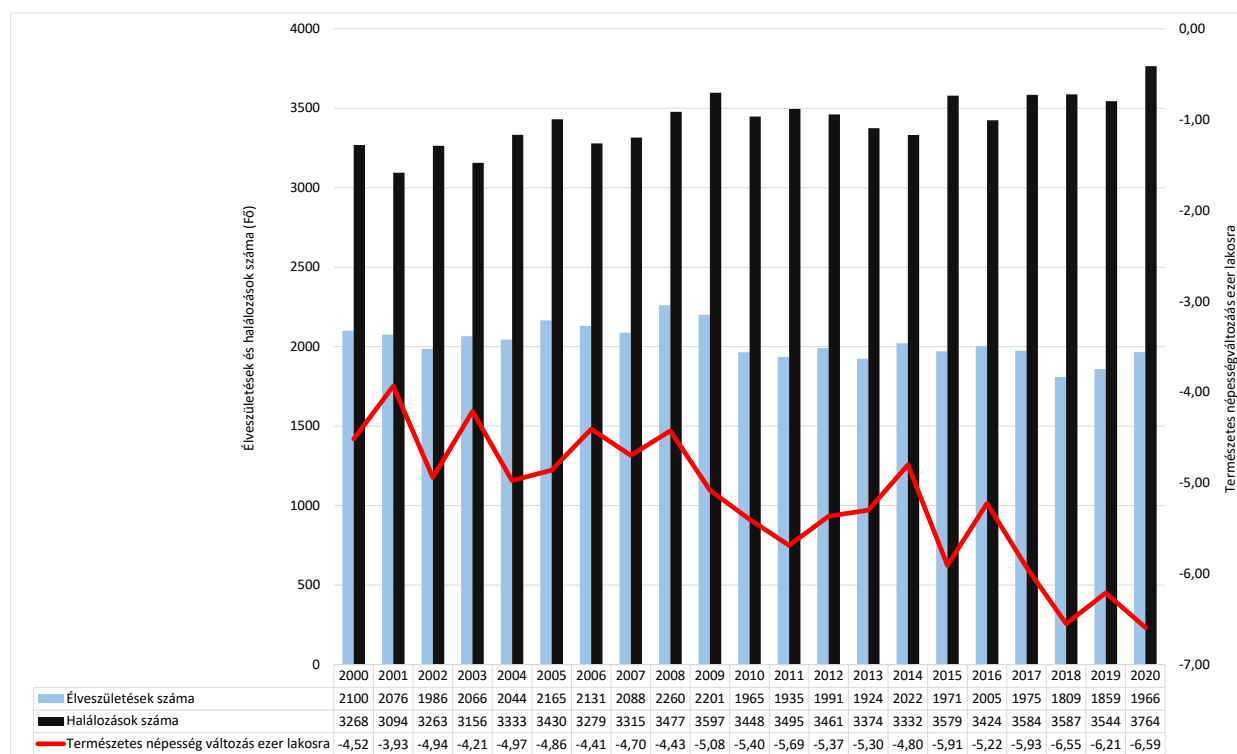
A térség **népsűrűségének** állandó népesség dimenziójában kalkulált értéke **70,2 fő/km²**, mely hosszú időtávban (2000-2019) a népességfogyatkozás ütemével párhuzamosan kismértékű csökkenést mutatott, majd 2019-ben az előző évi adathoz képest stagnált. Ezzel szemben 2020-ra ez a stagnálás enyhe növekedésbe fordult értelemszerű összefüggésben a népességszám emelkedésével.

Ha nem térségi szinten, hanem települési szinten vizsgáljuk a népességszám-adatokat, a következő kép bontakozik ki előttünk. 2019 és 2020 között a BKÜ településeinek kétharmadán, 117 településen népességnövekmény rögzíthető az állandó népesség számát tekintve. A koronavírus első hullámai által terhelt 2020-as évben a legnagyobb, százalékos arányban kifejezett népességnövekedés Vöröstón, Vindornyalakon, Tikoson, Csapin és Örvényesen következett be. Vöröstón egyetlen évben 20%-os állandó népességszám növekedés rögzíthető, de Vindornyalakon is meghaladja ez az érték a 13%-ot. Nyilvánvaló, hogy ezeken a kistelepüléseken alacsony volumenű népességváltozás is jelentős arányszám-növekedést eredményez. Ha az abszolút számokat vizsgáljuk, megállapíthatjuk Balatonalmádi (200 fő), Felsőörs (138 fő), Cserszegtomaj (108 fő) könnyelhelte el a térségben a legnagyobb volumenű lakosságszám-bővülést. A 2020-as évben a legnagyobb népességvesztés arányaiban Kisberényt, Óbudavárt és Uzsát érte a térségben. Az abszolút számok vonatkozásában a pandémiás év vesztese Tapolca (-208 fő), Keszthely (-137 fő), Balatonboglár és Balatonfüred (-58 és -54 fő).

A lakónépesség vonatkozásában 20% fölötti éves népességszám-növekedés rögzíthető Vöröstón (24%), Kékkúton és Balatonszepezden (22,7 és 22,2%), Balatonmárfiafürdőn (21,5%) Tagyonban és Balatonrendesen (20,5%). Az abszolút számok tekintetében kiemelkedik Siófok (629 fő) és Balatonalmádi (506 fő), de Zamárdi 255, Balatonlelle 243 és Balatonfüred 234 fős lakónépesség-növekménye is nagyon jelentős. A parti települések kiugró népességnövekménye éppen ebben az összevetésben rajzolódik ki nagyon hangsúlyosan. Ha a lakónépesség-növekmény abszolút értéke szerint csökkenő sorrendbe állítjuk a települések értékeit, az első 26 helyen parti települést találunk, az első harmincba is csupán Cserszegtomaj fér be a 27. pozícióban. A rangsor másik végén 5%-ot meghaladó mértékű lakónépesség-vesztéssel parttól távolabb eső kistelepülések találhatók. E kategóriába sorolható Lesencefalu, Lulla, Óbudavár, Torvaj, Balatonújlak. A 2020-ban lakónépesség-vesztést szenvedő települések (összesen 47) között mindössze Balatonszentgyörgy és Keszthely található a Balaton partján. A százalékos arányt tekintve a városok között Tapolca van a legkedvezőtlenebb helyzetben, mely 224 fős veszteséggel a legutolsó pozíciót foglalja el az abszolút számok tekintetében. Az utolsó előtti Keszthely 109 fős vesztesége is számottevő, annak ellenére, hogy ez arányaiban csupán 0,6%-ot tesz ki.

A Balaton térségében, ahogyan országosan is, a születések és a halálozások egyenlege évtizedek óta negatív, azaz többen halnak meg a térségben élők közül, mint ahányan születnek. A 2020-as év természetes szaporodási rátája a 2000-2020 közötti időszak legrosszabb értékét mutatja a térségben.

20. ábra Születések és halálozások különbségéből eredő természetes népességváltozás alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2020)

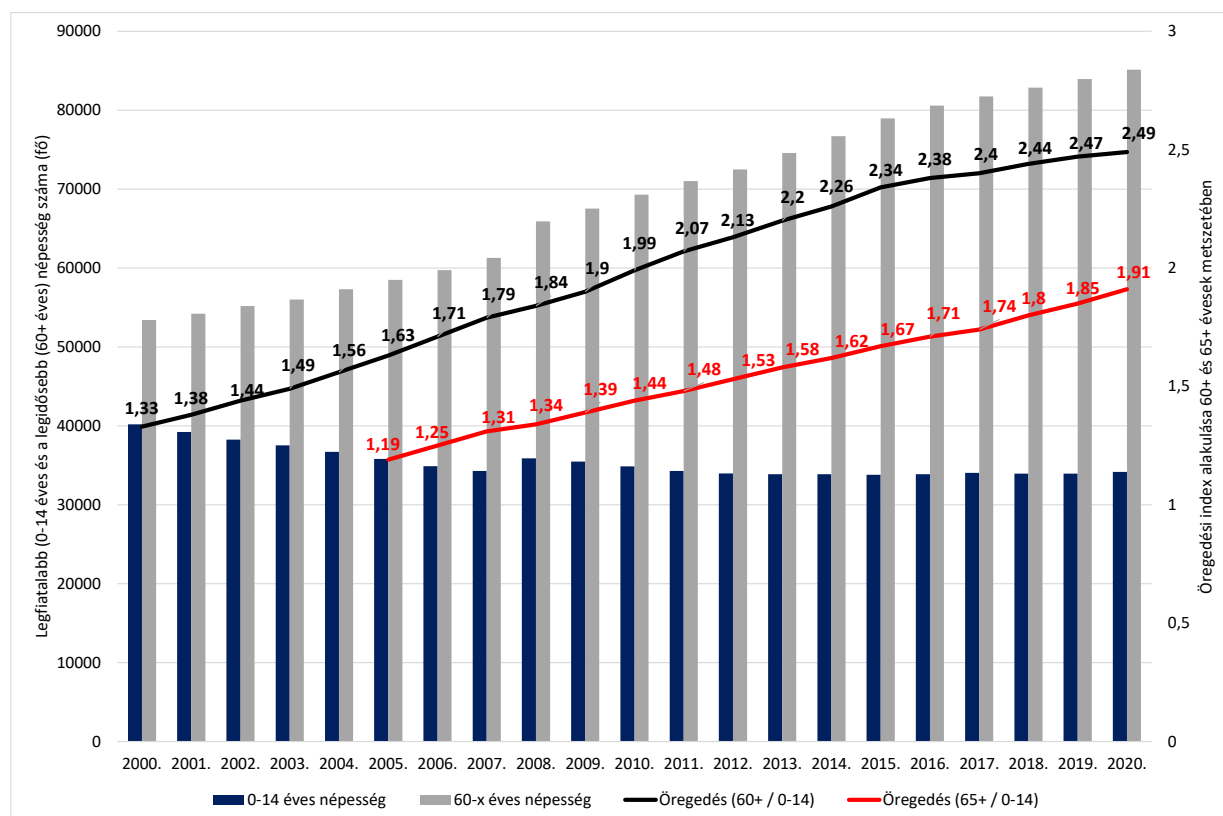
Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

2018 során a **21. század addigi legmagasabb természetes fogyatkozás index értéke volt rögzíthető a térségben**, 1809 élveszületésre 3587 halálozás jutott, és az élveszületések, halálozások 1000 lakosra vetített egyenlege **-6,55 ezreléken állt. 2019-ben ebben javulás mutatkozott. Az egyenleg továbbra is negatív volt, -6,21 ezrelék**, de 2019-ben 50 fővel többen születtek a 2018-as évhez képest, miközben a két év halálozási különbsége szerint 43 fővel kevesebben haltak meg. A koronavírus-járvány azonban nyomot hagy a kiemelt térség halálozási statisztikáinak alakulásán. **2020-ban (3764 fő) 220 fővel többen haltak meg a térségben, mint a megelőző öt év átlagos éves halálozási száma.** A természetes szaporodási ráta azonban mégsem csökken ennek megfelelő ütemben. Ez a növekvő halálozási szám ellen ható, 2017 óta ütemesen növekvő születési számnak köszönhető. A megelőző öt év átlagához képest 2020-ban 40 gyermekkel több született a térségben, összesen 1966.

A halálozások **drasztikus gyakoriság-különbsége** továbbra is tény. Tartós időtrend vizsgálatok alapján az üdülőkörzet Veszprém megyei alrégiójában a legkedvezőbb a természetes népességváltozás értéke, és csak egy-egy évben múlja az felül a Zala megyei érték, ugyanakkor fontos aláhúzni, hogy ezek a kedvezőbb értékek is csak relatív kedvezőséget jelentenek, hiszen mindössze csak kisebb az élve születések és a halálozások egyenlegéből adódó népességveszteség, nem pedig születésből és halálozásból eredő népességnyerés az egyenleg mérlege.

Párhuzamban a népesség negatív születési és halálozási egyenlegével a lakosság hosszútávú és nagymértékű öregedése figyelhető meg. Az üdülőkörzet hatályos jogszabályi rendelkezéssel létrehozott (akkor még 164 településes) területén **2000-ben** üdülőkörzeti szinten **1,33-as** értéket jelzett az **öregedési index**. Ez azt jelenti, hogy minden 100 15 évesnél fiatalabb emberre 133 59 évesnél idősebb személy jutott. Ez egy tartós, ám az utóbbi években némileg enyhülő dinamikájú emelkedés eredményeként **2020-ra elérte a 2,49-es** értéket, amely ebben az értelmezésben azt jelenti, hogy minden száz 15 évesnél fiatalabb lakosra 249 60 + éves állampolgár jut. A 65 + évesek esetében ez a szám 191. A BKÜ területének öregedési indexe évről évre, évtizedről évtizedre emelkedik.

21. ábra Öregedési index alakulása Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2020)

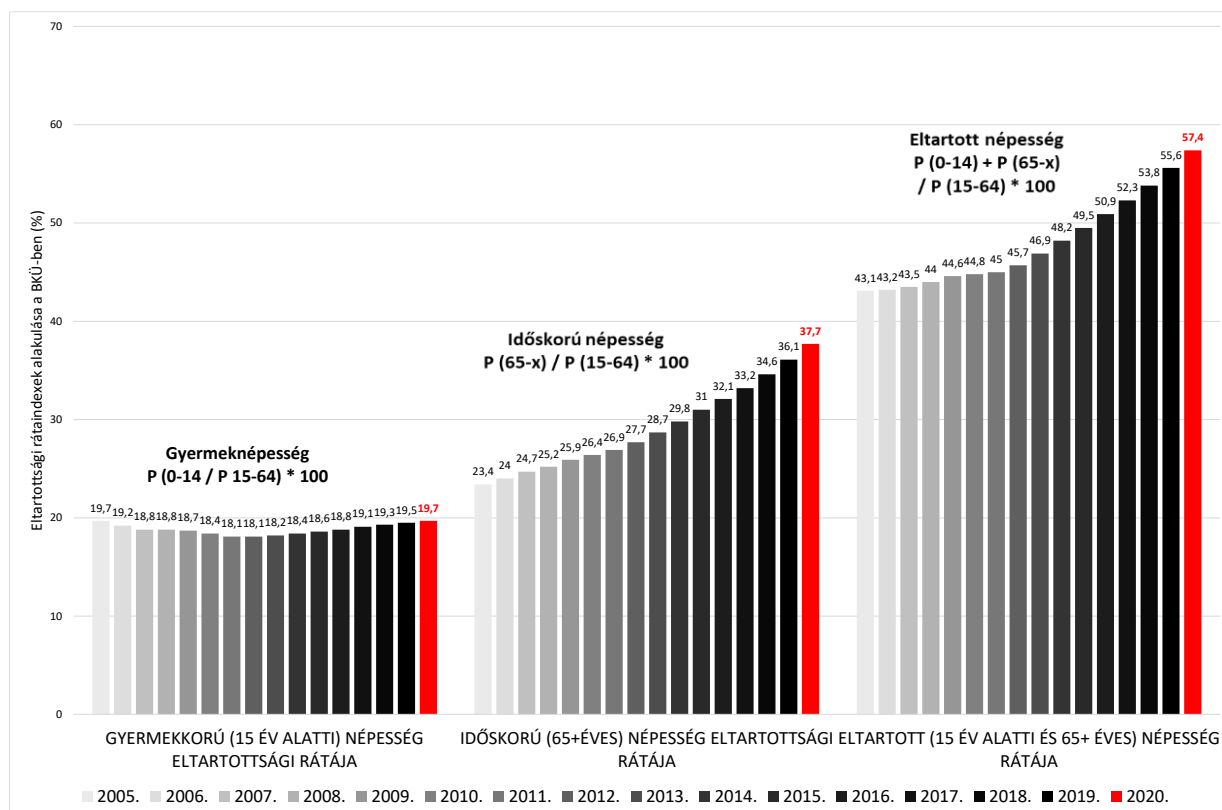
Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A népesség fokozatos idősödésével párhuzamos természetes demográfiai jelenség a különböző eltartottsági/függőségi ráta értékek alakulása.¹⁷ Várható hatás, hogy minél több a gazdaságilag

¹⁷ A gyermeknépesség eltartottsági (függőségi) rátája a 15 év alatti, gyermekkorú népességnek a jelenlegi európai standard alapján gazdaságilag aktív korúnak tekintett (15–64 éves) népességhez viszonyított arányát fejezi ki. Képletszerűen: $P(0-14) / P(15-64) * 100$. A mutató értéke és változásának iránya jelzi, hogy növekvő vagy csökkenő terhet jelent a munkavállalási korú népességnek a gyermeknépesség eltartása. Az idős népesség eltartottsági (függőségi) rátája a 65 éves és ennél magasabb életkorú népesség gazdaságilag aktív korú (15–64 éves) népességhez viszonyított arányát fejezi ki. Képletszerűen: $P(65-x) / P(15-64) * 100$. A mutató értéke és változásának iránya azt jelzi, növekvő vagy csökkenő terhet jelent a munkavállalási korú népességnek az időskorúak eltartása. Az eltartott népesség közös (függőségi) rátája a gyermek és időskorú népesség gazdaságilag aktív korú népességhez viszonyított együttes arányát fejezi ki. Képletszerűen: $P(0-14) + P(65-x) / P(15-64) * 100$. Mindhárom eltartottsági mutatónak a társadalmi ellátórendszerek üzemelés biztonsága, a társadalmi eltartó képesség, a gyermekellátó és a nyugdíjrendszer terhelése, működőképessége vonatkozásaiban

inaktív korú (0-14 és 65 + éves), annál magasabb az életkoruk alapján az aktív korúaktól való – alapvetően gazdasági – függőségi viszonyban lévők aránya. Az **eltartott népesség függőségi rátaértéke** a népességfogyatkozás és az öregedés kumulatív hatásai alapján fokozatosan emelkedik a térségben, 2005-ben 57,05 %, 2010-ben 61,8 %, 2015-ben 69,7 %, 2020-ban 77,77 %-os értéken állt.

22. ábra **Eltartottsági rátaindexek alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000 – 2020)**

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ NKft.

Nagyon lényeges, hogy az **eltartottak java részben időskorúakból áll**, miközben a **gyermekkorú népesség száma, ezáltal eltartottsági rátája sem emelkedik érdemben**, ami összességében a **teljes eltartott népesség rátaindexének további, erőteljes növekedését vetíti előre**.

A 2017-ben a Balatoni Integrációs Közhasznú NKft. megbízásából a **Központi Statisztikai Hivatal Népességtudományi Kutatóintézete hosszú távú, 2062-ig szóló népesség-előreszámítást** végzett a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egészére. A népesség-előreszámítás a

van jelentősége. A mutatók értékeinek módszertani értelmezése: amennyiben az eltartottsági ráta értéke nullához közeli, az azt jelenti, hogy alig van eltartott népesség, ha 25 %, akkor 4 aktív korú eltartó jut egy eltartott személyre. Ha ez a mutató 50 %, két aktív korú tart el egy inaktív személyt. Ha a ráta értékre 100 %, az eltartók és az eltartottak aránya kiegyenlített, ha pedig 100 % feletti, az eltartottak száma meghaladja az eltartókét.

Forrás: https://www.ksh.hu/thm/2/indi2_1_2.html

jelenlegi hatásokhoz vezető változatlan népesedési hatásokat a jövőben is feltételezve további jelentős népességcsökkenést, öregedést és az eltartottsági viszonyok nagymértékű romlását vetítette előre. **Az eltartott időszerű népesség (gyermekkorúak nélkül) rátaindexe az előrebecslés alapján 2022-re 60 %, 2032-re 67 %, 2042-re 78 %, 2052-re 84 %, 2062-re 90 % közelébe emelkedhet.**

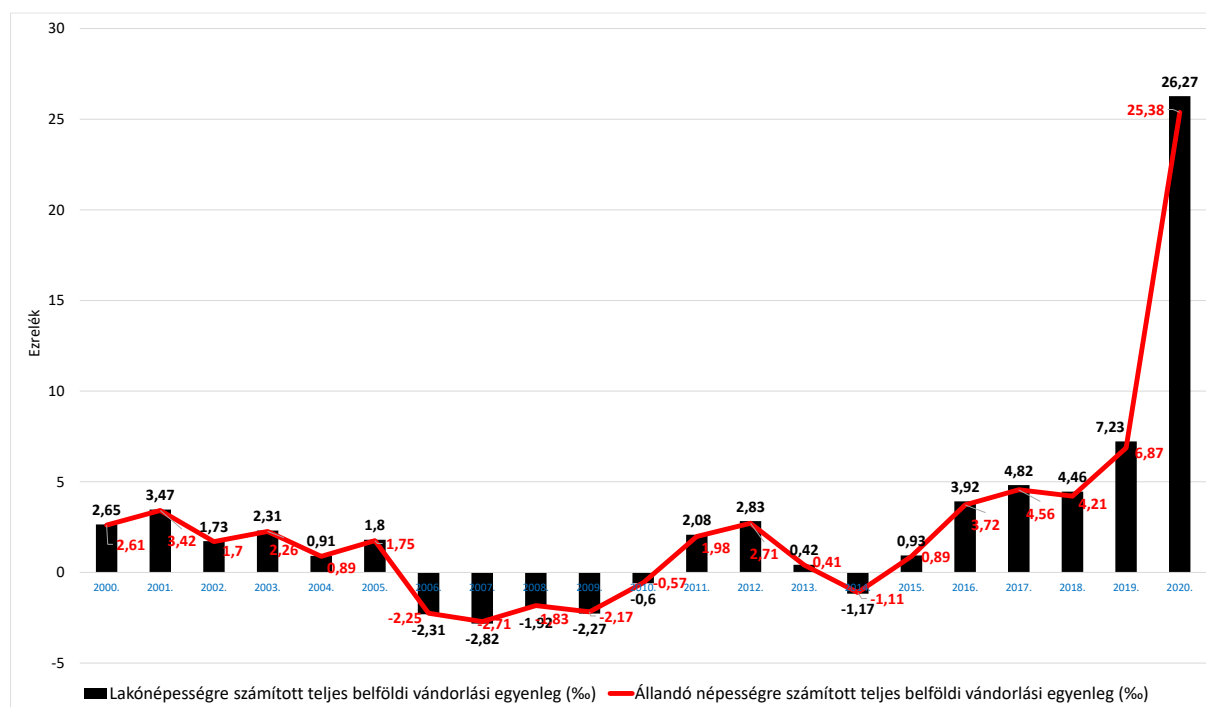
Ez utóbbi érték azt jelenti, hogy csaknem ugyanannyi gazdaságilag inaktív életkorú ember fog élni az üdülőkörzetben, mint gazdaságilag aktív korú, vagyis a teljes eltartottsági mutató gyakorlatilag már egy az egyhez alakulhat, ami nyilvánvalóan társadalom és gazdaságpolitikai vetületek szerint fenntarthatósági kérdéseket feszeget. A népességveszteség, öregedés és eltartottsági viszonyok szakpolitikai eszközökkel történő korrigálása, enyhítése a következő évek egyik kiemelt feladata lehet.

Az üdülőkörzet népessége országos átlagnál magasabb öregedettségeinek tényét aláhúzza a legalább 8 általános iskolai osztályt végzettek aránya a tizenötödik életévüket betöltött népességhez képest. Ez az érték Magyarországon a 2011-es népszámlálás alkalmával 95,1 % volt, az üdülőkörzetben belül 92,8 %.

Az országos értékhez képest mért alacsonyabb arány közvetett módon szintén a legidősebb generációk országos átlagnál jelentősebb halmozódását támasztja alá, hiszen az idősebb generációk körében magas a 4-6 osztályos, vagy annál alacsonyabb általános iskolai végzettség.

A BKÜ területét jellemző további fontos demográfiai tény, hogy **hosszú időtrendszen a természetes népességfogyatkozástól várható mértékben mégsem csökken az üdülőkörzet népessége.** Az állandó népesség számának a várható népességcsökkenési tendenciával szemben megfigyelt változása a nemzetközi és az országhatáron belüli **vándorlás összességében pozitív egyenlegével magyarázható. A 2016 óta tartóan pozitív kiemelt térségi (lakónépességre vetített) vándorlási egyenleg soha korábban nem tapasztalt kiugró értéket vett fel 2020-ban, az első pandémiás évben.**

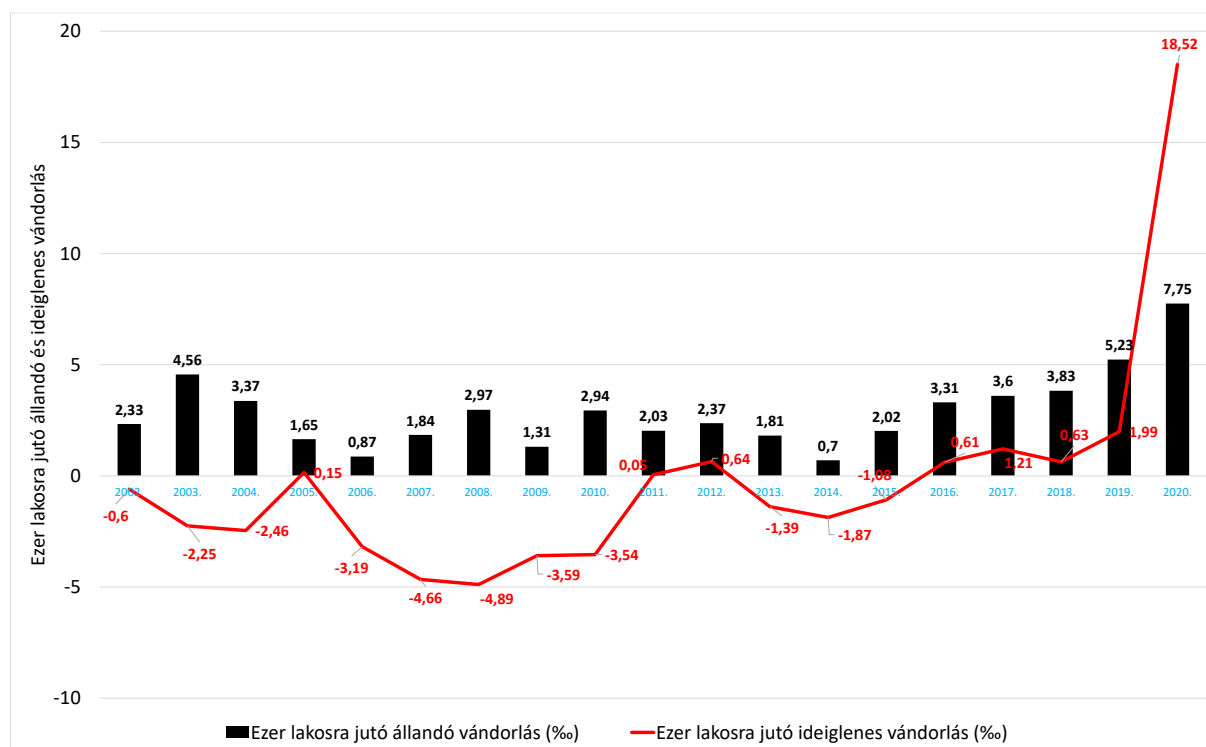
23. ábra **Állandó és ideiglenes belföldi oda és elvándorlások száma és a teljes vándorlási különbözet a BKÜ-ben (2000-2020)**

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A belföldi vándorlás szempontjából továbbra is kiemelten kedvezményezett térség a Balaton, azonban települési szinten erőteljes differenciák tapasztalhatók a térségben. A BKÜ településeinek közel kétharmadának pozitív volt a vándorlási egyenlege 2020-ban. Ha a 2020-as év lakónépességre vetített vándorlási egyenlegét vizsgáljuk a legerőteljesebb beköltözési hullám Vindornyalakot (166%), Vöröstót (112%), Örvényest (76%), Kékkutat (74%), Bókaházát (63%) érintette. Közös jellemzője e településeknek, hogy mindegyikük jelentős táji, településképi értékeket felvonultató aprófalu. A népességarányosan a legnagyobb vándorlási nyereséget elkönyvelő települések felső decilisében mindössze Felsőörs, Alsóörs és Balatonederics népességszáma haladja meg az ezer főt. A rangsor negatív végpontján, alsó decilisében ugyanígy kistelepülések találhatók – egy kivétellel (Kővágóörs) még az 500 fős lélekszámot sem éri el. Azonban a fő különbség itt, hogy a legjelentősebb népességvesztést elszenvedő települések között nincs parti település, mindegyikük háttértelepülés. Az 55 vándorlási veszteséget elszenvedő település között is csupán négy parti település található, Balatonszentgyörgy, Keszthely, Szántód és Balatonboglár. Óbudavár, Zalaújlak, Kisberény, Uzsa és Lulla képezik az öt, népességarányosan legnagyobb migrációs veszteséget realizáló községet, azonban az abszolút számokat tekintve Tapolca, Keszthely és Lengyeltóti mérlegében rögzíthető a legnagyobb elvándorló tömeg. Érdemes megfigyelni, hogy a térségi állandó és lakónépesség 2020-as települési szintű változásai jelentős mértékben egybevágnak települési szinten a vándorlási egyenleggel.

24. ábra **Ezer lakosra jutó állandó és ideiglenes vándorlás különbözése a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2002-2020)**

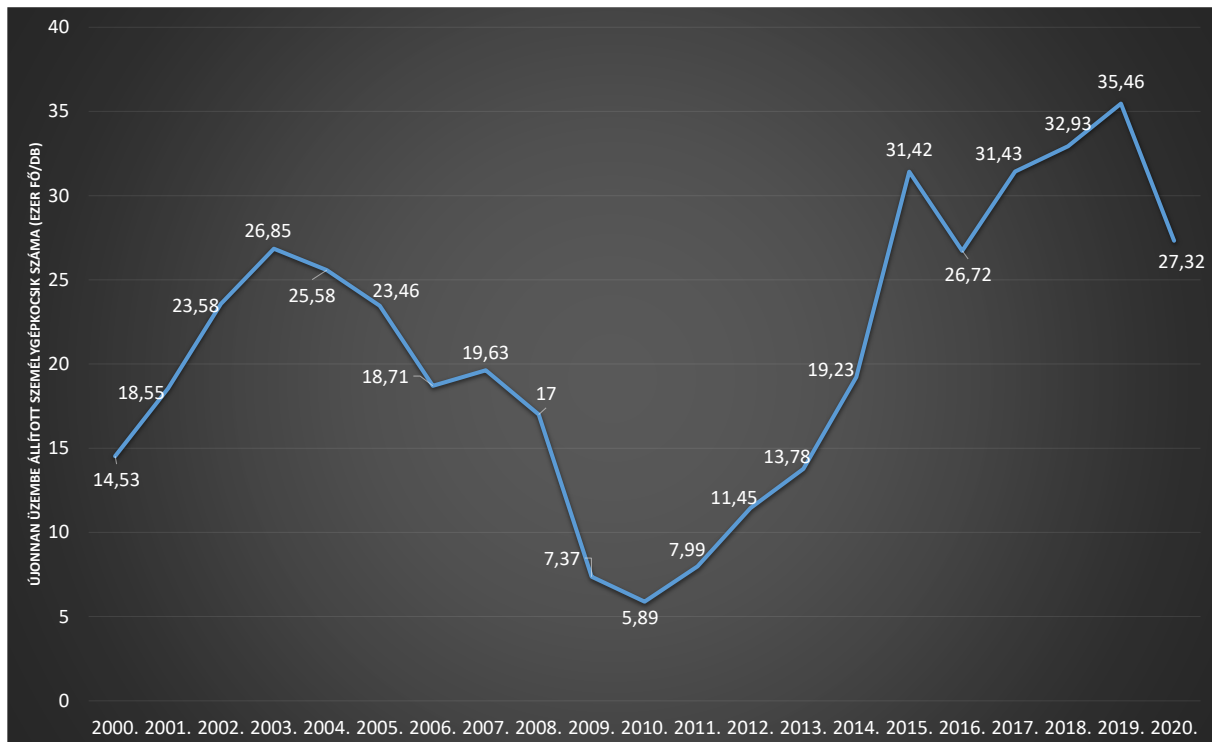

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A hosszú időtávban külső és belső vándorlás során keletkező térségi népességyeréség életkori összetétel szerint inkább az idősebbek felé mutat, vagyis öregedést fokozó hatást fejt ki. Ez a fiatalabbak állandó foglalkoztatási igényével kiegészülve, amely igényt a foglalkoztatás-munkanélküliség térségen belüli ciklikus ingadozásai a közfoglalkoztatási program csillapító hatásai ellenére továbbra is fontosak, azok elvándorlási hajlandóságával társult egészen a 2020 évben kibontakozó koronavírus-járványig. A pandémia a kiemelt térség vándorlási egyenlegére rendkívül erőteljes pozitív hatást gyakorolt, azonban a népesség korszerkezetét érdemben nem változtatta meg. Tény ugyanakkor, hogy az aktív korú népesség száma és aránya csökkenésének üteme lassult, azonban az időskorú népesség számának emelkedése nem. Ez arra utal, hogy az időskorúak mellett számos aktív korú is a térségbe érkezett, azonban kérdés, hogy milyen tartós lesz a lakhatásuk, illetve szintén kérdés, hogy gazdasági aktivitásuk, társadalmi interakcióik milyen mértékben érintik közvetlenül a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetet.

A lakosság egzisztenciális helyzetében bekövetkezett kedvezőtlen folyamatok egy része a 2010 előtti állapotokhoz köthető. Ezt támasztja alá az adott évben forgalomba hozott új személygépkocsik ezer állandó lakosra jutó számának változása. Ez az érték 2000 és 2004 között növekedett, majd 2005-től csökkent, amely csökkenést a világgazdasági válság okozta hatások tovább fokoztak. Míg 2003-ban ezer lakosra 27, 2010-ben már csak alig 6 forgalomba helyezett új személygépkocsit figyelhetünk meg. 2010 és 2014 között az index jelentős növekedésnek indult. 2014 év egészére számolva több mint 19 üzembe állított új személygépkocsi jut minden ezer lakosra.

25. ábra Első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik ezer lakosra vetített száma a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (személygépkocsi/ezer lakos; 2000-2020)

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Ez utóbbi érték a 2000 évi szintnek felel meg. 2015-re egy újabb, jelentős növekedés figyelhető meg, hiszen az előző évihez képest 2015-re 60 százalékpontnyit növekedett.

A 2016-ban rögzített érdemi, közel 15 százalékpontos visszaesés után 2017-ben a 2000 óta mért eddigi legmagasabb értéket rögzíthettük, ami tovább emelkedett 2018 és 2019 során is, az adott évben újonnan üzembe állított személygépkocsik száma elérte a 9600 db-ot az üdülőkörzetben, így az ezer lakosra jutó index értéke meghaladta a 35 db-ot. **2020-ban** azonban – nyilvánvalóan a világiárvány okozta gazdasági hatásokkal összefüggésben – erőteljes **visszaesés tapasztalható**. A 2020-as adat nagyjából a 2016-os szintre esett vissza, ami azonban még így is jóval kedvezőbb érték, mint a 2008-at követő válságos évek értékei. A térségben összesen 7451 személygépkocsit helyeztek forgalomba. Kérdés ugyanakkor, hogy a 2021-es pandémiától – és az autóipar értékláncainak szakadozásaitól - szintén terhelt évben a pozitív folyamatok törése tovább folytatódik, vagy e vonatkozásban a korábbi tendenciák indulnak újra.

4. Turizmus, vendégforgalom

A Balaton és térsége **évszázados idővetületben** Magyarország egyik legnépszerűbb idegenforgalmi desztinációja, amivel összefüggésben a térség **egyik legfontosabb** gazdasági szektora a **szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás**.

A vendégforgalom döntő hányada a **kereskedelmi szálláshely-szolgáltatás** forgalmában generálódik, de a **regisztrált üzleti**, korábbi definíciós fogalomként **magán-szállásadás** vendégforgalma is számottevő nagyságrendet alkot, évtizedes időtávban 2010 és 2020 között a regisztrált üzleti szektor forgalma 20 %-os részesedésről 25 %-ra növekedett, amivel párhuzamban a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma ugyanennyivel, 80 % körüli értékről 75 %-ra mérséklődött. Ezzel együtt az üzleti forgalom jelenségeit regisztrációs hiátusok miatt nem tekinthetjük módszertani értelemben egészségesnek, emiatt **BFT döntés alapján a kereskedelmi szálláshely-szolgáltatás adatszegmenseinek eredményesség mutatóival számolva** alkotunk képet a Balaton térségének vendégforgalmi helyzetéről.

A Balaton térségének vendégforgalmi, turisztikai folyamataihoz kapcsolható legfontosabb megállapítás, hogy **a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma országosan meredekebb ívben emelkedett** a pandémiát megelőző évtizedben 2010 és 2019 között, mint **a Balaton térségében**. Annak ellenére is igaz volt ez, hogy a **Balaton Kiemelt Üdülőkörzet vendégforgalmi mutatói tartós emelkedő trendet mutattak**, és a belföldi vendégszám emelkedése mellett a 2010-es mélypontot követően a külföldi vendégek száma is növekedést mutatott. A hosszútávú turisztikai folyamatokat azonban radikális mértékben felülírta a 2020 évben megjelenő **koronavírus-járvány**, amely a 2020-as év után a 2021-es év turisztikai (és összességében gazdasági) teljesítményét is **nagyban meghatározta**.

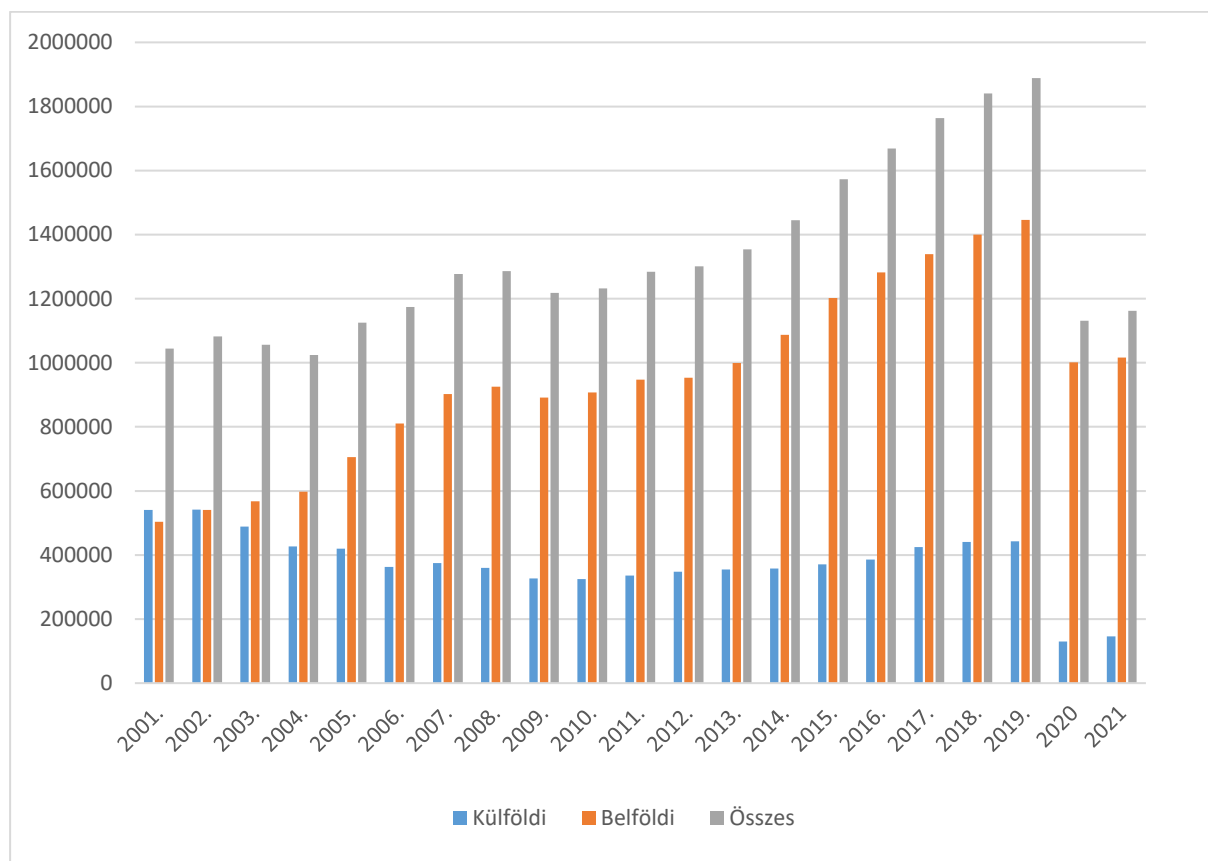
A pandémia 2020 és 2021 tavasza között a **szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás** nemzetgazdasági szektor **többszöri**, lényegében **teljes leállásához** vezetett, a 2020 év nyári idegenforgalmi főszezonja kivételével. Ugyanakkor az oltási program 2021. évi felgyorsulásával a turisztikai szektort már kevesebb lezárás érintette. Ennek ellenére az ágazat forgalmi mutatóin továbbra is rendkívül erősen látszanak a COVID-19 járvány okozta közvetlen és közvetett hatások.

A legfontosabb turisztikai indikátorok szerint a kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált **vendégek száma 2010 és 2019 között mintegy 685 ezer fővel, 1,2 milliőről 1,9 millió fölé növekedett a Balaton térségében**. A **2019-es vendégszám több mint másfélszerese a 2010 évi gyakoriságnak**. Ezt követően a pandémia első évében, **2020-ban** a kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégszám a 2005-2006-os időszak szintjére esett vissza, **1,13 millió főre**. **2021-ben az enyhülő restriktív intézkedések, az oltási program**, illetve a másik oldalon a COVID-19 **erőteljes harmadik és negyedik hulláma** hatására csak enyhe növekedés tapasztalható a forgalmi mutató terén. Az **1,16 millió fős** vendégszám a 2006. évi adattal közel megegyezik. A 2019-es csúcshoz képest **2020-2021-ben mintegy 720-750 ezer főnyi vendég esett ki a balatoni vendégforgalomból**. Országos vetületben azonban arányaiban ennél is nagyobb mértékű volt a forgalom visszaesése.

A Balaton térségében kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégek aránya Magyarországon belül a 2010-es években átlagosan 15,4 %, ez csaknem minden hatodik vendéget jelent az országban. Az üdülőkörzet arányrészesedését tekintve 2010 és 2019 között közel 1 százalékpontot gyengült úgy, hogy abszolút gyakoriságokban 685 ezer fővel növekedett a vendégszám. A világjárvány közvetett pozitív hatása azonban, hogy a 2020. évi **balatoni**

vendégszám az országos vendégforgalom 21%-át tette ki, majd 2021-re ez az adat némileg csökkent, 20% körüli értéket vett fel (19,8%). Tény azonban, hogy a külföldi desztinációk korlátozott elérhetősége, a személyes biztonságérzet romlása sokak számára vonzóbbá, valós desztinációs alternatívává tette a Balaton turisztikai térségét. Ezzel párhuzamosan pedig a külföldi vendégkör elmaradása Budapestről jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a kiemelt térség országon belüli relatív pozíciói erősödjenek.

26. ábra Belföldi és külföldi vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken (2001-2021) a BKÜ területén (fő)

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

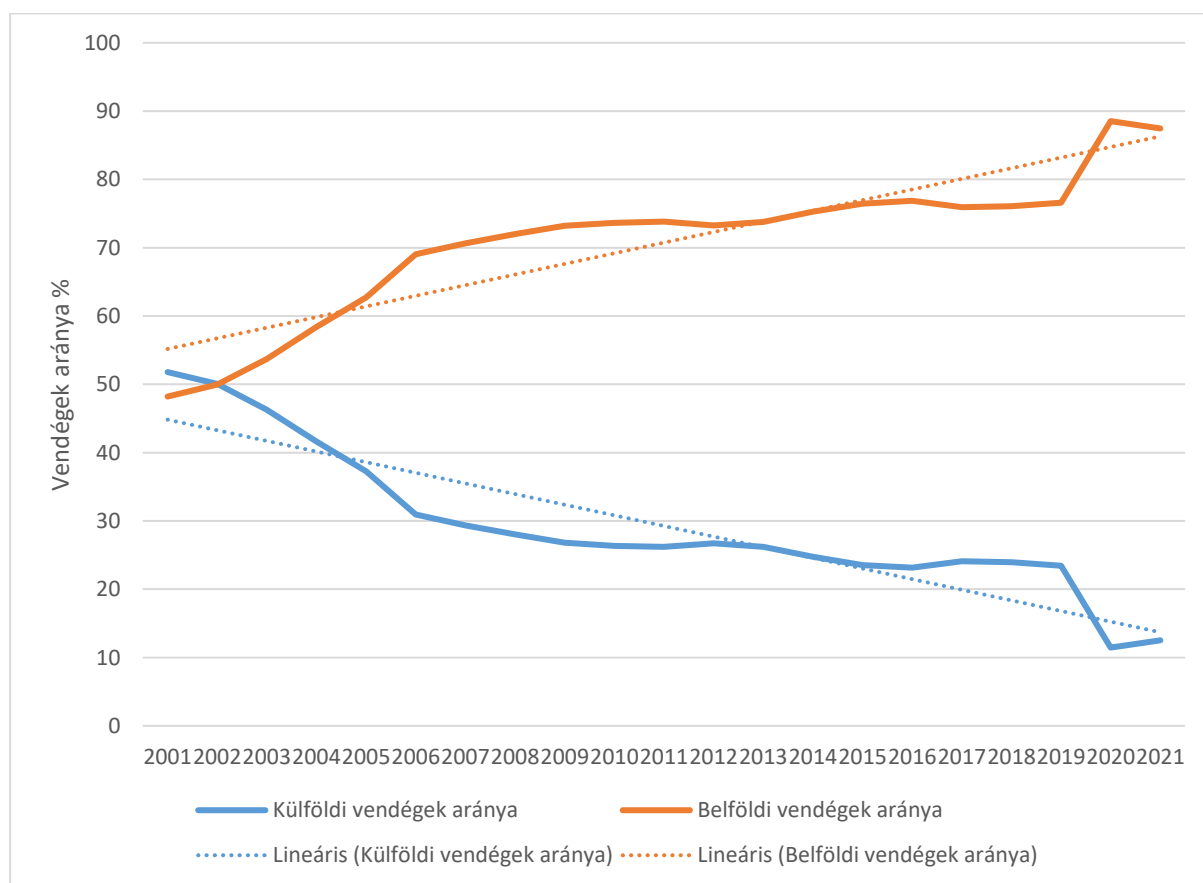
A balatoni vendégforgalom pozicionálása érdekében **a külföldi és belföldi vendégek egymáshoz viszonyított aránymegoszlásának** hosszú időtávban bekövetkező **változásának követése** is kiemelt monitoring feladat. **Ebben a vonatkozásban alapvetően a külföldi vendégek számának időszakos stagnálása, illetve csökkenése, míg a belföldiek jellemző növekedése figyelhető meg.** Az évtizedes átlag a külföldi és belföldi vendégek metszetben **25 % külföldi és 75 % belföldi vendégnek megfelelő.**

A változástrendek követése szempontjából fontos év volt 2017-es, ugyanis ebben az évben a külföldi vendégek számának növekedése oly mértékű hatással volt a belföldi és külföldi vendégek arányának széttartó trendjére, hogy az egyébként kivételes évnél mondható 2012-es szezon óta először azonosíthatjuk a belföldi vendégek részhalmazának mérséklődését. Ez a jelenség azonban a következő években nem folytatódott. Míg 2017 során a belföldi vendégek

75,92 %-ot, a külföldi vendégek pedig 24,08 %-ot tettek ki, addig 2018-ban a belföldiek aránya 76,07 %, míg a külföldieké 23,93 % volt. 2019-ben kis mértékben tovább csökkent a külföldi szállóvendégek aránya (23,4%) a belföldiekkel szemben (76,6%).

A fenti ábrán a vendégszám 2020-as drámai visszaesése, majd 2021-es enyhe, mérsékelt növekedése mellett egy rendkívül fontos jelenség rajzolódik ki. A belföldi és külföldi vendégek arányának korábbinál is erőteljesebb differenciája. 2019-ben a belföldi vendégek aránya 76,5 %-ot tett ki a külföldiek 23,5%-ával szemben. **2020-ban az összes balatoni vendég 88,5%-a volt belföldi, és csupán 11,5%-a külföldi. 2021-re ez a differencia kismértékben egy százalékkal csökkent.** A külföldi vendégek száma kevésbé dinamikusabban emelkedett mint a belföldieké, így a külföldiek aránya 12,6%-ra, a belföldi vendégek hányada 87,4%-ra módosult. A következő évek egy kiemelten fontos kihívása lesz, hogy amennyiben azt a természeti, biológiai, ökológiai tényezők engedik, a külföldi vendégek számára újra vonzóbbá, valós utazási alternatívává váljon a Balaton térség.

27. ábra A belföldi és külföldi vendégek aránya a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet kereskedelmi szálláshelyein (2001 – 2021)

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

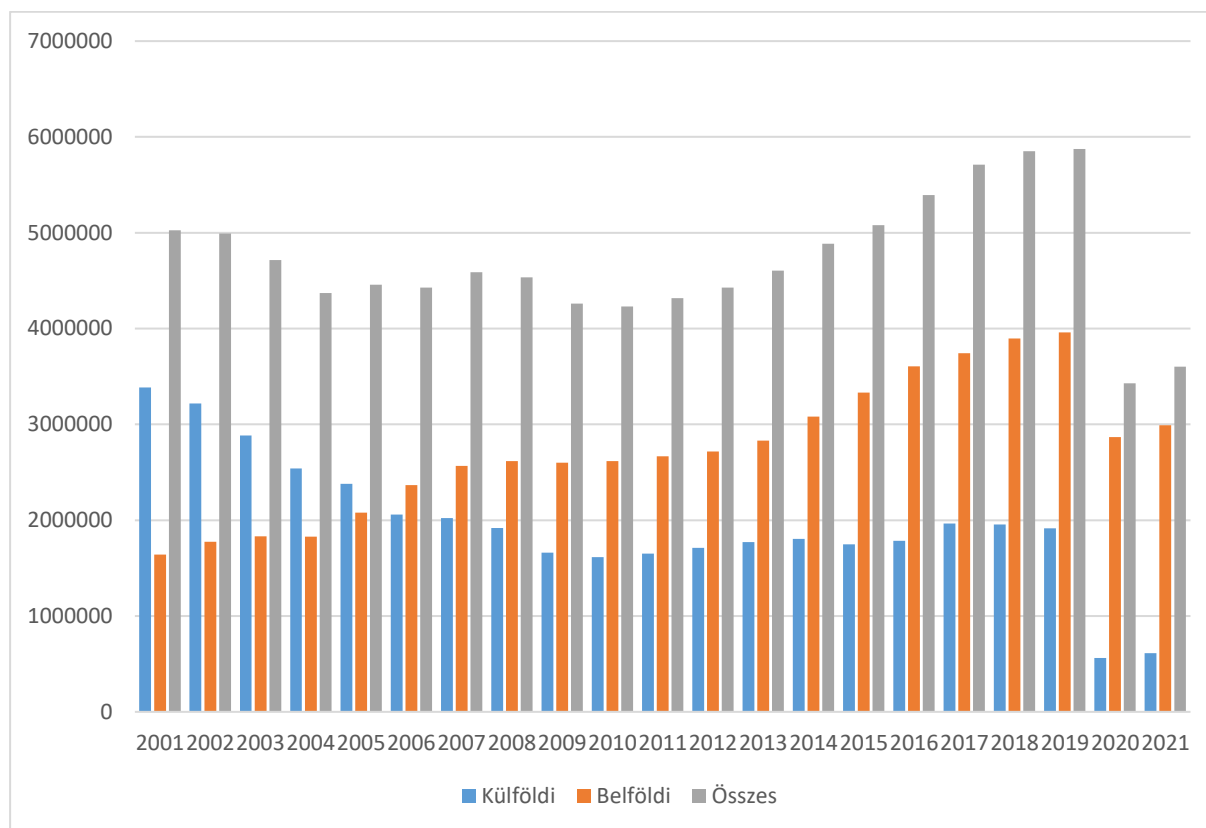
A **vendégéjszakák** metszetében hasonló jelenséget tapasztalunk mint a vendégszámok vonatkozásában. A pandémiát megelőző időszakban egy tartós és jelentős forgalomnövekedés volt tapasztalható. A BKÜ-ben a 2010 során regisztrált mintegy **4,2 millió kereskedelmi vendégéjszaka** 2019-re csaknem **6 millióra** növekedett, több mint **1,7 millió vendégéjszakával** bővült, ami **1,41** szerese a 2010 évi gyakoriságnak. Eközben Magyarországon **19,5 millióról 31,5 millióra** bővült a vendégéjszaka szám, csaknem **12 millió** eltöltött éjszaka a különbség, ami **1,61**-szeres szorzóértéknek felel meg 2010-hez képest 2019-ben. Az országos érték tehát némiképp dinamikusabban növekedett mint a balatoni régiós érték. A világjárvány azonban kettétörte ezeket a folyamatokat.

A BKÜ területén **2020-ban közel 2,6 millióval kevesebb** vendégéjszakát regisztráltak, mint 2019-ben, és csaknem **913 ezerrel** kevesebbet, mint 2010-ben. **2021-ben** – párhuzamosan a vendégszám adatok alakulásával – némi növekedés regisztrálható, azonban még így **is 2,3 millióval kevesebb vendégéjszaka realizálódott a térségben, mint a turizmus forgalmi mutatóinak csúcsévében.**

2020-ban 3,43 millió vendégéjszakát töltöttek el a Balaton kereskedelmi szálláshelyein a vendégek, **2021-ben pedig 3,6 milliót.** Ezek túlnyomó része a vendégszám alakulásához hasonlóan a belföldi vendégekhez köthető. **2020-ban a vendégéjszakák 83,6%-át, 2021-ben éppen 83%-át töltötték el a magyarországi vendégek.** Ez az adat főként a 2019-es évvel összehasonlítva tűnik drámainak. Akkor az összes balatoni vendég negyedét kitevő külföldiek az éves vendégéjszakák egyharmadát töltötték el a Balaton térségben regisztrált vendégéjszakák közül.

A vendégszámhoz hasonlóan a térségben eltöltött vendégéjszakák országon belüli arányszám is alátámasztja a Balaton országon belüli pozícióinak erősödését. A 2010-2019 közötti időszak átlagához képest mintegy **5%-kal** növekedett a Balatonnál eltöltött vendégéjszakák országon belüli részaránya. A korábbi évek **20% körüli, jellemzően annál valamivel alacsonyabb** adataihoz képest **2020-ban az összes Magyarországon eltöltött vendégéjszaka 25%-a, 2021-ben pedig 23,7%-a** a Balaton térségében regisztrálható.

28. ábra A külföldi és belföldi vendégéjszakák számának alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2001 – 2021)

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

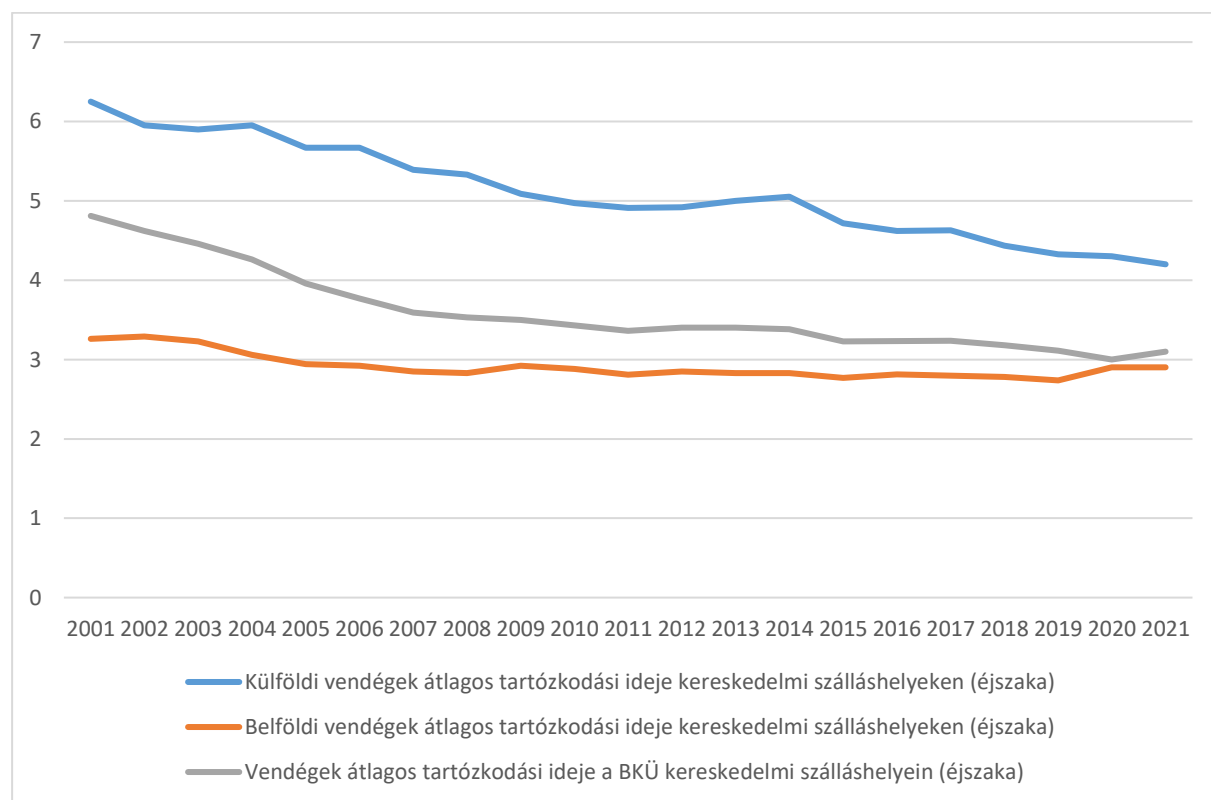
A 2020. évre vonatkozó területi monitoring jelentés egy fontos megállapítása volt, hogy 2020 során magasabb volt a belföldi vendégek által eltöltött vendégéjszakák gyakorisága a Balaton térségében, mint amennyit országosan a külföldi vendégek eltöltöttek Magyarországon. Ez rendkívül ritka, gyakorlatilag példátlan jelenség a magyarországi turizmustörténetben, viszont általános jellemzője világszerte a 2020-2021 évek során, **a koronavírus-járvány következtében kialakult havária esemény-szerű** turisztikai helyzetnek. Annak ellenére hogy bizonyos korlátozó intézkedések 2021-ben is fennmaradtak, illetve a koronavírus-járvány harmadik és negyedik hulláma is súlyos áldozatokat követelt, ez a jelenség 2021-ben már nem folytatódott. Bár kétségtelen, hogy a 2019-ig tartó időszakhoz képest jóval visszafogottabb volt a Magyarországra érkező külföldi turisták által generált forgalom, azonban olyan kiugró jelenségek, minthogy a balatoni belföldi forgalom meghaladta a külföldi vendégek országos forgalmi statisztikáit, már nem fordult elő.

Összefüggésben a **külföldi vendégek idegenforgalmi arányának hosszú távú relatív csökkenésével**, az üdülőkörzetben mérhető, külföldi és belföldi turisták tartózkodási idejét is magába foglaló átlagos tartózkodási idő 2010 – 2019 között egy-két apróbb megtorpanástól eltekintve fokozatosan, évről évre csökkent. A 2019-es évben is, mind **a belföldiek, mind pedig a külföldiek esetében a tartózkodási idő csökkenését regisztrálhattuk** az előző évhez képest. **Az átlagos tartózkodási idő 3,1 éjszakára csökkent**, ezen belül **a külföldi vendégek**

átlagosan **4,3** éjszakát, a **belföldi vendégek** átlagosan **2,7** éjszakát töltöttek a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben. Mindazonáltal az egymással összevethető országos és térségi szinteken a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött átlagos tartózkodási idő hosszabb időtávban Magyarország teljes értékével összehasonlítva továbbra is a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területe számára volt kedvezőbb. Különösen a külföldiek esetében figyelhető ez meg: **a külföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje országosan 2,6 nap, míg a Balatonnál 4,3** – tehát igen jelentős területi különbségek voltak azonosíthatók ebben a tekintetben a pandémiát megelőzően.

A 2020 évben megkezdődött koronavírus-járvány ezeket a standard területi különbségeket átalakította, a kevesebb vendég a külföldiek esetében nagyon hektikussá változtatta a tartózkodási időt. **A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén márciusban és szeptemberben is 6 éjszaka körüli, vagy annál magasabb értékre ugrott a külföldiek átlagos tartózkodási ideje**, ami májusban 1,8, októberben 2,6-os értékre süllyedt, novemberre 5-ös értékre ugrott, majd ez decemberre megfeleződött. Ugyanakkor **országosan** áprilisban és májusban volt 5 vendégéjszaka körüli átlagérték, júniusban mutatkozott ennek a fele, majd onnan hónapról hónapra kapaszkodott novemberig 3,8-ra, és decemberre csökkent 3-ra. **A belföldi vendégek tartózkodási ideje sokkal kiegyensúlyozottabb**, országosan és a Balaton térségében is követi az ívet, amelyeket a vendégforgalmi korlátozások határoztak meg, de nem szökken nagyot akkor sem, amikor a korlátozások feloldásra kerültek.

29. ábra **A kereskedelmi szálláshelyek vendégeinek átlagos tartózkodási ideje a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2001 – 2021)**

2021-ben is tapasztalhatunk hasonló mértékű kiugrásokat a tartózkodási időket tekintve, főként a külföldiek esetében. Nyilvánvalóan ez azért lehetséges, mert az alacsony számú külföldi vendég egy-egy kiugróan hosszabb (a kéthetes, 10 napos tartózkodásnál is elnyújtottabb) tartózkodása jelentősen befolyásolhatja a mutató alakulását, de gondolnunk kell arra is, hogy akár karantén-kötelezettség is közrejátszhat egy-egy hosszú, elhúzódó utazásban. **2021 márciusában például megközelítette a 7 (6,8) napot a külföldiek átlagos tartózkodási ideje a Balatonnál**, de fontos, hogy a nyári hónapoktól kezdve már a korábbi évek trendjeibe jobban illeszkedő mintázat alakult ki. Ennek nyomán **az egész évet tekintve 4,2 nap volt a külföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje**, ami a **hosszú időtávon ütemesen csökkenő trendbe alapvetően illeszkedik**. A belföldi vendégek tartózkodási ideje kevésbé trendszerű: 2009-től kezdve lassan, de minden évben egyre alacsonyabb volt a kereskedelmi szálláshelyek belföldi vendégeinek átlagos tartózkodási ideje. Azonban **2020-ban és 2021-ben ez a 2009-es értékre ugrott vissza, 2,9 napra**.

A **szezonális turizmus-intenzitás** trendjei kapcsán közismert tény, ahogy a magyarországi turizmust általában, úgy a Balaton üdülőtériségének vendégforgalmi jellemzőit is a **szezonális** jellemzi.

A Balaton térségében ez a paraméter az országosnál is markánsabb, például a koronavírus-járványt közvetlenül megelőzően, 2019-ben a kereskedelmi vendégéjszakák 22 %-a júliusban, 22,6 %-a augusztusban, vagyis összességében a kereskedelmi vendégéjszakák 44,6 %-a július és augusztus hónapokban regisztrálódott, ugyanakkor országosan ez az arány együtt 28,9 % volt.

A főszezonon túli forgalmi gyakoriság jelenségeit 2010 és 2020 között követve azt látjuk, hogy a Balaton körül megjelent vendégek és a vendégéjszakák aránya, kis mértékben, de rendre magasabb a vendégforgalmi főszezonon kívül, mint azon belül, ezzel együtt a főszezonon kívül 10 hónap összesített gyakorisága áll szemben a nyári főszezon szerinti kettővel. A teljes, 2010-2020 közötti időszakot tekintve a vendéggyakoriság 58,5 %-a, a vendégéjszakák 53,1 %-a generálódott a kiemelt vendégforgalmi főszezon időszakán kívül.

Ebből a megfigyelési tényből következtethetünk arra, hogy a belföldi vendégek fokozatosan növekvő aránytöbblete okán a Balaton kevésbé tekinthető klasszikus nyári nyaralóhelynek, sokkal inkább rendszeres hétfélig, akár hétköznapi idegenforgalmi desztinációként azonosítható.

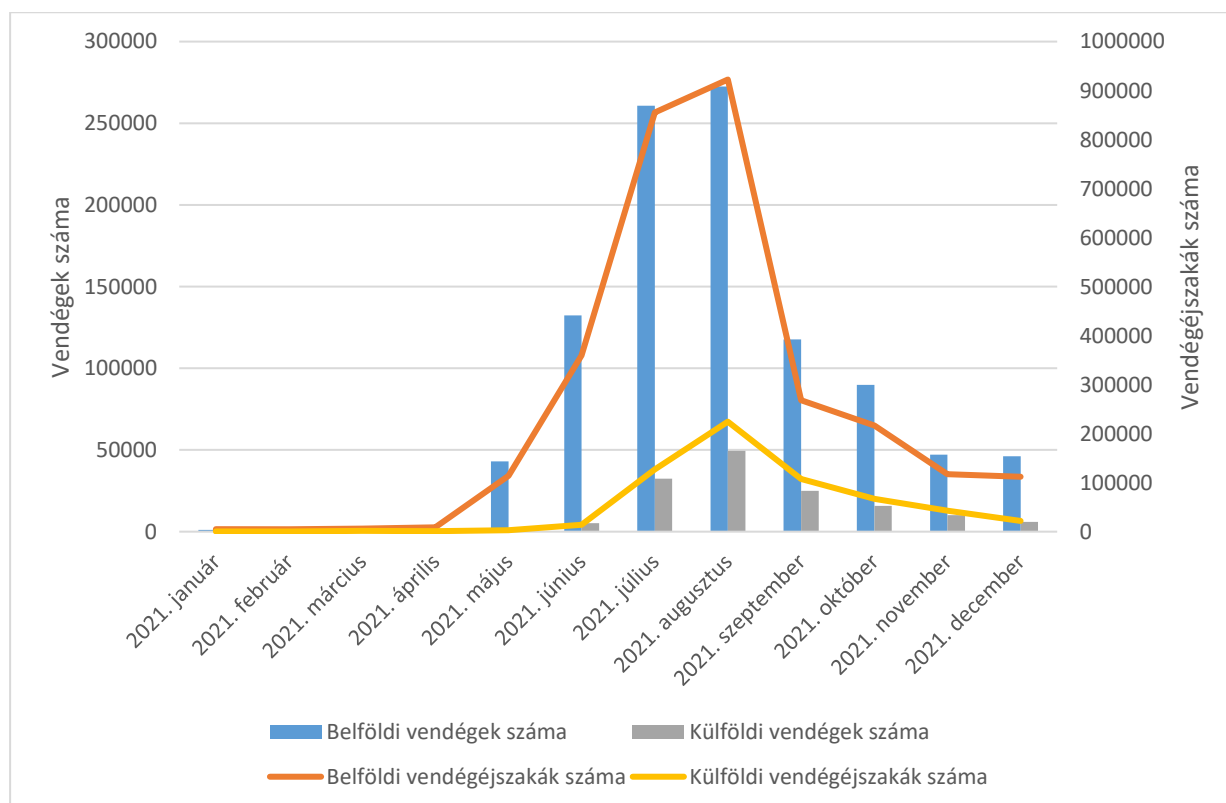
Ki kell emelnünk, hogy a **koronavírus-járvány által sújtott 2020 évben a jelzett trendekkel teljesen ellenétes** gyakoriság megoszlást detektáltunk. A **vendégforgalmi korlátozások miatt** a vendégéjszakák 60,3 % generálódott júliusban és augusztusban, illetve a Balaton körüli kereskedelmi szálláshelyeken megjelenő vendégek gyakorisága is abszolút többséget alkot, 54,9 %-a az éves gyakoriságnak.

Ha a 2021-es év vendégforgalmi adatait havi bontásban vizsgáljuk, a következő kép bontakozik ki. Egyrészt fontos megemlíteni, hogy **az év elején nem volt tapasztalható olyan kedvező,**

magas turistaforgalom, mint arról 2020 kapcsán beszámolhattunk. 2020. január-februárban a megelőző évekhez képest számottevően magasabb vendégforgalmat regisztrálhattunk a kereskedelmi szálláshelyeken, ezzel szemben 2021-ben a felfutó harmadik (egyben legsúlyosabb) járványhullám a turisták mozgását alig-alig tette lehetővé. **2021. januárjában a 2020. januári álláshoz képest 98,6 %-os, illetve 2021. február hónapban 2020 februárjához képest 97,9 % volt a forgalmi elmaradás.**

Egészen ápriliséig nagyon alacsony szinten stagnált mind a vendégek, mind a vendégéjszakák száma. A belföldi vendégek körében a vendégszám január-március között havonta nem érte el a 2000 főt, a külföldi vendégek tekintetében pedig január-februárban az 500 fős létszámot sem éri el a forgalmi mutató. **A tavaszi hónapoktól a belföldi turisták száma, és ezzel párhuzamosan az általuk eltöltött vendégéjszakák mértéke is meredeken emelkedik a július-augusztusi csúcsértékig.** E két nyári hónapban érkezett a Balatonhoz a belföldi vendégek 52%-a, a külföldiek 56%-a, akik ekkor a vendégéjszakák 60 illetve 57,5%-át töltötték el. Az őszi hónapokban a tavaszhoz képest viszont jóval kedvezőbb forgalmi adatok rögzíthetők. A külföldiek száma és részaránya továbbra is viszonylag alacsony maradt (bár látható, hogy őszen már azonosítható némi aktivitás a főszezonon kívül is), azonban a belföldi vendégek jelenléte már egy a korábbi, globális válságtól nem terhelt években megszokott lefutású görbét eredményez – habár összességében a volumen azért értelemszerűen alacsonyabb.

30. ábra. **Külföldi és belföldi vendégszám és vendégéjszaka-szám havi megoszlása 2021-ben a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben**

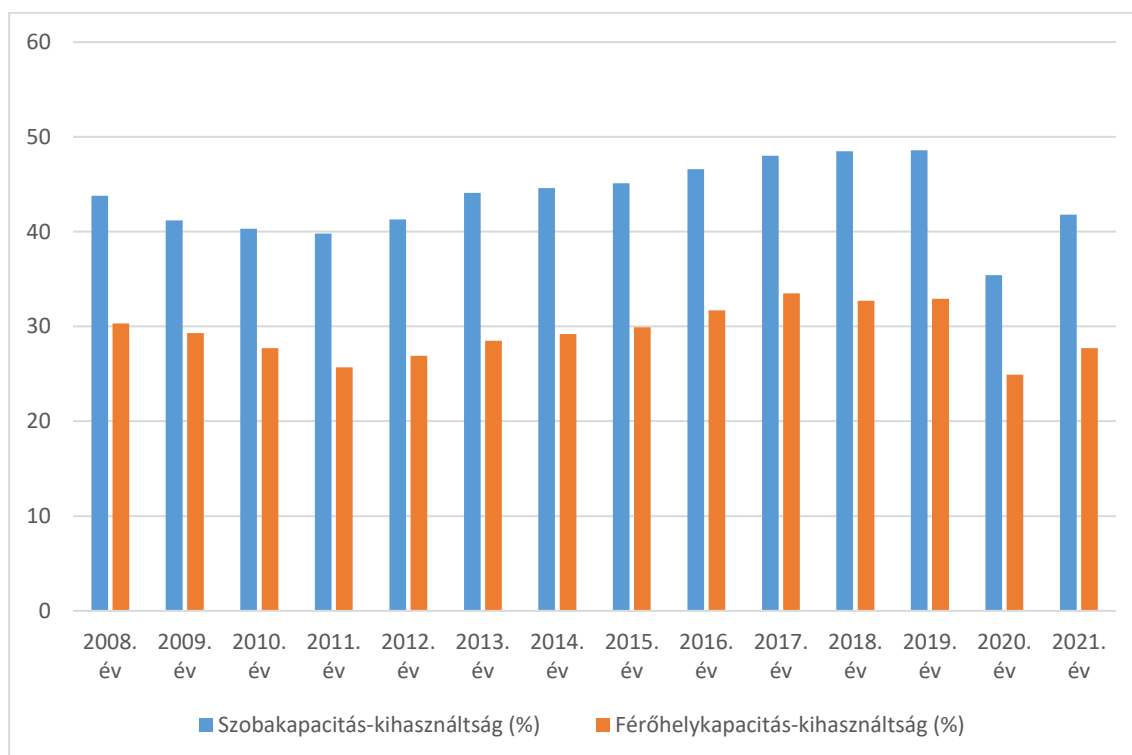

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A 2021-es évet nagyon erőteljes szezonális, a vendégek főszezonbeli koncentrációja jellemezte. Ez a jelenség nem vethető össze a korábbi évekkel. A korábbi években tapasztalható, lassan, de tendenciózusan oldódó főszezonbeli koncentráció folyamata megszakadt. Kérdés, hogy a pandémia elmúltával hogy változnak a Balatonnal kapcsolatos utazási szokások, illetve az utazási döntésekre ható tényezők.

Üdülőkörzeti szinten a **szobakapacitás kihasználtsága** 2010 és 2011 között mérséklődött, ezt követően azonban 2019-ig folyamatosan növekedett, a szobakapacitás-kihasználtság a 2010 évi 40,3 %-ról 2019-re 48,6 %-ra erősödött. Ugyanakkor a **férőhelykapacitás-kihasználtság**ban is jelentős növekedés figyelhető meg, a 2010 évi 27,7 %-os kapacitás-kihasználtság 2019-ben már 32,9 %. A változás trendje országosan is hasonló, mind a szoba, mind a férőhely kapacitások kihasználtságában növekedés mutatkozik azzal a különbséggel, hogy a növekedés meredeksége nagyobb, és alacsonyabb bázisonról rugaszkodott el. A szobakapacitások kihasználtsága országosan a 2010 évi 37,6 %-ról 2019-re 51,4 %-ra, a férőhelykapacitásoké ugyanezen idő alatt 25,3 %-ról 33,2 %-ra módosult. **2020-ban** értelemszerűen egy roppant erőteljes **törés észlelhető a kapacitás-kihasználtsági adatokban. Országos szinten a szobakapacitások kihasználtsága 22 százalékponttal 29,2%-ra, míg a férőhelykapacitások kihasználtsága 14 százalékponttal 19,5%-ra esett vissza. A Balatonnál ez a mutató némileg kedvezőbb: a szobakapacitások kihasználtsága kapcsán 13 százalékpontos visszaesés volt rögzíthető, a férőhelyek kapcsán pedig 8 százalékpontos csökkenés, így a két mutató az országos értéknél számottevően kedvezőbb 35,4 illetve 24,9%-os értéket vett fel.**

31. ábra A kereskedelmi szálláshelyek éves szintű szoba- és férőhelykapacitás-kihasználtsága (%) a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2008 – 2021)

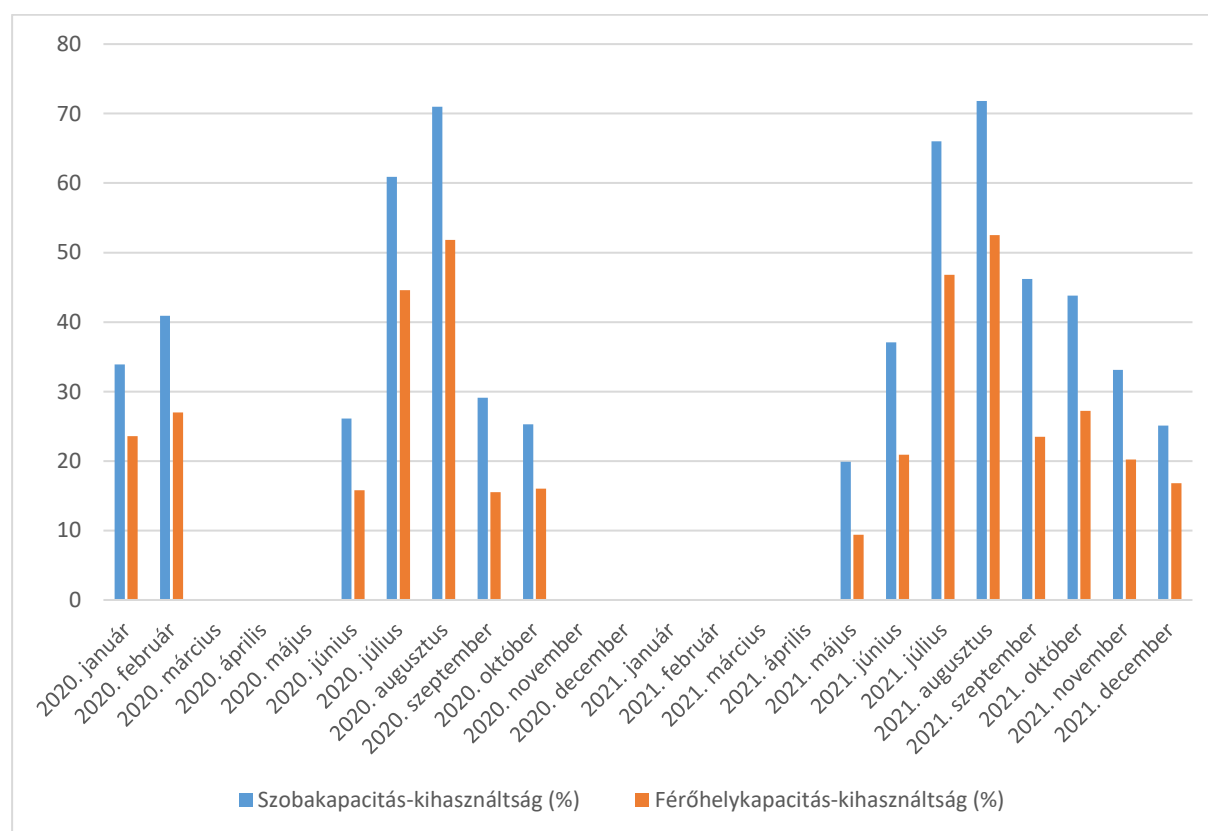
Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A 2020-as évben ugyanakkor óriási éven belüli differenciák alakultak ki. A minimál értékekről július-augusztusra 61-71 %-os szintekre, ugyanakkor a férőhely-kapacitás kihasználtság 44 % és 52 % között alakult, ezzel messze magasan az országos szint felett teljesített: **2020 nyarán ’megtelt a Balaton’**.

2021-ben a férőhelykapacitások kihasználtsága tekintetében még éppen a 2011-es mélypont felett teljesített a régió, azonban a szobakapacitások kihasználtsága éves szinten a térség turizmusának növekedési periódusába eső 2012-es évet már megelőzte. Az előző évhez képest a **szobák tekintetében** valamivel több mint **6 százalékpontos**, a **férőhelykapacitások kihasználtsága terén alig 3 százalékpontos** növekedés rögzíthető. Ugyanakkor a balatoni értékek (41,8% illetve 27,7%), még mindig jelentősen meghaladják az országos értékeket (36,2% illetve 23,6%).

A 2021. évi nyáron még a 2020. évit is meghaladó szálláshelykapacitás-kihasználtság adatok rögzíthetők. Mind a júliusi, mind pedig az augusztusi adatok tekintetében tovább bővült a nyári főszezonban a rendelkezésre álló szobák foglaltsága, így a második pandémiás év nyarán is igazolható statisztikai adatokkal hogy a „Balaton gyakorlatilag megtelt”, az igen szűkös téli-tavaszi hónapokat követően.

32. ábra A kereskedelmi szálláshelyek férőhely- és szobakapacitás-kihasználtsága (%) havonta, 2020-ban és 2021-ben a BKÜ területén

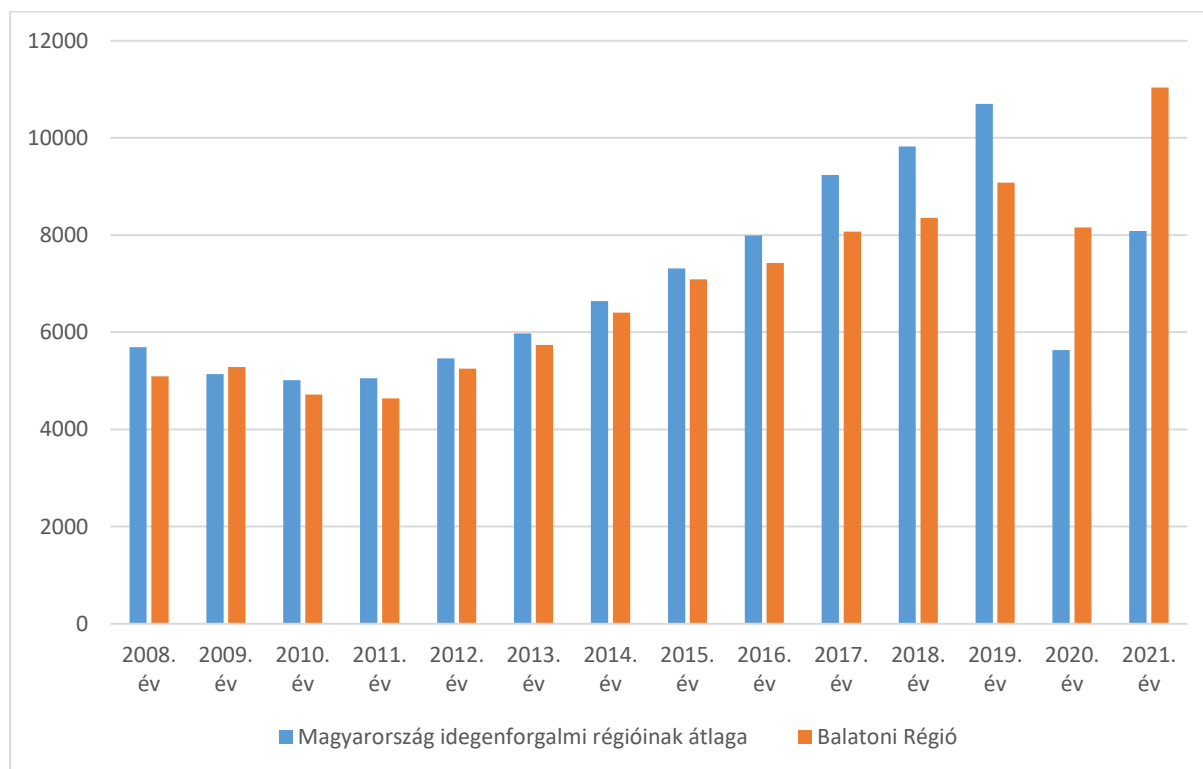

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A kereskedelmi szálláshelyeken mért egyedi **jövedelmezőségi mutató, a REVPAR** (Revenue Per Available Room), azaz az egy szoba egy működési napjára jutó szállásdíj Ft-ban kifejezett értéke **2011-től 2019-ig országosan és BKÜ szinten is ütemesen növekedik**, az üdülőkörzetben 2019-ben a 2011-es adathoz képest 96%-os, országosan mintegy 112 %-os növekedés regisztrálható. A BKÜ REVPAR értéke 2019-ben **9080 Ft**, országosan 10704 Ft. A 2010-es években a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben **egy szoba átlagára** 11700 Ft körüli értékről 18674 Ft-ra, országosan 13300 Ft körüli szintről 20818 Ft-ra módosult, a Balaton körül 2010-hez képest 2019-re 59 %-kal, országosan 56 %-kal lett magasabb az átlagár.

Tanulságos eredmény, hogy a 2020 évi koronavírus-járvány a kereskedelmi szálláshelyek árának rendkívül drasztikus emelkedésével jártak. A közelgő áremelkedést 2020 első hónapjaiban még egyáltalán nem lehetett látni, ez a turizmus-szektor 2020 tavaszi leállását követően realizálódott. Mindemellett **a lezárások és a Balaton térség iránt élénkülő kereslet alapjaiban változtatta meg a Balaton és a többi idegenforgalmi régió egymáshoz viszonyított árszínvonalát.** Míg 2008-2019 között az országos átlagtól egyre növekvő mértékben maradt el a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egészének éves átlagos REVPAR értéke, 2020-ban és 2021-ben ez a jelenség drasztikus mértékben átalakult. A balatoni szálláshely-szolgáltatások díja átlagosan 30%-kal magasabb volt 2020-ban és 2021-ben mint az ország többi idegenforgalmi régiójának értékei.

33. ábra A REVPAR (egy szoba egy működési napjára jutó szállásdíj) éves értékei (Ft) Magyarország és a Balaton térségében (2008 – 2021)

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A REVPAR szintje a havi bontású adatközlése szerint 2021. júniusban 7251 Ft volt a BKÜ-ben, ami a 2020-as adat 1,3-szorosa! 2021. júliusban már 19295 Ft, augusztusban 23501 Ft, ez utóbbi adatok az előző évihez képest mintegy 15%-os áremelkedést mutatnak. A REVPAR 2021. szeptemberi és októberi balatoni értékei az igazán kiemelkedőek: mindkét hónapban megduplázódott a REVPAR értéke a térségben 2020-hoz képest, azonban meg kell jegyezni, hogy ez az ország egészére is igaz.

Összességében 2010 és 2019 között a Balaton vendégforgalmi-turisztikai pozícióit nemcsak megtartotta az elmúlt évtizedben, hanem **versenyképességét fejlesztette és erősítette** is. Ennek szervesülési folyamatába ékelődött be a 2020 évi koronavírus-járvány által kiváltott turisztikai-vendégforgalmi kollapszus. Tekintettel a 2020 a világszerte megjelent és **2021 évben folytatódó** koronavírus-járvány következményei által generált **komplex válsághelyzetre**, a BKÜ területén **továbbra is kiemelt fontosságú** a turizmusgazdaság helyzetének részletes nyomon követése és elemzése.

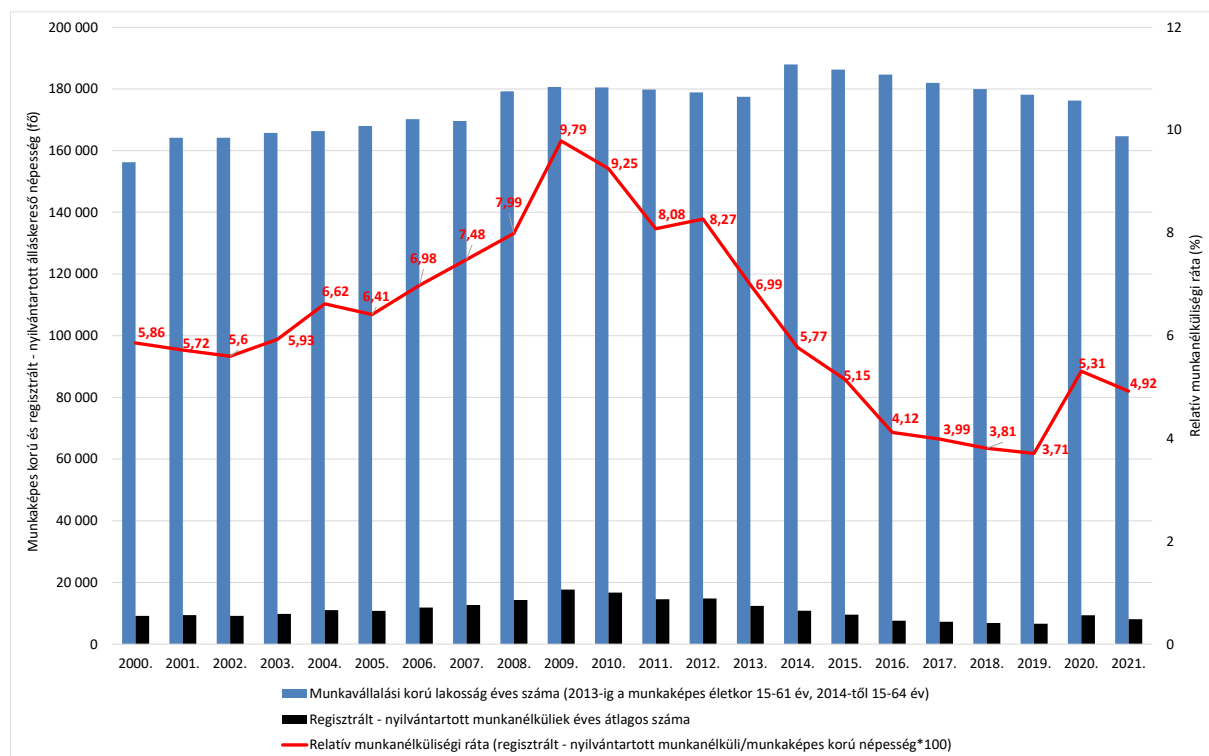
5. Foglalkoztatás, munkanélküliség

A BKÜ foglalkoztatottsági helyzetképe alapvetően a munkanélküliség eltérő mértékű **ciklikus ingadozásainak** függvényében változó. A munkanélküliség és a foglalkoztatottság egymással szorosan összefüggő szakaszos ingadozását nem véletlen mértékben a turizmusgazdaság térségi működése mozgatja, vagyis **az idegenforgalom** szempontjából **hangsúlyos és kevésbé hangsúlyos szezonok** periodikus váltakozásai **aktiválják** olyan időszakban, amikor **nem érvényesülnek** egy globális egészségügyi katasztrófa gazdaságra gyakorolt hatáselemei.

A **koronavírus-járvány éveiben, 2020-2021 során** ez utóbbi hatás érvényesülésével kell számolnunk, ami alapvetően átírta a korábbi trendek jelenségeit, **kikényszerítő módon megváltoztatta a munkanélküliség és foglalkoztatottság térségi arculatát.**

A regisztrált munkanélküliek éves átlagos száma az üdülőkörzetben 2009-ig évről évre emelkedett, 2009-től egy 2012-es törésévet leszámítva fokozatosan csökkent a 2020 tavaszán kibontakozó első koronavírus-járványhullámig.

34. ábra **A munkavállalási korú lakosság éves száma, a regisztrált munkanélküliek száma, valamint a munkanélküliségi ráta éves átlagértéke a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000 – 2021)**

Forrás: TeIR és NFSZ adatok alapján BIFÜ Nkft

Össességében a BKÜ területén 2010-2019 között éves szinten 9,79%-ról 3,71 %-ra csökkent a munkanélküliségi ráta, ez mintegy 6 százalékpontos csökkenésnek felel meg. Ugyanakkor **Magyarországon** még az üdülőkörzetinél nagyobb mértékben, 11,3 %-ról 3,5 %-ra mérséklődött a munkanélküliség, ami **csaknem 8 százalékpontos csökkenés**.¹⁸ 2019 év végén az országos és a **BKÜ munkanélküliségi ráta értéke sokkal alacsonyabb volt** az euróövezeti (7,5 %), akár az Európai Unió 28 tagországanak közös munkanélküliségi rátájánál (6,8 %), mindössze négy uniós tagország munkanélküliségi ráta értéke volt ennél is alacsonyabb.¹⁹

A munkanélküliségi ráta csökkenése másik oldalról a foglalkoztatottsági index növekedésével jár. A foglalkoztatottak száma 2010 és 2019 között Magyarországon 3,7 millióról 4,5 millióra növekedett, a 15-64 év közöttiek foglalkoztatottsági rátája 70 % fölé emelkedett, amire több évtizedes időtávban nem volt példa Magyarországon.²⁰ A foglalkoztatottak mintegy 98 %-a sorolható a 15-64 éves korcsoportba, ez a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén élő állandó lakosságból a munkavállalási korú, 15-64 éves népességet alapul véve 2010 és 2020 között átlagosan mintegy 175 ezer embert jelentett.

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) által vezetett 15-64 éves munkaképes korú népesség száma 2020-2021 során adatvezetési frissítéssel esett át. Míg 2019 évben a 15-64

¹⁸ Forrás: 2.3.2. Munkanélküliség (2004–2019) https://www.ksh.hu/thm/2/indi2_3_2.html

¹⁹ Forrás: Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/data/database>

Csehország: 2,2 %, Németország: 3,1 %, Lengyelország: 3,2 %, Málta: 3,4 %.

²⁰ Bővebben: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/fog/fog1912.html>

éves munkavállalási népesség száma Magyarországon 6 704 158 fő volt, 2021-re közölt adatok szerint 6 405 956 fő, a 2019 évi gyakorisághoz képest közel 300 ezer fővel kevesebb.²¹

Az NFSZ BKÜ-re vonatkozó 2021 évi adatközlése alapján a munkavállalási korú, 15-64 éves népesség 164 640 fő, vagyis közel 13 500 fővel alacsonyabb a 2019 évi, és 11 595 fővel a 2020 évi munkavállalási korú népességnél.²²

A munkaerőpiacon évtizedes távlatban kialakult nemzetgazdasági szempontok alapján kialakult kedvező folyamatokat szakította meg a sorozatos megbetegedési hullámokat előidéző koronavírus-járvány, amely a foglalkoztatás mértékének csökkenését és a munkanélküliség újlágos emelkedését eredményezte.

Ahogy országosan, úgy a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben is számottevő munkaerőpiaci anomáliák bontakoztak ki 2020 során a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás területén, ami a BKÜ-ben húzóágazat.

A szálláshely foglalások lemondásával, a határok ideiglenes lezárásával és a belföldi kijárási korlátozások érvénybe lépésével gyakorlatilag megbénult az idegenforgalom, ami **a térségben a foglalkoztatás és munkanélküliségi ciklikus ingadozásai miatt különösen negatívan hatott**, mivel az idegenforgalmi foglalkoztatás jellemzően nem egész éves, hanem döntően szezonális.

Ugyan a szezonális hatások csökkentése terén 2010 és 2020 között jelentős eredményeket sikerült elérni a Balatonnál a szálláshelyfejlesztések és a turisztikai attrakciófejlesztések révén, az egész éves turisztikai foglalkoztatás továbbra is távlati cél maradt. A turizmusszektor évtizedes fellendülést követően 2019-re már igen jelentős **munkaerő, képzett munkaerő, létszám és kapacitás gondokkal küzdött**,²³ ez a problematika társult a járványhelyzet által előállt kikényszerített munkanélküliséggel, **generatív együttthatásként érzékeny szociális, alapvető megélhetési problémákat** idézve elő. A 2020 során vendégforgalom tavaszi, őszi és téli élénkülése elmaradt, és a turizmusszektor szekvenciális leállása egy kényszerű munkaerőpasszívumot hozott létre, miközben a nyári időszak során létszámában lényegében ugyanez a munkaerő fokozott terhelésnek volt kitéve. Kisebb mértékben, de 2021 során a 2020 évi anomália jelenségek megismétlődtek. A fokozott terhelés mértékét a szezonális és a **60 munkaóra alatt foglalkoztatottak, illetve az atipikus foglalkoztatási megoldások**²⁴ résztvevői részben enyhíthették.

²¹ Bővebben: https://nfsz.munka.hu/tart/stat_telepulessoros_adatok

²² A gyakoriságváltoztatás tényét tudomásul vettük, a szükséges korrekciókhoz igazodtunk.

²³ Bővebben: Továbbra is súlyos gond a munkaerőhiány a Balatonnál. <https://www.hirbalaton.hu/tovabbra-is-sulyos-gond-a-munkaerohiany-a-balatonnal/>. 2019. augusztus 17. Továbbá: Hátráltatja a turizmust a munkaerőhiány. <http://turizmusonline.hu/belfold/cikk/hatraltatja-a-turizmust-a-munkaerohiany-2019>. május 23. Munkaerőhelyzet a szállodaiparban - gondok és megoldások. <https://turizmus.com/szallashely-vendeqlatas/munkaerohelyzet-a-szallodaiparban-gondok-es-megoldasok-1161840>. 2019. január 23.

²⁴ Ilyen például a részmunkaidős foglalkoztatás, a behívásos alapú munkavégzés, munkakörmegosztás (job-rotation), bedolgozói munkaviszony, egyszerűsített és alkalmi foglalkoztatás, munkaerő kölcsönzés, több munkáltató által létesített munkaviszony, nyugdíjas, vagy a diákmunka.

2020 év során évtizedes tendenciát megtörve a regisztrált munkanélküliség jelentős emelkedése következett be, a 2019 évi 3,71 %-ról éves átlagban 5,31 %-os rátaérték²⁵ alakult ki, ez a 2015 évi szintnek felel meg, de akkor ez csökkenő trendben, most pedig emelkedés után volt tapasztalható.

Az éves átlagos munkanélküliség a 2020 évi trendtörő emelkedést követően 2021 során 5 % alá, 4,92 %-ra mérséklődött.²⁶

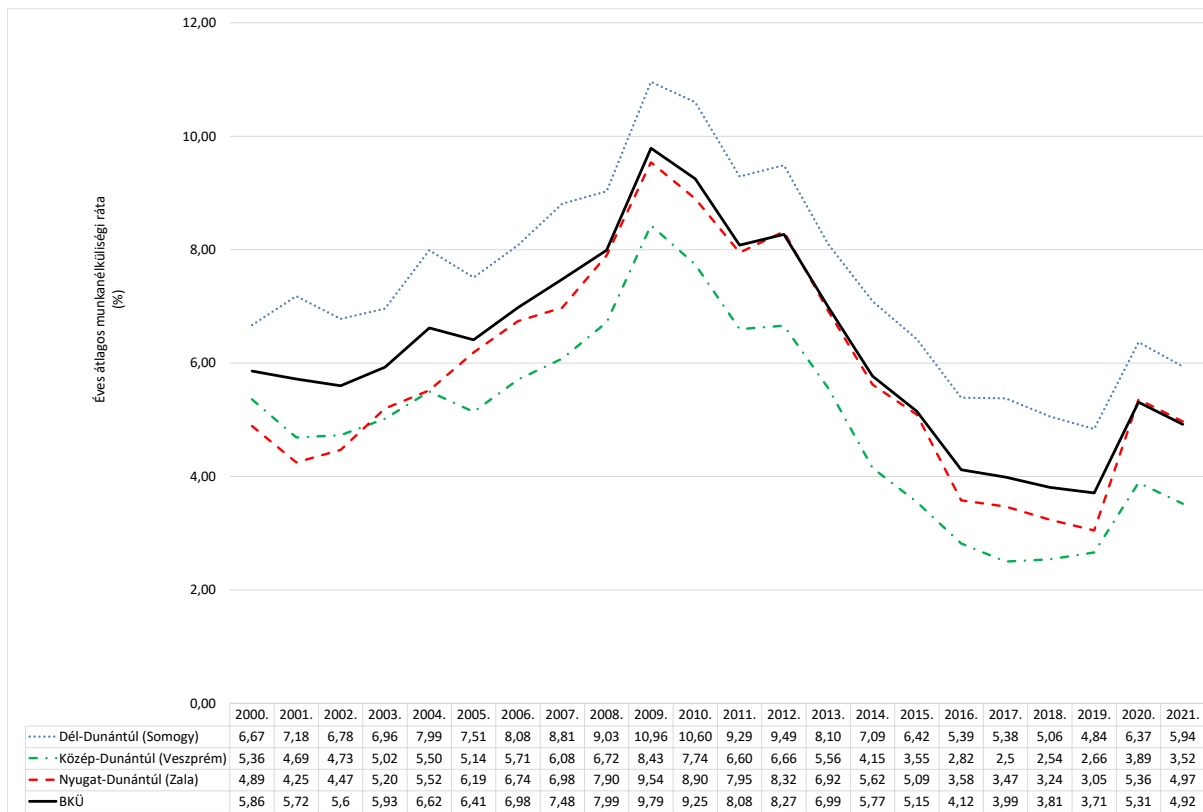
Az éves átlagos munkanélküliség **üdülőkörzeti alrégiós** felbontásában a **legalacsonyabb rátaértékek** rendre a térség **Veszprém, a legmagasabbak a Somogy megyei** területen mérhetők. Az üdülőkörzet **Zala megyei** területrészenek munkanélküliségi rátaindexje jellemzően **szorosan követi** az BKÜ egészében tapasztalható jellemzőket. Fontos tapasztalat, hogy az alrégiós **területi különbségek a munkanélküliség jelentős emelkedése, majd radikális csökkenése ellenére is megmaradtak, sőt, a 2020-2021 évben zajlott koronavírus-járvány által okozott hatásokhoz is igazodva, az újabb munkanélküliség növekedés szerkezeti íve is szinkron a korábbiakkal.**

2020-ban éves szinten a BKÜ 5,31 %-os rátájához képest a somogyi index 6,37 %, a Veszprém megyei 3,89 %, a zalai 5,36 %-os értéken zárt. 2021 során a BKÜ 4,92 %-os munkanélküliségi indexértékéhez képest a somogyi ráta 5,94 %, a Veszprém megyei 3,52 %, a zalai 4,97 %.

²⁵ Változáshatásokkal kiigazított korrekciós érték. Az előző jelentésben közölt adathoz képest a korrekció 0,1 %.

²⁶ A csökkenő viszonyrend ténymegállapítása mellett alá kell húzni az adatvezetési módszertanban bekövetkezett változás generálta hatást is, amelynek kiszűrését a következő évek adatainak nyomon követése szolgáltathatja.

35. ábra Éves átlagos munkanélküliségi ráta (%) a BKÜ-ben és a BKÜ alrégióiban (2000 – 2021)

Forrás: TeIR és NFSZ adatok alapján BIFÜ Nkft

A munkanélküliségi jelenségek alakulását annak kiemelt fontossága miatt 2020 és 2021 években havi szinten is monitorozzuk.

2020 év során a 15-64 éves korcsoportra megállapított **országos munkanélküliségi** ráta januártól májusig, 3,7 %-ról 4,8 %-ra emelkedett, majd az év végéig 4 % közeli rátaértékre süllyedt. **2021 évben** januárjában 5 %-ra emelkedett, ami májusra 4 % alá mérséklődött, ezt követően 4 % körül ingadozott és az év utolsó hónapjaiban 3,7 %-on állt meg.²⁷

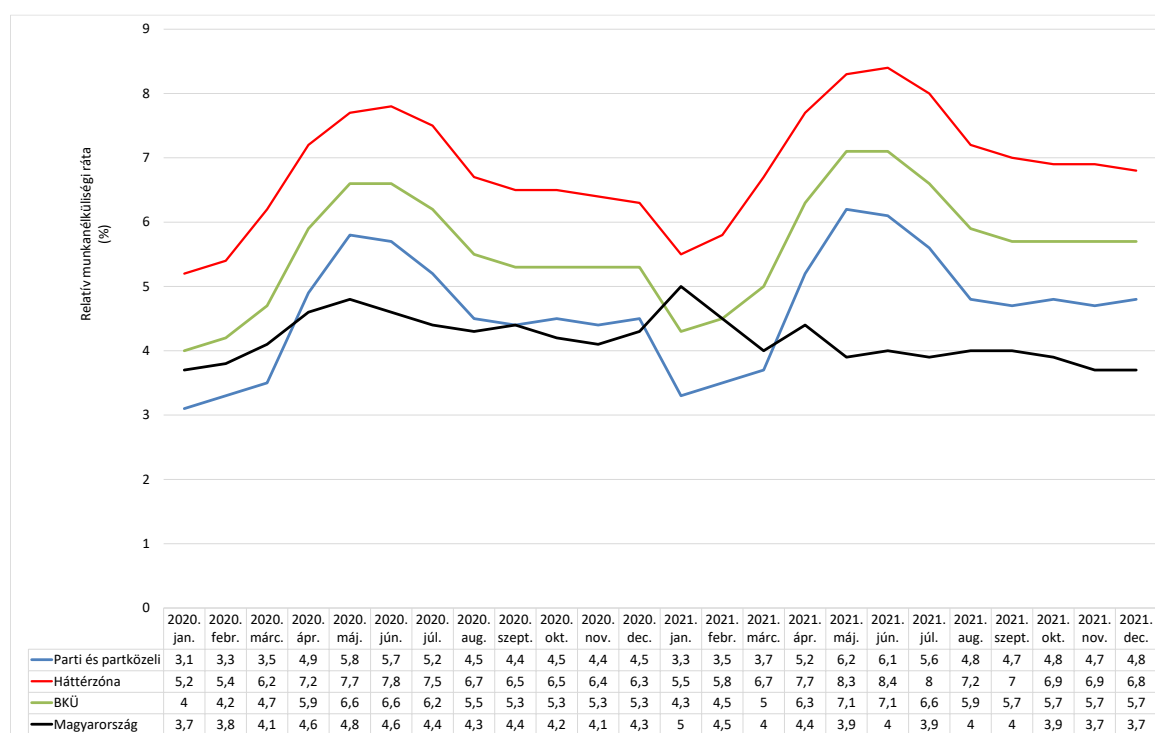
Az üdülőkörzeti rátaindex a **2020.** januári 4 %-os szintről fél éven át, egészen a nyárig emelkedett és 6,6 %-os szinten tetőzött, nyár végén 5,3 % körüli értékre csökkent, és maradt az év végéig. **2021** év elején 4,5 % körüli szintre csökkent a relatív munkanélküliség, ezt követően a nyár elejéig jelentős mértékben növekedett, meghaladta a 7 %-os szintet. A nyár folyamán újabb csökkenő trend indult és ősztől az év végéig 5,7 %-os szinten stabilizálódott.

A munkanélküliség alapvetően a térség **háttérterületét** érinti nagyobb mértékben, ahol 2020 előtt is magasabb volt a munkanélküliség, mint a parti sávban, és ez a koronavírus-járvány hatásai alatt sem szanálódott, csak súlyosabbá vált. A háttértelepülések munkanélkülisége 2020

²⁷ Bővebben: <https://www.ksh.hu/munkanelkuliseg> ; <https://www.ksh.hu/heti-monitor/munkaeropiac.html>

év júniusában 7,8 %-kal tetőzött, onnan kezdve az év végéig 6,3 %-ra csökkent. 2021-ben május és július között 8 %-os szint közelében pozicionálódott, majd az év végére 6,8 %-ra csökkent. A **Balaton parti sáv** munkaképes korú lakosságának munkanélkülisége a **2020** során januártól májusig 3 % körüli értékről 6 %-ra emelkedett, ilyen szintű romlásértékre a **2000-es évek közepe óta** nem volt példa. Nyárral a munkanélküliek számának növekedése leállt, ősztől több mint egy százalékpontos mérséklődés tapasztalható a kora nyári időszakhoz képest, de 4,5 %-os értékről lényegesen nem tudott elszakadni. **2021** év elején 3-4 % közötti rátaérték állapítható meg, ami a nyár elejéig ismét fokozatosan növekedett és 6 % felett tetőzött, az év végére stabilan 5 % alá csökkent.

36. ábra **Relatív munkanélküliségi ráta alakulása Magyarországon, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben és az üdülőkörzet területi főcsoportbontásai szerint 2020 és 2021 során, havi szinten**

Forrás: TeIR és NFSZ adatok alapján BIFÜ Nkft

A korábbi évtizedek megszokott trendjelenségei, a tavasszal csökkenő, nyáron minimumba kerülő, ősszel növekvő és télen tetőző munkanélküliség trendtörő mozgásának relatív folytatódása 2021-ben is megfigyelhető. A munkanélküliség év eleji, kora tavaszi jelentős emelkedése egyértelműen a koronavírus-járvány negatív foglalkoztatási hatásaira vezethető vissza, a növekedési trend nyári töréspontja elsősorban nem az idegenforgalmi főszezon gazdaságélénkítő hatása, hanem a járványmentes időszakkal való szerencsés egybeesése okozhatja.

2020-ban tavasszal, a második negyedévben alakult ki megbetegedési járványhullám, 2021-ben a második és a harmadik járványhullám között nem volt időben szünet, a 2020 évi második és a 2021 évi első, összességében harmadik járványhullám hatásai összeolvadtak, emiatt egyrészt

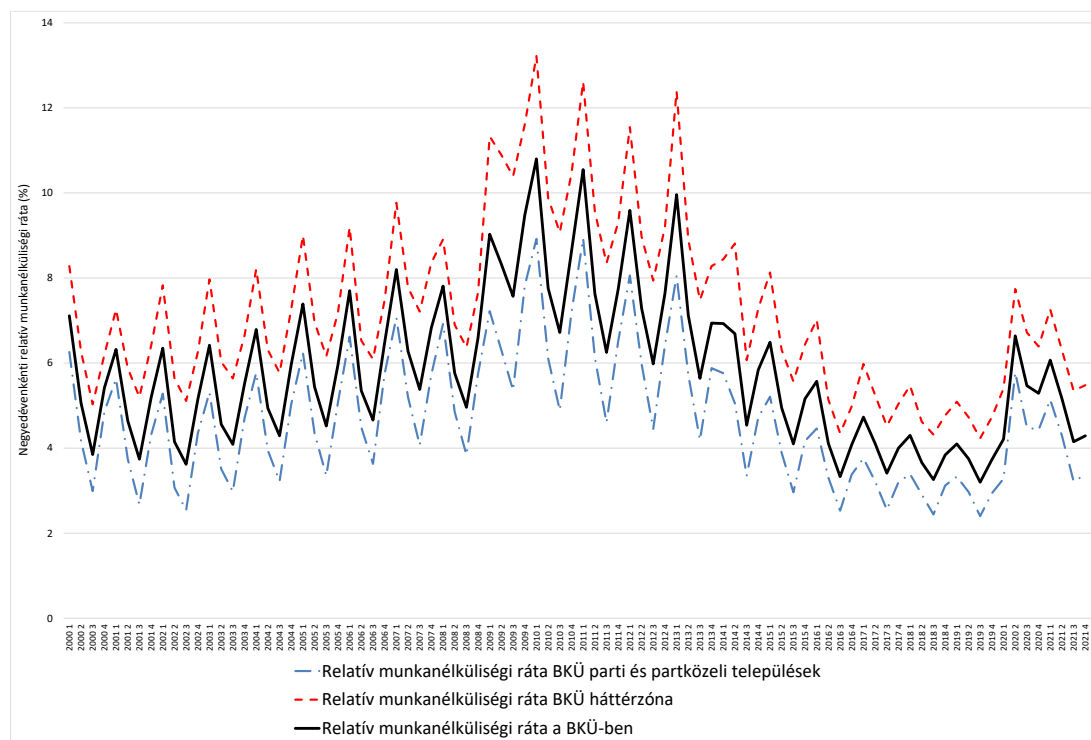
a 2020 évi munkanélküliségi csúcserősnél magasabb átmeneti munkanélküliség jelentkezett, másrészt a növekedési hangsúly az év első negyedévére helyeződött át.

Összességében két évtizedes időtáv alapján megalapozottan kijelenthetjük, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet parti és partközeli vetületében alacsonyabb a munkanélküliség, mint a háttértelepülések metszetében akkor is, ha hosszú időtrendszen romló, és akkor is, ha hosszú időtrendszen javuló tendencia mutatkozik, továbbá akkor is fennmaradnak ezek a differenciáló erőhatások, ha pandémikus kényszerítőesemények mozgatják a munkaerőpiac szerkezetét, és a korábbi trendekkel szezonálisan ellentétes jelenséget produkálnak.

A munkanélküliségi ráta negyedéves, szezonális-periodikus változása pandémikus hatások nélküli, hosszú időtrendszen azonos, akkor is, ha emelkedő és akkor is, ha csökkenő a trendmozgás, télen a legmagasabb, tavasszal csökkenő, nyáron a legalacsonyabb, és ősszel újra növekvő. Ez a szezonális periodicitás állandó kísérőjelensége a parti és partközeli területrészes munkanélküliségi adatainak kedvezőse az üdülőkörzet háttérzóna területrészéhez képest.

2019 első negyedévében, téli időszakban az üdülőkörzet munkanélküliségi indexe 4,1 % volt, 2020 első negyedévében 4,21 %, a parti és partközeli indexértékek összehasonlítása még kedvezőbb, míg 2019-ben 3,33 %, 2020-ban 3,28 % az index. A térségi növekedés a háttérzónából eredt, ahol a 2019-es 5,09 %-os index 2020-ra 5,4 %-ra emelkedett.

37. ábra A munkanélküliségi ráta negyedéves változása a BKÜ területén 2000 első negyedévéől – 2021 utolsó negyedévéig

Forrás: TeIR és NFSZ adatok alapján BIFÜ Nkft

A 2020 második negyedéves értékek drasztikus növekedést mutatnak, amikor a korábbi trendeknek megfelelően a munkanélküliség csökkenése lett volna várható.

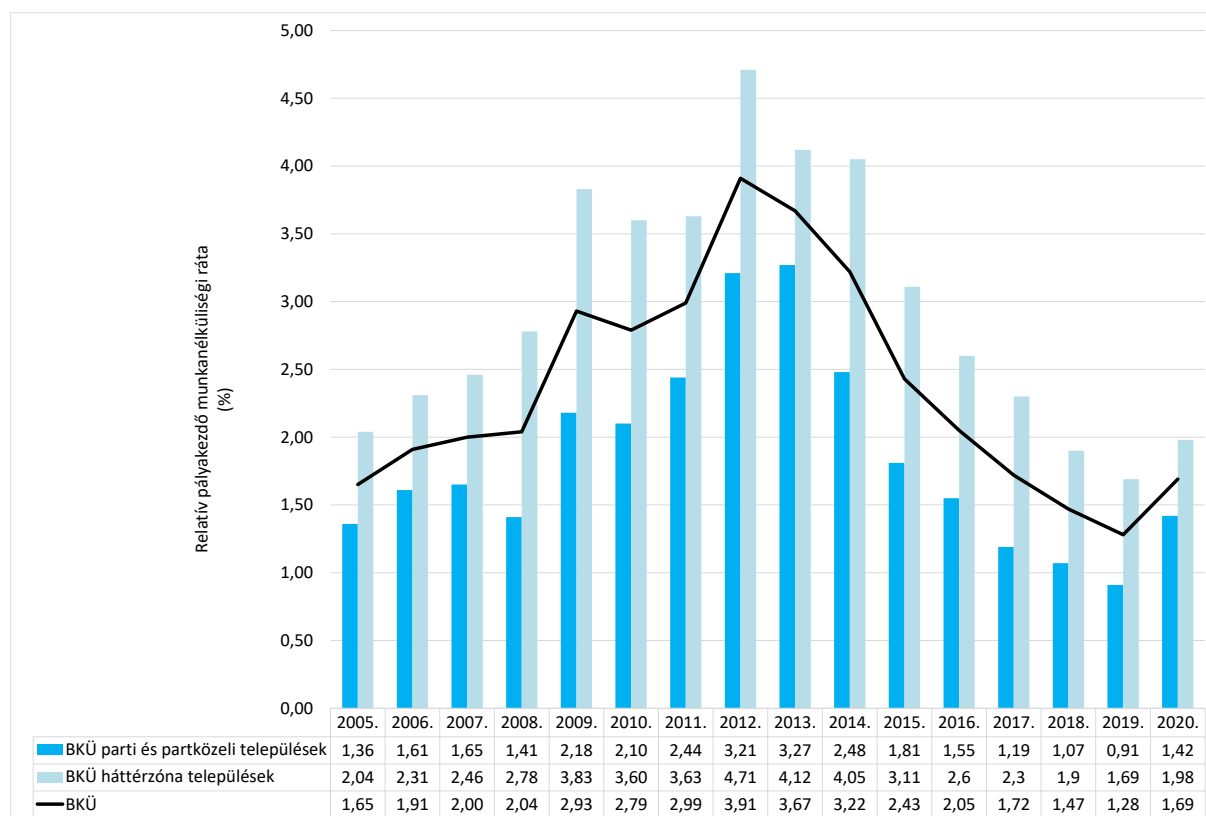
A 2019 második negyedévi 3,75 %-os index 2020 második negyedévében 6,64 %, a háttérzónában a 2019 évi 4,73 % 2020-ban 7,74 %-ra, a parti és partközeli viszonylatban a 2019-es 2,97 %-hoz képest 5,78 %-ra növekedett. **Ez a koronavírus-járvány térséget ért első hullámának munkaerő-piacra gyakorolt közvetlen hatása.** A 2019 évi harmadik negyedév munkanélküliségi rátája 3,2 % az üdülőkörzetben, ez 2020 azonos időszakában 5,47 %-ra módosult. Ebben az esetben is a háttérzóna szenvedte el a nagyobb veszteséget, a 2019-es 4,23 %-os relatív mutató 6,72 % 2020-ban. De a parti és partközeli viszonylat is mindeddig példátlan helyzetromlásának tényét igazolja az, hogy a 2019-es 2,4 %-os index 2020 azonos időszakában 4,49 %, csaknem a duplája.

Mindannak ellenére romlottak tehát az üdülőkörzet munkanélküliségi értékei 2019-hez képest 2020-ban, hogy 2020 nyarán a koronavírus-járvány első és második hulláma közötti megbetegedési hullám mentes időszakot kihasználva a Balaton térsége jelentős mértékben profitált a vendégforgalom megélénküléséből. A 2020 negyedik negyedéves jellemzőket összehasonlítva a negatív tendencia továbbra is fennáll, a 2019 évi 3,73 %-os index 2020 negyedik negyedévében 5,29 %-on állt. A térség háttérterületi részén a 2019 évi 4,73 % 2020-ban 6,39 %, a parti és partközeli viszonylatban a 2019 évi 2,94 % 2020-ra 4,43 %-ra módosult. Fontos aláhúznunk, hogy a koronavírus-járvány első hullámát követően már nem léptek érvénybe olyan súlyos munkaerő-piaci akadályok, mint az első időszakban, leszámítva a turizmusgazdaság képleteit, a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás területét, amely az üdülőkörzet gazdaságának jelentős részét alkotja, és a kedvezőtlen változások motorjának bizonyulhatott.

2021 első negyedévi jellemzők alapján a regisztrált munkanélküliség **újólagos emelkedése** figyelhető meg, a regisztrált munkanélküliek száma a Balaton térségében megközelítette a 10 ezer főt. Az üdülőkörzeti érték meghaladta a 15-64 éves korcsoportra számított 6 %-os relatív mutatót. A Balaton háttérzóna indexe 7 %, a parti sáv munkanélkülisége 5 %-os relatív érték felett alakult, ezzel 2019 és 2020 összehasonlításában is a legrosszabb értékeket produkálta, ugyanakkor ez az időszak a koronavírus-járvány másodikkal egybekötött harmadik megbetegedési hullámának időszakát fogja át. **2021 második negyedévében** az elsőhöz képest **már csökkent** a munkanélküliség és **a csökkenési periódus a harmadik negyedévben is folytatódott.** Az év elejéhez képes a **harmadik negyedévre** üdülőkörzeti szinten 4,15 %-ra, a háttérzónában 5,35 %-ra, a parti viszonylatban 3,22 %-ra csökkent a munkanélküliség. Ezek az értékek már közelítenek a járványos időszak előtti munkanélküliségi jellemzőkhöz. Azonban **2021 negyedik negyedévében** a járvány negyedik hullámának kibontakozása alatt újra a munkanélküliség növekedése következett be. 2021 utolsó negyedévében a BKÜ munkanélküliségi rátaértéke 4,29 %, a háttérzónában 5,5 %, a parti és partközeli településsávban 3,5 % közelébe növekedett. Ez lényegében a 2017 utolsó negyedéves adatok szintének felel meg, de értelemszerűen akkor ezek az értékek egy sokkal magasabb értékről csökkenő tendencia részesei voltak, most pedig a koronavírus-járvány szövődményes hatásaiként jelentkező trendmozgás állította elő.

A **pályakezdő munkanélküliségi ráta** 2021 évi adatai üdülőkörzeti szinten 2022 első hónapjaiban még nem érhetők el, ennek alakulásáról egy későbbi monitoring jelentésben tudunk majd beszámolni. A legfrissebb pályakezdő munkanélküliségi adatok **2020-ra** vonatkoznak.

38. ábra **Relatív éves pályakezdő munkanélküliségi ráta alakulása a BKÜ-ben 2005 és 2020 között**

Forrás: TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A **relatív éves pályakezdő munkanélküliségi ráta** a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén évtizedes viszonylat alapján 2005 és 2008 között lassú ütemben növekvő pályát írt le, 2009 és 2011 között 3 % közeli arányon stabilizálódott, majd **2012-ben további 1 %-al emelkedett, ezzel a vizsgált másfél évtizedes periódus alatt 4 %-os szinten tetőzött. 2013-tól 2019 évig folyamatosan csökkent a pályakezdő munkanélküliek aránya**, a mérséklődési trendfolyamatot a koronavírus-járvány törte meg 2020-ban, 2012-óta elsőször növekedett a pályakezdő munkanélküliek aránya a térségben. A növekedés mértéke kicsi, gyakorlatilag a 2017 évi aránnak megfelelő, 1,69 %.

A pályakezdők munkanélkülisége az üdülőkörzet háttérzóna településein magasabb, a parti és partközeli településeken alacsonyabb a teljes időszakban.

2015-ben a parti és part menti települések pályakezdő munkanélküliségi ráta értéke 2 % alá mérséklődött, az üdülőkörzet háttértelepülésein 3,11 % ez az érték, a térség egészét tekintve 2,43 %, ami a 2008 évi válság kezdete óta a legalacsonyabb adat. Ezt követően 2016 és 2019

között további lineáris pályán haladó csökkenés tapasztalható mind a parti és partközeli, mind a háttérzóna metszetében. 2020 során a pályakezdők munkanélkülisége a parti és partközeli településeken 1,5 %, a háttérzónában 2 % közelébe emelkedett.

Annak ellenére, hogy a háttérzóna pályakezdő munkanélkülisége magasabb, és a parti és partközeli alacsonyabb, a 2020 évi növekedés kétharmad részben a parti és partközeli sávban élőket érintette, és csak a növekedési gyakoriság harmada jutott a háttérzóna lakóira.

Teljes foglalkoztatottsági helyzetkép a népszámlálásokhoz kötötten mérhető. **1990**-ben az aktív keresők, foglalkoztatottak éves száma **45,5 %-a** volt a BKÜ térségének össznépszerűségéhez képest, ez a nagyságrend a **2001-es** népszámlálás időpontjára **37 %-ra** csökkent. A **2011-es** népszámlálás során újabb nagymértékű változás mutatható ki. A teljes foglalkoztatottsági ráta **62,1 %-ra nőtt a BKÜ-ben**. A következő monitorozási időpont a koronavírus-járvány miatt a tervezett 2021 évhez képest képest egy évvel később, **2022-ben** kerül sorra.

2010-ben megkezdődött a munkanélküliségi ellátórendszer átalakítása, aminek keretében a **segélyezési rendszer működtetése helyett a minél szélesebb körű munkába állítás szándéka** került előtérbe. Ennek megfelelően csökkent a munkanélküli ellátás időtartama és összege, jelentősen növekedett a foglalkoztatás, illetve a **közfoglalkoztatási programba** bevont személyek száma.

Mindez hatásaiban **jelentősen hozzájárult a munkanélküliségi ráta radikális mérséklődéséhez**, ugyanakkor a térség foglalkoztatási helyzetének hosszú távú rendezéséhez elengedhetetlen a piaci viszonyok között is stabil, folyamatos megélhetést biztosító, állandó munkahelyek létrehozása. Ennek következtében adottak a feltételek ahhoz, hogy a **közmunka-program munkaerő-piaci statisztikát torzító hatásait kiküszöböljük**, azok ismeretében vonjunk le a kiemelt üdülőkörzet foglalkoztatási helyzetképre vonatkozó következtetéseket.

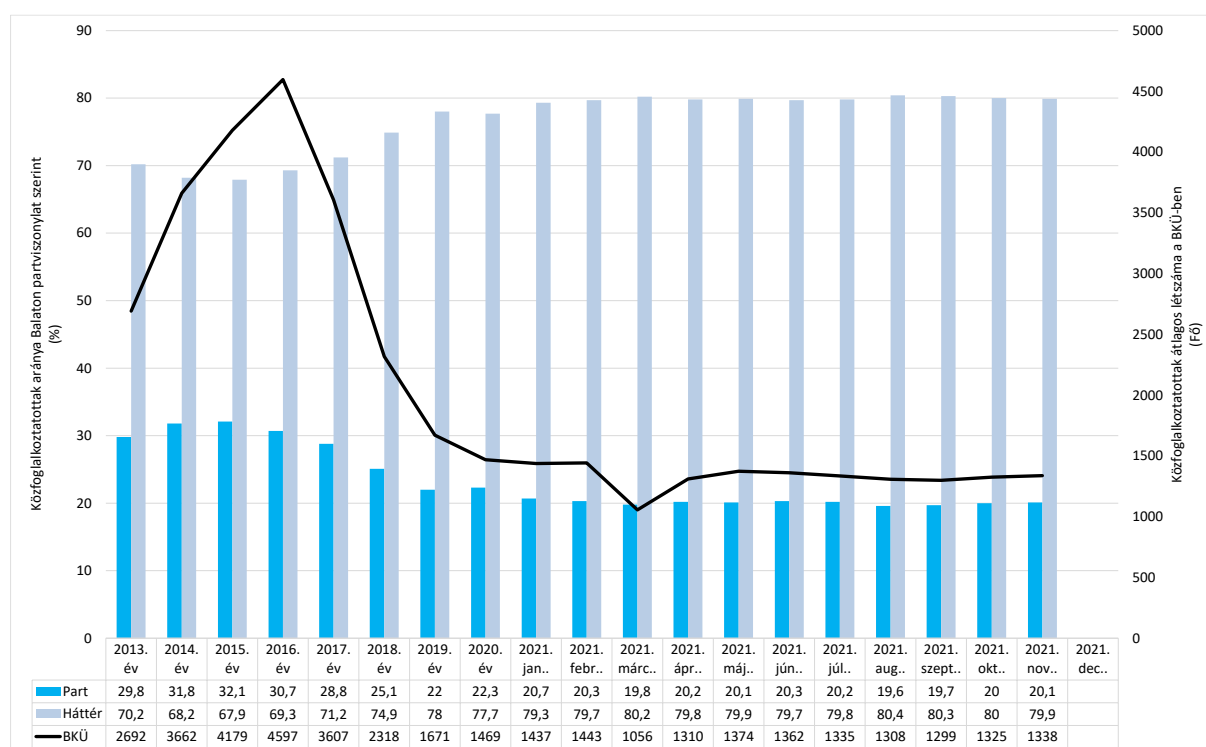
A hazai foglalkoztatáspolitikai egyik hangsúlyos célja a **közfoglalkoztatásban dolgozók** visszavezetése a **piaci alapokra helyezett munkavállalói** létbe. E szakpolitikai törekvés a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet közfoglalkoztatási adataiban is nyomon követhető.

A régió elsődleges területi dichotómiájára jellemző, és azt erősíti, hogy a munkanélküliségtől, munkalehetőségektől és a képzett munkaerő hiányától fokozottabban sújtott **háttértelepüléseken jellemzőbb ez a foglalkoztatási forma**, mint a Balaton parti sáv településein. **2013-2016 között** a közfoglalkoztatottak számának **fokozatos bővülése** figyelhető meg a teljes üdülőkörzetben. Ez idő alatt átlagosan több mint kétszer annyi munkavállaló dolgozott a közfoglalkoztatásban a háttértelepüléseken, mint a parti és partközeli területeken. A **2016-ban rögzíthető csúcsértéket** követően a közfoglalkoztatottak létszáma jelentős csökkenésnek indult. A közfoglalkoztatottak létszáma 2017-ben a BKÜ teljes területét figyelembe véve nagyjából a 2014-es szintre csökkent. **2018** során további nagymértékű, mintegy **36%-os csökkenés tapasztalható a térség egészében, amely folyamat 2019-ben sem**

állt meg, hiszen a közfoglalkoztatottak létszáma havi átlagok alapján további 28%-kal csökkent a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben.

A koronavírus-járvány első évében, **2020 során** a közfoglalkoztatottak száma az év elején januártól márciusáig tovább csökkent, ekkor már az ezer főt sem érte el a térségben, ezt követően azonban emelkedni kezdett, és az év végére 1500 fő közelébe érkezett. **A közfoglalkoztatásban részt vevők 2020 éves átlaga 1469 fő, ez a vizsgált időszak legalacsonyabb gyakorisága.**

39. ábra A közfoglalkoztatásban résztvevők átlagos aránya a BKÜ Balaton partviszonylata alapján 2013-2020 között éves, 2021 évben novemberig havi szinten

Forrás: TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

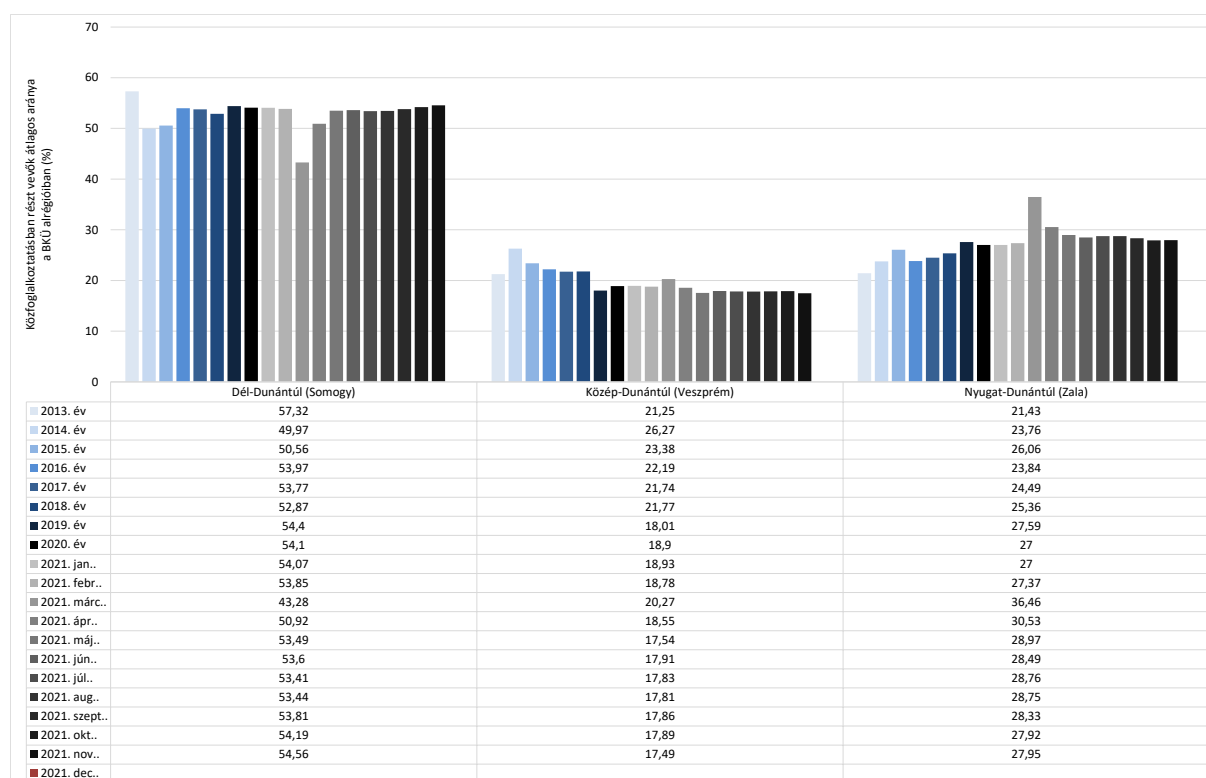
2021 év első negyedében 1500 fő körüli gyakoriságról 1000 fő nagyságrend közelébe csökkent a közfoglalkoztatottak száma, ezt követően az év további részében 1300-1400 fő között stabilizálódott.²⁸ 2013-2020 között átlagosan a közfoglalkoztatottak 71 %-a sorolható az üdülőkörzet háttérzóna településeire, 29 % a parti sávhoz. A rendelkezésre áll 2021 évi adatok alapján hasonló aránymegoszlás várható 2021-ben is.

A parti sáv részesedése 2016-2019 között, illetve folytatódó trendhatásként 2020 év elején is csökkent, míg a háttérzóna részesedése növekedett. Ezzel szemben a koronavírus-járvány hullámai hatására **2020 során ez a trend megfordult, és inkább a parti terület sáv részesedési aránya emelkedett meg, ezek a hatások azonban átmenetinek bizonyultak.**

²⁸ Egész éves adat 2022 februárjában még nem áll rendelkezésre.

A parti és partközeli sávrész csökkenő részesedését okozó trendmozgás megfordulása csak arra volt elegendő, hogy az évek során kibontakozó csökkenő részesedést megállítsa. 2020-ban a parti és partközeli települések közmunkásokból való részesedése 22,3 %, míg 2019-ben 22 % volt. A parti települések **korábban magasabb** közmunka iránti igényének egyértelmű oka a koronavírus-járvány okozta munkaerő-piaci anomália, illetve annak a munkáltatók részéről jelentkező munkaerő kezelési igénye lehetett. **Alrégiós felbontásban** a parti és háttérterületek közötti különbségeknél árnyaltabb kép rajzolódik ki.

40. ábra A közfoglalkoztatásban résztvevők átlagos aránya a BKÜ alrégiókban 2013-2020 között éves, 2021 során novemberig havi szinten

Forrás: TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

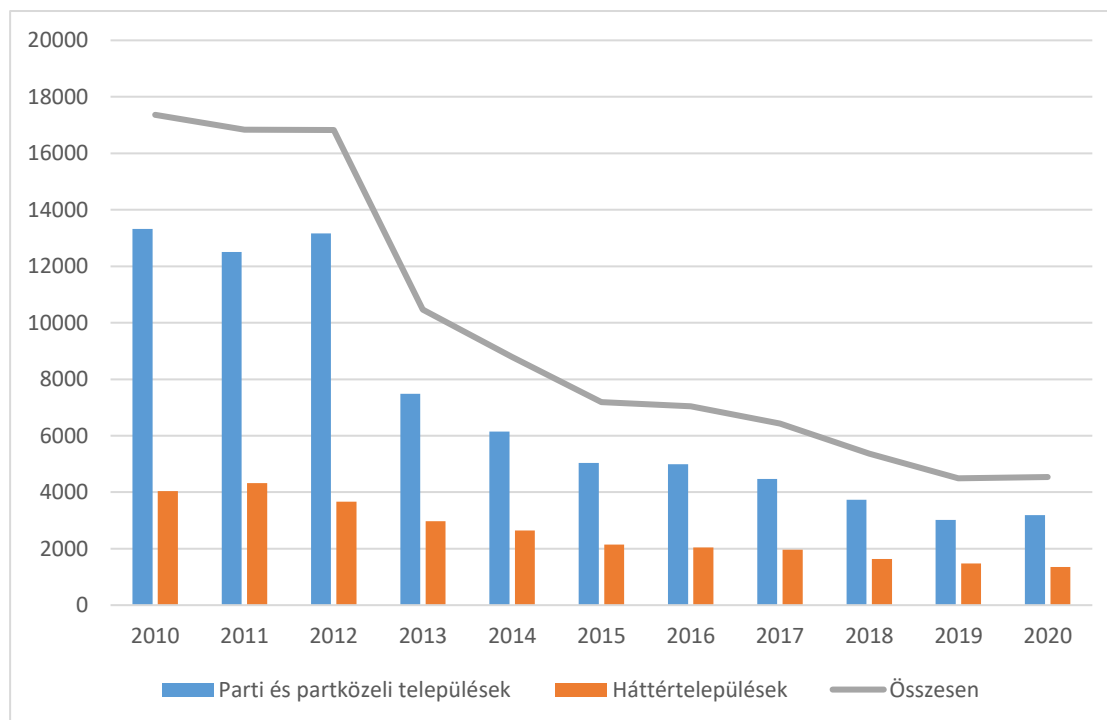
2013 és 2020 között a közfoglalkoztatottak több mint fele, a vizsgált időszak alatt átlagosan mintegy 53 %-a az üdülőkörzet somogyi településeiről került ki, a Zala megyei terület részaránya átlagosan 25 %, a Veszprém megyei a legalacsonyabb, közel 22 %. Éves felbontás szerint a Veszprém megyei részesedési arány inkább csökken, a Somogyi és a Zalai inkább emelkedő annak ellenére, hogy a közfoglalkoztatottak gyakorisága alapvetően csökkent. 2021 év elején a közfoglalkoztatottak száma az üdülőkörzet Somogy és Veszprém megyei alrégiójában kis mértékben csökkent, Zalában kis mértékben növekedett. A zalai növekedési hatás 2021 márciusában kiugró, ugyanakkor a Somogy megyei jelentősen csökkent, a Veszprém megyei kis mértékben tovább emelkedett. Az év hátralévő monitorozható részében a Zala megyei közfoglalkoztatottak aránya kis mértékben, de fokozatosan 30,5 %-ról 28 % alá csökkent, és hasonló mérséklődési trendhatás igazolható a Balaton Veszprém megyei alrégiójának területén is, 18,5 %-ról 17,5 %-ra csökkent a részarány. Ahogyan a Zala és Veszprém megyei részesedési arány csökkent, úgy növekedett a Somogy megyei részesedés, ami az áprilisi 50,9 %-ról novemberre 54,5 %-ra emelkedett.

Összességében a 2020 éves alrégiós aránykülönbség szintje a 2019 évi struktúra közelében stabilizálódott, és hasonló jelenség várható 2021 egész év során is.

6. Közbiztonság, bűnügyi helyzet

A korábbi időszakok adataihoz képest az elmúlt évtizedben **javultak** a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet elkövetés helye szerint **regisztrált bűnözési statisztikai** mutatói. A vizsgált időszak **negatív csúcsa a 2010-es év**, ebben az évben mintegy 17 ezer bűncselekmény került a regisztrációra a Balaton térségében. Ebből több mint 13 ezer a parti és partközeli településeken. **A regisztrált bűncselekmények száma a 2010-es évek első harmada, 2013 óta évről évre kevesebb, 2019-ben 4500 alá csökkent.** Ugyan **2020-ra némileg emelkedett ez a szám (4540-re)** de így is elmondható hogy **2010 és 2020 között negyedére csökkentek a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén regisztrált elkövetett bűncselekmények.** A 2020-ban tapasztalható emelkedéshez kizárólag a parti települések járultak hozzá. **Időszakos átlag** szerint a bűncselekmények mintegy 72 %-át **parti és partközeli településeken** követték el, ez átlagban mintegy 7400 bűncselekményt jelent, és csupán alig minden negyedik regisztrált bűncselekmény csoportosítható az üdülőkörzet háttérterületeire, ami átlagban közel 2700 bűnelkövetésnek felel meg. Ezzel együtt nagyon lényeges **az elkövetett bűncselekmények számának trendváltozása** is, mivel a BKÜ háttértelepüléseinek részesedése **a bűncselekmények számának fokozatos csökkenésével arányosan növekszik.** Míg a parti településeken elkövetett bűncselekmények száma 2010 és 2020 között 76%-kal csökkent, addig a háttértelepülések esetében ez a csökkenés „csak” 66%-os.

41. ábra Az elkövetés helye (település) szerint regisztrált bűncselekmények számának alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén 2010 és 2020 között

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A parti és háttértelepülések közötti differenciák mérséklődését jól leírja, hogy míg **2012-ben a regisztrált bűncselekmények alig ötöde** volt köthető az üdülőkörzet **háttértelepüléseihez, 2020-ban már közel a harmada**. Évtizedes időtávban tehát értelemszerűen mérséklődik a parti és partközeli zóna terheltsége, de még így is az összes regisztrált bűncselekmény kétharmadáról beszélhetünk a Balaton parti és partközeli sávjában.

Az elkövetett bűncselekmények **típus szerinti összetétele** adatregisztrációs változások miatt nem hasonlítható teljes egészében össze, ennek ellenére **felismerhetők változásra utaló tendenciák**. A vizsgálati időszak kezdeti évében, 2010-ben a bűncselekmények abszolút többségét, 54,8 %-át a **vagyon elleni** bűncselekmények közé soroltuk, ezek alatt érhető a lopás, személygépkocsi lopás, rablás, betöréses rablás. A regisztrált bűncselekmények csaknem 30 %-át a közrend elleni bűncselekmények tették ki, ezek alatt a garázdaság, rongálás érthető. A gazdasági bűncselekmények, csalás, sikkasztás aránya mintegy 7 %, a személy elleni erőszak, beleértve hivatalos személy elleni erőszakot, a testi sértést és az emberölést 3,6 %, a közlekedési bűncselekményeké 3,5 %. Végül a házasság, család és ifjúság, nemi erkölcs elleni bűncselekmények, a nemi erőszak, illetve az államigazgatás, igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekmények aránya nem érte el az 1-1 %-ot.

2020 során a fenti csoportosítási kategóriák már nem állnak rendelkezésre, de összesíthető a közlekedési, illetve a vagyon elleni bűncselekmény halmaza. Ezek alapján kideríthető, hogy az eltelt egy évtizedben az összes regisztrált bűncselekményből, amelyek gyakorisága évről évre csökkent, **a közlekedési bűncselekmények aránya** (járművezetés ittas, vagy bódult állapotban, önhibából eredő közlekedési baleset okozása) **növekedett meg**, de nem érte el a vagyon elleni bűncselekmények hányadát. 2020-ban a közlekedési bűncselekmények az összes bűncselekmény 20%-át tették ki, míg a legnagyobb hányadot, az összes bűnelkövetés harmadát a lopások tették ki. A gazdasági, közrend, személy és élet elleni bűncselekmények előfordulása jelentősen nem változott.

Az üdülőkörzetben nem csak part- és háttérterületi vetületben azonosíthatók jelentős területi különbségek a bűnözési statisztikák időbeli alakulásában, hanem **megyeterületek** szerint is. Ezer lakosra jutóan **2010 és 2020 évek adatait összehasonlítva továbbra is Somogy megye parti településein tapasztalható a legkedvezőtlenebb érték** a regisztrált bűncselekmények számában. Ugyanakkor **ebben a településkörben tapasztalható a legradikálisabb javulás**: a 2010 évi **136,1-es regisztrált bűnelkövetési indexérték 2020-ra 21,3-ra csökkent**, ami hangsúlyozzuk még így is magasabb, mint a többi megyeterületi, üdülőkörzeti eredmény, azonban a súlyos, kirívó különbségek **érdemi mértékben csökkentek**.

7. Lakásállomány, lakásépítés

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egyik kurrens, jelentős **társadalmi vitákat kiváltó**, azonban a régióban manifesztálódó rendkívül **komoly beruházási kedvet** és gazdasági potenciálnövekedést demonstráló jelensége a **tóparti ingatlan beruházások során megvalósuló lakás és üdülőegység** építési tevékenység. Bár a monitoring jelentések korábban nem tartalmaztak a térségi ingatlanállomány alakulására vonatkozó mutatókat, a fennálló körülmények miatt indokoltnak tartjuk a nyilvános központi statisztikai adatrendszerekben elérhető lakás- és üdülőépítéssel kapcsolatos alapvető mutatók ismertetését.

A KSH adatai szerint 2010 és 2020 között a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén összesen 10 003 lakás és üdülőegységgel növekedett az épületállomány. E bővülés mintegy kétharmada a városi jogállású településekhez köthető. Ebben az indikátorban nemcsak az adott évben zajlott új építkezések, hanem a már meglévő, korábban nem lakott épületek lakhatóvá tétele, felújítását követő lakásként, üdülőként való üzembe állítása is szerepel. **Ennek 90,4 % jött létre a parti és partközeli településeken, a háttérzóna részesedése nem éri el az évtizedes időszak alatt épületszám növekményként létesült összes új lakás és üdülő 10 %-át.** Emellett az összes új építés mindössze 11%-a volt üdülőingatlan, 89% épített lakásként jelenik meg a statisztikában! A part menti településeken 2010 és 2020 között 8005 lakás és 1038 üdülőingatlan épült a statisztika szerint. Kérdés persze, hogy mely ingatlanok szolgálnak ténylegesen lakáscélú, és milyen tömeget képeznek a de facto üdülési célú ingatlanok ebben a körben.

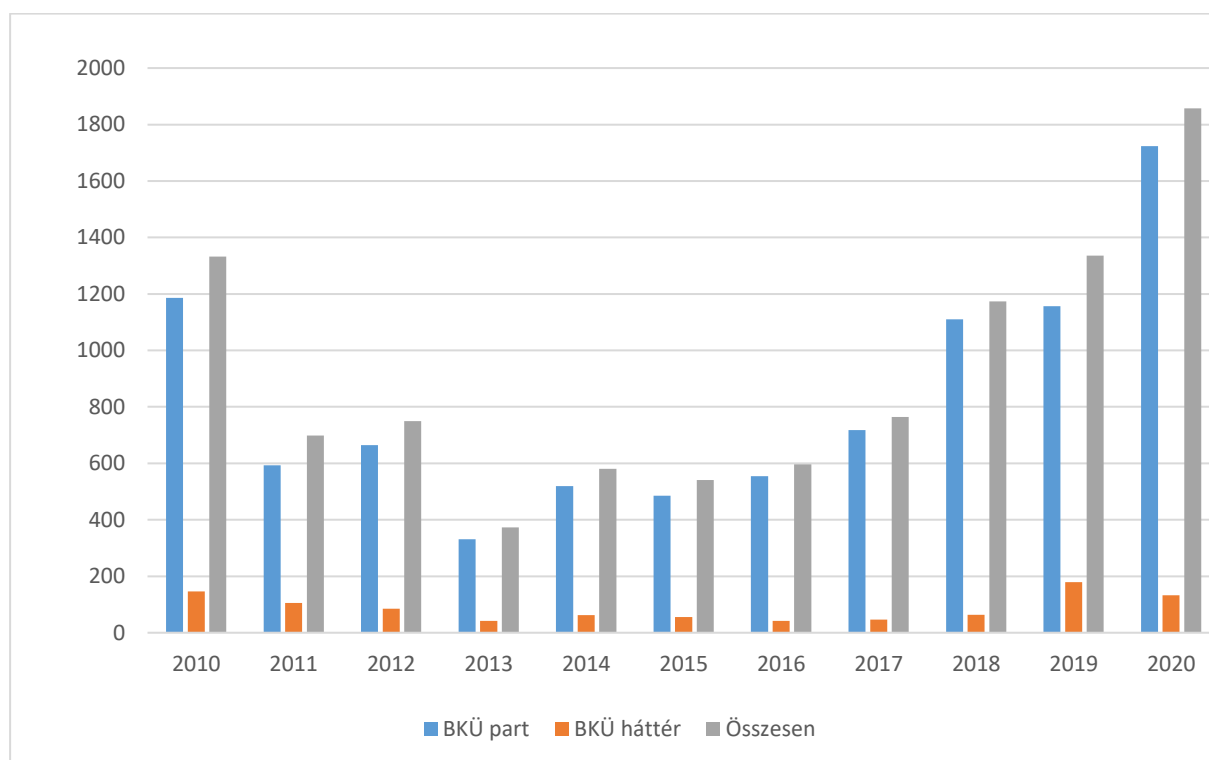
Az 2020-ban épített lakások és üdülőegységek közel háromnegyede az üdülőkörzet Somogy megyei részéhez kötődik, 15%-a Veszprém, 12%-a pedig Zala megyéhez. Meglepő Veszprém megye és Zala megye kapcsán az épített üdülőingatlanok száma. A 2020-as új építések között Veszprém-ben mindössze 7, Zalában pedig 0 db volt üdülőegység. Az év során épített statisztikai értelemben vett üdülőegységek 95%-a Somogyban jött létre.

A kiemelt térségi **lakásépítések 40%-a zajlott Siófokon (700 lakás 2020-ban!)**, ami kiegészül mindössze 16 üdülőingatlan létrehozásával a város közigazgatási területén. Siófokot egy másik déli parti település, Szántód követi, ahol csak ebben az évben 128 lakás és mindössze 1 üdülőingatlan jött létre. A 2020-ban épített ingatlanok száma Szántódon több mint a harmadát teszik ki a 2019. évi lakásállománynak! Balatonlellén 71 lakás és mindössze 1 üdülőegység, Zamárdiban 63 lakás és 13 üdülőegység épült a pandémia első évében. Az egész kiemelt térségben mindössze két olyan település található, amelyen 2020-ban több üdülőingatlan épült, mint lakás: Balatonszemes és Balatonszárszó. Ez utóbbi község 17 új építésű üdülőegységével a kiemelt térség listavezetője Siófok, Balatonszemes, Zamárdi és Fonyód mögött. A statisztikák szerint Balatonfüreden vagy éppen Keszthelyen nem jöttek létre üdülőegységek 2020-ban.

Az új építkezések 2010-től vizsgálható időbeli dinamikája kapcsán figyelemre méltó tény, hogy a tárgyalt időszakban a legmagasabb építkezési aktivitás éppen 2020. évhez köthető. Az első pandémiás év építési aktivitása jelentősen meghaladta a 2010-es évet, amely a vizsgált, 2010-

2020 közötti időszak második legaktívabb éveként jellemezhető ingatlanberuházási szempontból.

42. ábra Épített új lakások és üdülőegységek évenkénti gyakorisága a BKÜ parti és háttértelepülésein 2010 és 2020 között

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A két időpont között eltelt első években jelentős beruházási kedv csökkenés látszik 2013 évi mélyponttal. Ebben az évben mindössze 373 db új építkezés került a regiszterekbe, ez az összes új építkezés kevesebb, mint 5 %-át alkotja az eltelt idő során. Ezt követően azonban töretlen a növekedés, 2017-től gyakorlatilag ugrásszerű 2020-ig.

8. Civil aktivitás, intézményrendszer

Az üdülőkörzet **civil aktivitása** továbbra is **országos átlag feletti** annak ellenére, hogy lassú folyamat hatásaként **fokozatosan gyengül** az országon belüli kiemelten kedvező pozíciójából. A BKÜ civil szervezeti indexértéke 2018-ban 6,69, **2019 során 6,62 \approx 7 db** szervezetnek felel meg **minden ezer lakosra**. Régóta ismert tény, hogy a Balaton térségében működő civil szervezetek aktivitása nagyon jelentős **Balaton parti koncentrációt** mutat, lényegében a Balaton parti településeken zajló aktív civil élet emeli jelentős mértékben országos index fölé a BKÜ civil aktivitásértékét. Az ezer lakosra jutó civil szervezetek száma a **Balaton parti településeken** 2018-ban 7,45, **2019-ben 7,35 \approx 8 db** szervezetnek felel meg, kis mértékben tovább gyengülő indexértéket látunk. Ugyanakkor a háttértelepülések ezer lakosra jutó civil szervezeteinek indexértéke is csökken. A **háttérterületek civil indexe** 2018-ban 5,69, **2019-**

ben 5,64 \approx 6 db szervezet minden ezer lakosra. Ezzel kis mértékben, de továbbra is országos indexérték felett alakul.

A Balaton térségi civil élet egyik fontos mérődimenziója a **természet-, és környezetvédelemmel foglalkozó civil szervezetek** működése, ezek száma az üdülőkörzetben tartós időtrendben továbbra is meghaladja 60-at, ami országos területi összehasonlításban magas.

Számottevő a speciálisan a **BKÜ-be települt, vagy telepített, regionális feladatokat ellátó intézmények** száma is. A Balatoni Integrációs Közhasznú Nonprofit Kft. Társadalomtudományi Kutatócsoportjának megalakuláskor végzett első felmérések során 2000-ben hivatalos kezdeményezésre 13, alulról jövő civil kezdeményezés alapján további 4 ilyen szervezetet azonosítottunk. 2019-ben a BKÜ-ben

- hivatalos kezdeményezés alapján 12 szervezet
- alulról jövő civil kezdeményezés alapján 6 szervezet működött.

Az üdülőkörzetbe telepített országos intézmények tekintetében fontos kiemelni, hogy 2016-ban változás történt a **Magyar Turizmus Zrt.** Balatoni Regionális Marketing Irodájának működésében, **mivel a szervezet megszűnésével azt a Magyar Turisztikai Ügynökség** vette át. Ezt követően a balatoni turisztikai fejlesztések koordinálására és végrehajtására 2017 februárjában létrejött a **Kisfaludy 2030 Turisztikai Fejlesztő Nonprofit Zrt.**

Indikátorként alkalmaztuk a Balaton Fejlesztési Tanácsban **szavazati joggal rendelkező**, az üdülőkörzethez területi értelemben térséginek tekinthető szereplők arányát a BFT-ben szavazati joggal rendelkezők összlétszámához képest.²⁹ Évtizedes viszonylat alapján **a BFT taglétszáma, összetétele többször is megváltozott**, adott esetben egyazon éven belül többször is.

A BFT megalakulásától kezdve 2004-ig a kistérségi, megyei delegáltak abszolút többséget alkottak a mindenkor kormányzat minisztériumi, regionális és térségi delegáltjaihoz képest. A BFT tagsági összetételének átalakulása ezt követően a kormányzati szereplők abszolút túlsúlyát eredményezte, amely állapot változó összetételben, de egészen **a BFT 2012. február 24-i teljes megújulásáig** tartott. A BFT 2012. februári átalakulását követően a szervezet szavazati joggal rendelkező tagságát gyakorlatilag a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetet magába foglaló három megye közgyűlésének elnökei, illetve azok egy-egy delegáltja, valamint a kormány képviselőjében a BFT elnöke alkották.

A Balaton Fejlesztési Tanács összetételében **2014. február 28-án újabb változás** következett be. A Tanács tagsága bővült a kiemelt térség fejlesztésében érintett ágazati operatív programok szakmai végrehajtásáért felelős miniszterek által delegált szavazati jogú képviselőkkel. Ennek megfelelően a Tanács szavazati joggal rendelkező tagsága az üdülőkörzetet érintő megyei

²⁹ A térségi szereplőket nem személyük, hanem a BFT-ben betöltött szerepük alapján definiáltuk, ami azt jelenti, hogy különböző időmetszetek alapján akár ugyanaz a személy is lehet térségen belüli, majd térségen kívüli, vagy fordítva, a tanácsban betöltött pozíciója változásai szerint.

önkormányzatok elnökei, valamint a megyék egy-egy képviselőjén túl az Innovációs és Technológiai Minisztérium, a Pénzügyminisztérium, az Emberi Erőforrások Minisztériuma, és az Agrárminisztérium egy-egy képviselőjéből, az elnökkel együtt mindösszesen 12 főből épült fel.

A **Kormányzat kezdeményezésére 2020 év végén módosult a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló törvény**, ami a Balaton Fejlesztési Tanács összetételét és jogköreit is szabályozza. A törvénymódosítás következtében a **Tanács összetétele bővült** a területrendezésért felelős miniszter képviselőjével, valamint a kormányzati stratégiák kidolgozásért felelős miniszter képviselőjével, aki egyben a testület **azonos jogkörökkel rendelkező társelnöki** szerepkörét is betölti.

Ez a fontos módosítás egyben azt is jelenti, hogy a 2000-ben létrejött Balaton Fejlesztési Tanács elnöki jogkörű vezetése 2021-től két, döntési jogkörében megegyező felhatalmazással rendelkező társelnök hatáskörébe került.

A módosítás részletes indoklása szerint ezzel a változtatással hangsúlyossá válik a BFT területfejlesztési stratégiai és pénzügyi tervezésének feladata. A 2021-től hivatalba lépő társelnököt a Miniszterelnökség delegálja a testületbe, amivel párhuzamban BFT másik elnökét továbbra is testület választja. A társelnöki rendszer a BFT **2021. február 19-i ülésén** lépett hatályba.

A BFT társelnöke egyben a **Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa (EKF)** program **kormánybiztosa** is.

9. Közlekedés, közlekedési fejlesztések

A közúti közlekedési feltételek fejlődésének, javulásának egyik legfontosabb indikátora az **elérhetőségi idők** mérése. Ez a mérőszám jellemzően a központi funkcióval rendelkező települések, valamint közlekedési csomópontok út- illetve idődimenzió szerint **optimalizált elérhetőségi időit** mutatja. A főváros települési szintű adatokból átlagszámítással aggregált BKÜ-re számított elérhetőségi ideje **mind az út- mind pedig az idő szerint optimalizált adatokat tekintve összességében növekedett** 2008 és a jelenleg elérhető legutolsó év adata, 2019 között. Az idő szerinti optimalizálás esetén a Balaton térségéből közúton mérhető leggyorsabb út átlagos hossza Budapestig 2008-ban 111,02 perc, 2019-ben 121,4 perc. **Az elérési idő átlagosan mintegy 10 perces növekedése** az átmenő és célirányos autósforgalom nagyon jelentős növekedésével, útterheléssel, valamint az elmúlt években megvalósított egyes közlekedés és forgalombiztonsági intézkedések meghozatalával magyarázhatók. Az elérhetőségi időket a Balaton térségéhez kapcsolódó összes település **a három megyeszékhely eléréséhez** viszonyítása alapján vizsgálva a 2008-2019-es időintervallumban **jelentős változás nincsen**. Az idő szerint optimalizált leggyorsabb utak ideje 47,9 percről 47,3 percre módosult, egy átlagos elérési percen belüli tartományra lokalizálható az időmódosulás. Közúton átlagosan 47-48 percen belül elérhető bármely BKÜ településről egy megyeszékhely.

Az Innovációs és Technológiai Minisztérium valamint a **MÁV Zrt.** adatszolgáltatásai alapján az elmúlt évek **legnagyobb volumenű vasúti infrastruktúra fejlesztési beavatkozása** a NIF Zrt. által megvalósított 30. sz. vasútvonal rekonstrukciója. Az első ütemben végrehajtott, Lepsény – Szántód – Kőröshegy állomások között lezajlott munkálatok összesen mintegy 31,2 km hosszúságú pályaszakaszt érintettek. A projekt első üteme a BKÜ következő településeit érintette: Balatonfőkajár, Balatonvilágos, Siófok, Zamárdi, Szántód. A kiemelt jelentőséggel bíró projekt második ütemének megvalósítása Szántód – Kőröshegy – Balatonszentgyörgy állomások között zajlott le 2018-ban. Ugyancsak 2018-ban fejeződött be a Kaposvár – Fonyód vasútvonal fejlesztése. 2019-ben megkezdődött az északi parton futó vasútvonal villamosítása, fejlesztése, ezek a munkálatok 2020 és 2021-ben is folytatódtak.

2021 júniusában került átadásra a 2014-2020 közötti programozási időszak egyik kiemelt vasúti beruházása, amely a **Balaton északi partján futó vasútvonal villamosításának első, Szabadbattyán és Balatonfüred közötti szakasza** volt. Az 55 km-es vonalszakaszt érintő fejlesztés csökkenti az északi parti települések és Budapest valamint Székesfehérvár közötti vasúti menetidőket, valamint nyilvánvalóan klímabarátabb közlekedést tesz lehetővé a korábbi dízelüzemű vontatás helyett. A fejlesztés tartalmazta Balatonkenese, Balatonfüzfő és Alsóörs állomások akadálymentesítését, átépítésre került az ún. Csittényhegyi alagút (Balatonakarattya), korszerűbb lett az utastájékoztató rendszer, Balatonfüreden pedig a mozdonycserékhez szükséges csonkavágányokat is kialakítottak.

Mintegy 10,5 Mrd Ft összköltségben kivitelezésre került az **M7 autópálya és a 710. sz. főút csomópontjának kialakítása**, a 710. sz. főúti bekötéssel (Balatonfőkajárhoz elszámolt projekt), valamint a **zalakomári pihenőként** is ismert tengelysúly-, és össztömegmérő állomás kiépítése az M7 autópálya 192 km szelvényében lévő kétoldali pihenőhelyen. A közúti elérhetőség javítása kapcsán kivitelezett **közútfejlesztési projektek sorában kiemelhető az R67 Kaposvár és az M7 közötti szakasz** érintett települések elkerülését is megvalósító fejlesztése, valamint az **M76 autótűt M7 autópálya Holládi csomópont és Balatonszentgyörgy közötti útszakasz** építése. Összességében 2014-2020 közötti uniós programozási ciklus ideje alatt a Balaton térségében **rendkívül jelentős**, a teljes megvalósulást tekintve **kifizetési összegekben több mint 220 Mrd Ft összértékű**, uniós forrásból finanszírozott fejlesztések zajlottak.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet vonatkozásában a vasúti- és közúti közlekedésen túl a vízi- és a légi közlekedés is jelentős szerepet játszik a térség közösségi közlekedésében, belső és külső elérhetőségi viszonyainak alakulásában. Az évente készülő területi monitoring jelentések hagyományosan tartalmazzák e két speciális jármód forgalmi adatait.

A Sármellék közigazgatási területén található Hévíz-Balaton Airport adatai szerint a 2020. évi jelentős forgalmi visszaesést követően a repülőtéren megforduló **járatok száma meghaladta a pandémia előtti szintet az üzleti célú valamint a magán- és sportrepülőgépek vonatkozásában**. Ugyanakkor **a kereskedelmi célú járatok 2021-ben is messze elmaradtak a 2019-es év volumenétől**. 2020-ban a bázisév mindössze 6%-át, **2021-ben pedig valamivel**

kevesebb mint ötödét érte el ez a szegmens. 2021-ben a repülőtéren megforduló 1051 repülő alig 1%-a volt kereskedelmi járat, míg 2019-ben ez az érték közel 7%-os volt.

17. sz. táblázat A Hévíz-Balaton Airport járatainak funkció szerinti volumene évenként (2019-2021)

Járattípusok évenként	2019	2020	2021
Kereskedelmi célú járatok	52	3	10
Üzleti célú repülőgépek	176	149	282
Magán- és sportrepülőgépek	541	346	759
Összesen	769	498	1051

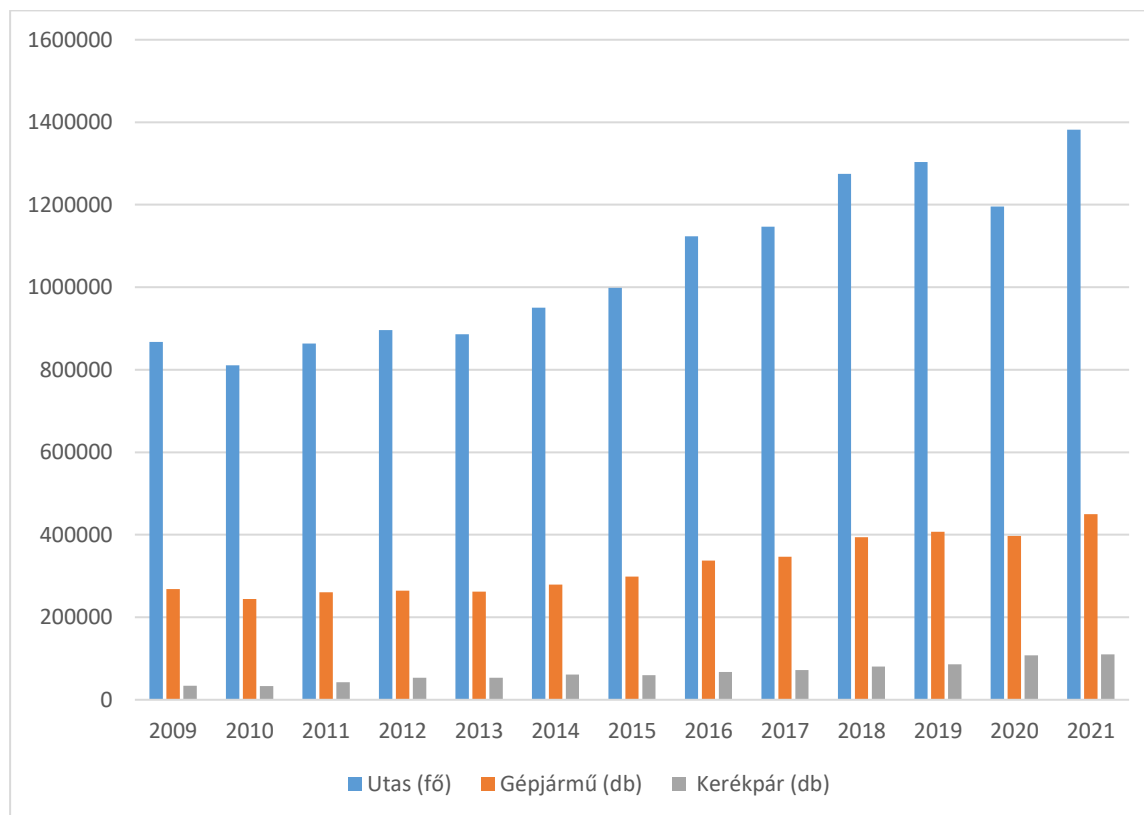
Ugyanakkor az utasok vonatkozásában még így is **a repülőtéri utasforgalom harmadát (34%-át) tette ki a kereskedelmi szegmens**, alig elmaradva a magán- vagy sportrepülőgépek utasforgalmától. A kereskedelmi gépek átlagosan 116 utassal a fedélzetükön fordultak meg Sármelléken. Azonban összességében **a pandémia előtti utolsó év utasforgalmának harmadát érte el a repülőtér forgalma**. 2019-ben még a teljes utasforgalom közel háromnegyede a kereskedelmi célú gépekkel érkező turistákból tevődött össze, tehát a forgalom súlyos mérséklődése elsősorban a jelentős utaslétszámmal közlekedő járatok elmaradására vezethető vissza. Mindezek alapján megállapítható, hogy a világjárvány rendkívül súlyosan érintette a Balaton térség első számú repülőtérének utasforgalmát, és a 2022-es év egyik fő kérdése, hogy az orosz-ukrán háború nyomán bevezetett szankciók milyen mértékben zsugorítják tovább az orosz vendégekre nagyban építő repülőtér forgalmát.

18. sz. táblázat A Hévíz-Balaton Airport járatainak utasforgalma évenként (2019-2021)

Utasforgalom járattípusonként	2019	2020	2021
Kereskedelmi célú járatok	6669	389	1165
Üzleti célú repülőgépek	1108	618	1072
Magán- és sportrepülőgépek	1346	744	1191
Összesen	9123	1751	3428

A Balatoni Hajózási Zrt. adatszolgáltatása alapján a Balaton 2021. évi vízi közlekedési statisztikája kapcsán az alábbiak rögzíthetők. A Szántód – Tihany rév teljes járműforgalma 450 307 motorral hajtott járművet, és 110 237 kerékpárt tett ki. A kiadott személyjegyek száma meghaladta az 1,382 milliót. A 2020-as év során a pandémia miatt tapasztalható forgalmi visszaesés a 2021-es évben megszűnt, mind a személyjegyek, mind a gépjármű- mind pedig a kerékpárforgalom tekintetében rekordévet zárt a balatoni közlekedés.

43. ábra A Szántód-Tihany kompjárat személy- kerékpár- és gépjárműforgalma (2009-2021)

Adatok forrása: BAHART

A települések között közlekedő személyhajó járatok összesen közel 494 ezer utast és megközelítőleg 28 ezer kerékpárt szállítottak a 2021-es év során. A menetrendi hajók 2021-ben regisztrált utasforgalma ugyan 82 ezer fővel meghaladta a pandémia első évének eredményét, azonban a 2009-2019 közötti évek átlagától (503 ezer fő) jelentősen elmarad. Utoljára 2015-ben volt a 2021. évinél alacsonyabb szintű a menetrendi hajók utasforgalma a BAHART járatain.

A kerékpárjeggyel indulók között a legnépszerűbb kikötő a fonyódi és a badacsonyi volt több mint 7000 eladott jeggyel. E kikötők kerékpárjegy forgalma közel duplája a harmadik helyen rangsorolt Balatonfürednek, és mintegy fele az összes menetrend-szerinti hajókra eladott kerékpárjegynek. Ez az erőteljes felülreprezentáltság arra utalhat, hogy a Balaton nyugati medencéjének aktív- és borturizmusában, a vendégek partok közti közlekedésében jelentős szerepe van a hajózásnak, ami egyrészt magyarázható lehet a közúti közlekedési elérhetőségi időkkal, másrészt pedig azzal, hogy a badacsonyi és környéki borászatok látogatása személygépjárművel nyilvánvalóan nem célszerű. A Fonyód-Badacsony járaton kívül a BAHART Zrt. a Balatonboglár-Révfülöp, a Siófok-Balatonfüred-Tihany viszonylatot tartja még jelentősebbnek.

A hajózási társaság tájékoztatása alapján 2021-ben 1890 db vitorlášhajóra volt érvényes bérleti szerződése a cégnek, az általa üzemeltetett 10 vitorláškikötőben. Ez a szám meghaladja a

BAHART kikötőhelyeinek számát (1813 hely, 119 vendéghely), mivel az adat a parton tárolt hajókat is tartalmazza.

10. Környezet, vízminőség

A Közép-Dunántúli Vízügyi Igazgatóság laboratóriuma a Balatont jellemzően a jégmentes, hajózható időszakban, jellemzően az április- novemberi időszakban mintázza. A mintázás gyakorisága változó, a hűvösebb időszakban havonta, később 2 hetente, az üdülési szezonban pedig hetente történik mintavétel, ha a víz hajózásra alkalmas (nem hullámszik túlságosan).

2021-ben még csak három online monitoring állomás üzemelt, az adatminőség erősen függött a karbantartási (időjárási) lehetőségektől. 2022-től mind a négy medencében üzemel már egy-egy állomás, a korábbiakhoz képest kibővített paraméter körrel, és megbízhatóbb adatokkal.

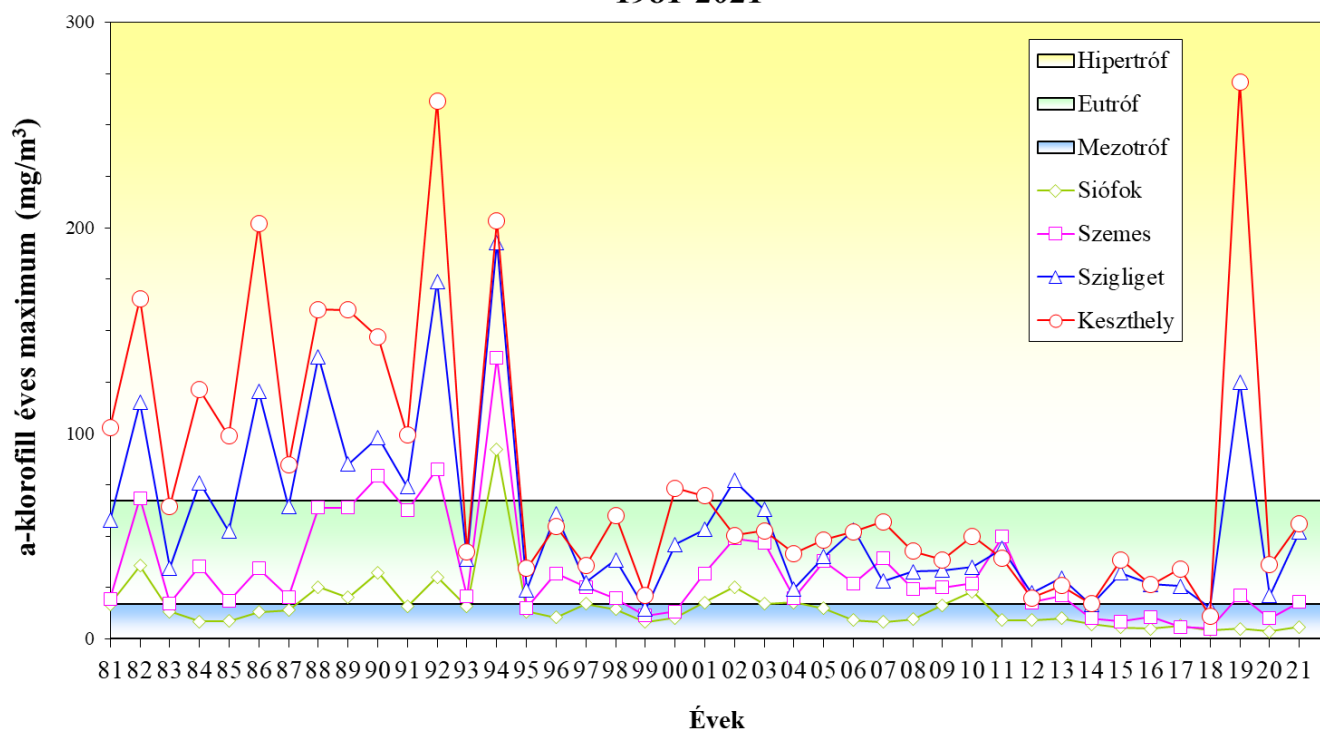
A mérések alapvető célja a tó trofitási állapotának követése, azaz hogy mennyi növényi tápanyag, és ennek következményében éppen mennyi alga van a vízben. Az algák a vizek természetes lakói, azonban kockázatokat hordoz magában, ha a vizet hosszabb időszakon keresztül nagyobb mennyiségben érő növényi tápanyagok mennyisége lehetővé teszi, hogy egyes algafajok nagy tömegben elszaporodjanak. Ezt a képet erősen árnyalják még egyéb feltételek is, például az időjárás. A vizsgált területekről származó mérési adatok alapvetően a nyílt víz minőségét mutatják. A parti sávban, például a strandokon ettől eltérő állapotok is kialakulhatnak.

2019 nyár végén, 19 év után újra tömegesen jelentek meg az algák a tóban. Az 80-as években tapasztaltakkal ellentétben nem egyetlen kékalga faj, hanem kékalgák (elsősorban az *Aphanizomenon flos-aquae*) és páncélos ostoros algák (elsősorban a *Ceratium furcoides*) együttes elszaporodása okozott minden korábban mért értéknél magasabb klorofill csúcsot, szerencsére már az üdülési szezon után. A korábban (elsősorban 1982-1994 között) egyeduralgató süveges kékmoszat részaránya elhanyagolható volt.

A problémát súlyosbította, hogy ez alkalommal a kékalgák közül a felszíni vízvirágzást kialakító fajok szaporodtak el. A felszíni vízvirágzások kialakulásakor az algák a víz felszínén gyűlnek össze, így sokkal könnyebben kialakulhat lokálisan az egészségre veszélyesen magas alga biomassza. Emellett a felszíni vízvirágzás látványos esemény is. Ez segíti, hogy az emberek elkerülhessék a veszélyes alga tömeget, de a látvány még kisebb alga mennyiség esetében is lehet feltűnő, és riasztó.

2020 évben a Balaton vízminősége a nyár eleji lokális problémák után kedvezően alakult. 2021 évben is hasonló volt a helyzet, mint 2020-ban. Június elején Balatongyörök térségéből érkezett jelzés lokális vízvirágzások kialakulásáról, de ezek pár hét alatt megszűntek. Ezt a jelenséget az *Anabaena* (új nevén *Dolichospermum*) *flos-aquae* kékalga okozta, nem szerepelt a korábbi alga csúcsok kialakításában, csak lokálisan fordult eddig elő nagyobb mennyiségben. 2021-ben már nemcsak lokális, part menti vízvirágzásokat okozott, hanem a Keszthelyi- és Szigligeti-medencében a nyílt vízen is nagy területeken jelent meg a felszínen úszva. A nyílt vízen, teljes vízoszlopra vonatkoztatva határérték feletti mennyiséget nem mutattak ki belőle.

**A Balaton trofitásának alakulása az a-klorofill maximumok alapján,
1981-2021**

Az algásodáson kívül a tó vizének összetétele nem okoz vízhasználati problémákat, fürdőzésre, vízi sportokra alkalmas, mérgező anyagokat jellemzően a határértékek alatti koncentrációban tartalmaz.

Lokális, alapvetően nem vízminőségi jellegű, de turisztikai szempontból riasztó események szórványosan előfordultak, például felúszó élőbevonat vagy kagylópusztulás. Megjelenésük hátteréről, okaikról jelenleg keveset tudunk.

A tó vízállása elmarad a maximális üzemi vízszinttől, de ez vízminőségi problémát nem okoz.

A vízvirágzások tápanyagigénye valószínűleg az üledékből származik. Az okok feltárására kiterjedt kutatási program indult. Az üledékben tárolt foszfor mennyiségét tüneti kezelésként kotrással próbálják csökkenteni.

A 2021. évi rendszeres tóközepi mérések alapján kiterjedt vízvirágzás nem volt észlelhető. A korábban csak lokális, kis kiterjedésű vízvirágzásokat kialakító alga (*Anabaena flos-aquae*) felúszás ez évben nyílt vízen fordult elő, de a klorofill koncentráció a tóközepi, nyílt vizes mintavételi pontokon egész évben a hipertróf szint alatt maradt. Szórványos események előfordultak, de jelentős, azaz kiterjedt vagy hosszan tartó vízminőségi problémák 2021-ben nem alakultak ki.

11. Összefoglalás

A 2021 évi monitoring jelentés kilenc különböző monitoring terület legfrissebb adatai alapján készült. Jelesül az uniós fejlesztési források kihelyezése és a pályázati eredményesség, demográfiai jellemzők, turizmus és vendégforgalom, foglalkoztatás és munkanélküliség, közbiztonság és bűnügyi helyzet, lakásállomány és lakásépítés, civil aktivitás és balatoni intézményrendszer, és a közlekedés és közlekedési fejlesztések, vízminőség témaköreire terjed ki.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet forrásszerzési eredményesség vizsgálata keretében értékeltük a Széchenyi 2020 (2014-2020 + 2 év) közötti egészleges, a megítélt támogatások szempontjából a vidékfejlesztést is magában foglaló teljesüléséről, a Széchenyi Terv Plusz (2021-2027) indulási helyzetképéről, a Magyar Falu Program első három éves működésének hatásairól, valamint a Balaton Fejlesztési Tanács hatáskörébe utalt 2014-2021 közötti források allokálásáról.

A Széchenyi 2020 programozási időszak teljessége kapcsán a támogatási adatbázis alapján igazolható, hogy a forráskihelyezések volumene korábban nem látott méreteket öltött, amelyen belül a Balaton térségének forrásszerzési eredményessége még az országos átlagot is meghaladja. Ez a jelenség a korábbi időszakokban nem így történt.

A Széchenyi 2020 programozási időszak során Magyarországnak ítélt mintegy 9 500 Mrd Ft támogatási forrás 100 %-a lehívásra és felhasználásra került, 2022 áprilisi állás szerint a programozási ciklus túllépésének második évében már a Kormányzat által garantált finansziális túlvállalás időszakában vagyunk. A Széchenyi 2020 keretében a Balaton térsége 2014 és 2022 között a visszakövetelési összeg nélkül mintegy 471 Mrd Ft kifizetett támogatásban részesült, amely összeg teljes egészében a Balaton körül hasznosult. Ez akkora összegnagyságrend, hogy a Balaton körül élő népesség minden lakosára a több mint 1,7 millió Ft fejlesztési forrás jut, miközben az országos átlag 1 millió Ft / lakos. Ezzel a Balaton országosan minden NUTS szint szerint listavezető.

A Balaton térségének egy lakosra vetített forrásszerzési potenciálja a Széchenyi 2020 teljes időszakában akkor is az országos egy lakosra vetített érték felett alakul, ha a közlekedésfejlesztési programok pénzügyi hatásait nem vesszük figyelembe.

A Balaton térségének kiemelt forrásszerzési sikerességét a Kormányzat a 1861/2016. sz. Kormányhatározatában meghatározott prioritások és célok mentén dedikált források térségbe áramoltatásával garantálta. A térséget a fenti intézkedésben dedikált források emelték az országos átlag fölé, miközben egyúttal a Kormányhatározatban nevesített prioritások és célok nagyfokú túlteljesüléséről beszélhetünk. A visszakövetelések nélküli forráshasznosulás 2022 áprilisában 138 %-a a monitorozott dedikált forrásnak, és minden egyéb vizsgált prioritás kapcsán meghaladja a 100 %-os szintet.

Széchenyi Terv Plusz kapcsán világosan megfigyelhető országosan és a Balaton térségében egyaránt a forrásszerzési lehetőségek meghirdetése, az új programozási ciklus megindítása. Az újabb gazdaságfejlesztési operatív program indulását követően megkezdődött az újabb területfejlesztési operatív programon belül is a pályáztatás. A forráselosztás eddig megszokott csatornáit azonban most sokkal szűkebbek, ami nem annak a hatása, hogy az irányító hatóság tömegesen utasítaná el a pályázatokat. Az okot abban látjuk, hogy a pályázatok elbírálása, a jogosultság megállapítása és a jogosultsági döntés megszületése időben széthúzottabb, ennek valószínűsíthető oka az allokálható forrásmennyiség lehet, ami nélkül a pályázatok nem léphetnek megvalósulási szakaszba. Országosan a benyújtott pályázatok közel fele esetében nincs még jogosultsági döntés, vagy a jogosultság megállapítását követően nem született még irányító hatósági döntés. A Balaton térségében ugyanez a keresztmetszet meghaladja az összes benyújtott pályázat 60 %-át. A Széchenyi Terv Plusz keretében 2021 évi indulását követően 2022 áprilisáig országosan közel 655 Mrd Ft a visszakövetelés nélküli kifizetett összeg, a Balaton térségében 12,8 Mrd Ft.

A vidékfejlesztés pályázatait a 2014-2022 közötti időszakra vonatkozó összes OP összes pályázatának több mint háromnegyedét alkotják. A teljes időszakban igényelt VP támogatás több mint 5 000 Mrd Ft, a megítélt forrás 2 800 Mrd Ft, a kifizetés azonban csak 857,8 Mrd Ft. A kifizetések aránya az igényekhez képest 17 %, a támogatási összeghez képest 31 %. Ezek a részarányok jelentős mértékben elmaradnak az egyéb operatív programok esetében tapasztalt eredményességtől. A Balaton térségében megítélt vidékfejlesztési forrás az elérhető adatok alapján 73,2 Mrd Ft. A támogatások mintegy kétharmada az elmúlt bő egy évben allokálódott az üdülőkörzetbe, a támogatott projektek és pályázatok megvalósulása jelenleg is aktív ütemben zajlik.

A Magyarország kormánya által 2019-ben indított Magyar Falu Program (MFP) az egyik legfontosabb alappillére a hazai forráselosztásnak. Az MFP keretében az üdülőkörzetbe érkező források a 2019 évi indulást követően évről évre növekednek, 2019 és 2021 összességében megközelítik a 12,4 Mrd Ft-ot. A támogatási összegek átlaga 72 millió Ft / település.

A BFT hatáskörében lévő források allokálásának főbb területei az elmúlt időszakban a településfejlesztés, rendezvények támogatása, a régió közbiztonságának és vízbiztonságának fejlesztése, illetve az egyéb, egyedi fejlesztési területek támogatása. A 2014-2021 közötti periódus ideje alatt a BFT 430 pályázatot részesített támogatásban, mintegy 2,2 Mrd Ft összértékben.

A vizsgált programok megítélt támogatásainak összesítése alapján egységes kép alkotható a Balaton térségében 2014-2022 között lezajlott fejlesztések egy lakosra vetített települési értékei alapján. 2014 és 2022 között minden BKÜ településre érkezett fejlesztési forrás. A megítélt támogatás az IKOP projektek összegeivel együtt mintegy 478,2 Mrd Ft, a közlekedésfejlesztési programok támogatásai nélkül 335,9 Mrd Ft. Az összes támogatás egy lakosra jutó értéke 1 759 018 Ft a BKÜ-ben, ami mintegy 26 ezer Ft-al magasabb összeg, mintha csak a Széchenyi 2020 értékeit vesszük alapul. A forrásszerzés területi képe alapján az üdülőkörzet déli, Somogy megyei területe igen kedvező forrásszerzési potenciált mutat mind a parti, mind a háttértelepülések esetében. Az északi-parti és a nyugati területeken inkább a partközeli sáv települései a kedvezményezettek. A források települések szerinti eloszlása az üdülőkörzet kelet-

nyugati tengelyének centruma felé súlyozódik. Az IKOP forrásai nélkül készült szerkezeti kép esetében az egy lakosra jutó IKOP nélküli forrás 1 235 809 Ft, ez közel félmillió Ft-al alacsonyabb, mint a Széchenyi 2020 teljes időszakára számolt egy lakosra vetített összeg. Az IKOP források nélküli térkép a Balaton északi és déli parti területrésze között harmonikusabb összképet mutat, viszont egy lakosra jutó források települési eloszlástömege az üdülőkörzet kelet-nyugati tengelyének centruma felé súlyozódása látványosabb.

Demográfiai dimenziók szerint a Balaton térségében hosszú időtávban negatív a születések és a halálozások egyenlege, ami több évtizedes kedvezőtlen demográfiai eseményláncolat következménye. A negatív trendirány időben is tartós megváltoztatása egyelőre kétséges, annak ellenére hogy kimutatható egyes családpolitikai intézkedések kedvező hatása. A népesség élveszületés és halálozás mérlegének alakulása a lakosság nagymértékű öregedésével is társul. Az üdülőkörzet népessége ugyanakkor mégsem csökken a természetes fogyás ütemében, sőt, mind az állandó, mind a lakónépesség száma 2020-ban jelentősen növekedett. 2019 és 2020 között az állandó népesség száma mintegy 1400 fővel, míg a lakónépesség száma közel 6000 fővel emelkedett meg. Ennek oka az első pandémiás év roppant magas, a korábbi évekhez képest egészen extrém módon megugró, pozitív vándorlási egyenlege. A pandémia a kiemelt térség vándorlási egyenlegére rendkívül erőteljes pozitív hatást gyakorolt, azonban a népesség korszerkezetét érdemben nem változtatta meg. Tény ugyanakkor, hogy az aktív korú népesség csökkenésének üteme lassult, azonban az időskorú népesség számának emelkedése nem. Az eltartott (gyermek és időskorú) népesség rátaértéke fokozatosan növekedik a térségben, főként az időskorúak növekvő hányadának köszönhetően. Jelen állás szerint lényegében két aktív korú személy tart el egy inaktív korú személyt. Nagyon lényeges, hogy az eltartottak java részben az időskorúakból áll, miközben a gyermekkorú népesség száma, így eltartottsági rátája sem emelkedik érdemben, összességében a teljes eltartott népesség rátaindexének további, jelentős növekedését eredményezi.

A Balaton és térsége évszázados időtávban Magyarország egyik legnépszerűbb idegenforgalmi desztinációja. A vendégforgalom döntő hányada a kereskedelmi szálláshely-szolgáltatás forgalmában generálódik. Az üdülőkörzetbe érkező külföldi és belföldi vendégkör egymáshoz viszonyított szerkezeti aránya az elmúlt évtizedek során többször is módosult. Az utóbbi egy évtized trendjei egyre bővülő belföldi és fokozatosan csökkenő külföldi vendégrészesedést jeleznek, összességében jelentős keresletnövekedés mellett. A kereskedelmi szálláshelyek vendégeinek száma 2010 és 2019 között csaknem 700 ezer fővel növekedett, 2019-ben meghaladta 1,9 millió főt. Hasonló tendenciamozgást láthatunk a vendégéjszakák számának változásaiban is, a kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszaka száma 2010 és 2019 között 4,2 millióról 5,9 millióra nőtt a Balaton körül ebben az időszakban. Az elmúlt évtizedben növekvő vendégforgalom rövidülő tartózkodási időhöz vezetett, aminek lényeges komponense a térségben hosszabb ideig tartózkodó külföldi vendégkör forgalmának csökkenése, mivel a belföldi vendégek rövidebb időre érkeznek, de gyakrabban, mint a külföldiek.

2020-2021-es évet meghatározó világméretű koronavírus-járvány hullámok az üdülőkörzet idegenforgalmának teljesítményét, belső ágazati struktúráját alapjaiban befolyásolták. 2021-ben az enyhülő restriktív intézkedések, az oltási program, illetve a másik oldalról a COVID-

19 erőteljes harmadik és negyedik hulláma hatására csak enyhe növekedés tapasztalható az alapvető turisztikai forgalmi mutatók terén. Az 1,16 millió fős 2021-es vendégszám azt mutatja, hogy mintegy 750-800 ezer főnyi vendég esett ki a balatoni vendégforgalomból a 2019-es csúcshoz képest. Párhuzamosan a vendégszám adatok alakulásával a vendégéjszakák számában is némi növekedés regisztrálható 2020 és 2021 között. Azonban még így is 2,3 millióval kevesebb vendégéjszaka realizálódott a térségben, mint a turizmus forgalmi mutatóinak csúcshoz, 2019-ben. A világjárvány közvetett pozitív hatása, hogy a 2020. évi balatoni vendégszám az országos vendégforgalom 21%-át tette ki, bár 2021-re ez az adat némileg csökkent (19,8%), még mindig jóval az évtizedes átlagérték (15,4%) felett maradt.

A pandémiás időszak egyik meghatározó jelensége a belföldi és külföldi vendégek arányának korábbinál is erőteljesebb differenciája. 2019-ben a belföldi vendégek aránya 76,5 %-ot tett ki a külföldiek 23,5%-ával szemben. A világjárvány első évében 2020-ban az összes balatoni vendég 88,5%-a volt belföldi, és csupán 11,5%-a külföldi. 2021-re ez a differencia csupán kismértékben mindössze egy százalékkal csökkent, így a külföldiek aránya 12,6%-ra, a belföldi vendégek hányada 87,4%-ra módosult. Mindazonáltal a vendégek által eltöltött tartózkodási idő nem mutat kiugró értékeket: a belföldi vendégek 2021-ben átlagosan 2,9 éjszakát, a külföldiek 4,2 éjszakát tartózkodtak a térség kereskedelmi szálláshelyein.

Közismert tény, hogy a Balaton üdülőtérségének vendégforgalmi jellemzőit erőteljes, bár az utóbbi években enyhülő szezonális jellemzi. 2021-ben ez abban nyilvánult meg, hogy egészen áprilisig nagyon alacsony szinten stagnált mind a vendégek, mind a vendégéjszakák száma, a belföldi vendégkörben a vendégszám január-március között havonta nem érte el a 2000 főt, a külföldi vendégek tekintetében pedig január-februárban az 500 fős létszámot sem. Július-augusztusban viszont egészen kiugró értékeket regisztrál a szakstatisztika: e két nyári hónapban érkezett a Balatonhoz a belföldi vendégek 52%-a, a külföldiek 56%-a, akik ekkor a vendégéjszakák 60 illetve 57,5%-át töltötték el.

A pandémiás évek turisztikai főszezonbeli hónapjaiban jellemzően rendkívül magas férőhely- és szobakapacitás-kihasználtságot regisztrálhattunk a kereskedelmi szálláshelyeken. Mind 2020-ban mind pedig 2021-ben igazolja az ágazati statisztika azt a sajtóban megjelent állítást, mely szerint „a Balaton megtelt”. Ugyanakkor a főszezon magas kapacitáskihasználtsága a szállásdíjak jelentős emelkedésével is járt. 2021 nyarán az egy szoba működési napjára jutó szállásdíjak értékei (REVPAR) soha nem látott magasságokba értek. Ez az indikátor a Balatonnál évtizedes időtávban jellemzően alacsonyabb mint az országos átlag, azonban 2020-ban és 2021-ben jóval az országos érték felett pozícionálódott.

Az üdülőkörzet területén 2010-2019 között éves szinten 9,25%-ról 3,71 %-ra csökkent a 15-64 éves korcsoportra vetített munkanélküliségi ráta. 2019 év végén az országos (3,5 %) és a BKÜ munkanélküliségi ráta értéke sokkal alacsonyabb volt az euró-övezeti (7,5 %), akár az Európai Unió 28 tagországának közös munkanélküliségi rátájánál (6,8 %). A munkanélküliség csökkenése a foglalkoztatás emelkedésével járt. A munkaerőpiacon évtizedes távlatban kialakult kedvező nemzetgazdasági folyamatokat megszakította a 2020-2021 során több megbetegedési hullámban kibontakozó koronavírus-járvány, amely a munkanélküliség újbóli

emelkedését eredményezte. 2020 során a regisztrált munkanélküliség a 2019 évi 3,71 %-ról éves átlagban 5,31 %-ra emelkedett, majd 2021-ben kismértékű csökkenés zajlott, az éves ráta 4,92 %. A munkanélküliség jelentős növekedése 2021-ben az év első negyedévében zajlott, 2020 évben a növekedés súlypontja a második negyedév volt, amikor a járvány előtti szezonális ingadozások eloszlása alapján csökkenés lett volna várható. A megfigyelt tapasztalati jelenségek egyértelműen a koronavírus-járvány társadalmi és gazdasági halmazati hatásaival hozhatók összefüggésbe.

A bűnözési statisztikák szerint a BKÜ közbiztonsága jelentős javuláson ment keresztül az elmúlt évtizedben. Különösen a Somogy megyei parti települések helyzete javult ebben a tekintetben. 2010 és 2020 között negyedére csökkentek a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén regisztrált elkövetett bűncselekmények. Az 2010-es évek elején az elkövetett bűncselekmények abszolút többsége vagyron ellen irányult, ez alatt érhető a lopás, személygépkocsi lopás, rablás, betöréses rablás. A 2020-as évek elején a regisztrált bűncselekmények többsége, még ha csak relatív többségi értelemben is, de már nem vagyron elleni, hanem közlekedési jellegű, ezek alatt elsősorban az ittas járművezetést, önhibából eredő közlekedési balesetek okozását érthetjük. A gazdasági, közrend, személy és élet elleni bűncselekmények előfordulása jelentősen nem változott.

A KSH adatai szerint 2010 és 2020 között a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén összesen 10 003 lakás és üdülőegységgel növekedett az épületállomány. Ennek 90,4 % jött létre a parti és partközeli településeken, a háttértelepülések részesedése nem éri el az évtizedes időszak alatt épületszám növekményként létesült összes új lakás és üdülő 10 %-át. Emellett az összes új építés mindössze 11%-a volt üdülőingatlan, 89% épített lakásként jelenik meg a statisztikában. A part menti településeken 2010 és 2020 között 8005 lakás és 1038 üdülőingatlan épült a statisztika szerint. 2020-ban a kiemelt térségi lakásépítések 40%-a zajlott Siófokon (700 lakás 2020-ban!), ami kiegészül mindössze 16 üdülőingatlan létrehozásával a város közigazgatási területén.

Az üdülőkörzet területén továbbra is jelentős civil aktivitás mutatkozik, ennek zöme a parti és partközeli településekhez köthető, de a háttérzóna közös indexe is az országos érték közelében helyezkedik évek óta. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet legfontosabb stratégiai szervezete, a Balaton Fejlesztési Tanács újabb összetétel és szerkezeti változáson ment keresztül, újabb minisztériumi delegálttal bővült a Tanács szavazati joggal rendelkező létszáma, és bevezetésre került a társelnöki rendszer.

Az elmúlt másfél-két évtizedben a Balaton térségében számottevő közúti, illetve jelenleg is tartó vasúti hálózat fejlesztés zajlott le. A közelmúlt fejlesztései kapcsán kiemelt jelentőségűek az autópálya és közútfejlesztési munkálatok, illetve a vasúti közlekedés korszerűsítése. Csak a 2014-2020 közötti programozási ciklus ideje alatt mintegy 220 Mrd Ft kifizetett uniós forrás jutott a Balaton térségében közlekedésfejlesztésre. Az elmúlt év fontos eredménye, hogy 2021 júniusában került átadásra a 2014-2020 közötti programozási időszak egyik kiemelt vasúti beruházása, amely a Balaton északi partján futó vasútvonal villamosításának első, Szabadbattyán és Balatonfüred közötti szakasza volt. Értелеmszerűen a közúti közlekedési

feltételek fejlődésének, javulásának egyik legfontosabb indikátora az elérhetőségi idők mérése. Az idő szerinti optimalizálás elérhetőségek metszetében a megvalósult fejlesztések ellenére a Balaton térségéből közúton mérhető leggyorsabb út átlagos hossza Budapestig átlagosan mintegy 10 perccel növekedett. Az időnövekedés az átmenő és célirányos autósforgalom nagyon jelentős növekedésével, útterheléssel, valamint az elmúlt években megvalósított egyes közlekedés és forgalombiztonsági intézkedések meghozatalával magyarázható. Ugyanakkor a Balaton térségéhez kapcsolódó összes település három megyeszékhely eléréséhez viszonyítása alapján az elérési időkben jelentős változás nincsen, közúton átlagosan 47-48 percen belül elérhető bármely BKÜ településről egy megyeszékhely.